

A black and white photograph of a man in a forest. The man is shirtless and wearing a loincloth, holding a spear and a shield. He is standing in a clearing with a large tree stump in the foreground and a large tree trunk to the right. The background is a dense forest.

JAN VAN EECHOUW
VERGETEN
AARDE

NIEUW-GUINEA

Een boek over Nieuw-Guinea, geschreven door de oud-politie-commissaris, oud-resident van Nieuw-Guinea, Jan van Eechoud, door de inheemse bevolking aldaar genoemd: „Vader der Papoea's”.

In „Vergeeten Aarde” tracht de schrijver een zo volledig mogelijk beeld te geven van het wezen van het land, waarin en waarvoor hij jarenlang werkte. Dat werk vond niet alleen plaats op de stoel van de hoogstgeplaatste bestuursambtenaar van het genoemde eiland, maar evenzeer gedurende maandenlange expeditiën door of nauwelijks door blanken bezochte stukken terra incognita, of door gebieden, die nog letterlijk „wit-op-de-kaart” zijn.

Van Eechoud kent misschien als geen ander het wezen van land en volk van Nieuw-Guinea en daarom is het verheugend dat hij juist nu, op een ogenblik dat Nieuw-Guinea in de schijnwerpers der wereldbelangstelling staat, bereid gevonden werd dit werk samen te stellen. Een documentair boek, dat Nieuw-Guinea toont zoals het was, zoals het thans is en zoals het misschien straks zal kunnen zijn. Men vindt er beschouwingen in over „die goeie ouwe tijd”, maar ook over de mysteries der jungle. Over „thinking black” en over kannibalen en koppen-snellers. Over Shangrila en over primitieve economie. Over de oorlogsperiode, de wederopbouw, het werk van Zending en Missie, arbeidsproblemen, goud, kolonisatie, de bestuurstaak, de exploratie, enz. enz.

Van Eechoud schreef dit alles zakelijk neer, maar strooide tussen al dat zakelijke een niet geringe dosis persoonlijke belevenissen. En zij waren het niet in de laatste plaats, die dit uitnemend geschreven en voortreffelijk gedocumenteerde boek tot een bijzonder prettig leesbaar werk stempelden.

VERGETEN AARDE

*If one should be careful in one's
assertions, it must be concerning
New-Guinea; that is the country
where after all everybody is right!*

Dr. Bijlmer — Antropological Results of the
Dutch Scientific Central New-Guinea Expedition
A° 1920.

Nova Guinea — dl. VII pag. 437.

JAN VAN EECHOUD

VERGETEN AARDE

NIEUW-GUINEA

2e druk

*Aan mijn vrouw en de pioniersvrouwen op
eenzame buitenposten in Nieuw-Guinea.*

Nieuw-Guinea is een land van mysterie. Achter grimmige bergruggen, in nevelen gehuld, liggen uitgestrekte valleien, waarin slechts het vliegtuig ons een blik gunde en die bewoond worden door mensen, die straks de grote sprong te maken hebben van het stenen tijdperk naar onze eeuw van techniek. Een sprong van luttele jaren over een tijdperk, dat bij ons duizenden jaren duurde. In stinkende sago-moerassen en dichte oerwouden leven „wilden”, die slechts bij geruchte of door legenden weten van het bestaan van blanken. In een, in het licht van hun geschiedenis gezien, kort tijdsbestek zullen zij worden opgenomen in de grote „broederschap der mensen”. Tot hun geluk of ongeluk? Dat ligt in de hand van ons, die hen uit hun isolement komen verlossen.

De tijd spoedt voort voor de mens die de tijd aan verandering kan meten. Voor Nieuw-Guinea bestond geen tijd; Nieuw-Guinea bleef in de duisternis der tijden zichzelf gelijk. Zijn sterrenhemel omspant hetzelfde beeld als vele eeuwen geleden. Een boom viel om door ouderdom, een nieuwe groeide op; een mens stierf, een nieuwe werd geboren; het beeld veranderde niet.

Hebben 's werelds grote stromingen Nieuw-Guinea ooit beroerd? Waar vandaan kwam de Papoea? Wij weten het niet. Maar wat hij ook geweest moge zijn, waar zijn bakermat ook lag, zijn land werd afgesneden van de menselijke gemeenschap en eenzaam vocht hij de strijd om het bestaan, ongesteund door vruchtbare cultuurcontacten.

Vijftien eeuwen van onze christelijke jaartelling verliepen, voordat hij ontdekt werd door de westelijke wereld. En nogmaals driehonderdvijftig jaren gingen voorbij, voordat de eerste predikers de boodschap van het Licht in zijn duisternis kwamen brengen.

Maar het waren alleen de bringers van Gods Woord, die zich het lot van de Papoea aantrokken. Immers, slechts de zucht naar macht en gewin had Nieuw-Guinea gebracht binnen de grenzen van het Nederlandse rijk en het bezit zonder meer werd voldoende geacht, zo lang men meende er geen baten te kunnen vinden. Bovendien was het land zo woest, waren zijn bewoners zo onbeschaafd, was de taak elders nog zo veel omvattend. Belangstelling toonden we slechts wanneer anderen er het oog op lieten vallen, maar overigens bleef het wat het was: een land van donker mysterie, een terrein voor avonturiers en voor avonturiers alleen. Nederland zag geen taak in Nieuw-Guinea.

Eerst in 1898 werden de eerste bestuursposten gevestigd. Niet uit idealisme, maar omdat onze nabuur dreigde zelf de pacificatie op ons

gebied ter hand te nemen, toen de rooftochten der „Nederlandse onderdanen” zich tot ver over de grens uitstrekten.

Slechts langzaam, heel langzaam, brak het besef zich baan, dat wij ook aan dit land iets verschuldigd waren. Men begon te begrijpen dat de kaart van dit gebied, waarop rond een grote witte plek — het gehele binnenland — slechts enkele kustlijnen prijken, een permanente aanklacht tegen ons was.

Mannen van de daad kwamen in Nieuw-Guinea en vatten de zware taak aan. Doch telkens werd het mooie werk onderbroken en zonk het land terug in het duister, werd het weer het land van „woeste wilden”, van „koppensnellers”, van „kannibalen en paradijsvogels”. Het was een land, waar plaatsingen van ambtenaren veelal strafoverplaatsingen waren of laatste kansen voor overigens ongeschikt bevonden krachten. Waar in het gunstigste geval eens per maand — gewoonlijk eens per twee maanden — een bootverbinding was en men zich in de tussentijd van God en de mensen verlaten voelde. Waar men geen fatsoenlijke huisvesting had, waar medische verzorging beperkt bleef tot minder dan het uiterste minimum en waar niemand ontsnapte aan de greep van malaria en morele depressies.

Was het wonder dat Nieuw-Guinea een gevloekt land werd? Dat elke ambtenaar zijn plaatsing daar trachtte te voorkomen of anders zijn uiterste best deed om er zo spoedig mogelijk weg te komen? Dat zelfs de weinige ambitieuze ambtenaren die ambitie snel verloren in een ressort, waar nooit geld voor enige verbetering beschikbaar was, en waar zelfs geen transportmiddelen waren om het te leren kennen.

Velen vonden er hun graf tengevolge van klimaat en ziekten. Zonder uitzondering kwam elke ambtenaar in de greep der energiefnuikende malaria en niet weinigen verlieten het land met een geknakte gezondheid, verbittering in het hart. Tallozen vonden de dood op gevaarlijke tochten door onbekend gebied, in de kokende draaikolken van de Mamberamo, door pijlen van verraderlijke Papoea's, door dysenterie, beri-beri, malaria en zwartwaterkoorts.

Ten koste van zulke offers kregen wij enige elementaire kennis van dit land en wat gegevens, waarop plannen voor ontwikkeling zouden kunnen worden gebaseerd. „Zouden kunnen”. Want wij määkten die plannen niet. Wij verzuimden het onderzoek voort te zetten, noodzakelijk om met vrucht de ontwikkeling ter hand te kunnen nemen. Zelfs de jaren na de tweede wereldoorlog brachten het inzicht niet, ondanks de rol die Nieuw-Guinea in deze oorlog had gespeeld. Het land werd weer, gelijk vroeger, beschouwd als het laatste en onbelangrijkste gebied van Indonesië. Men had er tijd noch belangstelling voor.

Nieuw-Guinea is een woest, onontgonnen land, met een achterlijke bevolking. Zeker; maar wij dienen te beseffen, dat dit onze schuld is. We vergaten het. We keken er niet naar om. We verzuimden alle kansen en we betalen daar nu voor. Onwetend omtrent de hulpbronnen van het land zitten we nu met een achterlijke bevolking, die de weg der beschaving reeds voor een goed deel had kunnen afleggen, als wij ons daar de moeite voor hadden gegeven.

Wij hebben de verantwoordelijkheid gedragen voor de Papoea, lange tijd. We deden hem onrecht door hem te vergeten. We meenden aan zijn land niets te kunnen verdienen. O zeker, wij lieten Missie en Zending toe en steunden die zelfs met subsidie; wij brachten godsdienst en onderwijs. Maar godsdienst en onderwijs zijn van weinig waarde wanneer niet de materiële omstandigheden de beleving van die godsdienst en het toepassen van dat onderwijs op het dagelijks leven mogelijk maken. Wij brachten de Papoea in materieel opzicht geen stap vooruit. Het behoeft dus niet te verwonderen dat ook de geestelijke ontwikkeling weinig vorderingen maakte.

Nieuw-Guinea treedt thans een nieuwe phase in. Wij zouden kunnen spreken over een voortzetting van onze taak, maar zuiverder is het inderdaad te spreken van „een nieuwe opdracht”. Want als wij een toekomst willen brengen aan dat land, dan zullen wij een streep moeten zetten onder het halfslachtige verleden en opnieuw beginnen, om ook hier te geven een „grootse demonstratie van Nederlands vernuft en energie”.

Nieuw-Guinea is een hard en moeilijk land. „An evil land that white men curse with bitter emphasis when they live in it; yet ache for with an abysmal nostalgia when they leave it”, schreef Turnbull.

Wie het werkelijk leerde kennen, zal moeten beamen: de vloek en het verlangen. Wie eens gegrepen is door de geest van Nieuw-Guinea wordt niet meer losgelaten. Wie eens de schone taak voor zich zag dit land uit de oertijd, van de grond af aan, binnen te leiden in de beschaving en het op te bouwen tot volle wasdom, is niet bevreemd voor ontberingen en moeilijkheden. Maar pioniers zijn daarvoor nodig. Want men moge trachten in de toekomst te zien en beelden op te roepen van lieflijke landouwen, welvarende dorpen en autostrada's: de werkelijkheid van thans is een vijandige jungle en een bevolking, die als een schaduw van het verleden in het heden leeft. Dit land leert men niet kennen door de kaart te bekijken in een gerieflijk kantoor; door er over heen te vliegen. Maar men leert het kennen door de jungle binnen te trekken, door in de donkerste schuilhoeken

van het oerwoud de bevolking op te zoeken. Dat vraagt pioniers sterke mannen met karakters, die in het vinden van die bevolking en de taak die daar is weggelegd hun blijde vergoeding vinden voor ontberingen en vermoeienissen. Maar dat vraagt een brandend idealisme. Dat vraagt, zoals Lyautey zegt: „that spark of love without which no great human enterprise can be accomplished”. Dat vraagt, zoals Abdoelkadir Widjojoatmodjo het uitdrukte, van de ambtenaren „een missie-instinct”.

In Nieuw-Guinea ligt een taak. Niet alleen voor een aantal ambtenaren, maar voor gans een volk. De Gouden Eeuw ontleende zijn glans en luister niet aan enkele personen. Tromp en de Ruyter waren geen eenzame figuren in een stervende tijd. De geest van Jan Pieterszoon Coen, het „dispereert niet”, de voortvarendheid en durf van onze grote ontdekkingsreizigers ontstonden in het bruisende leven van geheel het Nederlandse volk, dat zijn energie stelde achter deze corypheeën van Neêrlands glorie.

Deze geest dient ook nú vaardig te zijn over ons volk, dat uit zijn innerlijke kracht de pioniers zal moeten opbrengen die Nieuw-Guinea nodig heeft; zoals het vroeger de pioniers opracht, die de zeeën veroverden en de vlag der Zeven Provinciën plantten in alle werelddelen. De pioniers, die Nederland groot maakten in alles waar in een klein land groot kan zijn.

Zonder een sprank van diezelfde geest, die het werk moet bevruchten, is de arbeid in Nieuw-Guinea nutteloos. Nederland dient de morele kracht te bezitten om de mannen en vrouwen voort te brengen, die daar in de uithoeken der wereld hun energie geven en veel van wat het leven hun te bieden heeft offeren, om een toekomst te bouwen voor de Papoea. . . en voor de Nederlander. Maar dan moet Nederland ook de kracht bezitten om de idealen van deze pioniers mede te beleven; om mede te offeren, opdat het werk vrucht drage. Ik droeg dit boek op aan alle dappere vrouwen, die op eenzame buitenposten in Nieuw-Guinea op hun wijze het toonbeeld zijn van Neêrlands grootheid. Zij hebben veel geofferd en ze deden het blijmoedig. Ze lieten achter zich het gerief van de grote stad: gas, electriciteit, bioscopen, theaters en gezelschap, om zich te gaan begraven in bestuursvestigingen, die niet meer zijn dan uit het oerwoud weggekapte stukken. Zij droegen daar de lasten van het moederschap en voedden er hun kinderen op. En zij waren er de steun van hun echtgenoten, die aan deze bron dagelijks de kracht vonden om hun zware taak voort te zetten. Zij zijn pioniersvrouwen in de ware zin van het woord.

Nieuw-Guinea gaat zijn eerste schreden zetten op de weg der ontwikkeling. Nog steeds is het een land van moerassen en bossen, zoals Nederland tweeduizend jaar geleden. Van grote groepen der bevolking weten wij alleen nog maar, dat ze bestaan; zij kwamen nog niet in aanraking met onze cultuur. Voor deze groepen zal het in letterlijke zin een overgang zijn van het stenen naar het atoomtijdperk.

Er ligt een grote taak, die al onze energie zal vragen. Wij zullen vele jaren nodig hebben om deze taak te volbrengen. Lang zal het duren eer de Papoea in staat zal zijn zelfstandig het erfdeel te beheren, dat wij voor hem bewaard hebben. In deze jaren zullen Nederlanders en Papoea's samenwerken om Nieuw-Guinea tot welvaart te brengen, tot beider voordeel.

De Papoea heeft vol vertrouwen zijn toekomst in onze handen gelegd. Hij verwacht van de Nederlander, dat deze hem op de weg zal voeren, die leidt naar ontwikkeling en voorspoed. Hij verwacht dit van ons, zoals een kind naar vader op ziet.

Nederland aanvaarde de taak. Van ganser harte!

De figuren aan 't slot der hoofdstukken stellen gravingen op bamboekokers en pijlen voor, afkomstig van de stam der Kaowerawedj aan de Mamberamo. Als graveerstift werd gebruikt het kaakbeen met snijtanden van een klein knaagdier.

* * *

De Nederlands Nieuw-Guinea Petroleum Maatschappij en de heer A. Boendermaker ben ik zeer erkentelijk voor de mij ter beschikking gestelde foto's.

Tevens dank ik de vrienden, die het manuscript doorlazen en vele waardevolle aanwijzingen gaven; zeer in het bijzonder Prof. Dr. N. H. Swellengrebel en Dr. H. de Rook, die zo welwillend waren de gegevens op malariologisch gebied te controleren en aan te vullen.

J. P. K. van E.

DAGERAAD

TIJDENS DE GEALLIEERDE BEZETTING VAN HOLLANDIA gebeurde het nog al eens, dat Amerikanen kwamen binnenvallen met het verzoek iets te vertellen over de Papoea's. Meestal waren het sensatiejagers die naar aanleiding van al die „blotigheid" om zich heen en van allerlei verhalen omtrent bizarre Papoeagebruiken, hun ongezonde nieuwsgierigheid trachtten te bevredigen en sterke verhalen te verzamelen „to write home about". Aangezien de Nederlandse officieren, anders altijd klaar tot het geven van inlichtingen, overkropt waren met werk en er niets voor voelden hun tijd te verdoen met het vertellen van dergelijke verhalen, werd dit soort belangstellenden meestal vrij spoedig afgepoeierd.

Op een goede dag liet zich aandienen de „operator" van de „Lightning-switch", zijnde het telefoonkantoor waaronder het Nederlandse kamp ressorteerde. Ook deze heer kwam met de bekende vraag en zijn intenties leken op het eerste gezicht niet beter dan die van anderen. Het „afpoeieringsproces" was eigenlijk al op gang, toen ik uit de eerste vragen merkte dat mijn waardering onjuist was geweest. De man bleek Egyptoloog van professie te zijn en vertelde dat het wetenschappelijk instituut waaraan hij verbonden was, hem had opgedragen Egypte maar een tijdje te vergeten en, zolang hij in Nieuw-Guinea was, eens wat op te steken over de Papoea's. Hij had dit vlijtig gedaan, ook in het Australische gedeelte, waar hij enige maanden was geweest; maar hij had bevonden, dat de Papoea's hem de Egyptenaren helemaal niet konden doen vergeten. Integendeel, er zouden volgens hem sterke aanwijzingen zijn, dat hier in vroeger eeuwen verband moet hebben bestaan.

Wij zullen niet ingaan op de theorie van deze Egyptoloog, die overigens niet alleen staat; dat zou ons te ver van huis voeren. Maar interessant zou het zeer zeker zijn om iets meer te weten van de plaats, die Nieuw-Guinea en de Papoea's innamen in praehistorische tijden. Aanwijzingen daarover zijn uiterst schaars en dat is ook zeer wel begrijpelijk. De zware regenval en de grote vochtigheid, de alles overwoekerende en tot rotting brengende jungle, doen in korte tijd elk uiterlijk spoor van bouwwerken verdwijnen, wanneer de mens zich niet met hand en tand verweert tegen deze natuurkrachten. Het moeten al machtige constructies zijn, zoals de Angkor-tempels in Kambodja, willen zij het uithouden tegen de slopende krachten van het tropische regenwoud.

Onze detailkennis van Nieuw-Guinea is nog maar uiterst gering en daarom is het zeker niet uitgesloten, dat wij nog eens, bij openlegging of ontginning, soortgelijke — zij het minder majestueuze — overblijfselen zullen aantreffen. Hoe lang dat kan duren blijkt wel uit de vondst van steenruïnes op de Trobriand-eilanden, oostelijk van Nieuw-Guinea. Deze ruïnes werden op het kleine eiland Kirinawa gevonden, nadat de Zending er reeds 40 jaar werkte, terwijl het eiland dicht bevolkt is en bijna geheel overdekt met tuinen. De bevolking zelf toonde echter niet de geringste belangstelling in deze geheel overgroeide hopen steen en niemand had het ooit de moeite waard gevonden om er zendeling of bestuursambtenaar over in te lichten.

Imposant zijn deze ruïnes niet bepaald, maar evenals het aangetroffen pottbakkerswerk, tonen zij aan dat er vroeger een volk woonde, dat op een veel hogere trap van cultuur stond dan de huidige Papoea's. Hetzelfde geldt voor de granieten mortieren, al dan niet met stampers, die in Australisch Nieuw-Guinea vooral bij de goudwinning enige malen zijn aangetroffen.

Het behoeft tenslotte in het geheel geen ongerijmde gedachte te zijn, dat hier vroeger hogere culturen zijn geweest. Een duizend mijl ten Noordwesten van Nieuw-Guinea, op Ponape in de Carolinen, vinden we de majestueuze bouwwerken van Nan Matol, met een stadsmuur van 563 m, ruim 7 m dik en tot 5 m hoog, terwijl de stad zelf is verdeeld in een koningsstad en een priesterstad met grafkamers en tempels, waarin enorme basaltblokken zijn gebruikt.

Feuilleteau de Bruyn vond in een grot op Biak een stenen knots van een typisch model, dat geheel identiek was aan exemplaren uit de Nan Matol-werken, terwijl de van Conus-schelpen gemaakte en op Biak geïmporteerde armbanden, daar als schelpengeld algemeen gangbaar, in grote hoeveelheden in de grafkamers van Nan Matol zijn aangetroffen.

De meest gunstige vindplaatsen voor praehistorische gegevens moeten we daar zoeken waar de vraatzuchtige jungle machteloos is. Dit is speciaal het geval in de grotten, die in vroegere geologische tijdperken ontstaan zijn door de branding, doch die door een latere snelle opheffing van het land, enige meters boven zee zijn komen te liggen. In dit soort galerijen en grotten, waar Feuilleteau de Bruyn ook de stenen knots van het Nan Matol-type vond, blijven overblijfselen lang bewaard; zij zijn beschermd tegen zee, zon en regen. Langs de Zuidkust van de MacCluergolf vinden we verscheidene van die grotten, waarin talrijke rotstekeningen voorkomen, die door de onderzoekers naar gelang van vermoedelijke ouderdom in diverse tijdperken worden ingedeeld. Alleen uit de jongste groep en uit het bestaan van bepaalde, van steen gebouwde verdedigingswerken — een soort van kleine forten — werd door de onderzoekers geconcludeerd, dat ook Indonesische invloeden waren doorgedrongen. In oude

Indische geschriften bestaat zelfs een aanwijzing, dat het Rijk van Madjapahit connecties had met West Nieuw-Guinea.

Veel weten we dus nog niet van praehistorisch Nieuw-Guinea.

Het was in 1512 — slechts 20 jaren na de ontdekking van Amerika — dat de Portugezen Nieuw-Guinea ontdekten. Zij toonden minder belangstelling dan de Spanjaarden, die het enige jaren later toevallig ook vonden en die trachtten iets meer van het land te weten te komen. Aanvankelijk werd het genoemd „Isla del Oro — Goud-eiland”, omdat men aan de kusten sporen van goud had gevonden en dit zal ook wel een van de redenen voor de bijzondere belangstelling zijn geweest. Later kreeg het de naam Nueva Guinea, omdat het de reizigers door het kroeshaar van de Papoea's sterk deed denken aan het oorspronkelijke Afrikaanse Guinea.

Wat men echter in die tijd Nieuw-Guinea noemde, waren meestal alleen de eilanden van de Radjah Empatgroep. Het vasteland werd beschouwd als een onderdeel van het mysterieuze „Zuidland”, waarnaar elk zich zelf respecterend ontdekkingsreiziger uit de 16e eeuw op zoek ging. Eerst bijna 100 jaar later werd ontdekt dat Nieuw-Guinea een afzonderlijk eiland was.

De „Papoease eilanden” werden in de eerste eeuw na de ontdekking verscheidene malen in de geschriften genoemd. De macht der Sultans van Tidore en Ternate werd erkend of ontkend, al naar gelang dat gelegen kwam. Maar wat deze Papoease eilanden nu eigenlijk waren, hoeveel het er waren, waar ze lagen en hoe ver ze zich uitstrekten, dat wist niemand. Soms bedoelde men er alleen Misool mee, dan weer alle eilanden van de Radjah-Empat, dan weer werden zelfs de eilanden van de Japen- en Schoutengroep er bij inbegrepen.

Dat er banden met deze sultanaten waren was wel duidelijk, maar niet van welke aard. In het begin der 16e eeuw wijst niets op een overheersing, op een ondergeschiktheid van de Papoease „koningen” aan de Sultans of aan wie dan ook. En al pretendeerden de laatste enige rechten te hebben, die konden moeilijk anders dan geheel fictief zijn. Want al die Papoea-nederzettingen in dat eilandengebied waren beruchte zeeroversnesten die zich, van welk gezag ook, niets aantrokken.

In het begin der 17e eeuw kwam er enige tekening in de situatie door het optreden van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, doch overduidelijk werd de toestand evenmin. De Compagnie trad hier en daar op, strafte enige roversnesten af, doch in grote trekken liet zij zich leiden door haar handelsbelang, dat onderlinge verdeeldheid toejuichte en er verder op gericht was de Spanjaarden zoveel mogelijk afbreuk te doen.

Deze namelijk domineerden Tidore en toen de Vrede van Munster in 1648 gesloten was, kon de V.O.C. eigenlijk niet meer met fatsoen tegen de Spanjaarden optreden, zodat deze rechtens in staat waren aan de profijtelijke specerijenhandel te gaan deelnemen. Iets wat

de Heren Bewindhebbers wel heel erg hoog zat! Zij vonden echter uit, dat Tidore „eigenlijk onder den Koning van Ternate behoort en door assistentie van den Spanjaard aan den Tidorees, den eersten onrechtmatig onthouden wordt”. Daarom bepaalden zij, dat „schoon de vrede met Spanje gemaakt is, de Spanjaarden echter, als auxillairen der Tidorezen en derzelver protecteur, mede in actie, als Tidorezen aangemerkt moeten worden”. De Papoea's stonden echter aan de zijde van Tidore — vanwaar zij meer vrijheid tot roven verwachtten dan van de Compagnie — en ook de Misoolse Papoea's namen prompt aan de strijd deel, tot korte tijd later de vrede met Tidore weer gesloten werd.

De V.O.C. ging nu overstag en volgde een andere politiek. Tidore was de machtigste der bestaande rijken in dit deel van de archipel en het was het voordeel van de Compagnie zoveel mogelijk Papoea's onder het gezag van Tidore te stellen. De Sultan kon dan gevoeglijk aansprakelijk gesteld worden voor de schanddaden der Papoease zee-rovers, die machtige roofvloten uitrustten en overal schrik en angst verspreidden.

Die politiek kreeg nog een ander aspect, toen rond 1700 de Engelsen in deze wateren verschenen. Er waren dus kapers op de kust, het monopolie liep gevaar. Het werd zaak om op zoveel mogelijk gebied beslag te leggen en dit geschiedde door zo uitgebreid mogelijke rechten van de Sultan van Tidore te erkennen, overal waar maar enige schijn van gezag bestond. Zodoende kon men uit naam van deze Sultan elke vreemdeling weren. Bij deze voorstelling van zaken is de wens wel in zeer sterke mate de vader van de gedachte geweest.

De Sultan liet zich de eer uiteraard wel aanleunen en ontleende aan het aldus verkregen gezag in elk geval het recht om zijn hongivloten op slavenjacht uit te zenden en belastingen te gaan heffen, al werden meermalen zijn trawanten met bebloede koppen teruggeslagen. De Compagnie-schepen hadden het ook niet overal even gemakkelijk. In 1705 werd de „Geelvink” aan de Noordkust van Japen geattaqueerd door tientallen vaartuigen „en sulks met groote furie en geweld”. Men moest dan ook dit „onnaak en onhandelbaar puur wild en boosaardig volk” met kanonvuur verdrijven.

De commandant zag echter op deze reis kans om vier Papoea's levend te vangen. Drie daarvan werden naar Holland gestuurd — zodat Johan Ariks niet de eerste Papoea is die in Holland kwam. Een van deze drie ging er dood, de andere twee werden teruggezonden.

De Compagnie had aardig haar bekomst gekregen van tochten naar Nieuw-Guinea. Aanvankelijk had men nog hoop gehad op gewin. In 1622 trachtte de Gouverneur van Amboina Coen over te halen een tocht naar de Zuidwestkust te ondernemen, daar hij van een „moorschen paap” gehoord had, dat er een eiland was „waar goud valt”. Hij had al eerder vernomen, „dat de Koning van Tijdore van de Papouwen goud placht te krijgen”, zodat hij er niet aan twijfelde, „God genade

gevend, of daar zoude iets treffelijks verricht kunnen worden". Coen voelde er echter niets voor en antwoordde over het eiland „daar zekere moorsche paap zegt goud te wezen, 't kan wel zijn, maar weinig geloof moge men hem geven”.

Op het schiereiland Onin had men nog getracht op vreedzame wijze aan slaven en aan massooi te komen door het aanknopen van betrekkingen met de op deze kusten handelende Cerammers. De Opperkoopman Keyts begon daarom met een der machtigste hoofden van Onin aan boord uit te nodigen en nadat deze een fles wijn gedronken en een pisang gegeten had „en met een flesjen roosewater begoten, en over zulx wat aangener van reuk gemaakt was”, werden pogingen gedaan om tot overeenstemming te komen.

Veel baat heeft de Compagnie ook hier niet van gehad. De verschillende reizen, alle zonder handelssucces en met veel doden en zieken geëindigd, hadden de aantrekkingskracht spoedig geheel vernietigd. Wanneer de Compagnie dan ook in de 18e eeuw nog verschillende reizen naar Nieuw-Guinea laat maken, dan is dit niet om handel te drijven, gezag te vestigen of om de wetenschap te dienen, doch uitsluitend om te controleren of er kapers op de kust zijn en of de hand gehouden wordt aan de verplichting om alle specerijbomen te vernietigen (de extirpatie-contracten).

Dat Tidore volstrekt geen gezag had over de naar hartelust moordende en brandschattende Papoea's, werd maar al te duidelijk. Bovendien ontstonden er tegen het einde der 18e eeuw ernstige moeilijkheden met de Sultan, waarbij de Papoea's steeds een belangrijke rol speelden. Het hoogtepunt van de strijd, althans voor zo ver het de Papoea's betreft, kwam bij de troonopvolgingskwesies in 1780. De strijd ontbrandde toen de Gouverneur van Ternate Prins Pata Alam benoemde en hem met geweld steunde tegen de andere pretendentes, „ja, verbrande alle de huizen en beroofde alle onze schatten niets overhoudende dan alleen een baijtje en een oude broek, 't was waarlijk beklagenswaardig, hoe de Princessen nakend hun uitkomst zochten.” Een der pretendentes, Prins Noekoe, vluchtte naar Halmaheira. Zijn optreden bleek maar al te spoedig door het verschijnen van Papoease roofvloeten. Op Obi werd een groep extirpateurs door 14 Papoease cora-cora's (oorlogsprauwen) overvallen. De meeste compagniesdienaren werden gedood of gevangengenomen en naar Salawati gevoerd. Bij een poging tot loskoping gaf de „koning” van Salawati voor op dit voorstel in te gaan, lokte stuurman Post en 29 opvarenden in de val en voerde hen gevangelijk weg. Post werd naakt uitgekled en moest 19 dagen slavenwerk verrichten; daarna werd hij verkocht aan een der adathoofden, bij wie zich nog een Europeaan als slaaf bevond. De anderen werden alle op Salawati vermoord.

Noekoe sloot zich aan bij de Engelsen. Deze hadden in 1793 een vestiging gesticht op Dori — door hen „Restoration Bay” genoemd — op de plaats van het huidige Manokwari. De kleine bezetting werd

spoedig door de Papoea's aangevallen. Toen de Engelse schepen terugkwamen waren er 12 man van de bezetting dood, een gedeelte was gevangengenomen en naar Ceram verkocht en de overigen waren te zwak en te ziek om voor zich zelf te zorgen.

De schepping der Bataafse Republiek resulteerde echter in een Engelse vloot in de Molukse wateren, waarbij Noekoe zich prompt aansloot. Hij nam bezit van Tidore, waar hij door de Engelsen als wettige sultan werd erkend en van waaruit hij, met de Engelsen, zijn aanvallen richtte op het nog door de Hollanders gehouden Ternate. Noekoe werd krachtig gesteund door talrijke Papoease cora-cora's.

Wij zijn hier niet geïnteresseerd in de verdere gebeurtenissen op Ternate en Tidore. De Papoea's bleven in deze strijd hun partij meespelen. Langzamerhand echter verloren deze woelingen het politieke karakter, dat zij vooral onder Noekoe gehad hadden en ontwaardden in gewone zeeroof, die nog zeer lang op grote schaal werd bedreven. In die tijd waren de Papoea-piraten de schrik der Molukken.

Het grootste deel der bekende geschiedenis speelt zich tot dusverre af in West Nieuw-Guinea, een klein deel in Noord Nieuw-Guinea, terwijl het aandeel van Zuid Nieuw-Guinea zich vrijwel geheel bepaalt tot het doodslaan of bejilen van schepelingen, die zich aan de wal waagden. Het binnenland had men wijselijk laten liggen; na de ervaringen aan de kust wel verklaarbaar.

Na de Napoleontische tijd kwam er een wijziging in de Nederlandse houding. In 1824 achtte de Regering het gewenst officieel bezit te nemen van het westelijk deel van Nieuw-Guinea vanaf de 141e meridiaan. Om van dat bezit blijk te geven werd besloten tot oprichting van een post op de vaste wal en hiervoor werd uitgekozen Merkusoord aan de Tritonbaai, waar het Fort du Bus werd opgericht. In 1828 werd hier de proclamatie van inbezitneming afgekondigd. Een aantal radjah's uit de omgeving ontving een acte van aanstelling en als bewijs van hun waardigheid een stok met zilveren knop.

Merkusoord werd een tragedie. Het grootste deel der bezetting leed aan allerlei ziekten en zeer velen lieten het leven. Wegens de onhoudbare toestand werd reeds in 1836 de vestiging opgeheven.

Ofschoon aan penetratie van het binnenland nog niet werd gedacht, werden in deze jaren regelmatig reizen naar Nieuw-Guinea gemaakt, zij het dikwijls met tussenpozen van jaren. De kustlijnen werden zorgvuldig opgenomen, waarbij de Nederlandse Marine het grootste aandeel had.

Civiele reizen werden meestal gemaakt met Tidorese gecommiteerden aan boord, maar telkens bleek weer hoe weinig het gezag van het Sultanaat over Nieuw-Guinea had te betekenen. Het was gegrond op niet veel meer dan vrees voor represailles en wanneer dan ook Tidorese hongivloten aan de horizon verschenen, vluchtte meestal de hele bevolking met haar hebben en houden het bos in.

Sakan, van de stam der Kaowerawedj

Foto Boendermaker.

Merkusoord — de plaats waar in 1828 de eerste Nederlandse vestiging in Nieuw-Guinea werd gesticht.

De aanvankelijke plannen rond 1840, om zich eens wat meer daadwerkelijk met het nog steeds praktisch geheel onbekende bezit te gaan bemoeien, ontstonden om dezelfde redenen, die wij in het verleden reeds enkele malen zagen en die in de toekomst — tot in recente tijden — zulke, altijd tijdelijke, oplevingen tengevolge zouden hebben: de belangstelling van andere naties en de vrees het gebied te zullen verliezen. Zelfs vinden we in de Regeringsalmanak van 1848 een post uitgetrokken: „Civiel gezaghebber Nieuw-Guinea”. Een benoeming vond echter nooit plaats.

Met het verdwijnen van het gevaar verdween ook de belangstelling weer. In het Koloniaal Verslag van 1874 lezen we, dat het niet nodig is „om onzen politieken invloed op het eiland uit te breiden. Integendeel moet die invloed, met het oog op den reeds zoo grooten omvang onzer taak in den Indischen Archipel beperkt blijven binnen de grenzen, door onze souvereiniteit over Tidore bepaald”.

Reeds toen was het Nieuw-Guinea's noodlot de laatste wagen van de trein te blijven. Men dacht er niet over de ontwikkeling ter hand te nemen, zo lang er nog iets anders te vinden was, waar meer aan te verdienen viel.

De Sultan van Tidore dacht er nog minder over. Hij verklaarde nog geen 500 gulden 's jaars van Nieuw-Guinea te trekken en daarom ook niet van plan te zijn veel kosten te maken om er de toestanden te verbeteren.

Verscheidene Engelse ontdekkingsreizigers hebben hun vlag op Nieuw-Guinea's kusten geplant in de hoop dat het moederland de annexatie zou ratificeren. Vergeefs evenwel.

De Engelse Regering zag geen heil in uitbreiding van haar toch reeds zo geweldig Imperium met een eiland, waarvan men niets wist dan dat het bewoond werd door volslagen wilden, aan wie naar het scheen geen eer te behalen viel.

De Australiers, die door de ligging van het eiland aan hun Noordkust zo nauw bij de toekomst van Nieuw Guinea betrokken waren, dachten er anders over. De Duitsers waren reeds in 1857 in de Zuidzee verschenen met een handelmaatschappij en hadden op alle mogelijke manieren getracht er vaste voet te verkrijgen en hun handelsbelangen uit te breiden. Australië maakte zich ernstig bezorgd, dat vreemde naties bezit zouden nemen van het eiland dat, zoals men toen reeds overduidelijk inzag, strategisch de Noordkust van de kolonie beheerste. Londen was echter van mening dat de vrees voor een Duitse bezetting volkomen ongegrond was en bleef weigeren. Queensland hakte toen de knoop door en nam bezit van het gedeelte van Nieuw-Guinea, gelegen ten Oosten van het Nederlandse gebied. De vlag werd geplant te Port Moresby en de inbezitneming geproclameerd in naam van Hare Majesteit, in afwachting van een nadere beslissing.

Die beslissing kwam niet; Londen bleef weigeren. Deze weigering,

gebaseerd op de overtuiging, dat geen enkele andere mogendheid plannen tot annexatie had, veroorzaakte in Australië een dusdanige storm van beroering, dat de Imperiale regering zwichtte. Zij kondigde aan, uit deferentie voor de Duitse regering, dat zij Oostelijk Nieuw-Guinea „zou” annexeren, doch zich voorlopig zou bepalen tot de Zuidkust en over de rest wilde onderhandelen.

Eind 1884 werd het Britse Protectoraat over de Zuidkust geproclameerd. En . . . tien dagen later werd de Duitse vlag gehesen in „Kaiser Wilhelmsland” — zonder onderhandeling! De Duitse annexatie was een feit geworden, tot verrassing der Engelsen en tot woede en verontwaardiging der Australiërs.

De Duitsers wierpen zich met volle kracht op de ontwikkeling van het nieuwverworven gebied en ofschoon daarbij vele fouten zijn gemaakt, draagt dit deel van Nieuw-Guinea nog steeds de sporen van deze activiteit. Het is het verst ontwikkeld en de Australiërs, die na de eerste wereldoorlog mandataris werden over de voormalige Duitse kolonie, plukken daarvan thans nog de vruchten.

Het Australische gedeelte, Papua geheten, werd niet met dezelfde voortvarendheid aangepakt. Als enige kolonie van Australië genoot het wel steeds de belangstelling van het moederland, maar het werd slechts spaarzaam voorzien van geldmiddelen. Papua heeft, behoudens relatief zeer kleine bijdragen, grotendeels op eigen wieken moeten drijven. Het heeft echter enige zeer goede bestuurders gehad en vooral het constante beleid van de bekwame en vooruitziende luitenant-gouverneur Murray, die er 32 jaar lang onafgebroken aan het bewind bleef, is het land zeer ten goede gekomen.

Nederlands Nieuw-Guinea kende geen constant beleid. In eigen boezem werd geen behoefte gevoeld om dit verwaarloosde deel meer aandacht te schenken en alleen wanneer uitwendige omstandigheden dit nodig maakten, vooral wanneer de „have-nots” begerige blikken wierpen op dit land, dat naar hun mening veelbelovend was, kwam er onzerzijds een opleving, werd de taak ter hand genomen. Het enthousiasme bekoelde echter snel en Nieuw-Guinea viel weer terug tot zijn oude staat. Opbouw, telkenmale gevolgd door afbraak.

Eerst in 1898 werden de eerste bestuursposten gevestigd te Manokwari en te Fakfak en in 1902 volgde Merauke. Zulks geschiedde niet uit idealisme, maar grotendeels om redenen van internationaal prestige. Onze nabuur dreigde zelf de pacificatie ter hand te komen nemen, aangezien de rooftochten der „Nederlandse onderdanen” zich uitstrekten tot zijn gebied en wij klaarblijkelijk niet bij machte waren die te voorkomen. In 1896 had de Engelse gouverneur zelfs de daad bij het woord gevoegd en een strafexpeditie op ons gebied gehouden tegen de moordzuchtige stam der Tugenis — Marind-anim — in Zuid Nieuw-Guinea.

Van ganser harte ging dat alles echter niet en onze activiteit bleef beperkt tot het strikt noodzakelijke. Van drie vestingen op een kustlijn

van rond 2000 zeemijlen met geen enkele vestiging in het binnenland, zonder zelfs enige kennis van betekenis omtrent dit binnenland, kon moeilijk veel worden verwacht.

Een ommekeer kwam met het rapport Colijn. De exploratie werd stelselmatig aangevat; ontzaglijk veel werk werd verzet. De wereldoorlog maakte een eind aan dit mooie werk, maar het resultaat was in elk geval een schat van gegevens over tot dusverre geheel onbekende gebieden.

De volgende opleving, waaraan ook thans buitenlandse belangstelling — ditmaal van Duitse zijde — niet vreemd was, kwam in 1919. Nieuw-Guinea werd een afzonderlijke residentie onder Lulofs, die de taak krachtig en voortvarend ter hand nam.

Spoedig kwam echter de grote economische depressie en van de dood van Lulofs werd gebruik gemaakt om de residentie op te heffen en de verrichte arbeid ongedaan te maken. Wederom zonk Nieuw-Guinea terug in de vergetelheid.

Een nieuwe verandering ten goede kwam in de dertiger jaren, toen het politieke zoeklicht op de Pacific werd geconcentreerd en tevens de Indo-Europeaan op Java, zich bedreigd voelende door de toenemende „indianisatie”, een uitweg zocht en meende te kunnen vinden in „het nieuwe vaderland voor de Indo, Nieuw-Guinea”.

Dit laatste stimuleerde de kolonisatie. Het eerste verschijnsel bracht publieke belangstelling voor Nieuw-Guinea in het algemeen, in verband met de politiek-strategische ligging, de belangstelling die Japan er in toonde en de mogelijkheden voor de toekomst. Vele en velerlei artikelen verschenen in dagbladen en tijdschriften. Het Nieuw-Guinea-Comité voerde een actieve propaganda.

Schoorvoetend werd erkend, dat er iets in Nieuw-Guinea moest gebeuren. Hier kwamen een paar bestuursambtenaren meer, daar werd een dokter geplaatst, elders werden wat scholen gesubsidieerd. Enige weinige duizenden guldens werden extra uitgetrokken. Het was nog niet veel, maar het groeide!

De Wissmererenpost werd opgericht, de expeditie van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap verkende het gebied ten Oosten daarvan. Archbold ontdekte de Baliemvallei met vele tienduizenden bewoners. Voortgezette exploratie had geleerd, dat er door het gehele centrale bergland heen een uitgebreide gezeten bevolking leefde. Langzaam aan werden wij ons bewust van de taak, die wij in dit land te volbrengen hadden. De intensiteit van het zoeklicht op de Pacific werd groter, de internationaal-politieke waarde van Nieuw-Guinea tekende zich scherper af.

De tijd was rijp voor een meer intensieve bestuursvoering, voor exploratie, zowel topografisch als economisch. Enige onderzoeken waren reeds verricht, uitgebreide verkenningen waren in voorbereiding.

Tot wederom een oorlog aan dit werk een einde maakte.

Toch gaf deze oorlog Nieuw-Guinea zijn grote kans. Gedurende ge-

ruime tijd was dit gewest het enige deel van Indonesië, dat nog onder ons daadwerkelijk bestuur stond en de aandacht der regering bleef er gedurende die tijd op gevestigd. Al was het in de grond slechts een voorbereiding voor de latere actie in Indië, al fungeerde Nieuw-Guinea als doorgangshuis, alle regeringspersonen bezochten eens of verscheidene malen Merauke, Hollandia en Biak en honderden andere ambtenaren leerden, zij het vluchtig, iets van het land kennen. Nieuw-Guinea had in enige maanden meer bezoek van belangrijke en minder belangrijke personen dan tot dusverre in zijn gehele bestaan. En het heeft in die korte tijd meer vrienden gewonnen dan het ooit gehad had. De reeds lang voor de oorlog bestaande strijdvraag of Nieuw-Guinea al dan niet een afzonderlijke residentie behoorde te zijn, werd niet meer aangeroerd. Het was eenvoudig een residentie en niemand maakte er bezwaar tegen; behalve enige diensthooften te Ambon en te Makassar, die deze beperking van hun jurisdictie niet zonder meer wensten te accepteren, doch die zich spoedig bij de stand van zaken moesten neerleggen. Daarmede had Nieuw-Guinea de zo hoog nodige zelfstandigheid verkregen.

Deze procedure was daarom zo eenvoudig, omdat Indonesië nog niet voldoende georganiseerd was om weer begrotingen in te voeren en daardoor kon ook de nieuwe bestuursindeling, de inrichting der zelfstandig geworden diensten, de oprichting van Papoea-bestuurschool, politie-school en internaten zonder meer worden doorgevoerd. De instelling dezer organen vereiste geen omstandige motivering, departementale nota's, begrotingsvoorstellen. Zij werd automatisch een feit, toen het bestaan der residentie eenmaal was geaccepteerd.

Het was goed dat dit alles voortvarend was opgezet, want spoedig raakte Batavia weer in het oude spoor: Nieuw-Guinea was weer de laatste wagen aan de trein. Elders in Indonesië had men zo grote problemen op te lossen — we horen weer de klank van het Koloniaal Verslag van 1874 — dat er voor Nieuw-Guinea niets meer overschoot: geen aandacht, geen personeel, geen middelen. En Nieuw-Guinea had zich zelf nog wel kunnen helpen, als het slechts een klein deel der materialen uit de Amerikaanse voorraden — voor vele tientallen miljoenen guldens waarde — achter had mogen houden. Zelfs het muskietengaas werd echter tot de laatste rol verscheept! En waar is muskietengaas meer nodig dan op Nieuw-Guinea?

De kansen, die er bestonden om Nieuw-Guinea redelijk goed te outillieren en vooral om onderzoek te doen naar economische mogelijkheden, mochten in deze periode niet worden waargenomen; zij werden zelfs bewust genegeerd.

Moge de toekomst dit land betere kansen geven!

DIE GOEIE OUWE TIJD

„DIE GOEIE OUWE TIJD” SCHIJNT PER DEFINITIE ALTIJD GOED en zelfs beter te moeten zijn dan de tegenwoordige. Onze voorouders bezongen echter ook de lof van die goeie ouwe tijd en hun voorouders al evenzeer, zodat de gehele appreciatie klaarblijkelijk een kwestie is van vergelijking met dat wat je niet hebt en dat blijkbaar altijd beter moet zijn dan dat wat je wél hebt.

Zo'n vergelijking gaat in Nieuw-Guinea eigenlijk maar op voor één generatie, de tegenwoordige. Vòòr 1900 viel er weinig of niets te vergelijken, want er was nauwelijks enig verschil met de tijd daarvoor. In al die generaties voor 1900 was niets van betekenis gebeurd. Er was in dat grote Nieuw-Guinea geen zichtbare verandering geweest, geen verschil; en wat moet er dan eigenlijk vergeleken worden?

Zeker, al sinds 1855 had de Zending zich vastgebeten in dit land, maar in de eerste halve eeuw met practisch geen succes. Zending noch Bestuur veranderde iets van betekenis aan het aanschijn van dit land. Pas na 1900 gebeurde dat; toen begon de „nieuwste geschiedenis” van Nieuw-Guinea. En deze geschiedenis, het leven in die tijd, biedt stof tot vergelijking met het heden, de tijd na de Tweede Wereldoorlog. Deze goeie ouwe tijd kenmerkte zich door gezapigheid; er was een trekschuit-tempo, daar niemand haast had.

Toen ik in 1936 in Manokwari werd geplaatst, kwam ik uit Batavia van achter een kantoortafel, waarop Tante Pos een tweede telefoon-toestel had geplaatst; wat blijkbaar vereist werd als je meer dan 1500 gesprekken per maand voerde.

In Manokwari was helemaal geen telefoon en men kan zich geen heerlijker rust voorstellen. Nog beter: de enige postverbinding was de K.P.M.-boot, ééns per maand. Die arriveerde altijd op Dinsdag, voer dan door naar Seroei en Hollandia en was de volgende Dinsdag weer terug. In die week kon de post worden afgedaan en dan waren er drie weken rust en vrede, die geen brief, geen chef en geen bezoeker van buiten kon verstoren.

Op de Batavia- en de Makassarkantoren heeft men van de hele situatie in Nieuw-Guinea nooit veel begrepen. Men wist waarschijnlijk alleen, dat het land daar ergens ver weg in het Oosten lag — wie kwam daar nu ooit? — en op papier was het verder een ressort zoals alle andere. En aangezien staatsbladen en bepalingen er voor zijn om nageleefd te worden, zelfs het levenselixer van bureaucraten vormen, werd hardnekkig getracht de hand aan de uitvoering ervan te houden.

Van een goed ambtenaar wordt verwacht dat hij zijn brieven binnen 14 dagen beantwoordt. Dies is het gebruikelijk, dat na 14 dagen de eerste herinnering uitgaat, elke volgende 14 dagen weer een. Bootverbindingen? Daar kon men zich blijkbaar niet mee bemoeien. En zo kwam het regelmatig voor, dat men de brieven kreeg tegelijk met twee of drie herinneringen.

Het Centraal Kantoor voor de Comptabiliteit (C.K.C.) te Makassar heeft nooit hoogte gekregen van de toestanden in Nieuw-Guinea. Die lagen blijkbaar een beetje al te ver buiten zijn gezichtsveld en men kan dat niet bijzonder kwalijk nemen. Maar lastig was het toch wel. Het C.K.C. heeft er zich nooit bij willen neerleggen, dat de politiepatrouilles in Zuid Nieuw-Guinea geen loonbelasting van de betaalde koelielonen inhielden. Dit lijkt nogal eenvoudig, maar is het toch niet. In die zeer primitieve streken was geld namelijk nog onbekend en onbemind en de betaling werd gedaan in tabak en pinangnoten. Het is desnoods nog wel doenlijk om daarvan 4 % in te houden, maar aan Makassar werd gevraagd of 's Lands Kas pinangnoten en tabak wel als betaling zou willen aannemen. Makassar vond dit blijkbaar een flauw grapje en reageerde alleen maar met domweg aan zijn eis te blijven vasthouden. De enige oplossing was toen dat men, met schijnbewegingen, bij het voor de tabak en pinangnoten bestede bedrag de percenten optelde en ze er daarna weer aftrok — waarmee het C.K.C. volkomen tevreden was gesteld.

Het werd echter nog veel ingewikkelder, want de ene keer rekende de patrouille-commandant 5 centen koelieloon per dag en dan weer 30 centen. Dat de controleur de rekening bekrachtigd had met zijn aantekening „dat de betaalde koelielonen volgens usance en voor niet minder te bedingen” waren geweest, was voor het waakzame C.K.C. niet voldoende waarborg. Bij de gevraagde en verkregen uitvoerige toelichting heeft het kantoor zich, waarschijnlijk diep zuchtend, neergelegd. Wanneer er namelijk in zo'n primitieve streek al lang geen patrouille of tournee is geweest, snakt elke rechtgeaarde Papoea naar een pruimpje en is hij voor een klein plukje tabak bereid zijn ziel, laat staan een dagje te roeien, te verkopen. Maar als de bestuursambtenaar en de politiemann en de dokter en de landbouwmantri en de schoolopziener allemaal hun aandacht aan die streek hebben gewijd en dus allemaal koelies of roeiers nodig hebben gehad, dan zijn de buidels welgevuld met tabak en dan moet de volgende werkgever heel diep in het blik tasten om nog een Papoea te verlokken zijn handen uit te steken.

Ja, Nieuw-Guinea is een merkwaardig land en bepalingen zijn daar ondingen; vooral als ze gemaakt zijn om te passen in een raam, waar Nieuw-Guinea zelf zo helemaal niet in past. Menige brief is geschreven om dat duidelijk te maken; veel geholpen heeft het niet.

Aan de Waroppen ging de bevolking gewoonlijk copalharas verzamelen op de „Goenoeng Damar”, enige dagen lopen van de kust. Omdat de

omgeving van deze berg nog niet gepacificeerd was, en om dus de kustbewoners te beschermen tegen de aanvallen van de binnenlanders, ging dan een politie-patrouille mee. Zoals het betaamt diende de patrouille-commandant na afloop een onkostenrekening in en die kwam uiteindelijk onder de Argusogen van het C.K.C.

Prompt werd het geschrift geretourneerd aan de Afdelingscommandant der Veldpolitie te Manokwari met het verzoek „dit stuk wel te willen doen waarmerken met de handtekening c.q. duimtopafdruk van het kampong- c.q. negorijhoofd van Goenoeng Damar en het binnen 14 dagen aan dit kantoor te retourneren.”

De Commissaris deed zulks niet, maar lichtte toe „dat de boot naar Seroei reeds vertrokken is als hij de enveloppe opent, zodat hij de stukken pas over een maand kan zenden naar de detachementscommandant te Seroei „voor het nodige”. Deze zal dan een patrouille moeten uitrusten, doch aangezien de Westmoesson doorstaat, zal het gemakkelijk twee maanden kunnen duren voordat de zee voldoende rustig is om deze patrouille per prauw naar de Waroppenkust te laten oversteken.

Indien dat eindelijk gelukt is, kan de patrouille zich op weg naar Goenoeng Damar begeven. Zij zal daar echter denkkelijk geen kampong- c.q. negorijhoofd aantreffen, doch een aantal wilde Papoea's, met pijl en boog gewapend achter de bomen, die waarschijnlijk niet bereid zijn hun handtekening c.q. duimtopafdruk te plaatsen.

Weshalve ik de eer heb UHoogEdelGestrenge in overweging te geven deze afrekening wel accoord te willen bevinden”.

Hetgeen geschiedde.

Nee, haast had men in Nieuw-Guinea niet. Waarom ook, als men zijn tournee's en patrouilles in dagen en weken rekent? Wat doet een dagje meer of minder er tenslotte toe? De controleurs kregen wel eens een enkele keer een gewestelijk vaarttuig ter beschikking, doch het overgrote deel der tournee's te water werd in prauwen gemaakt. Deze bestuursprauwen waren lang niet ongezellig: ze hadden een ruim afdak en een goede vloer. Meestal stond er een tafel en een stoel of veldbed, naar keuze van de reiziger. Een Petromax-druklichtlamp was er voor de lange avonden en op de uitleggers brandde een vuurtje voor het eten of een kopje koffie. Het menu wisselde nog al eens af: men ving een vis of kocht een kip of een varkensboutje in de kampong; vruchten waren er gewoonlijk in overvloed. Men kon op zijn gemak notities uitwerken of een boek lezen.

Een tournee te voet vroeg al gauw een paar weken en een dagje verspeelde men al heel gemakkelijk door een bandjirrende rivier, moeilijkheden met de bagage of soesah met de koelies. Niemand maakte zich dan ook ongerust als een patrouille eens een paar dagen overtijd was. Pas als zij een week te laat was begon men de mogelijkheid van narigheden aan te nemen.

Wat maakt dat dagje uit, zei ook de politieopziener te Manokwari, die elke keer als hij er met zijn patrouille op uittrok na 20 minuten, achter het kerkhof, in bivak ging, enige gestraften terugstuurde om een kist bier te halen en pas de volgende morgen verder trok.

Eens per jaar maakte de Resident van Ambon zijn officiële tournee langs Nieuw-Guinea met de kapal poetih, de gouvernementstomer. Aan boord bevond zich meestal een groot gezelschap ambtenaren, dat de gelegenheid waarnam, elk voor zijn dienst, een inspectiereis te maken. De tournee omvatte aanzienlijk meer vaartijd dan inspectie-tijd; dan werd er veel „ambtelijk” gebridget en kwamen de verhalen achter de borrel los.

Resident Jansen, die lange jaren in de Molukken had doorgebracht en een groot stuk van die ouwe tijd persoonlijk meegemaakt, daalde dan in zijn herinneringen af en men kwam tot de conclusie, dat zijn ouwe tijd werkelijk nog mooier was dan de tijd die wij beleefden. Er was toen nog helemaal geen radiotelegraaf en de verbindingen waren nog schaarser. Omdat iedereen toen maandenlang geheel op zich zelf stond en maar deed wat hij het beste achtte, kon er veel gebeuren dat in later tijden niet meer mogelijk zou zijn.

Een kapper uit Soerabaja bijvoorbeeld was op zijn nette gezicht gestrikt om als gezaghebber te Hollandia op te treden. Het geviel dat er juist een goede bootverbinding was en zonder veel omhaal werd de man op zijn nieuwe standplaats afgezet.

Hij keek eens in zijn kas en bevond dat die vrijwel leeg was. Dat was natuurlijk geen bezwaar, daarvoor hef je belastingen. Dat was dit jaar nog niet geschied en ieder betaalde blijmoedig.

Spoedig was de bodem van de geldkist weer zichtbaar. Alweer geen bezwaar; daarvoor hef je belasting! Het was de tijd van de paradijsvogeljacht en ieder verdiende goed geld. De Chinezen en Ternatanen keken er helemaal niet van op. Deze keer was het natuurlijk voor de gezaghebber, de „toean skebber”. Hij was een geschikte baas en zegunden hem dat extraatje best. Ieder betaalde blijmoedig.

Toen de toean skebber echter voor de derde maal in enige maanden met een aanslag kwam, raakte men toch gealarmeerd; de toean skebber hoefde tenslotte niet inééns rijk te worden. Men tuigde een zeilprauw op en voer fluks — wat men in die tijd fluks noemde — naar Ambon, waar weliswaar veel door de vingers werd gezien maar waar men, zelfs voor Nieuw-Guinea, toch nog wel waarde hechtte aan redelijke integriteit der ambtenaren.

Het bleek niet zo erg te zijn als men vreesde. De gezaghebber-kapper, die voor zijn nieuwe vak nooit de geringste opleiding had gehad, meende dat hij daar zo'n beetje als souverain vorst zat en dus voor zijn eigen geldmiddelen diende te zorgen. Van kasaanvulling en zo had hij nog nooit gehoord; dies de belastingheffingen. De man had echter elke cent in zijn kasboek, dat hij waarschijnlijk in de kapperszaak ook bijhield, verantwoord.

Voor plaatsjes als Hollandia was de tijd vòòr 1926 — toen de paradijs vogeljacht gesloten werd — een bloeitijd. Allerlei elementen kwamen binnen en er ging veel geld doorheen. De Papoea's gingen er niet zo erg op vooruit, die waren daar nog een beetje te wild voor. Zij kregen geweren en ammunitie in bruikleen, brachten de vogels binnen en kregen dan wat kralen en snuisterijen voor de buit. Het was mooi als zij een dubbeltje kregen voor elke tien gulden, die de handelaar maakte.

Veel in het binnenland bedreven ongerechtigheden zijn door het oerwoud bedekt gebleven, maar als men nu de Papoea's uit het binnenland spreekt en hun verhalen over die tijd hoort, dan kregen de vogeljagers hun trekken toch ook wel lelijk thuis. Velen boetten hun hebzucht met de dood. Het waren tenslotte „wilde” Papoea's en die maakten dat adjectief waar.

Verbroedering was er klaarblijkelijk ook. In 1939 leefde bij Pionierbivak het ongeveer 13-jarige meisje Metjaje, waarvan de Chinese afstamming niet bepaald onzeker is. (Zie foto's 30 en 31).

Een traditioneel verhaal in Nieuw-Guinea is dat van de gezaghebber, die het land had aan alle officiële gelegenheden en daarom op 31 Augustus zorgde op tournee te zijn. 's Mans onwettige echtgenote was daar echter helemaal niet zo afkerig van; dies hield zij dan maar op die feestdag een soort openbaar gehoor, waarbij zij de eerbiedige hulde van de onderdanen genadiglijk in ontvangst nam. Gezegde onderdanen moesten tenslotte uitkijken; de al of niet wettigheid der huwelijksbanden was niet altijd een maatstaf voor de invloed, die ten kwade aangewend kon worden.

Dat ondervond ook de Ambonese opzichter, op wie oneerbare blikken werden geworpen door de Ambonese, eveneens onwettige echtgenote van een andere gezaghebber. De opzichter vond dat een veel te gevaarlijk spelletje; de toean skebber was oppermachtig en hij wenste zijn vingers niet te branden — zo dacht hij! Hij had echter de verkeerde zijde gekozen. De juffrouw „nam” deze belediging niet en vertelde de skebber achter de klamboe allerlei nare dingen over de opzichter, die prompt de volgende dag bij adatvonnis veroordeeld werd, omdat hij „zijne ogen oneerbiedig had opgeslagen tot ene aanzienlijke vrouw”.

Dit nu „nam” de particuliere chef van de opzichter weer niet en spoedig werd de Resident de woedende vraag gesteld, wie er nu eigenlijk Nieuw-Guinea regeerde: Koningin Wilhelmina of de bijzit van de gezaghebber.

De skebber had zijn langste tijd in Nieuw-Guinea gediend.

Het waren dikwijls merkwaardige ambtenaren, die in deze afgelegen hoek van Nederlands-Indië werden geplaatst; niet altijd wegens bijzondere verdiensten. De gehele omgeving, de isolatie en het besef dat er toch eigenlijk niemand in hun werk geïnteresseerd was moet wel in

sterke mate hebben meegewerkt aan het ontstaan van excessen en psychische deraillementen. Ik kan me tenminste niet voorstellen, hoe iemand, die wel bij het hoofd is, enige duizenden guldens uit de kas verduistert — zoals een politieambtenaar lange jaren geleden — om daarvoor een auto te laten komen en die te gaan rijden op de toen nog geen kilometer lange zandweg te Merauke.

Toch dient men het werk van vele dezer ambtenaren allerminst te onderschatten. Uiteraard moet men daarbij niet beoordelen hen, die in veel vroegere jaren te hooi en te gras er naar toe zijn gezonden en die van bestuur geen flauwe notie hadden. Maar de echte gezaghebbers waren praktijkambtenaren, die — zonder veel theorie — juist in dit land bijzonder op hun plaats waren en er voortreffelijk werk deden. Er waren primitieve toestanden, het land was ruw en de economische betekenis gering, bijna nihil. De voor de hand liggende taak was juist verkenning en opbouw, aanleg van wegen, paden en bruggen, pacificatie van wilde streken en registratie van de bevolking. Ze vervulden die taak goed en een hele serie namen kan „cum laude” vermeld worden.

Dat hun arbeid niet die vruchten heeft gedragen die ervan verwacht mochten worden, ligt niet aan hen maar aan het hoge beleid, dat telkenmale de activiteit weer afsneed door intrekking van de geldmiddelen, die voortzetting en consolidatie van die arbeid mogelijk hadden moeten maken.

In de loop van al die jaren zijn er veel gegevens over land en volk verzameld en vastgelegd in dagboeken, patrouilleverslagen en memories. Het grootste deel van deze stukken verdween echter in de archieven om er nooit meer uit te komen. Veel is voor altijd verloren geraakt, omdat de meeste dezer verslagen in Ambon, hun eindpunt, met de andere archieven in de oorlog vernietigd zijn.

Er is verdienstelijke werk verricht, ontegenzeggelijk, maar het was slechts een fractie van wat er had behoren te gebeuren. Het waren patrouilles van weken, soms maanden, die werden gemaakt. Maar zet de tochten uit op de grote overzichtskaart van Nieuw-Guinea en ze verzinken in het niet.

Met Resident Haga kwam er weer meer belangstelling voor Nieuw-Guinea en gebeurde er iets. Maar ook dat was bedroevend weinig. Als men in de literatuur en de rapporten leest, hoe gelukkig men was als er eens tien bestuurspolitieagenten bijkwamen, als er een landbouwkundig ambtenaar arriveerde of zelfs een dokter geplaatst werd, dan beseft men toch wel in welke termen men ook toen nog dacht. In dat tempo zou de openlegging van Nieuw-Guinea nog eeuwen hebben geduurd.

Nieuw-Guinea zat met teveel banden vast aan Indië en dat smoorde het initiatief. Ook de residenten, die hun best deden er iets van te maken, hadden niets aan te bieden. Er was geen onderzoek verricht, waaruit zou kunnen blijken, dat ook dit land economisch een vol-

waardig deel van Indië zou kunnen worden. Wat er nog van Nieuw-Guinea bekend was wist men buiten niet en het interesseerde ook slechts weinigen. In die tijd kon men een 14-daagse reis per KPM-stomer langs de kusten maken en daarna lezingen houden in Batavia; in dat land der blinden was zo'n één-oog inderdaad nog koning ook. Het is bedroevend hoe weinig fondsen er ter beschikking waren en hoe daarmee gewoekerd moest worden. Ik herinner me een taai gevecht om geld los te krijgen voor een nieuwe barak, die op instorten stond en waar 20 politieagenten met gezinnen in woonden. O, we werkten goedkoop daar; met bescheiden middelen en veel improvisatie. Ik vroeg helemaal 350 gulden en kreeg tenslotte toestemming tot de bouw, nadat er nog 50 gulden afgepingeld was!

Resident Jansen zag het belang van dit grote gebied zeer helder in. Hij stimuleerde de activiteit der bestuursambtenaren, zoveel hij kon en hij deed zijn uiterste best om aan de nodige financiële middelen te komen.

De gehele oprichting van de bestuurspost aan de Wisselmeren in 1938 heeft 15.000 gulden gekost; en dat voor een expeditie die 7 maanden heeft geduurd! Maar deze middelen moesten gezocht worden in allerlei fondsen en fondsjes, want te Batavia was deze bezetting niet goed-gekeurd.

Veel was op dit gebied mogelijk, doordat Nieuw-Guinea een onderdeel was van het zelfbesturend landschap Tidore. Deze zelfstandigheid stelde in feite niets voor en de fictie van dat zelfbestuur werd slechts gehandhaafd, omdat de Overheid in zo'n landschap meer vrijheid van handelen had, dan in een rechtstreeks bestuurd gebied. Het was een lapmiddel, dat in die tijd wel recht van bestaan had, omdat men in Batavia nu eenmaal de bijzondere positie van Nieuw-Guinea in de praktijk weigerde te erkennen.

Het maakte echter ook de administratie ingewikkeld, want volgens de bestaande regelen — en die waren heilig — moesten de door Batavia gemaakte kosten steeds over het zelfbestuur en de centrale regering verdeeld worden, naar verhouding van de aantallen zelfbestuursonderhorigen en gouvernementsonderhorigen. Het aandeel van het zelfbestuur moest aan het gouvernement gerestitueerd worden, maar aangezien het zelfbestuur armlastig was, kreeg het als rijksbijdrage deze gelden weer terug. Uit die tijd kennen we de beroemde „houtvester voor Nieuw-Guinea, ter beschikking van de Resident der Molukken, met standplaats Buitenzorg” en de begroting leverde aan restitatiekosten op de formule:

$$89/90 \times \left(12 \times \frac{275 + 800}{2} \right) + 15/100 \times \left(12 \times \frac{275 + 800}{2} + 600 \right)$$

Zo sukkelde Nieuw-Guinea verder in een trekschuittempo.

Die goeie ouwe tijd is nu voorbij, gelukkig. Want al het gezellige en gezapige had toch als achtergrond, dat het niet zoveel kon schelen

wat je er deed en hoe lang het duurde. Er zat geen perspectief in. Het waren alleen Missie en Zending die gestaag aan de slag bleven; die onvermoeid verder werkten, ondanks ups en downs in de gouvernementsbemoeyenis. Ze hadden veel meer kunnen bereiken, als ook de Overheid de belangen van Nieuw-Guinea ter harte had genomen. Maar zij hebben in ieder geval, onder zeer moeilijke omstandigheden, de grondslag gelegd voor de krachtige ontwikkeling die nu aan de orde is.

WAT ZEGT ONS DE KAART VAN NIEUW-GUINEA?

LEZER, IK HOOP U IN DIT BOEK ZO MIN MOGELIJK TE VERMOELEN met cijfers.

Maar als ik voor U een beeld wil oproepen van dat land aan de andere zijde van de aardbol, dan is het toch nodig dat ik U een indruk geef van hoeveelheid en omvang, van aantallen en afstanden, die — vooral door vergelijking met bekende grootheden — gaan leven. En dan ligt het voor de hand dat ik daartoe enige cijfers geef.

Nieuw-Guinea is, op Groenland na, het grootste eiland ter wereld. Blijkens de opgave van de Militaire Exploratie en gebaseerd op de overzichtskaart 1 : 1.000.000 van 1919, waarvan inmiddels de kustlijnen niet noemenswaard gewijzigd zijn, heeft ons deel inclusief de eilanden een oppervlakte van 416.369 km². (De Winkler Prinsatlas geeft het getal 390.000.)

Nederland heeft volgens de Winkler Prins Encyclopaedie, inclusief Zuiderzee, Waddenzee en Dollard een oppervlakte van 37.911 km².

Wij ronden af en nemen aan dat Nederlands Nieuw-Guinea omstreeks 11 × Nederland is.

De kaart van Nieuw-Guinea over de kaart van Europa gelegd stelt ons de afstanden beter voor ogen dan een dorre opsomming van aantallen kilometers kan doen. De grootste afstand van Oost naar West — ongeveer van Sorong tot Hollandia — is iets minder dan die van Amsterdam naar Rome. De grootste breedte van Noord naar Zuid staat gelijk met de afstand Amsterdam—Praag.

Nu zijn afstanden in deze moderne wereld iets betrekkelijks geworden. U belt op voor een ticket, de KLM maakt Uw papieren wel in orde, U stapt in de bus naar Schiphol en na een paar uur comfortabel vliegen zit U aan de lunch in Rome.

Een klein beetje gaat dat ook nog op voor Nieuw-Guinea. Er zijn vliegvelden te Hollandia, Biak, Sorong en Merauke en behalve dat U de bus en het comfort er grotendeels bij moet denken, kunt U nog even vasthouden aan Uw ideeën omtrent snelverkeer. Daarna houdt echter de overeenkomst tussen de gebruikelijke verbindingen in Europa en die in Nieuw-Guinea op.

Wanneer men b.v. van Hollandia uit een bezoek zou willen brengen aan de in het Zuiden gelegen geheimzinnige valleien in het Oriongebergte in de centrale keten — een afstand van Amsterdam tot Luxemburg — dan kan dat maar op één manier. Toegepast op Europese toestanden gaat dat als volgt: Trek een paar stevige schoenen

aan en hang een kapmes aan de gordel. Zet op de Dam Uw kompas op de richting Luxemburg, vergeet dat er wegen, bruggen en wegwijzers zijn en ga op stap, constant Uw kompasrichting in het oog houdend. Komt ge tegen een huis aan, loop er dan om heen en hervat Uw richting; ontmoet ge een rivier, zwem er over of maak een vlot: ge hebt het kapmes bij U. Vermoedelijk zal het niet nodig zijn, zoals in Nieuw-Guinea, een goed geweer mede te nemen om U te wapenen tegen aanvallen van nog niet gepacificeerde inboorlingen uit het donkere Zuiden.

Wil men een goed begrip van Nieuw-Guinea, van zijn eigenaardigheden en zijn moeilijkheden krijgen, dan dient men zich vooral te realiseren, wat deze afstanden en de gebrekkige verbindingen voor dit land betekenen. Men ziet Nieuw-Guinea gewoonlijk vrij klein afgebeeld en zelden met vergelijkingsmateriaal er naast. Daarom is het aanbevelenswaardig een klein kaartje van Nederland op dezelfde schaal op de kaart van Nieuw-Guinea te tekenen. Dit zal dikwijls in één oogopslag inzicht geven, waar opsomming van aantallen kilometers dat niet zou doen. Vooral wanneer men dan moet gaan rekenen, niet met „uren vliegen”, maar met „dagen lopen”.

Nieuw-Guinea werd reeds vroeg ontdekt, doch eeuwenlang, zelfs tot het einde der vorige eeuw, was van het land niet veel meer bekend geworden dan de voornaamste kustlijnen, enige rivieren die een eindweegs waren opgevaren en wat uit zee aangepeilde bergtoppen. De kaart van die tijd was praktisch leeg, het binnenland een groot mysterie. In vroegere tijden zou men de onbekendheid gecamoufleerd hebben door draken en allerlei griezelige monsters in de open vlakken te tekenen. Onze voorouders deden dat klaarblijkelijk niet, maar de beschrijving die zij gaven van de hier en daar ontmoete bewoners verschilde niet zo erg veel van de visuele voorstelling der gebruikelijke monsters.

Reeds in 1623 had de Opperkoopman Carstenz een „overhoog gebergte dat op vele plaatsen wit als met snee bedect lach” vanuit het Zuiden gezien, niet verder dan een honderd kilometer uit de kust, doch eerst in deze eeuw kon men de Carstenztoppen dicht genoeg naderen om met zekerheid vast te stellen dat het inderdaad echte sneeuw was en dat geen glinsterende kalkkroten of iets dergelijks het oog bedrogen.

In de tweede helft van de vorige eeuw werd reeds op bescheiden schaal een begin gemaakt met de exploratie. Het waren vooral natuuronderzoekers, die iets meer van het binnenland verkenden, terwijl de Marine zich wijdde aan het in kaart brengen van kustlijnen en van enige grote rivieren. Zo werd reeds in 1884 de Mamberamo opgevaren.

Wanneer men thans de fraaie overzichtskaarten van Nieuw-Guinea beschouwt, krijgt men de indruk dat er in dit land toch eigenlijk niet zo heel veel meer te exploreren valt. De kaart is aardig opgevuld met

gebergten, rivieren en plaatsnamen en al zijn er hier en daar nog wel stippellijnen, het oppervlak der witte plekken lijkt niet verontrustend groot meer.

Men moet zich echter geen al te optimistische voorstelling maken van de werkelijke graad der topografische kennis, noch van de juistheid der ingetekende gegevens. En dat is ook niet verwonderlijk, wanneer men in aanmerking neemt hoe deze kaart tot stand is gekomen.

Verreweg het grootste gedeelte is afkomstig van de Militaire Exploratie tussen de jaren 1907 en 1915, toen de exploratie-detachementen van alle kanten het praktisch volkomen onbekende land binnendrongen. Vliegtuig en radio waren toen nog onbekende, of althans nog niet bruikbare hulpmiddelen en volgens onze huidige begrippen was de methode van exploreren primitief te noemen.

Als zo'n detachement het land introk en het bos zich achter de laatste man had gesloten, dan was men de troep kwijt, geheel en al, tot te zijner tijd de karavaan — of wat er van over was — op een al of niet afgesproken plaats te voorschijn kwam en verslag gaf van zijn wederaren. Successen en sterfgevallen, geluk en ongeluk, het bleef voor de buitenwereld verborgen tot de dag van terugkeer. En als die terugkeer nimmer kwam, kon een volgende patrouille of expeditie slechts trachten uit sporen en overblijfselen het droevig relaas samen te stellen.

Men kreeg niet eerst uit de lucht een denkbeeld van het land dat men zou gaan verkennen. De tocht begon bij een riviermond, die een stroom van voldoende grootte voorspelde. Van de zee uit zag men in de wazige verte schemerige bergcontouren in lokkende geheimzinnigheid liggen.

Per schip werden deelnemers, dekking en koelies aangebracht; vele tonnen vivres en bivakmaterialen werden gelost en men ging op stap, met niet het flauwste vermoeden van wat de deelnemers te wachten stond. Zover mogelijk maakte men van de rivier gebruik; werd die te ondiep voor de motorboot, dan werden prauwen gemaakt en wanneer ook deze niet meer bruikbaar waren omdat zij zelfs niet met veel moeite over de steenbanken en de versnellingen konden worden gesleept, dan begon de landtocht — op hoop van zegen.

Tijdens de opvaart van de rivier werd deze ingeschetst middels kompas en afstandschatting. Gewoonlijk maakte men ergens aan het begin en aan het eindpunt van de riviertocht een astronomische plaatsbepaling en paste de gemaakte schets tussen deze twee punten in.

De landtochten dienden steeds om bergtoppen te vinden, die een ruim uitzicht beloofden op het te verkennen gebied. Deze punten werden astronomisch vastgelegd en vormden aldus een basis van bekende lengte. Aan de hand van peilingen op deze observatiepunten verricht, werd nu een schetskaart van het landschap samengesteld. Zodoende kreeg men kaarten van terreinen van honderden vierkante kilometers — die dus officieel geen terra incognita meer zijn — zonder dat er tot

op de huidige dag een vreemdeling is doorgedrongen, zonder dat men een idee heeft van wat daar groeit en bloeit.

Bij de tochten langs rivieren en naar uitzichtspunten werd gewoonlijk wel contact verkregen met de bevolking langs het tracé. Enige gegevens werden genoteerd, wat ethnografica verzameld en sommige commandanten maakten van de gelegenheid gebruik om gesteenten, insecten of herbariummateriaal te verzamelen. Van het in kaart gebrachte terrein wist men niet meer dan men er op een afstand — dikwijls zeer grote afstand — van had kunnen zien. En dat was vaak bedroevend weinig.

Deze stand van zaken behoeft niets af te doen aan onze waardering voor de prestaties der vroegere expedities. Hun opdracht, die in eerste instantie op topografisch terrein lag, was al zwaar genoeg.

De afstanden, die voor een groot deel per prauw of te voet moesten worden afgelegd, zijn formidabel en de moeilijkheden van het terrein dikwijls onbeschrijfelijk. De opvoer ging in etappes; duizenden bliken vivres moesten moeizaam op de rug van koelies worden aangevoerd, over terreinen, waar malaria een zware tol eiste of over rivieren, waar stroomversnellingen en draaikolken vele slachtoffers maakten. Hoe weinige bliken rijst slechts van de vele op de basis aangevoerde duizenden bereikten dikwijls het eindpunt der expeditie? De exploratieverslagen zijn zeer sober en zakelijk in de beschrijving dier moeilijkheden; maar wat een tragiek ligt er b.v. verborgen achter de naam: „Ongeluksbivak”.

De Militaire Exploratie speelde zich af vóór de tijd van de radio, zeker van de draagbare radio. Voor de astronomische plaatsbepalingen, althans voor de lengte, was men dus aangewezen op de tijdmeters die, na een laatste verificatie op het uitgangspunt, over bergen en dalen, door bossen en moerassen moesten worden meegesleept.

Wanneer men in een der verslagen over de beklimming van zo'n observatiepunt ergens in de buurt van zijrivier A van de Rouffaer leest: „Heden was de zwaarste dag van de tocht; we zijn 750 meter opgeschoten”, dan kan men zich levendig voorstellen, wat voor angst de patrouilleleider en de opnamer in zo'n terrein moeten hebben uitgestaan om dat tere ding in het kistje: de tijdmeter, waarvan de hele observatie afhing. Het is allesbehalve ondenkbaar, dat deze wel eens een tik zal hebben opgelopen — en daarbij is versprongen. Eén seconde tijdsverschil veroorzaakt echter een kwartmijl lengteverschil.

Een terrestrische opname als boven beschreven brengt onherroepelijk onnauwkeurigheden mee, die niet als tekortkomingen van de explorateurs zijn aan te merken, maar die het gevolg zijn van de opdracht.

De eerste wereldoorlog maakte een einde aan de activiteit; de middenmoot, het centrale gebergte heeft de Militaire Exploratie moeten laten liggen. Op de exploratiekaart ziet men dit stuk dan ook volkomen blanco. Wanneer men dan echter de overzichtskaart, waarop al deze

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

Foto Boendermaker

Foto 4 Bevolkingstuinen tegen de steile hellingen aan de Wisselmeren.

Foto 5. Rotstekeningen en handafdrukken in de grotten van de Macduergolf.

tochten in rode lijnen zijn uitgebeeld, eens nader beziet en zich de afstanden realiseert, die door de vele honderden patrouilles zijn afgelegd, dan zal men grif moeten erkennen dat hier prachtig werk is geleverd. Een werk waarvan wij, die in de moderne tijd leven, ons de moeilijkheden nauwelijks meer kunnen voorstellen. Als het begrip „exploratie” zelfs maar in ons op komt, beginnen we al te denken in termen van vliegverkenning, aanvoer door de lucht, parachuteringen en helicopters.

Ofschoon ook na 1915 nog geëxploreerd en gekarteerd werd, is toch deze atlaskaart tot op heden de basis van onze topografische kennis van Nederlands Nieuw-Guinea. Het is daarom zaak ons te realiseren, wat wij van deze kaart wel en wat wij er niet van mogen verwachten. Men kan aannemen, dat de nauwkeurigheid in het algemeen het grootst is in de omgeving der astronomisch bepaalde punten en dat van deze punten de breedte — bepaald onafhankelijk van de tijd, door meridiaansdoorgangen — het meest nauwkeurig is. Verder zullen ook op de werkelijke patrouillelijnen de observaties juist zijn. De waarnemers waren hier in eigen persoon en deelden mede, wat zij met eigen ogen en op korte afstand aanschouwd hadden. Dat ook hier vergissingen mogelijk zijn, werd door verschillende rapporteurs zelf reeds opgemerkt. Wanneer men b.v., vooral in de laagvlakte, op een brede rivier aan een splitsing komt, dan kan deze splitsing zijn de samenvloeiing van twee rivieren, doch in vele gevallen gaat het om niets anders dan een der langgerekte eilanden, die de rivier tijdelijk in tweeën delen. En in de wirwar van eilanden is het zeer wel mogelijk dat het punt, waar de rivier weer één wordt, aan de waarneming ontsnapt, zodat dan op de kaart de monding van een zijrivier komt te staan, die er in 't geheel niet is. Een andere mogelijkheid is, dat wat de waarnemer aanziet voor een splitsing ontstaan door een eiland, in werkelijkheid de samenvloeiing met een zijrivier is.

Wanneer vanuit observatiepunten grote vlakken in de kaart werden geschetst, bestaat er uiteraard aanzienlijk meer kans op fouten. Het is zeer moeilijk om op grote afstand inzicht te krijgen in de structuur van een gebergtecomplex en om b.v. vast te stellen, of het bestaat uit enige evenwijdig Oost-West lopende rugen, dan wel uit Noord-Zuid lopende.

Details hebben bij een dergelijke schets maar zeer betrekkelijke waarde. Men zal weliswaar met een gerust hart in elke waargenomen vallei een rivier kunnen tekenen, maar in de samenstelling van het gehele afwateringsstelsel van een bergcomplex kan men lelijke vergissingen maken. Dat is gebleken in het stroomgebied van de Boven-Rouffaer en nog sterker bij de Baliem, waar bleek dat een groot deel van het bergland benoorden de keten naar het Zuiden afwaterde.

Men dient zeer voorzichtig te zijn met het intekenen van alles, wat men niet werkelijk heeft gezien. De vlieger van de Marine Luchtvaart

Dienst, die het verloop van de Baliem-rivier wenste te verkennen nadat deze door de centrale keten was heengebroken en die haar met dat doel volgde, ontmoette een grote wolk. Rechtdoor vliegend zag hij, nadat hij de wolk was gepasseerd, nog steeds de rivier onder zich. Hij volgde die, tot zij uitkwam in de Reiger-rivier; waarmee zou zijn aangetoond, dat de Baliem de bovenloop vormde van de Reiger-rivier, een der bronrivieren van de Lorentz-rivier. De vlieger was echter klaarblijkelijk een conscientieus man; hij tekende het niet werkelijk aanschouwde stuk van de rivier met stippellijntjes.

Tijdens de oorlog verkende ik dit gebied opnieuw en fotografeerde stereoscopisch de gehele Baliem tot aan de zee toe. Nu bleek dat op het punt, waar de Marinevlieger de wolk had ontmoet, de aanvankelijk van Oost naar West stromende Baliem een scherpe bocht naar het Zuiden maakte en uitkwam in de Vriendschaps-rivier, een der bronrivieren van de Eilanden-rivier. Onder diezelfde wolk kwam echter een rivier uit Noordwestelijke richting van de Wilhelminatop, maakte daar een scherpe bocht, zodat zij van Oost naar West ging stromen, om vervolgens uit te komen in de Reiger-rivier.

Wanneer men bij het beschouwen van de kaart voor ogen houdt hoe en met welke hulpmiddelen zij is ontstaan en haar met de patrouillekaarten vergelijkt, waarop men kan zien wat de afgelegde tracé's zijn en van welke observatiepunten de waarnemingen zijn verricht, dan kan men zelf gemakkelijk de nodige conclusies trekken. Men kan bepalen wat volgens menselijke berekening betrouwbaar is, wat slechts waarschijnlijk is en waar vermoedelijk fouten zijn gemaakt. En, wat zeer belangrijk is: welke stukken op de kaart blank zijn omdat er topografisch niets van betekenis te melden viel en welke stukken blanco zijn omdat er geen waarnemingen zijn verricht.

Zo is het a priori duidelijk, dat patrouilles die in het volkomen vlakke laagland de rivieren opvaren zonder doorsteken te maken van rivier naar rivier, vrijwel geen enkel gegeven kunnen verstrekken over het tussenliggende geheel beboste land. Ook vanuit boomtoppen is het niet mogelijk inzicht in het terrein te krijgen. Door de geringe hoogte van het observatiepunt boven het bos kan men geen rivieren daarin waarnemen, nog veel minder de aanwezigheid van bevolking constateren.

Van de gehele zuidelijke vlakte, vele tienduizenden vierkante kilometers, kan men dus gevoeglijk in grote trekken aannemen, dat — voorzover later niet nader onderzocht — slechts bekend is wat werd geobserveerd op de patrouillelijnen. Welke uitgebreide verrassingen ons daar kunnen wachten, is nog zeer onlangs aangetoond door de paters Meuwese en Verschueren, die in een dergelijk, op de kaart zeer suggestief leeggebleven gebied, grote dorpen en duizenden aan bevolking aantreffen en vele nieuwe rivieren, ja zelfs een aantal lage heuvelruggen in de kaart tekenden.

Bij vliegverkenningen is bovendien gebleken, dat Papoea's hun kam-

pongs dikwijls een eind van de rivier bouwen, daarbij de begroeiing van de oever zoveel mogelijk intact latende om hun aanwezigheid te verbergen. Dit geldt niet alleen voor de vlakke; ook in bergland kunnen aanzienlijke bevolkingsgroepen jarenlang op korte afstand voorbijgelopen worden.

Wanneer men aldus de kaart bestudeert en een afstand van enige tientallen kilometers vindt tussen patrouillelijnen, kan men vrijelijk concluderen dat de topografie — en zeker de situatie ten aanzien van de bevolking — onbekend is.

Trouwens, het ligt voor de hand, dat in streken waar de regenval zo hoog is, geen tientallen kilometers gelopen kunnen worden zonder dat men rivieren ontmoet. Wanneer b.v. op de kaart van de Oostelijke Meervlakte over een afstand van 120 km vanuit het Noorden geen enkele zijrivier in de Idenburg uitmondt, dan wil dat niet zeggen dat die rivieren er niet zijn, maar eenvoudig dat dit gebied onverkend gebleven is — ook al vertoont de kaart daar geen witte plek. In feite liggen er naar ik zelf constateerde tientallen rivieren.

Daarom ook kon men, nog voordat genoemde paters hun verkennings-tochten maakten, bij voorbaat aannemen, dat het grote stuk terrein tussen Wildeman-rivier, Casuarinenkust en Beneden-Digoel — 10 à 15.000 km² oppervlakte — niet werkelijk „leeg” kon zijn, ook al staat het op de gekleurde overzichtskaart 1 : 2.500.000 niet wit, maar groen aangegeven.

Had de Militaire Exploratie het leeuwendeel reeds verricht, er bleef nog wel het een en ander over. Het is begrijpelijk, dat de volgende expedities zich voornamelijk richtten op het centrale bergland. Men was aan dit gebied niet meer toegekomen door het uitbreken van de eerste wereldoorlog en had slechts hier en daar een voorproefje gekregen van wat daar voor explorateurs aan aanlokkelijks te vinden zou zijn. Wanneer men de kaart bekijkt met de rode en groene lijnen der expedities vóór 1915, dan ziet men duidelijk, dat er slechts geknabbeld was aan de uiterste randen van deze grote onbekende koek — een koek die van de Australische grens tot aan het Weylandgebergte ongeveer 500 km lang en meer dan 100 km breed was.

De eerste grote expeditie na de vorige wereldoorlog was die naar de Wilhelminatop van 1920—1922, vanuit het Noorden. Een gedeelte van het Baliem-valleienstelsel werd toen reeds verkend, doch de Grote Vallei bleef terra incognita.

De Sterling-expeditie van 1926 toog naar het stroomgebied van de Boven-Rouffaer; dit was de eerste expeditie in Nieuw-Guinea, waarbij een vliegtuig werd gebruikt. Met niet al te veel succes; de restanten van dit toestel zag ik in 1939 nog in de buurt van de Batavia-versnelingen liggen.

De tocht van dr Bijlmer in 1935 „naar de Achterhoek der Aarde” leverde een nadere kennismaking op met de bergbevolking, terwijl

daarbij voor het eerst vernomen werd van het bestaan der Wisselmeren. Deze werden ontdekt door vliegers van de Koninklijke Nederlands-Indische Luchtvaart Maatschappij en door dr Cator nader verkend. In 1938 volgde de oprichting van de bestuurspost aldaar door schrijver dezes, gevolgd door een doorsteek van de Wisselmeren langs de Siriwo naar de Noordkust.

De expeditie van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap in 1939 bracht een groot deel van het gebied oostelijk van de Wisselmeren tot aan de Boven-Rouffaer in kaart en corrigeerde vele foutieve gegevens van de Sterling-expeditie.

Dr J. V. de Bruyn maakte het jaar daarop zijn „Oosttocht”, voorbij het eindpunt der K.N.A.G.-expeditie en hij kwam daarbij te staan aan de boorden van de westelijke Baliem.

In 1937 maakte schrijver dezes een doorsteek van de Waroppenkust naar de Meervlakte, waarbij grote copal-arealen werden aangetroffen. In 1939 begon hij de expeditie naar de Swartvallei, welke echter werd afgebroken door de invasie in Holland. Aan de expeditie het volgend jaar begonnen werd een eind gemaakt door de Japanse invasie.

Sinds 1935 was er een luchtkartering aan de gang ten behoeve van de Nederlands Nieuw-Guinea Petroleum Maatschappij, waarbij het de bedoeling was de 10.000.000 ha grote concessie geheel te fotograferen.

De Archbold-expeditie van 1938—1939 was gericht op de hellingen van de Wilhelmina-top, doch bij de voorbereidende verkenningen werd onder meer de Grote Baliemvallei ontdekt en tijdens de expeditie werden tochten gemaakt in de vallei en van daaruit naar Bernhardkamp. Men constateerde dat de rivier door de centrale keten heenbrak, al werd de canyon zelf door voortdurende bewolking niet waargenomen.

Tijdens de laatste wereldoorlog deed ik zelf talrijke vliegverkenningen en tenslotte verrichtte de Amerikaanse luchtmacht in de jaren 1948 en 1949 een luchtkartering van een deel van Zuid Nieuw-Guinea en het centrale gebergte.

We mogen echter bij de opsomming zeker niet vergeten de talloze, in de loop der jaren gemaakte patrouilles van bestuursambtenaren en anderen, waarbij weliswaar geen eclatante ontdekkingen werden gedaan, doch die de noodzakelijke aanvulling vormden van de meer globale grote exploratie en een grote rijkdom aan details opleverden. Het is jammer dat het grootste deel dezer ambtenaren niet voldoende onderlegd was in het maken van betrouwbare schetskaarten. De topografische gegevens konden daardoor veelal niet in de grote kaarten worden verwerkt en de verslagen zelf zijn in de oorlog grotendeels verloren gegaan.

Anders kwam de zaak te liggen wanneer de resultaten van de eerste verkenning belangrijk genoeg waren om de bestuursvoering te intensiveren. Het pad werd dan meteen wijd opengekapt en onderhouden,

semi-permanente bivaks voor overnachtingen werden op dagmarsafstand gebouwd aan riviertjes met goed bad- en drinkwater en het tracé, bovendien gemakkelijk herkenbaar, was spoedig bij honderden mensen bekend. Vanzelfsprekend werden ook de richting en de afstanden aanzienlijk nauwkeuriger vastgelegd. De gezaghebber van Hollandia liet omstreeks 1928 zelfs de gehele route van Hollandia naar Sarmi — rond 300 km — nauwkeurig opmeten en van kilometerpalen voorzien.

Het gedeelte van Nieuw-Guinea dat op deze wijze grondig werd bestuurd en daardoor werkelijk bekend is geworden, kan echter slechts — en dat nog met veel goede wil — op 10 % geschat worden. Vele jaren toch bepaalde de bestuursvoering zich bijna uitsluitend tot een smalle kuststrook.

We kunnen zeggen dat de algemene topografie van Nieuw-Guinea in grote trekken redelijk wel bekend werd, maar dat onze detailkennis uitermate summier is. Onder detailkennis in dit uitgestrekte land dan zelfs te verstaan gegevens over stukken zo groot als een gemiddelde Nederlandse provincie.

We dienen er desondanks op te rekenen, dat zelfs die algemene topografische kennis nog aanmerkelijke wijzigingen kan ondergaan. Wanneer een vlieger laconiek rapporteert, dat er een grote vlakte ligt waar op de kaart het Sterrengebergte staat getekend, dan klopt er blijkbaar iets niet.

Hoe weinig dit land nog is opengelegd, kan aardig geïllustreerd worden door het volgende voorval. Gedurende de oorlog werd mij door de Amerikanen vaak om inlichtingen over Nieuw-Guinea gevraagd en ik had natuurlijk een reputatie op te houden. Op een goede dag werden mij enige luchtfoto's voorgelegd met de vraag, waar deze genomen waren; men had er niet uit wijs kunnen worden, al waren de onderschriften duidelijk genoeg. Ik sloeg één blik op de beelden en antwoordde onmiddellijk, dat dit niet Nieuw-Guinea was. Dat werd een wel erg boute bewering gevonden. Hoe kon ik dat nu zo positief zeggen? Het land was toch zo groot en zou ik dan alles kennen? „En toch is het Nieuw-Guinea niet! Ga maar na, er zal wel een vergissing zijn geslopen in de onderschriften!”

Na enige minuten waren de heren terug. Ik had gelijk, de onderschriften waren verwisseld en het was Nieuw-Guinea niet. En ze hadden een heilig respect gekregen voor mijn kennis van het land!

Toch was dat niet zo'n prestatie als het leek. Op de foto's stond een brede verharde weg van ongeveer 10 km lang — en op dat tijdstip was heel Nieuw-Guinea geen 10 km verharde weg rijk.

WAAR WONEN DIE 1 MILLIOEN PAPOEA'S?

BIJ DE VOLKSTELLING VAN 1930 WERD VOOR NIEUW-GUINEA opgegeven een aantal van rond 300.000 inwoners en lange jaren heeft men zich aan dit getal gehouden. Deze opgave was echter zeer irreal. Zij was samengesteld uit de opgaven der diverse onderafdelingen, die alleen hun werkelijke registratiecijfers hadden ingediend, behalve Hollandia, dat er bovendien nog in verdisconteerd had een schatting van de bevolking van het achterland.

Nu liep, ietwat optimistisch bekeken, dat achterland van Hollandia — waarvan de huidige onderafdeling Sarmi nog niet was afgescheiden — door tot aan de centrale keten. De aanspraak, die deze onderafdeling maakte op zoveel méér bevolking, kon slechts gebaseerd zijn op de gegevens van vroegere expedities, speciaal die naar de Wilhelminatop (1920—1922).

Het achterland van Seroei liep echter eveneens door tot de centrale keten — niet minder theoretisch natuurlijk — en deze onderafdeling omvatte dus ook het gebied van de Boven-Rouffaer, waar in 1930 reeds bevolking bekend was. Met evenveel recht had daarom ook Seroei een schatting van het achterland kunnen opbrengen. Dit geldt evenzeer voor de meeste andere onderafdelingen, die, ook nu nog, maar in veel sterkere mate in 1930, grote onbekende gebieden in het achterland hadden.

Na de oorlog is schrijver dezes te voorschijn gekomen met een schatting van 1.000.000. Dat cijfer is sindsdien algemeen overgenomen, zonder critiek, zonder commentaar. Het lijkt me nuttig die schatting eens te verantwoorden.

Behalve door de literatuur, door gegevens van vroegere expedities, door patrouilleverslagen en dagboeken van bestuursambtenaren en door mijn eigen waarnemingen, kwam ik meer speciaal tot bovenstaande schatting na vele honderden vliegreizen boven het centrale gedeelte van Nieuw-Guinea en de zuidelijke kustvlakte. In verband met de oorlogssituatie kreeg ik van het geallieerde hoofdkwartier verscheidene verkenningsopdrachten, waarvan ik heb gebruik gemaakt om zoveel mogelijk te observeren en te fotograferen in tot nog toe geheel of grotendeels onbekende gebieden. Zeer bijzonder trof ik het daarbij, dat de bemanning van het vliegtuig, een Mitchell B-25 bommenwerper, onder de zeer bekwame vlieger luitenant Hagers en de fotograaf luitenant Olsen, zijn uiterste best deed deze observaties

mogelijk te maken — observaties, die niet altijd even rechtstreeks bij de eigenlijke opdracht betrokken waren.

De eerste opdracht luidde een terugtochtsweg op te zoeken voor Controleur de Bruyn — Jungle Pimpernel — voor het geval deze in de klem mocht raken door het oprukken der Japanners vanuit de Wisselmeren. Daarbij werd gedacht aan een terugwijken naar de Baliemvallei, waar dan een tijdelijke post opgericht zou moeten worden. Deze opdracht impliceerde een verkenning over de gehele lengte van het centrale bergland vanaf de Wisselmeren tot de Baliemvallei; voorwaar een dankbare opdracht: het overgrote deel hiervan stond wit op de kaart. Toen de landing op de Baliem onraadzaam werd geacht — doch de verkenningen gelukkig al verricht waren — werd een aftochtsweg via de Meervlakte gezocht, hetgeen de verkenning uitbreidde tot de Boven-Rouffaer en zijn bronrivieren de Delo en de Nagolo.

Vervolgens kwam de opdracht om de Meervlakte te verkennen op de aanwezigheid van grasvlakten, waarop op korte termijn een vliegveld zou kunnen worden aangelegd. Persoonlijk geloofde ik dat die mogelijkheid zeker niet bestond, maar opdracht is opdracht en aldus werd de gehele Meervlakte — 15.000 vierkante kilometer — afgevlagen met evenwijdige slagen op 5 km onderlinge afstand.

En tenslotte werd, ten behoeve van de later gevolgde „Bulldozer”-operatie, waarbij vòòr de invasie van Hollandia patrouilles achter de Japanse linies werden gebracht, het terrein verkend tussen de Baliem en de oostelijke Meervlakte, alsmede het terrein in de richting van Hollandia.

Aangezien de vluchten vanuit Merauke plaats hadden, werd zodoende ook een brede strook van de zuidelijke kustvlakte regelmatig overvlogen en gadeslagen, terwijl in het gebergte de grenzen van de opdracht nog wel eens aan de ruime kant werden genomen.

Men ziet, dat een werkelijk aanzienlijke lap niet of weinig bekend gebied aldus werd geobserveerd.

Het uitgangspunt voor elke schatting is uiteraard de bevolkingsregistratie der bestuurde gebieden. Deze cijfers zijn nog wisselvallig; eensdeels worden nog dikwijls correcties aangebracht, anderdeels zijn diverse gebieden, vòòr de oorlog onder bestuur, thans nog steeds niet herbezet. Daarbij tracht elke controleur zijn gebied zo goed mogelijk te leren kennen en kan dan ook dikwijls aanwinsten boeken. Men mag aannemen, dat het totaalcijfer rond de 225.000 ligt.

Daarin is het Wisselmerengebied niet begrepen. De grenzen van deze onderafdeling zijn nog niet bepaald. De post is de enige in het centrale bergland en de controleur tracht zoveel mogelijk bevolking te bereiken, doch geregistreerd is dit gebied niet. Wel heb ik reeds in 1938 een registratie verricht van de naaste omgeving van Paniai- en Tigimeer, opleverende rond 10.000 zielen. Er liggen echter vele bevolkingscentra in de omgeving, zowel naar Oost als naar West en de aantallen

zijn reeds veel hoger gebleken dan ik mij in 1938 had gedacht. Daarbij is nog niet gerekend de bevolking van Pania (Bijlmer's „Achterhoek der Aarde") en de Jabi's uit het Weylandgebergte. Uit de lucht ziet men ten Noorden en Noordwesten van de Wisselmeren geen dichte bevolkingscentra meer, doch overal ziet men wel huisjes, tuintjes en rookpluimen als tekenen van de aanwezigheid van een verspreide bevolking en de praktijk leert dat deze totalen gaan meetellen.

De Baliemrivier heeft een eigenaardige loop en vormt meerdere valleien, die ik ter onderscheiding Grote-, Noord-, Oost- en West-Baliemvallei heb gedoopt. De Grote Baliemvallei is de door Archbold ontdekte; de Oost-Baliemvallei werd reeds in 1922 door Kremer en Van Arkel gepasseerd. De Grote Vallei is vlak en gedeeltelijk moerassig; het droge deel is geheel bewoond. Aangezien ik het hele valleienstelsel stereoscopisch liet fotograferen, konden de resultaten rustig thuis bestudeerd worden. De vallei is inderdaad dicht bevolkt, op sommige foto's telde ik 15 tot 20 kampongs, groot en klein. Op andere werden 200 huizen geteld.

Het Noord-Baliem-dal is V-vormig, doch ook de steile hellingen hebben tuinen en zijn bezaaid met dorpjes. De Oost- en West-Baliemvallei hebben een vlakke dalvoet. Waar de beide rivieren elkaar ontmoeten is de hoogte boven zee ongeveer 2500 meter en er leeft daar een bevolking, die door van Arkel op 10.000 werd geschat.

Waar de Baliem zuidwaarts door de centrale keten heen breekt, vormt zij een canyon, die tot ver naar het Zuiden is bewoond. Vooral tegen de westelijke hellingen vindt men overal huizen, tuinen en paden.

Ik meen dan ook, dat een schatting van 150.000 zielen voor dit gehele valleienstelsel eerder te laag dan te hoog is.

De Swartvallei werd door mij slechts zeer vluchtig verkend, doch van Arkel geeft alleen voor de drie dalen Dika, Koeboe en Panara een schatting van meer dan 12.000 zielen; waarbij men dient te bedenken, dat hij waarschijnlijk lang niet alle bewoonde zijvalleien heeft gezien.

Het gebied ten Noorden van de Carstensztoppen vertoont een aantal valleien, die goed bevolkt zijn. Een schatting is niet mogelijk geweest, aangezien de bevolking er zeer verspreid woont. Ook de Bruyn waagde zich na zijn tocht door deze streken niet aan een schatting, doch hij bevestigt, wat geldt voor het gehele bergland, dat er bevolking zit overal waar maar een redelijk stuk grond onder een bruikbare helling aanwezig is. En daar het hier om enorme uitgestrektheden gaat, lopen de totalen van deze verspreide bevolking nog aanmerkelijk op.

Ten Oosten van de Baliemvallei tot aan de Sobger-rivier ligt een woest en allerakeligst versneden bergland, waarin nauwelijks systeem is te ontdekken. Er zijn geen rechte bergruggen met lengtedalen, doch alle kammen lopen in bogen en staan, zo te zien, kris kras door elkaar. De rivieren vormen er diepe canyons en vertonen een onafgebroken reeks van stroomversnellingen en watervallen. Toch ziet men hier een

huisje, daar een rookpluim, zodat zelfs dit verschrikkelijke terrein niet geheel onbewoond is. Het lijkt mij echter het laatste gebied in Nieuw-Guinea, waarvoor het bestuur zich behoeft te interesseren. Enige malen heb ik over dit gebied gevlogen, doch het niet stelselmatig verkend. Verrassingen in de vorm van kleine bevolkingscentra, wanneer iets vriendelijker aandoende dalen worden gevonden, zijn er niet geheel uitgesloten.

Geheel anders wordt de situatie op de uiterst oostelijke vleugel van de centrale keten en het lijkt er op, dat hier het begin ligt van een bevolkt gebied, dat zich in het Australische gedeelte voortzet en daar al langer bekend is.

Voor de oorlog werd door de Mijnbouw Maatschappij Nieuw-Guinea (de „Goud-exploratie”) een zacht glooiende hoogvlakte van omstreeks 30 bij 5 km ontdekt, de Sibil-anim-vallei, ten Zuidoosten van het Juliana-gebergte. De leider rapporteerde, dat de vallei dichtbevolkt was en gaf vele bijzonderheden over woonplaatsen, tuinen en gebouwen.

Gedurende de vliegopdrachten tijdens de oorlog zocht ik ook deze vallei op en kreeg bij het overvliegen in het geheel niet de indruk van een dichte bevolking. Hetgeen eens te meer bewijst, dat bij observatie uit het vliegtuig — en zeker uit een 220 mijl vliegende bommenwerper — vele details aan de waarneming ontsnappen. Ook bij ons zal bij registratie blijken, dat zoals ook de recente berichten over het Australische gebied uitwijzen, de schattingen alle te laag zijn geweest.

De Goud-exploratie ontdekte vanuit het vliegtuig bovendien nog een tweede hoogvlakte ten Oosten van de Sibil-anim-vallei, die vrij dicht bevolkt schijnt te zijn, doch die niet nader werd verkend. Waar er klaarblijkelijk niet veel klopt van de kaart in dit gebied, zijn hier nog allerlei verrassingen te verwachten.

De zuidhelling van de centrale keten is trouwens nog voor een groot deel onbekend. Op enige plaatsen kwamen expedities en patrouilles der Militaire Exploratie tot aan het gebergte, sommige drongen er zelfs in door en op meerdere van die tochten trof men bevolking aan. Zo o.a. Colijn Jr. op zijn tocht naar de Carstensztoppen.

De landbouwkundig ambtenaar Veurman maakte nog in 1950 van de Wisselmeren uit een prachtige maar uiterst zware verkenningsstocht ten Noorden langs de Carstensztoppen, stak vervolgens de keten over door een tot nog toe onbekende pas en keerde zuidelijk van het Carstenszmassief en de Idenburgtoppen terug. Op het grootste deel van deze zuidelijke tocht trof hij bevolking aan; bijna elk dal, dat zijn weg kruiste, was bevolkt.

— — — — —
De Meervlakte is, zoals algemeen werd aangenomen, inderdaad dun bevolkt, doch ik meen dat de tot dusverre gangbare schatting van

5000 zeer aan de lage kant is. Overal waren sporen van bevolking te zien. Weliswaar dikwijls op grote onderlinge afstanden, doch men bedenke dat deze vlakte 15.000 km² groot is. Bovendien bouwt deze bevolking uiterst kleine en onooglijke huisjes, die gemakkelijk onder de bomen verborgen blijven voor een waarnemer in een snel bewegend vliegtuig.

Op een 20 km ten Zuidwesten van de Batavia-versnellingen zag ik plotseling midden in het bos een, aan de dakbedekking te zien, gloednieuw sacraal huis staan. Klaarblijkelijk hoorde dit gebouw thuis bij de Mamberamostammen, aangezien sacrale huizen bij de Meervlaktebevolking niet bekend zijn. Het is zeer wel mogelijk, dat het met opzet in het bos was gezet om de ligging geheim te houden, doch tientallen kilometers in de omtrek kon ik geen spoor van bewoning meer ontdekken. Aangezien sacrale huizen alleen door mannen bewoond worden en ook alleen door mannen worden gebouwd, moeten hier toch enige tientallen mannen minstens aan gewerkt hebben en moeten er dus ook vele gezinnen bij deze gemeenschap hebben behoord, die zeker niet op zulke grote afstanden van dit sacraal huis kunnen hebben verbleven.

Trouwens, het vliegtuig openbaart meer geheimen. In de zuidelijke kustvlakte zag ik op vele plaatsen, dat de bevolking kampongs had gebouwd op een honderd meter afstand van de rivieroever, terwijl het terrein en de begroeiing aan de rivier volkomen intact waren gebleven. De bevolking doet dit waarschijnlijk om zijn aanwezigheid niet te verraden aan koppensnellende vijanden, doch ook het bestuur kan hier tientallen jaren voorbij varen zonder maar het flauwste idee te krijgen van de ligging der bevolkingscentra.

Een typisch voorbeeld is ook het tuintje op de foto's 24 en 25. Op de achtergrond slingert zich de rivier, maar niets verraadt de aanwezigheid van mensen. Op de van dichtbij genomen foto ziet men dan bovendien nog, dat hier, verloren midden in het oerwoud, een tuintje wordt gevonden, dat blijk geeft van deskundigheid. De bedden zijn zelfs in contourbebouwing aangelegd. Toch ligt dit tuintje meer dan 150 km van de naastbijzijnde bestuursvestiging en het is zeker, dat de landbouwers nog nimmer met blanken in aanraking zijn geweest. Hoe het in werkelijkheid gesteld is met onze kennis der zuidelijke kustvlaktebevolking, werd wel zeer duidelijk gedemonstreerd door de reeds eerder vermelde ontdekking van rond 10.000 zielen door de paters Verschueren en Meuwese in 1948, op een betrekkelijk klein stuk van die vlakte. Er zijn daar in „The Devil's Own Country” nog vele van die stukken, waar nog nimmer een blanke de voet zette en waar even goed als aan de Juliana-rivier duizenden mensen kunnen wonen. Maar ook afgezien van grotere concentraties staat het vast, dat over de gehele kustvlakte verspreid, in de bossen en de ontoegankelijke moerassen, nog vele mensen wonen. Observaties uit het vliegtuig, waar men geen twee minuten uit het raampje kan kijken of men ziet sporen

van bewoning, laten daaraan geen twijfel. „Niemandland” is er in Nieuw-Guinea maar zeer weinig.

In de Vogelkop zijn, ofschoon daar de kaart optimistisch is volgetekend, nog vele streken onbekend. De bovenloop van verschillende der in de MacCluergolf uitmondende rivieren is nog niet verkend. De controleur van Inanwatan voegde na de oorlog reeds enige stammen aan zijn registratielijsten toe. Ook de onderafdeling Manokwari telt nog verscheidene stukken, waarvan de bevolkingssituatie onbekend is.

Dit geldt trouwens voor het gehele noordelijke kustgebergte, vanaf de Geelvinkbaai tot aan Hollandia toe. Boven de Meervlakte staan nog grote stukken blanco op de kaart, terwijl het geen twijfel lijdt of daar woont bevolking, hoe schaars misschien ook. Geheel in het Westen constateerde ik dat zelf in 1937 op de doorsteek Waroppen—Rouffaer. Zelfs in dit barre, onvruchtbare gebergte, waar bijna geen wild te bespeuren was, leefde bevolking. Waarschijnlijk geheel nomaden, zoals trouwens ook in de Warenai en de Wapogadelta's het geval is.

Dat ook hier verrassingen allesbehalve uitgesloten zijn, toonde de wonderlijke ontdekking in 1948 van een stam van 1000 zielen, ongeveer 100 km zuidelijk van Hollandia. In een geheel vergeten hoek van het terrein, dat in het algemeen in het verleden vrij druk bepatrouilleerd was, doch waar toevallig nooit iemand was gekomen, vond een bestuursambtenaar plotseling enige tientallen kleine kampongs, die kalmpjes de beschaving aan zich hadden laten voorbijgaan.

1.000.000 Papoea's! Ongeveer 2.5 per vierkante kilometer.

Geredelijk erkennend, dat in de bovenstaande beschouwingen nog veel onzeker is, ben ik er toch van overtuigd, dat deze schatting verantwoord is en zeker niet te hoog. Het oerwoud heeft onder zijn gesloten bladerdak nog vele verborgenheden. De primitieve, die daar voor zijn bestaan vecht, heeft geen tijd en geen bekwaamheid om grote bouwsels te maken. Hij zinkt in het niet in deze omgeving en men kan niet verwachten dat zijn aanwezigheid aan de dag treedt bij het alleen maar overvliegen van zijn schuilplaatsen.

De bestuursvoering zal hem voor het voetlicht moeten brengen.

JUNGLE

TOEN DE SCHRIJVER PIET BAKKER NIEUW-GUINEA BEZOCHT, wilde hij ook iets van de jungle zien. Hij werd daartoe naar een stuk bos gebracht, niet ver van de grote weg, doch een bos dat inderdaad „maagdelijk” was, compleet met omgevallen bomen, lianen en wat er zo gemeenlijk tot de inventaris van een maagdelijk oerwoud wordt gerekend.

De begeleider had zich waarschijnlijk voorgesteld dat de heer Bakker grote afstanden door het bos zou willen sjokken, maar na 100 m stond zijn gast stil en vroeg of het bos er 500 m verder net zo uitzag.

Ja, dat was inderdaad het geval.

En 5 km verder? — Ja, ook dat zag er niet anders uit.

Wel, zei Piet Bakker, waarom zou ik dan verder lopen? En hij keerde om.

Die opvatting mag op het eerste gezicht een beetje eigenaardig lijken, toch had Piet Bakker volkomen gelijk. Hij had verder kunnen lopen en zou dan misschien andere soorten bomen en lianen hebben kunnen zien — die hij toch niet zou hebben herkend — en een ander soort mieren of torren zou hem in de nek gekropen zijn. Zijn voeten zouden hebben getrapt in rottende substantie van andere samenstelling, andere plantendelen, maar hij zou het niet geweten hebben. Het zou voor hem allemaal eendere „blubber” zijn geweest.

Het zou hem waarschijnlijk ook niet geïnteresseerd hebben. Klaarblijkelijk was hij er op uit een impressie van de jungle op te doen en wanneer men maar ver genoeg van de beschaving is verwijderd om het rumoer niet meer te horen, dan maakt het weinig uit of de afstand 500 of 5000 m is.

Natuurlijk zijn er verschillen in jungletype, naar gelang van bodem en klimaat. Maar binnen een bepaald type is de algemene indruk overal hetzelfde, het bos overal zichzelf gelijk.

In het tropische regenwoud heerst een eeuwige strijd om het bestaan. Overal ziet men trotse woudreuzen, hun kruinen tachtig, honderd meter boven de grond, omstrengeld in een verstikkende greep door lianen en klimplanten, die hen licht en lucht ontnemen. De grond is bezaaid met stammen, die in deze strijd het onderspit dolven en liggen te vergaan. Doch tussen rotting en bederf schiet het nieuwe leven weer op, groeien jonge stammen omhoog naar het licht, in eeuwige vernieuwing. Altijd wordt de strijd om het bestaan verloren, altijd wordt hij weer gewonnen.

Wanneer men geen details observeert, maar zich slechts laat leiden door impressies, dan is er geen verschil tussen het bos hier en 500 meter verder. Het bos is niet als een stadsgedeelte, waar men kan dwalen en, zonder gevels en huisdeuren te bekijken, zich herinnert dat men woonwijken en winkelstraten, parken en plantsoenen passeerde.

Daarom kan de niet-ervaren woudloper binnen uiterst korte afstand volkomen de kluts kwijt raken, vooral wanneer hij geen aangeboren richtingsgevoel bezit.

In het aan de rivier gelegen bivak Bernhardkamp zag mijn jongere collega, die voor het eerst in de jungle was, op nauwelijks 200 m afstand een eend in het water zitten. Hij vroeg toestemming die te gaan schieten en verdween met het geweer het bos in. Een halve dag later werd hij, uren van het bivak, opgepikt door een terugkerende patrouille, die op zijn alarmschoten was afgekomen.

Een jonge controleur stapte van de boot en ging „even” het bos in om te zien of het terrein langs de kust geschikt was voor een bestuursvestiging. Hij heeft de hele nacht in een boom doorgebracht, in gezelschap van miljoenen muskieten, wijselijk afwachende tot de patrouille, die natuurlijk op zijn vermissing zou worden uitgezonden, hem gevonden had. Hij had op die éne tocht wel leren begrijpen, dat zijn eigen zintuigen hem niet meer konden helpen en hem slechts hopeloos verder konden doen verdwalen.

De oorzaak is steeds dezelfde: de geest vindt geen houvast; er zijn geen bewust geobserveerde en in de herinnering vastgelegde details. De eenvormigheid van de jungle laat geen impressies van volgorde achter in het geheugen, waaraan men zich zou kunnen vastklampen. Die eenvormigheid belet het weinig ontwikkelde richtingsgevoel van de beschaafde mens steunpunten te vinden, zoals men die heeft in de grote stad in de richting van bepaalde straten of in gebouwen.

Komt eenmaal de twijfel op, dan is er gevaar. Men gaat proberen, meent zich iets te herinneren . . . twijfelt opnieuw, probeert een andere richting. Tot zich een paniekstemming gaat ontwikkelen; en dan hangt het slechts van dom geluk af of men nog terecht komt.

Maar al te levendig herinner ik me mijn eigen gewaarwordingen, toen mij dit, nog weinig ervaren, in 1937 overkwam. Ik was gaan jagen buiten het bivak en na een half uurtje vroeg ik me plotseling af: waar ben ik? Uit welke richting ben ik gekomen?

De eerste impuls is om onmiddellijk de richting in te slaan, die naar mijn gevoel de juiste is. Na een paar honderd meter sta ik stil en kijk om mij heen. Niets, niets dat bekend voorkomt. Aan alle kanten bomen, bomen, bomen . . . met lege, donkere, nietszeggende spelonken daartussen. Geen spoor van de zon zichtbaar door het dichte bladerdek.

Een beklemming legt zich om mijn hart, ik voel een paniekstemming opkomen; wil weer gaan lopen, de andere richting proberen; iets dóén,

in plaats van besluiteloos te blijven staan — tot ik mij plotseling realiseer welk gevaar dat meebrengt. Ik doe het enig juiste onder zulke omstandigheden: dwing mezelf te gaan zitten en een cigaret op te steken; dwing mijzelf tot kalmte. Het kán immers niet fataal zijn; ik ben pas een half uur op stap en heb nog enige uren tijd voor zons-
ondergang.

Waar zag ik ook weer dat casuarisspoor? Waar hoorde ik voor het eerst het gekras van dat boshoen waar ik op af ging? O ja, toen sprong ik over dat slootje en ging rechtsaf tot aan die omgevallen boom . . . De kalmte keert terug.

Deze richting zal de juiste wel zijn, maar ik kán mij vergissen! Met het kapmes kap ik op korte onderlinge afstanden duidelijke tekens in de bomen, die ik passeer. Want als ik blij misgetast te hebben, loop ik langs deze merktekens terug naar mijn uitgangspunt en begin daar opnieuw, zodat ik niet in kringen ga lopen en ook niet steeds verder van huis kan raken.

Na een uur wandel ik, platzak maar vergenoegd, misschien iets te opgelucht kijkend, het bivak weer binnen.

Nooit zal ik meer gaan jagen zonder scherp de ingeslagen richting in het oog te houden.

Het oerwoud biedt echter nog geheel andere problemen, wanneer men er niet alleen maar eens een paar uurtjes in loopt, maar er weken en maanden in moet verblijven.

Niet de fysieke moeilijkheden zijn daarbij het belangrijkste. Zeker, het is niet aangenaam om zich regelmatig de vieze, volgezogen bloedzuigers op allerlei plaatsen van het blote lijf te moeten plukken; om van tijd tot tijd zijn neus te moeten stoten tegen een nest van die kleine agressieve wespen om dan met een gezwollen gezicht door te lopen. Het is allesbehalve leuk zijn handen open te halen aan gedoornde rotan. Het lopen in de eeuwige modder en het elke morgen weer aantrekken van de 's nachts gedroogde en toch niet droog geworden kleren wordt nooit een pretje. Maar dat alles went, men wordt gehard en onverschillig. Wie het er niet voor over heeft kan beter thuis blijven en naar de bioscoop gaan. Nieuw-Guinea is geen land voor hem.

Het psychisch effect van het oerwoud op de reiziger is van veel belangrijker aard. Vliegers vergelijken de uitgestrekte jungle wel met „boerenkool”, — steeds maar boerenkool, uren lang. Dit is niet overdreven, het tropisch regenwoud is over lange afstanden volkomen gesloten. Toen ik in 1944 een terugtochtstracé voor Controleur de Bruyn — (Jungle Pimpernel) — verkende en langs de Boven-Rouffaer naar mogelijke „dropplaatsen” zocht, vonden wij over een afstand van 40 km, ondanks laag vliegen en zorgvuldig zoeken, niet één enkel punt, waar wij door de bomen een stukje grond konden zien, groot genoeg om er voedingsmiddelen op af te werpen.

Men marcheert in dit bos, dagen en wekenlang, zonder dat men de hemel ziet, anders dan bij het passeren van rivieren. Het licht is gedempt door het volledig gesloten bladerdak, zodat men meestal zelfs niet eens kan zien waar de zon staat. Op langere tochten worden de gezichten geel, zelfs die van de bruine Indonesiërs. De ondergroei beperkt het zicht tot 25 à 50 meter en eindeloos kapt men zich een pad door de wirwar heen, als een gang door een haag van nooit verminderende dikte.

Het is een doordringen in een eindeloosheid van bomen en struikgewas, waar men kapt en kapt en stap voor stap voorwaarts gaat naar een doel, dat niet nader schijnt te komen. Waar men in een sombere schemering en een altijd broeierige atmosfeer voortworstelt door de weeë lucht van rottende bladeren en kleverige modder, met als enig uitzicht struiken en bomen.

Niet in het kunnen doorstaan van fysieke ongemakken ligt de toets voor de Nieuw-Guinea-explorateur, maar in de weerstand van zijn geest tegen de somberheid van het woud. Wanneer hij spoedig wordt aangegrepen door de benauwenis van het beperkte zicht, door de beklemming van het zich opgesloten voelen, dan blijve hij weg of wage zich in elk geval niet aan lange tochten. Zeker niet als leider; want de troep ziet naar hem en bouwt op hem en elk spoor van aarzelings, van onzekerheid wordt onmiddellijk waargenomen.

Het is niet alleen de Europeaan, het is even goed de niet meer aan het natuurleven gewende Indonesiër, die deze invloeden ondergaat. Tijdens mijn diverse expedities zijn vijf man politiepersoneel met geestelijke afwijkingen afgevoerd. In een geval was een agent, door getreuzel met het inpakken van zijn ransel in het bivak, een eind achterop geraakt; nauwelijks 500 meter. De troep was op stap gegaan in een flinke pas en de agent liep klaarblijkelijk niet zo gemakkelijk in. De patrouille was op een breed en goed uitgetreden, overduidelijk zichtbaar pad, in een volkomen veilige streek, zodat geen enkel gevaar dreigde. Doch de angst van het alleen zijn kreeg de man zo te pakken, dat hij in gejaagd tempo vijf patronen de lucht in schoot. Toen men teruggekeerd was en de agent aantrof, zat hij wezenloos op het pad te kijken; hij bleek ongeneeslijk krankzinnig geworden.

De jungle is wat ieder er zelf van vindt; karakter en aanleg bepalen dit. Dat verklaart ook de zo uiteenlopende appreciaties in reisbeschrijvingen. Voor de niet geestelijk evenwichtige, voor degene die wijde verten nodig heeft en voor hem, die geen eenzaamheid kan verdragen, is de jungle een verschrikking. Zij wordt hem tot een obsessie, die hem spookbeelden voor de geest tovert en hem de gevaren zwaar doet overdrijven.

Wie tegen het oerwoud bestand is, zal er spoedig mee vertrouwd raken; hij zal er veel schoons vinden. De vele geluiden van het nooit zwijgende bos zullen betekenis voor hem krijgen en hij zal gelukkig zijn, wan-

neer hij zijn kantoorstoel voor een paar weken in de steek kan laten en het bos mag intrekken.

Het leven in het bos openbaart zich niet gemakkelijk aan de toeschouwer. Wie zo maar eens het bos binnenloopt, zou bijvoorbeeld niet kunnen bevestigen, dat Nieuw-Guinea een der vogelrijkste gebieden ter wereld is. Evenmin wandelt men constant door een tropische bloemenweelde.

Wat zich beweegt op de grond is schielijk en geruisloos verdwenen in het halfduister van de dichte ondergroei, al eer het door het ongeofend oog is opgemerkt. Op een van mijn eerste jachtpartijen trachtte mijn ervaren jachtgezel mij op alle mogelijke manieren duidelijk te maken, waar het varken zich bevond. Ik zag het pas toen hij het omlegde, op minder dan 50 meter afstand.

Veel van het leven speelt zich af aan de rand van het oerwoud, daar waar het zonlicht doordringt; voor een groot deel dus boven in de bomen.

Zestig, tachtig meter boven de grond kan men in hun permanente speelbomen, op vaste uren van de dag, de paradijsvogels vinden; maar beneden ziet men slechts hun zwarte silhouetten tegen het licht. Wanneer men het geluk heeft om, zoals dat in bergterrein en vooral bij aardverschuivingen het geval kan zijn, een standplaats te vinden even hoog of hoger dan de speelboom, dan vertoont zich een schouwspel dat men niet meer vergeet. Tientallen mannetjesvogels huppelen en vliegen van tak tot tak, de meest wonderlijke vormen en kleuren schitteren in het zonlicht. Een tafereel, dat men moet zien; dat niet te beschrijven is.

Het is weinig bekend, dat er niet twee of drie, maar een kleine honderd soorten paradijsvogels zijn van de meest uiteenlopende grootte, vormen en kleuren. (Op mijn expeditie verzamelde en prepareerde ik er een 40-tal voor het Museum te Buitenzorg.) Er zijn er, zoals de meest bekende Gele Paradijsvogel, die het zoeken in een verscheidenheid van brillante kleuren. Andere vertonen de meest bizarre vormen; het is een wonderlijk gezicht een zwarte vogel door de lucht te zien fladderen, met een lichaam van 35 à 40 cm lengte, terwijl een staart van 60 cm lange losse veren er als een wapperende sluier achteraan hangt.

De naar mijn smaak mooiste paradijsvogel is de *Lophorina Superba* — geheel zwart, maar een zwart dat vol is van de prachtigste schakeringen zoals: dofzwart, glanzend zwart, fluweelzwart, zwart met metaalglansen. De vogel is ongeveer zo groot als een merel. Achter aan de kop ontspringt 'n krans van ongeveer 15 cm lange veren, die normaal als een soort dames-avondmantel om zijn rug hangt, maar als een grote kraag recht overeind gezet kan worden.

In de boomkruinen vindt men ook de jaarvogels — soortgenoten van de neushoornvogels — waarvan het mannetje de merkwaardige ge-

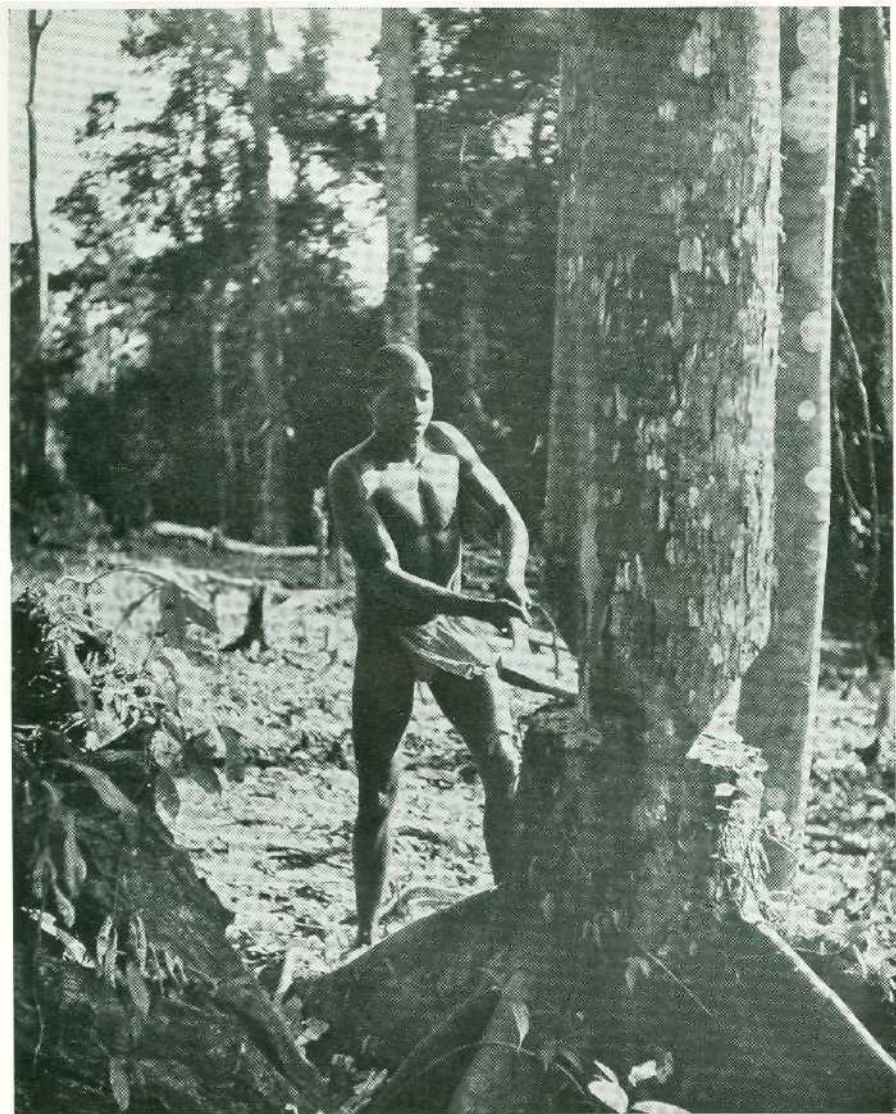

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

Foto N.N.G.P.M., Ezzo - Corsini

Jungle.

woonte heeft het wijfje dat gaat broeden, in te metselen in een boomholte, op een kleine opening na. Daardoorheen komt het mannetje trouw voedsel aanreiken, de hele broedtijd door.

Niet geheel boven in de boomkruinen, doch iets lager, zodat zij gefilterd zonlicht ontvangen, groeien de orchideeen, waarvan Nieuw-Guinea een grote verscheidenheid bezit. Onder in het bos vindt men zelden bloemen. Alles streeft naar het licht, dat het leven schenken moet.

Groot is ook de verscheidenheid aan duiven. De merkwaardigste daarvan zijn echter de voornamelijk op de grond levende soorten, waarvan de kroonduiven het meest bekend zijn. Het zijn prachtige grijsblauwe vogels, met een lichaam zo groot als dat van een gans. Op de kop dragen ze een mooie waaier of kroon. Er zijn nog enige variaties in, die ieder een eigen verspreidingsgebied hebben. Ze komen veelvuldig voor en worden druk door de Papoea's gejaagd.

Een andere, nog veelsoortiger groep vogels vormen de kakatoea's, loeries en parkieten, die heel Nieuw-Guinea bevolken. Het meeste ziet men de witte kakatoea met de gele kuif, die een heidens spektakel kan maken. Een der mooiste soorten is echter de Zwarte Kakatoea, in het Maleis Koningskakatoea genoemd, geheel zwart met naakte rode wangen en een prachtige kuif. Men ziet hem nooit in grote troepen, zoals de witte kaka's, maar bijna altijd alleen. Hij is gemakkelijk te herkennen aan zijn vleugelslag en karakteristiek fluitje. Het is een vervaarlijke knaap met een enorme snavel, waarmee hij de hardste noten kraakt. En als er per ongeluk een vinger in terecht komt, wordt die glad afgebeten, dwars door het bot heen.

Prachtig is ook de natuur aan de oevers van de zonbeschenen berg-rivieren, vooral tussen 500 en 700 meter boven zee. Wat men aan fleurigheid mist in het donkere bos, vindt men daar terug. Men ziet er begonia's en aardorchideeën, die hun bloemen door het groen heen naar het licht steken, maar men kan er in de bloeitijd ook aantreffen de Bauhinia, een vlinderbloemige slingerplant, waarvan de meterslange trossen vuurrode bloemen soms een vlamme wand vormen tegen het oerbos, van soms honderd meter lang en tientallen meters hoog. De Engelsen noemen deze bloemen „the flame of the forest”, een zeer juiste naam. Ook langs het Sentanimeer bij Hollandia kan men deze trossen aantreffen, maar van bescheidener omvang.

Bij deze bloemenweelde langs de bergbeken kan men ook schitterende vlinders verwachten, die daar in het zonlicht op hun mooist uitkomen. Maar ook het halfdonkere bos verbergt veel moois en merkwaardigs. Soms wordt plotseling het oog getrokken door helle kleuren op de grond. En tot zijn grote verbazing vindt men dan, zomaar ergens midden in het oerwoud, op een droge plek, een soort prieeltje, soms een meter breed en een paar decimeters hoog. Voor dat prieeltje is een pleintje schoongeveegd, alsof het met een bezem is gedaan. En op dat pleintje liggen stapeltjes gekleurde bloemen en vruchten, allemaal

netjes kleur bij kleur gerangschikt: een rood stapeltje, een blauw stapeltje, een groen enz. Het is alsof een kind aan het spelen is geweest, maar het zijn de speelplaatsen van de „prieelvogels”.

Merkwaardige vogels zijn ook de „Maleo's”, zoals ze algemeen genoemd worden op Nieuw-Guinea. Het zijn loophoenders, die op de grond leven van wormen, insecten, zaden enz. en er merkwaardige gewoonten op na houden. Het mannetje heeft gewoonlijk meerdere hennen en deze leggen hun eieren in nesthopen. Deze worden gemaakt door bladeren en afval bij elkaar te krabben; in zo'n hoop wordt een gang gegraven en aan het eind van die gang wordt het ei gelegd. Het gezelschap blijft altijd dezelfde hoop gebruiken, maar krabt er steeds nieuwe afval bij, zodat de berg steeds maar groter wordt; soms wel twee meter hoog en zes of meer in diameter. Daarin worden telkens nieuwe gangen gegraven om eieren te leggen, die daar, waarschijnlijk door de warmte van het rottende afval, worden uitgebroed. Dat de Papoea's deze eieren er regelmatig uitgraven, is voor de Maleo's kennelijk geen reden om te verhuizen, want ze gaan gewoon door in dezelfde hoop en men kan er aldus een eieren-abonnement krijgen. Dat kan ook alleen een Papoea, want deze Maleo's hebben mijten — waarvan ook de nesthopen krioelen — die zich onder de huid werken en allergeepest gaan jeuken. De Papoea-huid is klaarblijkelijk te dik om er doorheen te komen; zij hebben er doorgaans weinig last van. Maar wanneer het de Europeaan overkomt kan hij zijn plezier wel op, want krabben is bovendien streng verboden. Daar komen zeer kwaadaardige, moeilijk helende infectiewonden van. De enige oplossing is de kleine boosdoeners op te zoeken en met een gloeiende speld te doden. Onze agenten van de Gewapende Politie waren daarin zeer geroutineerd en als men zich aan de ordonnans toevertrouwde, was het leed na een kwartiertje pijnlijk geprik, geleden.

Men kan van de nesthopen nog op een andere manier nuttig gebruik maken: zij bestaan geheel uit rottende bestanddelen en geven prachtige humus. Toen ik op Bernhardkamp tuinen ging aanleggen, haalden we van een enkele nesthoop tweehonderd petroleumblikken (van 18 liter) mooie humus voor de groentebedden.

De fauna van Nieuw-Guinea is gemengd, maar overwegend Australisch. Dit wil zeggen, dat er oorspronkelijk geen zoogdieren voorkomen. Van varkens en honden neemt men gewoonlijk aan, dat zij in vroeger tijden zijn ingevoerd. De herten werden in 1913 en 1920 geïmporteerd. Zij deden het redelijk wel, maar bij Hollandia is er in de oorlogsjaren nogal onder huisgehouden. Bij de Maccluer-golf daarentegen beginnen zij reeds een plaag te worden in de bevolkingstuinen. Katten waren er tot voor de oorlog vrij weinig, omdat de import verboden was. De Amerikanen brachten er echter zeer veel mee. Zij hielden blijkbaar van katten, maar de liefde was niet groot genoeg om ze weer mee te nemen als ze over zee gingen. Ze lieten ze eenvoudig achter en het aantal verwilderde katten is bijvoorbeeld op Hollandia

zeer groot. Zij zouden wel eens een ernstig gevaar voor de vogelstand kunnen gaan opleveren.

Apen komen er op Nieuw-Guinea helemaal niet voor en dat is een zegen. Het bos wordt er weliswaar minder levendig door, maar we lopen nu ook niet het risico, dat bij de aanleg van plantages of tuinen aan de ene kant van het veld arbeiders de plantjes in de grond steken, terwijl aan de andere kant een stel van deze rakkers zorgvuldig de plantjes een voor een er weer uittrekt.

Buideldieren komen er veel voor, in allerlei soorten. De bekendste zijn natuurlijk de kangoeroes, die men in twee groepen zou kunnen verdelen: de soorten, die het meest lijken op de Australische kangoeroe en op de grond leven en de soorten die in de bomen leven, de boomkangoeroes. De laatste worden vaak als huisdieren gehouden. Ze zijn wollig als teddybeertjes en zeer aanhankelijk; hinderlijk aanhankelijk zelfs. Ze klimmen op je schoot, zodra je gaat zitten en klauteren verder in alles en op alles wat er maar voor in aanmerking komt, zonder echter de voorzichtigheid met servies en vazen te kennen, die de kat heeft.

Het eigenlijke vogelbekdier komt men op Nieuw-Guinea niet tegen; wel de mierenegel — ook een buideldier — met de vorm van onze egel, alleen met een veel langere snuit.

Koeskoesen ziet men er veel. Het zijn slome nachtdieren, die gewoonlijk hoog in de bomen zitten. Ze zijn niet gemakkelijk te ontdekken maar ze hebben een duidelijk geur. De Papoea's en ook de ervaren politie-agenten ruiken die onmiddellijk. Midden onder de patrouille staat er ineens iemand stil, snuift in de lucht en zegt: „Ik ruik een koeskoes.” Dan is er niets meer aan te doen; de koeskoes moet gevonden worden, want hij geeft een heerlijke hap vet vlees, waar de troep verzot op is.

Tegen de avond vliegen de kalongs uit, de vliegende honden. Ze verlaten hun slaapbomen en met langzame, statige vleugelslag trekken ze er op uit, op zoek naar vruchtbomen. Het grootste exemplaar, dat ik in Nieuw-Guinea schoot had een vlucht van 1.40 m.

Er zijn ook vele kleinere soorten, in enorme aantallen. Sommige daarvan slapen overdag in het riet, waarvan zij de stengels knakken om er dan met de achterpoten aan te gaan hangen. In de Meervlakte met zijn uitgestrekte rietvelden komt het voor, dat men met een schot zwermen opjaagt, zo groot, dat zij de zon verduisteren. Meerdere soorten overnachten ook in grotten en ze deden dat klaarblijkelijk al eeuwen. In de tot dusverre onderzochte grotten werd een hoeveelheid vleermuizen-guano aangetroffen, getaxeerd op bijna 1000 ton! Deze guano bleek bij onderzoek rijk aan phosphor te zijn.

De merkwaardigste nachtvogel die ik ken is de Papoease Uilwaluw. Ik verzamelde er drie exemplaren van en noteerde de gegevens. Een der dieren was zo groot als een kerkuil; de bek was zeven centimeter lang en acht centimeter breed; de ogen hadden een diameter van

22 mm — (ja zeker, 22 mm!) uitwendig gemeten; het gedeelte, dat dus zichtbaar was. Overdag zit de vogel doodstil op een tak en door zijn boomschorskleur lijkt hij precies een boomstomp.

Het insectenleven kan men het beste bestuderen in het bivak, 's nachts bij het licht van de lamp. Het is fantastisch, wat daar al niet op af komt. Talrijke soorten nachtvlinders komen dan te voorschijn, waaronder ook de prachtige Atlasvlinder met een vleugelbreedte tot 20 cm. Boktorren met sprietten van 20 cm en meer zijn helemaal niet zeldzaam en men kan er in één nacht prachtige collecties van allerlei kevers aanleggen. Men moet ook elke morgen zorgvuldig zijn schoenen omkeren, want dat is een geliefkoosde schuilplaats voor allerlei ongedierte.

Er zijn ook minder aangename insecten. Vele soorten mieren kunnen je het leven in het bos moeilijk maken. Er is een soort rood-zwarte, die zo gemeen bijt, dat zelfs een Papoea met zijn dikke huid niet in een boom te krijgen is als deze soort er in zit. Ik zag zelfs mieren die drie cm maten. Een grotere plaag zijn echter de „agas”. Dit zijn vliegjes van slechts één millimeter lang, die met het blote oog praktisch niet te zien zijn. Men ziet ze als kleine rode stippen op de huid zitten als ze zich volgezogen hebben. De steek jeukt heel erg en krabben geeft onmiddellijk nare, geïnfecteerde wonden. Ze zijn zo klein, dat ze zelfs door fijne klamboe-tule niet tegengehouden worden; alleen de goed geweven „klamboe-kettingsteek” van voile — geen tule — houdt ze eruit. Ook de vooroorlogse legerklamboe met de rood-wit-blauwe bies, ofschoon warm, verzekert een rustige nacht.

Krokodillen zijn er overvloedig in Nieuw-Guinea, maar op patrouille, bij het doorwaden of overzwemmen van rivieren houdt men er nooit rekening mee. Men hoort wel eens van aanvallen op mensen maar toch zelden; ze zijn weinig agressief. Ik wijt dat aan de enorme, werkelijk uitzonderlijke visrijkdom van de rivieren. In de Mamberamo en de Idenburg-rivier, kan bijvoorbeeld, vooral bij lage waterstand, één man met een paar snoeren gemakkelijk het hele bivak van vis voorzien: 40 tot 50 kilogram per dag. Een nog rijker vangst kan men soms doen in de Meervlakte, wanneer het water is gezakt en bepaalde, in de natte tijd volgelopen poelen, zijn afgesloten van de rivier. De vissen kunnen dan niet meer terug; het water verdampt en de half-droge plassen wemelen van de vis. Ze worden er eenvoudig een voor een met de speer uitgepikt.

Er is ook vriendelijker natuur op Nieuw-Guinea dan het oerbos vertoont. Zelfs de moerasvlakten in de delta's der grote rivieren en in de Meervlakte geven dikwijls een welkome afwisseling. Men waardeert die vooral, als men wekenlang in gesloten bos heeft gemarcheerd en dan weer de wijde verten, de wuivende rietvelden, de silhouetten van bergen op de achtergrond ziet. Men ziet vogels vliegen, er zijn eenden, meerkoeten en mooie zilverreigers.

Een zeer bijzonder aspect vertonen echter sommige streken in het gebergte, die ik de Veluwe van Nieuw-Guinea pleeg te noemen. Daar

vindt men tot zijn verbazing ineens vlakten van geelwit zand, waar kleine bruine beekjes door stromen, omzoomd door dopheide en donkergele brem en grote struiken met witte en lichtrose rhododendrons. Oranje Pandanusbloemen geven nog meer fleur aan het landschap en over de bovengroei heen ligt een warnet van duivelsnaaigaren en slingeren zich de bekerplanten, de deksels van de kelken wijd open om insecten in hun dodelijk interieur te lokken. Daartussen staan orchideeën, waaronder de prachtige, grote Venusschoen en nog tal van andere veelkleurige bloemen. Men is werkelijk zeer getroffen, als men daar ergens midden in Nieuw-Guinea plotseling op die wijze aan het vaderland herinnerd wordt. (Zie foto 43).

Nieuw-Guinea is ook wat zijn flora en fauna betreft nog grotendeels terra incognita. Er valt op alle gebied nog zoveel te ontdekken. Ieder die verzamelt, doet nieuwe ontdekkingen — al weet hij dat dan zelf niet. Op verzoek van de directeur van het Museum Buitenzorg verzamelde ik libellen aan de Mamberamo. Dat was heel eenvoudig; een paar gestraften kregen elk een vlindernetje en een cyaankalifles. En maar vangen, jongens! De heren voelden zich heel erg gepikeerd met die kinderachtige opdracht; maar toen ze zagen dat ik elke dag die vangst — een hele berg op mijn tafel — nauwkeurig bestudeerde en sorteerde, kregen zij er plezier in. Ik wist niets, en weet nu nóg niets, van libellen; maar in elke streek vind je altijd een paar soorten, die algemeen zijn. Om eventuele voor de leek niet waarneembare variaties op te vangen verzamel je dan een honderdtal van elk van die gewone soorten en bewaart daarna alleen de afwijkende. In mijn collectie alleen al vond men te Buitenzorg enige onbekende soorten en verschillende onbekende variëteiten.

Op dezelfde manier verzamelde ik vogels; het prepareren van de huiden had ik toevallig in mijn jonge jaren in Holland geleerd. Onder de honderden exemplaren, die ik naar Buitenzorg opzond, waren verscheidene kostbare vondsten, al had ik dat zelf niet voorzien.

Aan bosonderzoek heb ik ook gedaan. Een Papoea werd opgezocht, die alle bomen kende; onder de oudere mannen zijn die nogal eens te vinden. De contrôle is gemakkelijk genoeg; men merkt een flink aantal bomen, laat hem de naam noemen (de Papoeanaam natuurlijk) en noteert die. Enige dagen of een week daarna gaat men weer de rij langs en laat hem de namen noemen; die moeten natuurlijk kloppen met de eerste opgave. Dan zet men de proefbanen uit, noteert en meet de bomen een voor een, met vermelding van de Papoeanaam. Daarna wordt van elke verschillende naam een exemplaar omgekapt, blad-, bloem- en vruchtmonsters genomen en een segment uit de stam gesneden.

Te Buitenzorg definieerde men dan de monsters, zette de wetenschappelijke naam in plaats van de Papoeanaam et voilà! het onderzoek was gereed. Doordat ik 20 proefbanen uitgezet heb met een oppervlakte van 40 ha heeft men enig inzicht gekregen in de qualita-

tieve en de kwantitatieve samenstelling van het bos langs de Mamberamo. Het gebeurde alles misschien minder zuiver dan een „echte” houtvester het gedaan zou hebben — maar die deed het nu eenmaal niet. Tot 1947 was dit onderzoek het enige kwantitatieve bosonderzoek, dat in Nederlands Nieuw-Guinea was verricht. Zo kan in dit onbekende land zelfs een leek aan het wetenschappelijk onderzoek medewerken.

Het is weinig bekend, dat er al een natuurreservaat op Nieuw-Guinea bestaat: het zogenaamde Lorentz-natuurmonument. Het is zowat 300.000 ha groot (op Nieuw-Guinea kijkt men niet op een 10.000 ha meer of minder) en loopt van het strand tot het sneeuwgebergte, zodat vrijwel alle soorten terrein van Nieuw-Guinea erin vertegenwoordigd zijn. Het ligt tussen de Noordwest-rivier en de Lorentz- of Noord-rivier en loopt van de Flamingobaai tot de Wilhelminatop; ongeveer 100 km lang dus en variërend van 5 tot 60 km breed.

Deze reservering lijkt nog niet nodig; voorlopig worden er op Nieuw-Guinea nog geen diersoorten met uitroeiing bedreigd. Toch is het goed, dat er nu reeds de aandacht op wordt gevestigd en er op gevestigd *blijft*. Eens komt de tijd, dat ook de prachtige natuur op Nieuw-Guinea gevaar zal lopen te verdwijnen en dan zal een groot reservaat nodig zijn om paradijsvogels en prielvogels, casuarissen en kroonduiven en wat er al zo meer dit land bevolkt, te behouden voor het nageslacht. Niet op plaatjes, maar in levenden lijve.

EXPEDITIES

IN HET SAAIE LEVEN VAN ALLEDAG ROEPT HET WOORD EXPEDITIE beelden voor de geest, die spreken van avontuur en romantiek. Vanaf de kantoorkruk of vanuit de gemakkelijke stoel geniet men van opzienbarende ontdekkingen en ervaart spannende belevenissen. Het onbekende en zijn mogelijkheden oefenen nog steeds bekoring uit, ook op de geheel aan het stadsleven en zijn comfort gebonden mens. Hij beleeft het echter liever vanuit zijn fauteuil in de bioscoop, of met de pantoffels aan bij de haard uit een boek, dan in werkelijkheid.

Men vindt niet meer zoveel pioniers tegenwoordig; de mens is gemakzuchtig geworden en doet niet graag afstand van film en theater, van radio en ijskast. Vliegtuigen hebben weliswaar de verbindingen gemakkelijk gemaakt, maar in Nieuw-Guinea is het toch altijd nog de mens zelf, die op zijn beide benen, het oerwoud moet binnendringen. En veel comfort is daar niet.

Toch zijn ze er nog, de werkelijke pioniers, die zich daardoor niet hebben laten afschrikken. Die het kompas op de gewenste richting zetten en met het kapmes in de hand op hun doel afgaan, ongeacht de obstakels, de ontberingen en de gevaren. Het zijn de jongeren in Nieuw-Guinea, die bereid zijn de oude traditie, zo stevig gevestigd door de Militaire Exploratie, weer op te nemen en die, voorzover zij de gelegenheid hadden, dat reeds deden.

Romantiek en avontuur! Het is er, ook in het zo vaak verfoeide oerwoud van Nieuw-Guinea. Men mag dan al de hele dag door de modder hebben getrapt, zich een weg geworsteld hebben door dichte ondergroei en doornige struiken, over omgevallen bomen en door ravijnen geklauterd zijn, wanneer men zich gepoedeld en gewassen heeft in een heerlijk koel beekje en van zijn mok koffie zit te genieten op een boomstam terwijl de avond daalt en in de geheimzinnige donkerte van het woud de stemmen van de nacht beginnen te weerklinken, dan is men tevreden met het leven.

En wanneer men in de late avond voor zijn bivakje zit aan de rand van een open plek in het woud, waar de vuren flakkeren en de zwarte gestalten van de juist ontdekte Papoea's op het dreunend rythme van hun trommen dansen en gigantische schaduwen werpen tegen de bosrand, och, dan is het leven waard geleefd te worden. Dan komen de gedachten op ongekende wegen, dan voelt men dat de mens toch

nog wel vertrouwd kan zijn met de natuur, ondanks zijn moderne beschaving.

Er waren reeds eerder expedities geweest, die iets van het land hadden leren kennen, maar het eigenlijke begin werd gemaakt door de grote Militaire Exploratie van 1907 tot 1915.

Colijn stond afwijzend tegen de combinatie van verkenning en wetenschappelijke expeditie. Het stond voor hem „geenszins vast, dat een wetenschappelijke expeditie tevens geschikt is eerste verkenningarbeid te verrichten.”

Hij zag dit wel zeer juist in; de eisen, die beiden stellen zijn onverenigbaar. Het is zelfs al uitermate moeilijk de belangen der verschillende onderzoekers van een gecombineerde wetenschappelijke expeditie te verzoenen. De topograaf wil naar bergtoppen, waar de geoloog nog wel een eindje met hem mee wil, maar waar de ethnoloog en de anthropoloog helemaal niets te zoeken hebben. Een ethnoloog, die op een drafje langs de dorpen moet lopen, kan beter thuisblijven; hij wil minstens enige weken ergens zitten om een rustig onderzoek te doen. Maar de geoloog vindt in de dorpen niets, dat hem interesseert en wil verder. Al die tegenstellingen moet de leider zien te verzoenen. Maar dan komt nog de grootste moeilijkheid in de blijkbaar onvermijdelijke wrijving tussen de wetenschappelijke leider en de commandant van de dekkingsstroepen, waar bijna elke expeditie aan gelaboreerd heeft. Er is maar één oplossing uit deze moeilijkheid: de commandant der dekking en technisch leider van de expeditie moet tevens de Algemeen Leider zijn. Hij immers is degene die de opvoer regelt, de etappes bepaalt, die kan beoordelen hoeveel dekking er in verband met de veiligheid bij elk onderdeel noodzakelijk is en wat de capaciteit is van de prauwen en de koelies, waarmee de opvoer tot stand komt. De wetenschappelijke staf stelt tevoren zijn eisen en geeft de consequenties daarvan op: hoeveel personen en goederen naar het expeditie-terrein opgevoerd moeten worden, hoeveel afgevoerd en welke onderzoekingsstochten in het terrein zelf moeten worden verricht. Van een technisch leider, die voldoende algemene ontwikkeling heeft, kan verwacht worden, dat hij de aard en de waarde van het wetenschappelijk onderzoek begrijpt en weet hoe hij dat mogelijk moet maken. De man van de wetenschap behoeft volstrekt niet te weten — en weet gewoonlijk ook niet — hoe een expeditie technisch uitgevoerd moet worden. Ofschoon verscheidene expedities bijzondere prestaties hebben geleverd en uitnemend werk deden, blijft toch de waarde van dit soort expedities voor land en volk problematisch. Dit geldt uiteraard niet voor de Militaire Exploratie, die een beperkte doelstelling had: de vrijwel geheel blanke kaart van het binnenland opvullen, om zodoende een inzicht te geven in de algemene gesteldheid, als grondslag voor verdere plannen.

De meeste expedities passeerden streken en bevolkingen, verbleven

er hoogstens enige weken en verdwenen weer. In die primitieve maatschappijtjes werd vanzelfsprekend een en ander ondersteboven gezet en een kwistige uitdeling van kaurischelpen, kapmessen en bijlen verstoorde er waarschijnlijk het machtsevenwicht. Daarna viel het gordijn weer voor dit panorama van de toekomst. Er bleven daar nog slechts herinneringen — en niet altijd van de beste.

In 1922 ontdekten en bezochten Kremer en van Arkel de Swart-vallei met een dichte bevolking; thans, 29 jaren later, heeft nog steeds geen tweede blanke daar de voet gezet. Reeds vergrijsde vaders vertellen er hun kinderen van dat wonderlijk bezoek van zó lang geleden, dat het bijna legende wordt en misschien kunnen ze nog stompjes metaal laten zien, die de afgeslepen resten zijn van wat eens mooie bijlen waren. Waarschijnlijk zullen ze de schrik aanjagende vliegtuigen, die van tijd tot tijd boven hun hoofd verschijnen, wel in verband brengen met die merkwaardige blanke mensen uit het verleden.

Een expeditie, die behoorlijke bevolkingsconcentraties ontdekt, behoort op korte termijn gevolgd te worden door een bestuursvestiging; anders verliest zij een groot deel van haar waarde. Dan is ook de combinatie: verkenning en wetenschappelijke expeditie overbodig geworden. Want, waar eenmaal een behoorlijk geoutilleerde bestuurspost is gevestigd, daar is in verrassend korte tijd de streek gepacificeerd. Daar kan elke onderzoeker zonder dekking onderzoeken waar en zoveel hij wil en is op- en afvoer van hemzelf en zijn eventuele staf, van zijn vivres en materialen, verzekerd. Het ligt voor de hand, dat de kosten van een dergelijk onderzoek slechts een fractie zijn van wat het als deel van een expeditie gekost zou hebben. De resultaten van de Stirlingexpeditie van 1926 hebben ons een kwart miljoen, die van de expeditie 1920/'22 naar de Wilhelminatop meer dan een miljoen gekost.

Een expeditie is een ingewikkeld bedrijf. Zij eist grondige voorbereidingen, ook ten aanzien van het terrein, dat men wil bezoeken. Tegenwoordig kan dat tevoren per vliegtuig verkend worden, maar vroeger moest men eerst alle literatuur naslaan en rapporten doorwerken, die gegevens verstrekten over toegangsweg, bevolking enz.

Het was niet zo eenvoudig als mijn chef in 1938 destijds dacht. Hij bepaalde voor mij en een collega twee punten op de kaart en trok met de liniaal daartussen een lijn, zijnde dit de route die wij moesten volgen om elkaar te ontmoeten. Dat daar bergruggen van 4000 m tussen lagen en duizelingwekkende ravijnen, en dat je elkaar in het Nieuw-Guinea-bos toch al gemakkelijk op een kilometer afstand voorbij kunt lopen, scheen niet te hinderen.

Dat een goede voorbereiding nodig was, ondervond mijn collega toen aan den lijve. Hij trok zonder voorverkenning het gebergte in tussen de Siriwo en de Warenai en maakte een der zwaarste tochten, die er in Nieuw-Guinea ooit zijn gemaakt.

Dwars op de richting der bergruggen lopend, moest hij meermalen over 3000 m heenklimmen om dan weer af te dalen in de valleien. Maar eindelijk, eindelijk, na weken, meende hij zijn moeite beloond te zien en nieuwe stammen ontdekt te hebben. In de verte zag hij tegen de hellingen huizen, sporen van bevolking. Toen hij het dorpje genaderd was, vol verwachting, kwam een vriendelijke Papoea op hem af, die geïnteresseerd tegen zijn peniskoker tikte en hem beleeft een briefje overreikte. Papier en schrift in het stenen tijdperk?? Op het briefje stond: „*Als je nog even doorloopt, krijg je koffie!*”

Het was afkomstig van de botanicus, die aan de Wisselmeren werkte en zijn onderzoek deed op een dagje afstand van de bestuurspost. — Geen nieuwe stammen!

Men moet altijd ernstig rekening houden met de mogelijke consequenties van een vroeger in dat terrein geopereerd hebbende expeditie. Die consequenties zijn niet altijd te voorzien en zij wortelen dikwijls ook slechts in de Papoea-begrippen omtrent oorzaak en gevolg. Toen wij in 1938 aan de Wisselmeren kwamen om er een bestuurspost op te richten, werd ons met grote nadruk en klaarblijkelijk angstig verlangen verzocht toch vooral niet weer weg te gaan. Het lag voor de hand, dat dit geen pure liefde voor ons kon zijn, maar wat de werkelijke reden was, hoorden wij pas later.

Het volgende bleek: Toen dr Bijlmer, na zijn bezoek aan de „Achterhoek der Aarde”, Pania verliet, schijnt er een ernstige epidemie in die streek te zijn uitgebroken. Die epidemie hoeft totaal niets uit te staan te hebben met Bijlmer's bezoek, doch in de ogen dezer Papoea's was dit wél zo. Echter weten zij de ziekte niet aan Bijlmer's „komst”, maar aan zijn „vertrek”. En nu waren zij doodsbang, dat wij, die juist gekomen waren, óók weer zouden vertrekken en dat ze dan aan de Wisselmeren een herhaling van hetzelfde drama zouden krijgen.

Ongerechtigheden van vorige expedities, die lang niet altijd in de journalen te vinden zijn, kunnen een bron van moeilijkheden vormen. Op de Mamberamo kreeg ik de verhalen van de Stirlingexpeditie in 1926, waarbij ook toean Lároe (= Leroux) zich bevond.

Blijkens de verslagen waren er moeilijkheden geweest met de Siadjoe, een stam op de Oostoever van de Mamberamo. Deze Siadjoe vertelden mij echter, dat een groep Dajaks van de expeditie een vijftal Siadjoe's met vriendelijke woorden en geschenken hadden megelokt en toen afgemaakt, hetgeen zou zijn gebeurd als represaille voor bejijlingen, die echter van de Westkant, van de stam der Monao waren gekomen. De leider van de expeditie heeft van dit eigenmachtig optreden der Dajaks waarschijnlijk nooit iets geweten, maar de volgende expeditie vond vijanden, zonder te weten waarom.

Ook de Australiërs hebben soortgelijke ervaringen in het Mandaatgebied opgedaan. Toen zij, na een tijd van onbegrijpelijke vijandigheid van bepaalde stammen in het gebergte, er tenslotte mee op vriend-

schappelijke voet kwamen, toonden de Papoea's, ter motivering van hun houding, een aantal Mauserpatroonhulzen, kennelijk afkomstig uit de Duitse tijd.

Het is voor elke expeditie gewenst, ik zou bijna zeggen noodzakelijk, te zorgen dat men in vrede leeft met de bevolking van het te doortrekken gebied. Doet men dit niet, dan moet elke stap die men zet bewaakt worden. Geen postpatrouille kan dan uit zonder dekking, geen étape-bivak mag zonder bewaking blijven en de jacht levert gevaar op voor een overval. Dan moet elke patrouille rekening houden met bepijlingen; en bepijld worden is het ergste wat een patrouille kan gebeuren, want de Papoea sluipt onhoorbaar en onzichtbaar nader. Een plof — en er ligt iemand met een pijl in zijn lichaam, zonder dat men weet waar die vandaan is gekomen. En lang voordat men zich realiseert wat er is gebeurd, is de aanvaller in het bos verdwenen.

Het is merkwaardig hoe vrijwel elke expeditie langs de Mamberamo het aan de stok heeft gehad met de Monao, een stam die naar mij bleek slechts 24 mannen telde. Die hadden gemakkelijk spel, want de prauwen der expedities moesten wegens de sterke stroom praktisch onder de struiken aan de kant varen en zo hadden zij op de hoge oevers prachtige kansen om ongemerkt een pijl te plaatsen.

In 1939 nam ik me voor, dat dit mij niet zou overkomen; en dat is ook gelukt. Door het uitzenden van boodschappers met geschenken kwam ik in contact met hen en na enige tijd verschenen zij, nog ietwat schichtig, in het bivak. Ze wonden spoedig en de zaak was geheel beklonken toen ze Salversan-injecties hadden gehad — want Salversan is verreweg het beste contact-artikel. De meeste dezer mensen zitten vol afzichtelijke zweren en wonden van framboesia, soms zo groot als een hand. Slechts een enkele Salversan-injectie en de wonden worden schoon, er begint zich nieuw weefsel te vormen. Na de tweede injectie — een week later — trekken de wonden zelfs helemaal dicht en dan is het pleit gewonnen en de vrede bestendig.

De materiële voorbereiding van een expeditie is allesbehalve eenvoudig. Er is een bonte verscheidenheid van artikelen nodig; niet alle even belangrijk, maar wel alle onmisbaar en wanneer men eenmaal op pad is, wordt het zeer moeilijk om iets tijdig nagestuurd te krijgen. Wanneer de tocht lang is en er in etappes gewerkt moet worden, zijn er honderden koelies nodig en de hele organisatie gebruikt dan al gemakkelijk enige honderden tonnen aan vivres en materialen. Dat moet allemaal zorgvuldig verpakt worden, zoveel mogelijk in de bekende 18 liter-petroleumblikken, die, naargelang de inhoud, alleen of met z'n tweeën juist een koelievracht uitmaken. Zij moeten tegen een stootje kunnen, want lek stoten betekent bederf of verlies. Koelies hebben er een handje van blikken petroleum lek te stoten; de leider merkt het toch voorlopig niet en tot zo lang loop je met een heerlijk lichte last!

Op verlies of bederf moet men altijd bedacht zijn en een behoorlijke

speling nemen, want ook het laden en lossen van de boten brengt al beschadiging mee. Op de gouvernementsstomer sprong men er vrij voorzichtig mee om, maar de KPM had wat dat betreft, in de Molukken niet zo'n beste naam.

De gezagvoerder van een dezer KPM-boten verwonderde er zich over, dat men zo'n drukte maakte over de splitsing van het atoom. Dat moest toch een koud kunstje zijn, vond hij! Je spijkert een atoom in een kist en stuurt het per KPM naar de Molukken; bij aankomst zal het in alle onderdelen uit elkaar liggen . . .

Het maken van de nodige berekeningen is niet eenvoudig. Er zijn veel onzekere factoren op een expeditie naar onbekend gebied en als uitgangspunt zal men dikwijls tevreden moeten zijn met taxaties en verwachtingen. Wanneer men enige ervaring heeft gekregen komt men er meestal vrij goed mee uit. Op het ene traject heeft men tegenvallers, dikwijls op andere trajecten gecompenseerd door meevallers. Men moet een schatting van bederf van levensmiddelen maken, alsmede een gemiddeld aantal ziektedagen van de koelies aannemen. De belangrijkste schatting is echter die van lengte en duur der diverse trajecten, want daarvan hangt af, hoeveel voedsel men nodig heeft en — wat nog belangrijker is — wat het nuttig effect van een koelie zal zijn.

Dat nuttig effect is het waar heel de expeditie om draait. Laten we eens een heel eenvoudig voorbeeld nemen. Stel, dat een koelie 25 kg draagt, dat hij tien dagen ver moet lopen en dat hij zelf 1 kg per dag opeet. Aangezien hij ook 10 dagen terug moet lopen, is hij 20 dagen onderweg en eet hij van zijn vrachtje $20 \times 1 = 20$ kg op, zodat hij op het eindpunt slechts 5 kg kan afleveren. Dat is dus zijn nuttig effect. Moet hij 12 dagen ver weg, dan eet hij dus $2 \times 12 \times 1 = 24$ kg op en zijn nuttig effect is slechts 1 kg.

Bestaat de staf b.v. uit 10 man en is het de bedoeling, dat deze 10 man op het eindpunt — op 12 dagen afstand — één maand verblijven, terwijl zij ook geacht worden 1 kg per dag op te eten, dan moeten er dus op dat eindpunt $10 \times 30 \times 1 = 300$ kg levensmiddelen arriveren. Daar het nuttig effect van 1 koelie is 1 kg, zullen er dus 300 koelies voor nodig zijn.

Maar dat is nog niet alles. Deze staf heeft tenten nodig, kookgerei, veldbedden, instrumenten, conserveringsmateriaal en wat dies meer zij. Om dat te dragen zijn er ook koelies nodig en deze koelies kunnen dus geen levensmiddelen dragen. Hetgeen betekent dat er weer andere koelies nodig zijn om voor deze materiaaldragende koelies — de doodeters noemt men die — het eten aan te slepen; en het nuttig effect is toch al zo gering. Het is dus zaak het aantal „doodeters” zo laag mogelijk te houden door de materiële uitrusting zo veel mogelijk te beperken.

Theoretisch zou men, conform bovenstaande berekening, nooit verder dan 12 dagen diep het onbekende gebied kunnen binnentrekken en ontelbare koelies nodig hebben; maar zo somber ziet het er in werke-

lijkheid niet uit. Men zet in de praktijk een etappe-systeem op, waarbij de goederen over een kortere afstand worden gedragen en in een bivak worden gedeponereerd. Hiervandaan wordt alles naar het volgende bivak gebracht. Alles, d.w.z. behalve dat wat nodig zal zijn op de terugweg; want het zou nodeloos werk zijn om dat eerst naar het eindpunt en dan weer mee terug te slepen.

Door het opzetten van een reeks van etappe-bivaks komt men dus heel wat verder. Bovendien worden in dit systeem de per dag af te leggen afstanden heel wat groter. Want op zo'n etappe-lijn worden de paden verbeterd, kleine bruggetjes en boomstammen over riviertjes en ravijntjes gelegd en gemakkelijke tracés opgezocht, zodat al spoedig een drie of viermaal grotere afstand per dag kan worden afgelegd, dan de eerste maal, door het ongebaande oerwoud, mogelijk was.

Met dat al is het een omslachtige en moeizame manier van reizen. Elke expeditie zal dan ook trachten de toegang naar het te verkennen gebied zoveel mogelijk langs rivieren te zoeken en zich zolang mogelijk aan een rivier te houden. Van oudsher geldt in Nieuw-Guinea reeds het adagium: „Beter slecht gevaren, dan goed gelopen” en dat zal iedereen duidelijk zijn: Wanneer men een flinke prauw heeft met b.v. acht roeiers, die beladen is met 500 kg goederen, dan mag de stroom sterk zijn, dan mag het nodig zijn de boot met veel inspanning door versnellingen te trekken of haar over vele zandbanken te slepen wanneer de rivier ondiep wordt — zolang er nog maar enige uren per dag te roeien overblijven, is dat nog steeds veel voordeliger dan lopen. Het aspect wordt heel anders wanneer men op stap gaat met kleine beweeglijke patrouilles, zoals onze Australische burens dat al zo lang deden. Op de eerste plaats kan men dan een klein aantal van de sterkste en gezondste koelies selecteren, die niet alleen méér kunnen dragen, maar ook grotere afstanden per dag afleggen; want de dagmarsen hangen niet van leider of dekking, maar van de koelies af. Maar wat nog veel belangrijker is, men vindt voor dat kleine groepje gemakkelijk voedsel in het bos. Een grote expeditie van b.v. 100 of 200 man maakt veel lawaai en verjaagt het wild; en als men toch nog eens een varken schiet, krijgt ieder gemiddeld niet veel meer dan een stuk vel. Met een kleine groep treft men het wild veel gemakkelijker en ieder heeft al gauw een flinke portie vlees voor meerdere dagen. Met een kleine troep hoeft men het wild dikwijls niet eens op te zoeken, het presenteert zich zelf; enige malen bijvoorbeeld is een casuaris dwars door mijn patrouille heen gelopen.

Bij een snelle, beweeglijke patrouille is ook het gevaar van de zijde der wilde Papoea's veel geringer, want deze zullen nooit tot een aanval overgaan, als zij niet eerst bivak en omgeving verkend hebben. Geeft men hen daartoe de tijd niet, door snel te marcheren, laat in bivak te gaan en 's morgens weer vroeg te vertrekken, dan hoeft men nauwelijks voorzorgsmaatregelen te treffen — en zoals gezegd, men legt veel grotere afstanden af.

De tocht van de Australische bestuursambtenaar Hides „Through Papuan Wonderland” is bekend geworden. Hij had een jongere collega bij zich, 10 politieagenten en een 20 koelies. Volle zes maanden bleef hij uit en volbracht een tocht door het zwaarste bergterrein.

In 1913 maakte de kapitein Ten Klooster een tocht vanuit de Geelvinkbaai langs de Siriwo naar boven. De troep bestond uit totaal ongeveer 80 man en ondanks het feit, dat hij langs de weg vivres voor de terugtocht kon laten liggen, bracht hij het slechts tot een punt, ongeveer halverwege de — toen nog niet bekende — Wisselmeren gelegen.

In 1938 maakte ik de doorsteek van de Wisselmeren naar de Geelvinkbaai en volgde daarbij over de laatste helft de route van Ten Klooster. Ik legde dus de dubbele afstand af en had slechts 4 politieagenten en 11 koelies bij me.

Er zit overigens een bijzondere sensatie in om een — zoals in dit geval 25 jaar geleden — gevolgde route op te zoeken. Van het gekapte tracé is natuurlijk niets meer te zien, maar ook de bivakplaatsen — waar toch 80 man gebivakkeerd hadden — zijn volkomen onder de houtopslag verdwenen; alle houtwerk is allang vermolmd. Maar hier en daar vindt men toch een bijna volkomen vergaan blik, een kapotte fles en andere sporen van het verblijf.

Op een van de bivakplaatsen langs de Siriwo had ik een merkwaardige ervaring. In het patrouilleverslag van Ten Klooster had ik gelezen dat op dit punt niemand had kunnen slapen, aangezien het niet mogelijk was gebleken de muskieten uit de klamboe te houden. Dat leek mij een sterk verhaal. Ik had een goede klamboe, ook volkomen veilig voor agas en ik zou wel eens willen zien, dat ik niet sliep. De klamboe werd zorgvuldig ingestopt, met het flashlight werd nog eens naarstig naar muskieten gespeurd en het hoofd werd ter ruste gelegd.

Inderdaad heb ik de gehele nacht niet geslapen. Talloze malen over-eind komend, zocht ik naar muskieten, controleerde of de klamboe goed ingestopt was, maar zag geen muskiet. En toch werd ik gestoken om er razend van te worden. De politieagenten, die ik had ingelicht, hadden geen betere ervaringen. De oplossing van dit raadsel heb ik nimmer kunnen vinden.

Een bijzondere zorg van elke expeditie is de voeding. Het gevaar voor beri-beri is bij de huidige stand van de wetenschap niet moeilijk meer te omzeilen; een gewetensvol expeditieleider zal daaraan al zijn aandacht besteden, geen witte maar rode rijst meenemen, alsmede katjang-idjoe — en er op toezien dat die ook gegeten wordt. Na mijn Mamberamo-expeditie, die 14 maanden had geduurd, verdween de helft van het politie-personeel in het ziekenhuis met voedingsstoornissen, terwijl ik toch uitsluitend rode rijst had meegenomen, royaal katjang-idjo had gegeven en de Mamberamo een overvloed aan verse vis had opgeleverd.

De groentetuin van Moeder Natuur levert anders in vele streken ge-

noeg op, wanneer men er maar in thuis is. Kangkoeng is er in het laagland altijd te vinden. Ze vormt een zeer smakelijke groente — zoiets als spinazie — evenals de jonge blaadjes van de ganemo-boom. Vele vruchten zijn eetbaar, maar men moet de giftige goed weten te onderscheiden. De vrucht van de broodboom smaakt voor de afwisseling best en wordt, gepoft in het vuur, ook door politie en koelies graag gegeten. Eenmaal heb ik echter veertien dagen lang wegens een tekort aan vivres, het halve dagrantsoen uitgedeeld in broodvruchten en dat is fataal. Van het sap van deze boom maakt men namelijk vogellijm en de gevolgen voor de stoelgang . . .

Vooraf de met het bos bekende Papoea's zijn vindingrijk. Zij vinden altijd wel wat eetbaars, al is het dat naar onze begrippen niet altijd. Persoonlijk heb ik de grote, vingerlange, wriemelende engerlingen van sagoboktorren wel gegeten maar ze nooit erg kunnen appreciëren, hoewel ze voor Papoea's en Ambonezen een ware lekkernij vormen. Papoea's leggen er zelfs hele kweekplaatsen van aan in de rottende sagostammen: „Seperti sepek, toean — net als spek, Mijnheer!” Beschaafde Papoea's eten ze gebakken, onbeschaafde rauw.

De Mamberamo en de grote rivieren in de Meervlakte zijn zeer rijk aan vis, voornamelijk een meervalsoort, die enorme afmetingen kan krijgen. Ze is bijzonder vet en kan in het eigen vet gebakken worden, wat wel eens te pas komt wanneer de voorraad klapperolie en braadolie is uitgeput. In dat geval biedt ook de casuaris uitkomst: deze vogel heeft op zijn stuit een reservoir, waaruit bij een volwassen exemplaar een halve bierfles olie komt, die uitstekend is voor braad- en bakdoeleinden.

Wanneer het terrein niet al te versneden en te steil is vindt men overal varkens, die meehelpen aan de vleesvoorziening. Voor grote expedities is dat uiteraard niet voldoende, maar kleine patrouilles kunnen er rijkelijk door voorzien worden.

Een bijzonder gemakkelijke jacht is die op kroonduiven. Je loopt maar door het bos en plotseling komen er met enorm lawaai een paar kroonduiven moeizaam op de wieken. Ze gaan steevast op de onderste tak van de dichtstbijzijnde hoge boom zitten en laten zich kinderlijk eenvoudig besluipen. Als ze de schutter zelf niet zien en het eerste schot is mis, geven ze meestal sportief kans op een tweede, soms zelfs op een derde schot.

De patrouillecommandanten hadden voor de oorlog in hun dagboeken achter elke dag steeds twee aantekeningen staan. De eerste was: B.M. en betekende: „Bijzondere Meldingen”, waar gewoonlijk „Geene” achter stond.

De tweede was: V.P., zijnde „Verschoten Patronen”. Daarachter stond, in de voorkomende gevallen „pasang babi”, of „pasang kaswari” (varken of casuaris geschoten): ofwel: „pasang binatang hoetan” — bosdieren geschoten.

Deze laatste waren de kroonduiven. Kennelijk heeft in vroeger jaren de politiecommandant, nadat de kroonduiven beschermd waren verklaard, zijn mensen niet willen beroven van dit smakelijke en algemeen gangbare hapje tijdens het zware werk, maar hij heeft het anderzijds toch ook een beetje gek gevonden, als nu juist uitgesproken de politie in de dagboeken melding maakte van het hardnekkig plegen van strafbare feiten.

Deswege de camouflage. Overigens zijn er in Nieuw-Guinea meer kroonduiven dan patrijzen in Holland.

Gezondheid is de belangrijkste factor op de expeditie. Voor een medicus valt er altijd genoeg te doen en werkelijk niet alleenverbandjes leggen om zere voeten.

Elke leider is gelukkig wanneer hij een medicus mee kan krijgen, want die ontlast hem van veel verantwoordelijkheid en veel zorgen al moet hij vaak genoeg als eerste assistent van de arts optreden, zelfs als zijn plaatsvervanger.

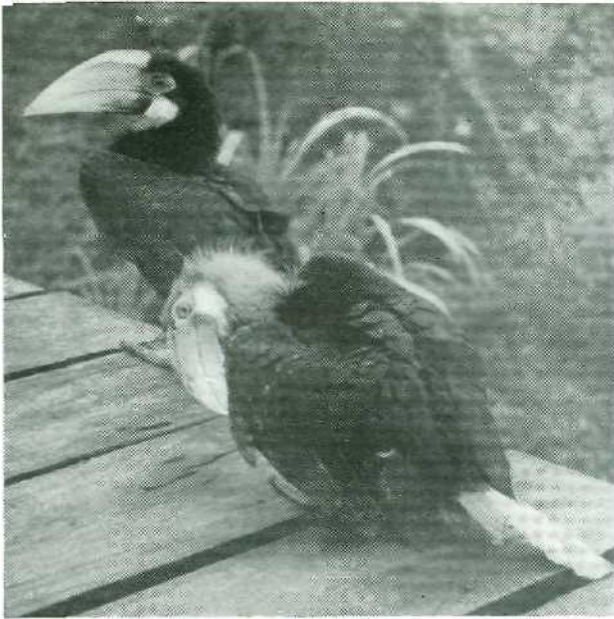
Bij de opening van de Wisselmeerpost in 1938 kregen we een ernstige dysenterie-explosie met 79 patiënten, deels aan het meer, deels op de etappe. Taakverdeling was toen aan de orde. De dokter liep de etappe op en af, alsmaar de injectiespuit hanterend, en ik zelf deed het boven. Daarbij kun je ondervinden, dat de Papoea-koelies een leren huid hebben. Mijn eerste naalden gingen krom, totdat ik begrepen had, dat een dergelijke injectie iets weg moet hebben van een bajonetaanval.

Terwijl de epidemie een beetje aan het luwen was, kwamen er 39 bof-patiënten. De besmetting was uitgegaan van de schoolkinderen in het dorpje aan het begin van de etappelij.

Daar tussen door kwamen er enige tientallen pneumonie-patiënten, waarvan er vier zelfs het leven lieten, ondanks de aanhoudende zorgen van de dokter. Papoea's hebben de gewoonte om, als ze koorts hebben, het koude water in te duiken. Ongetwijfeld geeft dat afkoeling en het loopt meestal wel goed af bij malaria. Maar bij longontsteking is het minder best, vooral wanneer het water zo koud is als aan de Wisselmeren.

Behalve de gebruikelijke grote aantallen wonden, infecties, steenpuisten en dergelijke is malaria wel de lastigste, hoewel niet de gevaarlijkste ziekte van een expeditie. Met een goede prophylaxis is zij in bedwang te houden en ik heb er nog nimmer, noch voor mij zelf, noch voor politie of koelies, een dag voor hoeven te verliezen. Wel sloopt zij de energie en tast zij het uithoudingsvermogen van de troep op de duur sterk aan. De Militaire Exploratie, die tegen dit euvel nog lang niet zo goed gewapend was als wij thans, heeft er vele slachtoffers aan verloren.

Mensenlevens heeft de Grote Exploratie trouwens zeer vele gekost: aan ziekten, door ongelukken en ook door Papoea-aanvallen. Hetgeen tenslotte niet te verwonderen is op de honderden daarbij ge-

8

Jaarvogels.

9

Jonge Papoease Uilwaluw.

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

maakte patrouilletochten in het toen nog geheel woeste en onbekende land.

Het was het ongeluk der Militaire Exploratie, dat zij opereerde in een tijd, dat avitaminosen, dysenterie en andere ziekten nog een zware tol konden heffen, omdat men hiertegen medisch nog onvoldoende gewapend was.

Wat zou een explorateur uit die tijd niet gegeven hebben voor één enkel uurtje luchtverkenning in het terrein dat hij ging betreden? Eén enkel uurtje in een vliegtuig zitten en kijken en aantekeningen maken! Zien hoe de moerassen liggen, waar hij anders dagen lang in rond zou moeten ploeteren en die hij nu met een eenvoudige, omtrekkende beweging kan vermijden. Zien waar de gemakkelijkste plaats is om een hoge en ijzig koude bergrug over te trekken — in plaats van het kompas te zetten en het kapes ter hand te nemen, alsmaar doorploeterend en kappend tot het doel is bereikt, zonder enig besef van wat van dag tot dag te wachten staat.

Het zou in deze tijd niet verantwoord zijn nog op de oude manier op stap te gaan. Niet alleen, dat men nu van te voren in grote lijnen het te volgen tracé kan bepalen, men kan ook daarna dat tracé stereoscopisch van geringe hoogte fotograferen, de gehele lengte langs en dan op zijn gemak thuis onder de stereoscoop de foto's bestuderen. Wanneer men ervaring heeft van de verschillende soorten terrein in Nieuw-Guinea kan men op de foto's gemakkelijk uitmaken met welk soort terrein men te doen heeft, welke specifieke moeilijkheden er aan verbonden zijn, welk tempo de patrouille zal kunnen aanleggen. Men kan zijn dagmarsen bepalen, zelfs de plaats van de bivaks vastleggen en aldus de gehele tocht uitstippelen. Op een goede stereofoto kan men alle bijzonderheden in het terrein herkennen; zelfs de hoogte van de bomen is te zien en herkenbare punten zijn in de huiskamer reeds uit te zoeken.

Bovendien hoeft men geen honderden koelies meer mee te nemen voor etappe-opvoer van vivrēs, maar kan men volstaan met een kleine beweeglijke groep, die haar rantsoenen regelmatig ontvangt uit het vliegtuig op van te voren vastgestelde „drop”-plaatsen.

Vlieguren mogen dan duur zijn, wanneer men de hele berekening maakt van koelielonen en kosten van vivres en materialen, salarissen van ambtenaren, enz., dan blijkt de moderne exploratie goedkoper te zijn dan de ouderwetse en aanzienlijk meer gegevens op te leveren in veel korter tijd. Heel wat van het avontuurlijke gaat weliswaar verloren — men weet van te voren goeddeels wat men tegenkomt -- maar ook veel van de gevaren worden geëlimineerd. Geen rivier van 100 m breed, die nergens op de kaart staat en waar men ineens voor komt te staan. Geen complexen tuinen en bevolking, die men niet had verwacht. Maar ook geen blindelings kappen op kompas, geen risico meer van vivrestekorten en hongertochten.

Is er toekomst voor de helicopter bij dit werk? Ik ben er van overtuigd.

In het zware hooggebergte, met ruggen van 4000 meter en harde valwinden, zullen er wel bezwaren aan verbonden zijn — en het zal vermoedelijk ook dikwijls nodig zijn, dat een voetpatrouille vooruitgaat, om in het arbeidsterrein eerst een open plek te kappen voor de daling. Maar de wetenschappelijke staf, wier tijd kostbaar is, kan haar vertrek daarnaar uitmeten. Niet meer zoals vroeger zal een onderzoeker een jaar onderweg moeten zijn om ergens een maand lang onderzoek te doen. Het zal zelfs mogelijk zijn, dat hij binnen een week na zijn vertrek uit Holland volop aan het werk is op zijn arbeidsveld.

GELUKKIGE NATUURSTAAT

JEAN-JACQUES ROUSSEAU IS NOG ALTIJD NIET HELEMAAL DOOD.

Men hangt zijn theorie niet meer zo absoluut en onverbloemd aan, maar telkens komt de oude gedachte weer om de hoek gluren bij sommigen, die ons eigen erbarmelijk bestaan met zijn oorlogen en zijn ellende, het eindeloos politieke geharrewar in de wereld, de ongebreidelde jacht naar macht, geld en goederen vergelijken met het bestaan van de primitieve mens in de ongerepte natuurstaat, die daar als „Koning der Schepping” in zijn mysterieuze bossen leeft; vredig en aan niets gebrek lijdend.

Het is verklaarbaar, dat een dergelijke gedachtengang kon ontstaan in de 18e eeuw. De tijd van Rousseau kende nog weinig ethnologisch materiaal en vrijwel geen deskundige en grondige observaties van het dagelijks leven der primitieve stammen. Het contact, dat de meeste onderzoekers grotendeels toevallig verkregen of althans zonder de bedoeling de primitieve te leren kennen, was kort en oppervlakkig en kwam dikwijls niet los van het sensationele element. De schijn nam men zeer gemakkelijk voor het wezen.

Rousseau kende wel de fouten en de nadelen van zijn eigen maatschappij. Van de primitieve volken en hun zeden en gebruiken had hij slechts een zeer oppervlakkige kennis, die het hem nog mogelijk maakte hun leven en hun levenswijze te idealiseren. Dit bracht hem tot de conclusie, dat het alleen de slechte maatschappij kon zijn, zoals die waarin hij zelf leefde, die de van nature goede mens bedierf. De „gelukkige” natuurmens leverde immers het bewijs!

Tegenwoordig kan men niet meer over gebrek aan gegevens klagen; van talloze natuurvölker kent men levenswijze en gewoonten zeer intiem. De hedendaagse wetenschap zal een dergelijke vergissing dan ook niet meer maken; zij weet beter.

Al bestaan er inderdaad vreedzame samenlevingen van primitieve stammen — hetgeen volstrekt niet impliceert, dat deze samenlevingen ideaal zijn — bij de meeste volken betekent de natuurstaat zeer zeker geen heilstaat; en allerminst in Nieuw-Guinea. Wanneer men dan ook dergelijke theorieën hoort verkondigen, blijken zij afkomstig te zijn van lieden, die ofwel volkomen verwrongen ideeën hebben over de waardigheid van de mens en die omwille van wat zij wetenschap noemen volstrekt zonder enige gewetensbezwaren mensen in een soort Artis zouden onderbrengen — ofwel van lieden, die het goed bedoelen, maar nimmer met de werkelijkheid in contact kwamen en

die zich klaarblijkelijk ook nooit de moeite gaven het rijke, wetenschappelijke materiaal over de door hen geïdealiseerde primitieve groepen te bestuderen.

Oppervlakkig kan er voor een dergelijke idealisering wel eens aanleiding zijn. Toen de vliegers voor de eerste maal boven de Wisselmeren cirkelden en daar de zonbeschenen watervlakte zagen liggen in vredige rust, door geen „beschaving” verstoord en bedorven, begonnen deze gedachten zich aan hen op te dringen. Zij zagen honderden vissersprauwen op het water, kleine dorpjes temidden van uitgestrekte fris-groene tuinen — keurig in vakjes verdeeld door een uitgebreid net van irrigatiekanalen en -kanaaltjes — en zij vroegen zich af, wat wij, wat speciaal onze generatie hier nog kon brengen. Was het niet beter te vergeten wat zij gezien hadden en de bruine mensjes, die daar beneden in groten getale te hoop liepen om dat wondere gevaarte in de lucht te bekijken, te besparen wat wij hebben door te maken? Kon dat liefelijke tafereel iets anders dan rust en menselijk geluk verbergen?

Ook dat was schijn, geen wezen. De werkelijkheid bleek ook daar verre van idyllisch te zijn. Ook daar woonden geen engelen op aarde, maar mensen als wij, met kwade neigingen behept, die evenmin als wij het paradijselijk geluk genoten.

De „koning der wouden” is in Nieuw-Guinea een angstige figuur, die alleen moed heeft als hij weet overmachtig te zijn en dan nog zijn slachtoffers arglistig overvalt. Een figuur, die de harde strijd om het bestaan strijdt, niet blakend van strijdlust maar angstig en klein, doodsbang voor de pijlen van altijd vijandige nabuurstammen of trouweloze stamgenoten. Een strijd, onnoemelijk verzaamd door voortdurende angst voor allerlei kwade geesten, door eindeloze geboden en verboden en door de uiterste primitiviteit van zijn wapens en gereedschappen in de mensvijandige natuur van Nieuw-Guinea. Deze mens is geen heerser in zijn bossen, doch een armzalige dienaar, kruipend voor allerlei onbekende en vaak niet bestaande gevaren. Een zielige figuur soms, onbeschrijflijk smerig, behept met ziekten, die hele families uitroeien en ganse stammen doen degenereren.

Wanneer men wat dieper doordringt in het leven van een stam en de persoonlijke geschiedenis van elk der leden nagaat, blijft er niet veel gelukkigs meer over. Bij de Kaowerawedj-stam aan de Mamberamo deed ik een dergelijk onderzoek, maakte een stamboom en kreeg inlichtingen van elk der leden. De stamboom loopt op tot aan de grootouders, doch is daar niet volledig, omdat deze al zolang geleden zijn gestorven en vooral, omdat men de niet belangrijk geweest zijnde leden snel vergeet. Ook vergeet men heel gemakkelijk de als zuigeling of kleuter overleden kinderen; er sterven er zoveel dat men dat niet allemaal kan bijhouden. Eerst wanneer men de moeders er bij haalt en deze diep laat nadenken, blijkt dat

er tussen dit en dat kind nog een is geweest, dat bij of kort na de geboorte stierf.

De hele stamboom telt 440 namen en daarvan blijken er 58 een gewelddadige dood te zijn gestorven en 59 te zijn overleden voor dat zij huwbaar waren. Ik kan dit leven niet beter demonstreren dan door enige familiegeschiedenissen uit mijn Mamberamoverslag te citeren — waarbij de lezer de namen rustig het ene oor in, het andere uit kan laten gaan.

„Anieboe huwde met Oewieje, toen Kanekwa door de Monao op listige wijze met een kapmes was afgemaakt. Hij kreeg bij Oewieje een zoontje Pawoeda, dat jong overleed, waarop het volgende kind eveneens de naam Pawoeda kreeg. Anieboe is ook gehuwd met Pienieje en heeft bij haar een dochtertje Ametje.

Pienieje heeft een veelbewogen leven achter de rug. Aanvankelijk was zij gehuwd met Ebiesjekoera, doch kreeg bij hem geen kinderen. Ebiesjekoera op zijn beurt was eerst gehuwd geweest met Maraka en had daarbij drie kinderen. Maraka werd echter door de Namoenawedj doodgepijld, waarna Ebiesjekoera, gelijk vermeld, huwde met Pienieje. Dit huwelijk duurde echter niet lang, want Ebiesjekoera werd door zijn eigen stamgenoten doodgepijld tijdens een hevige ruzie over vrouwenkwesities. Pienieje werd toen de echtgenote van Kakara. Dit geluk duurde langer, want zij kreeg er drie kinderen. Doch ook dit huwelijk van Pienieje werd wreed verstoord; Kakara, alsmede de drie kinderen van Ebiesjekoera, die bij hem in verzorging waren, werden door de Namoenawedj doodgepijld. Daarop huwde Pienieje met Anieboe, gaf hem nog een dochtertje, doch loopt er nu, zoals Anieboe zegt: pertjoema (voor spek en bonen) bij; ze kan geen kinderen meer krijgen en is ook al te oud om te werken.

Toen Abarie's laatste zoon was doodgepijld en hij alleen op de wereld achterbleef met niemand om voor zijn oude dag te zorgen, had hij genoeg van dit tranendal. Hij verzocht zijn vrienden om hem maar te elimineren, welke dienst hem gewillig werd bewezen door hem de keel af te snijden.

Zijn dochter Eratje is een veelgeliefde vrouw. Allereerst was zij gehuwd met Ebetja, bij wie zij een zoon kreeg, die jong overleed. Toen Ebetja al spoedig het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, huwde zij met Konietj en gewon bij hem een zoon Oneso. Doch zowel Konietj als Oneso werden door stamgenoten doodgepijld en wederom stond Eratje alleen op de wereld.

Dan was de beurt aan Piesao. Bij hem kreeg zij een zoontje, dat echter als kind overleed. Toen Piesao door de Monao was doodgepijld, kwam diens jongere broer Posiejanie aan bod, doch ook hij maakte het niet lang en werd door de Namoenawedj doodgepijld, evenals zijn andere vrouw Awehe, die het dodelijke schot van de Monao kreeg. De laatste toevlucht van Eratje was Tenataba, doch toen ook deze

overleed, was Eratje's jeugdige frisheid verwelkt en bleef zij verder alleen.

Neboekwawe was een van de vier vrouwen van Popaja. Toen Popaja door de Namoenawedj was doodgepijld — zo luidt het verhaal — en het lijk nog in huis lag, hadden de weduwen grote ruzie en maakten een heidens kabaal. „Wat is dat voor een manier van doen? Je man ligt nog niet eens op de dodenstelling en nu maken jullie al de grootste ruzie! Dat moet uit zijn!” Zo spraken de mannen en op staande voet werd Neboekwawe — die toch al te oud was voor een huwelijk — doodgepijld. Een der andere weduwen kreeg ook een pijl, doch bracht er het leven af.

Koterie huwde met Nieniewarie en kreeg van hem twee kinderen. Toen had zij echter van dit huwelijk genoeg. Nieniewarie had haar reeds vele malen danig afgestraft door houwen met het kapmes. Volgens de beschrijving moet zij zo ongeveer gehakt zijn geweest. Enige malen had hij haar reeds met kokend water overgoten, doch de Kaowerawedj-vrouwen zijn niet kleinzerig; ook dat was blijkbaar nog wel te verdragen. Maar toen haar liefhebbende echtgenoot haar op zekere dag op de grond gooide om haar met een brandend stuk hout grondig de lendenen te verbranden, gaf zij er de brui aan en liep weg naar de Siadjoe, in de hoop op gelukkiger dagen.

IJdele hoop . . . toen na een kortstondig huwelijk haar nieuwe echtgenoot aldaar door de Oraopwedj was doodgepijld, vonden de Siadjoe, dat ook zij geen reden van bestaan meer had, daar ze toch te oud en te lelijk was geworden voor een nieuw huwelijk, en pijlden haar dood.

Taba huwde met Tabielieje . . . Een erg voorspoedige familie was dit niet. Tabielieje stierf een natuurlijke dood. Taba werd door Piejonie doodgepeild, Obesie door Ewan, Merane werd het slachtoffer van de Soeroemadj, Totawa van de Monao en Moedie kreeg een pijl van Ewei. Moedie baarde een zoontje, dat spoedig daarna overleed, in haar doodstrijd. Zij kreeg het dodelijke schot, omdat zij na de dood van Totawa weigerde te trouwen met de voor haar bestemde candidaat.

Mariene is de helft van een tweeling, waarvan het andere zusje bij de geboorte op de gebruikelijke manier werd vermoord.

Tot zover de bloemlezing uit de genealogie van de stam der Kaowerawedj, zoals ik die beschreef in mijn Mamberamo-verslag van 1939. Toen stond deze stam reeds drie jaar onder bestuur, hetgeen betekent, dat gedurende die drie jaar het gemiddelde aantal moordpartijen niet was uitgevoerd. De Kaowerawedj zaten helemaal niet

speciaal in de verdrukking. Integendeel, zij waren even moordlustig als de vijandelijke bureu, die trouwens hun slachtoffers van de Kao-werawedj in minstens gelijke aantallen telden.

Er is waarlijk niet veel gelukkigs in de natuurstaat te bespeuren. Aan de zo vredig lijkende Wisselmeren is het ook allesbehalve pais en vree. Ook daar voortdurend oorlogen om vrouwen of varkens, en al mag het daar niet zo bloedig toegaan als bij de koppensnellers, de aantallen slachtoffers tellen wel degelijk mee. Nog het vorig jaar was ik met controleur Meyer Ranneft in de Kamoe-vallei, waar een oorlog woedde. De „stand” was 11-6. Dat wil zeggen, dat de ene partij reeds 11 doden boekte en de andere 6. Volgens de traditie moet de oorlog voortduren tot de stand gelijk is, dus de verliezende hoofdman was met geen dreigementen te bewegen de strijd te staken; hij moest en zou eerst de achterstand inhalen. Dit nu is nog maar een van de vele oorlogen, die voortdurend in het centrale bergland woeden. We zullen in andere hoofdstukken nog meer zien van het leven van de Papoea en het zal duidelijk zijn, dat van een gelukkige natuurstaat geen sprake is. Niet, dat de Papoea in zijn dagelijks leven een somber en gedrukt man is. Hij is aan deze toestanden gewend en zijn gemoed is verhard. Het verhaal van een stamgenoot, die een brede bamboepijl in zijn mond geschoten kreeg, juist toen hij hem opensperde om er een pisang in te steken werd schaterend van plezier verteld.

Een zekere vorm van geluk kent de primitieve natuurlijk wel; evenals wij ondervindt hij het geluk van het ouderschap, de vreugde van vriendschap en gezellig samenzijn en kent hij ook stoffelijke geneugten. Alleen kent hij geen betere staat en kan die zich ook niet indenken; hetgeen overigens voor ons geen reden mag zijn hem die te onthouden.

Men spreekt van natuurreservaten voor Papoea's en beweert, dat zij behoed moeten worden voor het verlies van hun cultuur. Hoe stelt men zich de uitvoering van dergelijke plannen voor? Denkt men bestuur en medici te kunnen toelaten, zonder deze cultuur aan te tasten? Hoe is het mogelijk orde, vrede en rust te scheppen en toch de godsdienst onaangetast te laten, als deze godsdienst voorschrijft dat iedere man, als hij na zijn dood voor het Opperwezen verschijnt, vergezeld moet zijn van de zielen van zijn verslagen vijanden? Hoe is het mogelijk in een primitieve maatschappij, waar godsdienst, sociale instellingen en kunst zo volkomen met elkaar verweven zijn, de cultuur onaangetast te laten wanneer men de consequenties van de godsdienst niet aanvaardt? Hoe kan een cultuur als deze blijven bestaan, wanneer men godsdienst, eigen rechtspraak, soms koppensnellerij en kannibalisme, bijgeloof, vrouwenroof en kindermoord uitschakelt?

Zeker, men zal met vrucht de lessen van het verleden ter harte kunnen nemen en vele vroeger gemaakte fouten vermijden, maar het zal geen

verlies zijn, wanneer de Papoea deze cultuur, die bloed en tranen bracht, kwijt raakt — ook al zou hij dan tijdelijk in een cultuurloos stadium komen.

Ik heb geen sympathie voor onderzoekers, die met weemoed spreken van het verdwijnen van cultuuruitingen, afzichtelijk voor de mens, interessant voor de wetenschap. Als zij het voortbestaan van deze cultuur propageren, dan is de Papoea voor hen niet een medemens, wiens welzijn zij op het oog hebben, maar een uitstervend diersoort, dat koste wat het kost, terwille van de wetenschap in stand gehouden moet worden. De mens is er niet voor de wetenschap, maar de wetenschap voor de mens. Ook de Papoea is een mens; wij kunnen hem niet terwille van die wetenschap nog tientallen jaren in zijn — niet gelukkige, maar ellendige — natuurstaat laten voortleven.

Een andere kwestie is het, wanneer men nog onberoerde bevolkingsgroepen, zoals de bergstammen, wil behoeden voor een ongecontroleerd en ongebreideld contact met de beschaving en men met dat doel de isolatie wil laten voortbestaan, totdat wij weten: primo, met wat voor cultuur wij te maken hebben, secundo, hoe wij daar onze beschaving zullen brengen. Wij hebben hier inderdaad nu eens de gelegenheid volledig het belang van deze Papoea te behartigen: het onderwijs in te richten volgens zijn behoeften — en onze westerse economie pas op hem los te laten, wanneer hij dat verdragen kan. Men vergeet maar al te vaak, dat dit èn de Papoea èn de westerse economie zelf ten goede komt. Wij dienen daar eerst te „bestuderen” voordat wij gaan „besturen”.

Er is van vele zijden reeds op gewezen hoe belangrijk het is voor de wetenschap, dat de studie van de bergpapoea wordt aangevat. Hier is vermoedelijk „de enige plaats ter wereld” waar wij in het stenen tijdperk levende stammen kunnen aantreffen, die nog onberoerd zijn gebleven door de beschaving; waar nog de eigen staminstellingen onbeschadigd zijn blijven voortbestaan. Het is zeker hoogst belangrijk de cultuur van de laatste vertegenwoordigers van het stenen tijdperk, waarin wij eens allen leefden, te bestuderen voordat zij te gronde gaat. De Wetenschap moge zich haasten.

„DE” PAPOEA

IN VROEGER JAREN SPRAK MEN HAAST NIET OVER PAPOEA'S; MEN wist niet zoveel van hen. Het begrip was vaag en daar de gebruikte kwalificaties ook vaag waren hoefde men niet bang te zijn voor tegenstrijdigheden. Wanneer de Papoea meer bijzonder voor het voetlicht kwam, dan was dat altijd ter gelegenheid van een bepaald onderzoek of een bepaalde expeditie en het was voor iedereen duidelijk, dat de schrijver of de spreker vertelde van die speciale Papoea's, die hij had bezocht en waarvan hij gegevens had verzameld.

In de laatste jaren trekt Nieuw-Guinea echter heel wat meer belangstelling. Men is geïnteresseerd in land en volk als geheel. Niet iedereen voelt zich geroepen om zich op de hoogte te gaan stellen van eigenschappen en gewoonten der verschillende stammen, maar men wil graag iets weten van „de” Papoea, van zijn leven en werken.

We komen daarbij echter op gevaarlijk terrein. Al te vlot hoort men zeggen en ziet men geschreven wat „de” Papoea is, wat hij doet en denkt, wat zijn prettige en minder prettige eigenschappen zijn en wat hij kan en niet kan.

Niet voor niets gaf Dr. Bijlmer — vide het motto van dit boek — de waarschuwing om voorzichtig te zijn met beweringen inzake Nieuw-Guinea — „het land waar iedereen tenslotte gelijk heeft”. Waarmee hij bepaald niet wilde zeggen, dat een ieder nu maar zijn gang kan gaan met zijn verhalen, maar waarmee hij bedoelde, dat er in Nieuw-Guinea op het gebied van cultuur, van gebruiken en gewoonten, godsdienst, karakter en persoonlijkheid zo'n grote verscheidenheid bestaat, dat elke bewering omtrent „de” Papoea wel ergens in deze grote verscheidenheid van toepassing is.

En een bewering, die op alle Papoea's van toepassing is . . . ? Misschien wordt zij nog eens gevonden, maar tot dusverre is zij er niet. Wanneer men er zich dan ook voor zet — zoals de schrijver thans — om in weinige bladzijden van „de” Papoea een beeld te geven, waarbij men niet steeds in het „of . . . of” dan wel in het „hier zus . . . daar zo” wil vervallen, dan blijkt dit onmogelijk, vanuit welke hoek men het probleem ook wil benaderen. Er is geen enkel cultuurelement, geen gewoonte of werktuig, geen karaktertrek of bekwaamheid die in de gebruikelijke betekenis aan alle Papoea's kan worden toegeschreven. Zelfs niet, wanneer men zich wil beperken tot het Nederlandse gedeelte.

De plaats van de Papoea in de geschiedenis der mensheid is nog steeds een mysterie, alle theorieën ten spijt. De bestudering zijner cultuur in al zijn verscheidenheid, noch de kennis van enkele talen of taalgroepen, noch zijn uiterlijk hebben ons daar een inzicht in kunnen geven.

De plaats van elke Papoea in zijn eigen land is zelfs een mysterie. Wat heeft de stoere, robuste visser uit de buurt van Hollandia gemeen met zijn spichtige, in boomhuizen levende bruine broeder in de Vogelkop? Waar ligt het verband tussen de flinkgebouwde, jagende en vissende Mamberamo-Papoea's met hun monotheïstische godsdienst en hun sacrale huizen, en de dwergachtige, regelmatige landbouw bedrijvende Papoea's uit het hooggebergte, met hun talrijke geesten uit aarde- en luchtrijk en hun gans andere zeden? Hoe komen het varken en de hond tot diep in het hooggebergte van een eiland, dat overigens een fauna heeft van uitsluitend buideldieren en vogels? Hoe komt het, dat zelfs bij de meest geïsoleerde stammen, nog geheel levend in het stenen tijdperk, elk huis een tabaksaanplant heeft, en suikerriet overal verbouwd wordt, naast bananen en citroenen?

Zoveel honderden mijlen als men b.v. in Europa moet gaan om andere rassen te vinden, zoveel mijlen heeft men dikwijls slechts nodig in Nieuw-Guinea om andere volksstammen aan te treffen, stammen, meer verschillend van elkaar in zeden en gewoonten dan Engelsen en Russen, en met talen, die veel verder van elkaar afstaan dan Zweeds en Roemeens, met godsdiensten, scherper tegengesteld dan Christendom en Mohammedanisme of Boeddhisme. Overal, aan de kusten, in de bossen of in de vreedzaam uitzierende valleien van het hooggebergte, vinden we hetzelfde beeld van engbegrensde gemeenschappen, levend in voortdurende argwaan tegenover nabuurstammen, waardoor het onderlinge contact zeer oppervlakkig bleef en al deze groepen zich op hun eigen manier ontwikkelden.

Slechts enige dagmarsen en men is in een ander taalgebied, ziet andere typen van woningen, merkt andere zeden, gebruiken en versieringen op. Telkens weer heeft de explorateur opnieuw contact te zoeken; toe te zien dat hij geen fouten maakt tegen de hem nog onbekende adat; vriendschap te sluiten — te moeilijker omdat bijna elke volgende stam op voet van oorlog staat met die hij juist verliet. De grote verscheidenheid van cultuur is in Nieuw-Guinea een enorme moeilijkheid, die overal in doorwerkt. Ze maakt de studie van de Papoea en zijn maatschappij al bijzonder lastig, want men zal nu een onderzoek moeten verrichten bij al deze zo verschillende stammen en stammetjes, om een beeld te krijgen van het geheel. Het is niet mogelijk te volstaan met een paar onderzoekingen en dan daaruit te generaliseren.

Ergers is het evenwel, dat al deze stammen en stammetjes daardoor ook ieder hun eigen moeilijkheden meebrengen bij het beschavings-

werk. Wanneer taal, karakter, aanleg, levensomstandigheden geheel verschillen ligt het voor de hand, dat het niet mogelijk is om op één enkele wijze deze groepen te benaderen en dat methoden en maatregelen moeten variëren met het uitgangspunt. Dat brengt tevens mee, dat ervaring bij de ene groep opgedaan, slechts ten dele toepasselijk is op een volgende.

Wat dit betekent blijkt het duidelijkst op het gebied van de talen. Een paar talen hebben een groter verspreidingsgebied, maar overigens is het niet overdreven te zeggen, dat men om de paar tientallen kilometers telkens weer een andere taal vindt.

Alleen al in het onder bestuur gebrachte deel van de onderafdeling Hollandia tellen we 19 verschillende talen; in de daarnaast liggende onderafdeling Sarmi — ook alleen voorzover onder bestuur gebracht — zijn er 13. De schatting voor geheel Nieuw-Guinea belooft zeker enkele honderden. Men verstaat dan onder een andere taal niet een dialectisch verschil, maar een verschil zodanig dat de ene groep de andere niet kan verstaan; al zullen de taalkundigen die beide talen misschien in eenzelfde groep rangschikken.

Nu is het beeld niet helemaal zo somber als het hier lijkt. Er is namelijk nog niet veel aan taalstudie gedaan in Nieuw-Guinea en nog minder aan vergelijkende taalstudie. Het is zeer wel mogelijk en zelfs waarschijnlijk dat talen, die ergens zijn aangetroffen, op enige andere plaatsen ook gesproken worden doch daar afzonderlijk zijn genoteerd. Zo is het b.v. al bekend, dat sommige talen in het hooggebergte 300 km verder, met hoogstens dialectische verschillen weer worden teruggevonden.

Wanneer de bestuursambtenaar van Hollandia opgeeft, dat er in zijn ressort 19 talen zijn gevonden en die van Sarmi 13, dan is het zeer waarschijnlijk, dat vergelijkend onderzoek zal uitmaken dat er onder die 19 en 13 enige identiek zijn en dat derhalve $19 + 13$ minder dan 32 zal blijken te zijn.

Als dit onderzoek gecompleteerd is zal ook wel blijken, dat het aanvankelijk geschatte aantal te hoog is, doch het lijkt mij onwaarschijnlijk, dat het tot ver beneden de 100 zal dalen. Zo'n aantal is trouwens al verwarrend genoeg, zowel voor de theorie als voor de praktijk.

Geen wonder dat het Maleis als algemene omgangstaal, als lingua franca, een uitkomst is geweest. Men heeft getracht hiervoor, althans regionaal, enige der meer verspreide Nieuw-Guinea-talen te gebruiken, doch daar bleken grote nadelen aan te zijn verbonden en men heeft er dan ook van afgezien.

In het Australische gedeelte heeft men voor dat doel in het Zuiden Motu, de taal uit de omgeving van Port Moresby, in het gehele Mandaatgebied echter het pidgin-Engels. Dit is een merkwaardig taaltje, waarvan niemand weet hoe en waar het ontstaan is en hoe het bij de Papoea's is terecht gekomen. Het klinkt voor onze oren dikwijls erg grappig, vooral door zijn omschrijving van woorden,

die in het pidgin niet bestaan; in de trant van „mister him belong no grass” voor een kaalhoofdig heer.

Murray geeft in een zijner jaarverslagen een aardige Papoea-versie in het pidgin, van de ceremonie ter gelegenheid van de troonsbestijging van Koning George in 1936.

„King George he dead. Numberone son, Edward, he no want him clothes. Number two son he like, Bishop he make plenty talk along new king. He say „You savvy taravatu? You look out good along all the people?” King he talk „Yes”. Then bishop, and plenty Government taubada’s, and storekeeper, and soldier, and bank-manager, and policeman, all he stand up and sing and blow him trumpet. Finish”.

Murray voegt er aan toe: „The picture of the storekeepers and bank-managers blowing trumpets is a very happy thought”.

De Australische ethnoloog Hogbin wijst er echter nadrukkelijk op, dat pidgin een werkelijke taal is en ook subtiele gedachten kan weergeven. Hij zegt hele avonden in het pidgin te hebben geconverseerd met Duitse missionarissen en geen moeilijkheid te hebben ondervonden bij de discussie van internationale aangelegenheden, theologische problemen en de praatjes van alle dag.

De telsystemen van „de” Papoea zijn ook al gevarieerd, maar de combinaties zijn nogal beperkt omdat men doorgaans telt op vingers en tenen. Het is begrijpelijk, dat een hand, twee handen, beide handen plus voeten aldus rekeneenheden zijn geworden en dat we 5, 10 of 20-tallige stelsels kunnen onderscheiden. De Marind-anim in Zuid Nieuw-Guinea kent zelfs geen enkele lengte- of inhoudsmaat en kan niet verder tellen dan 3. Dat kost hem bovendien nog een grote geestelijke krachtsinspanning en hij likt daarbij zijn, gemeenlijk nog al vuile vingers een voor een af, om door aanschouwelijke voorstelling van de schone — beter gezegd: minder vuile — toppen het geheugen te sterken.

Men moet zich nu echter niet voorstellen, dat deze eenvoudige Papoea’s geen groter aantallen dan 5 kunnen onderscheiden. Zij kunnen die alleen niet in woorden uitdrukken; wordt het meer, dan gaat men over tot touwtjes met knopen, bundels stokjes en dergelijke hulpmiddelen.

De meeste Papoea’s die het in de rekenkunst verder hebben gebracht, doen dit zoals gezegd met behulp van vingers en tenen, die zij echter bij deze geestelijke manipulaties in concreto voor zich moeten zien. Om tot het getal 100 te komen moet de rekenaar daarom nog vier andere lieden laten aantreden, om op deze menselijke telramen zijn rekensommen te maken.

Enkele stammen hebben andere methoden uitgevonden, die zeer merkwaardig zijn. Ik ken twee stammen — een in Noord- en een in Zuid Nieuw-Guinea — waar men een achttientallig stelsel heeft en wel als volgt: (beginnend bij de linkerpink) de 5 vingers, pols, elleboog,

schouder, linkerborst, rechterborst en in omgekeerde volgorde langs de andere arm verder, tot en met de rechterpink.

Een nog merkwaardiger systeem bestaat bij de Papoea's aan Lake Kutubu in het Australisch gedeelte. Daar telt men tot 37, eveneens beginnend bij de pink en zo langs allerlei lichaamsdelen — met de neus als middelste cijfer 19 — aan de andere zijde naar beneden. Dit soort telling is echter meestal in gebruik niet om getallen, maar om volgorde aan te geven, o.a. voor het vaststellen van een rij van feesten. Een Papoea van de stam der Moni aan de Wisselmeren telde mij reeds in 1938 — dus vlak na de ontdekking — uit zijn hoofd tot 1000. Het is onverklaarbaar, waarom juist één zo'n stam op een dergelijke manier uitmunt boven omgevende stammen, die wel aardig rekenen, maar toch vingers en tenen in concreto daarbij ten tonele moeten voeren.

Zijn de oorsprong en de latere rasvermengingen van „de” Papoea — zoals gezegd — nog een mysterie, ook over zijn plaats in de grote mensenfamilie zijn de geleerden het nog lang niet eens. De Papoea's van het centrale bergland nemen dan bovendien nog een zeer bijzondere plaats in doordat zij zich, zowel door uiterlijk als door gebruiken, van alle kustpapoea's onderscheiden.

Het is wel merkwaardig, dat de gelaatstreken van de Papoea's in het algemeen ons, om het zo uit te drukken, nader staan dan die van andere rassen. Het komt — naar mijn weten — niet gemakkelijk voor, dat een Javaan of een Soendanees lijkt op een Hollander, maar bij de Papoea's ziet men herhaaldelijk een duidelijke gelijkenis met Hollandse vrienden. Aan de Wisselmeren was er zelfs een Papoea, die de naam van een assistent-resident als bijnaam kreeg en de gelijkenis was ontegenzeggelijk zeer duidelijk.

Opvallend is, vooral in het Zuiden, maar eigenlijk min of meer over geheel Nieuw-Guinea, de sterk-semietische inslag. In Merauke heeft de Missie eens een photo gemaakt van een dergelijk type met zwarte broek en pandjesjas aan, bolhoed op en een wandelstok in de hand; het onderschrift luidde: Ahasverus. Het was een frappante beeltenis!

Het heeft geen nut te trachten een min of meer volledig beeld te geven, al zou het nog zo schematisch zijn, van de materiële cultuur der Papoea's. Er is geen enkel gebruiksvoorwerp, geen enkel stuk kleding of versiering, dat door geheel Nieuw-Guinea bekend is. Als ik hun dorpen zou willen beschrijven, zou ik al moeten beginnen met te zeggen, dat een groot deel helemaal geen dorpen heeft, maar in verspreide huizen leeft zonder enig dorpsverband — terwijl bij andere groepen het dorp uit één huis bestaat, dat dan ook 75 tot 100 meter lang is en honderden mensen herbergt — om nog niet eens te spreken van de veestapel.

Dan zou ik moeten zeggen dat er huizen zijn op de grond en huizen

op palen; van alle mogelijke formaten en modellen. Dat er zijn huizen in bomen, hetzij in één boom en dan wel tot 25 meter hoog, met intrekbare ladders, en huizen die gebouwd zijn op een platform, dat op verschillende levende bomen is bevestigd. Dat er zijn mannenhuizen, vrouwenhuizen en jongelingshuizen. Dat er gewone en sacrale mannenhuizen zijn, welke laatste voor de vrouwen op straffe des doods zijn verboden.

Er is een grote verscheidenheid in schaambedekking. Werkelijk geheel naakt zijn slechts weinige groepen; men draagt al gauw een penis-schelp of een penisdop, terwijl in het gebergte de peniskoker algemeen is. Bij deze laatste spelen blijkbaar ook nog modeverschillen een rol. Ze zijn recht of gebogen, met de bocht naar boven gedragen dan wel naar beneden; lang of kort, met of zonder pluim, als een vlaggestok of met een spiraalslag er in, enzovoorts.

De mode in haardrachten vertoont een nog bonter beeld. De haren zijn lang en dan dikwijls gevlochten op velerlei manier, vaak met verlengsels er in. Of kort, en dan worden er soms hele figuren of motieven in geknipt. De Noordkustpapoea's, die gebruik van mes en schaar kennen, knippen zich veelsoortige kuiven, die wel wat weg hebben van het werk van een tuinman aan de haag en waarbij de fantasie klaarblijkelijk vrij spel heeft.

De interessantste manier vond ik nog aan de Mamberamo, in de omgeving van Pionierbivak: (zie foto 19).

Het haar wordt eerst geheel losgemaakt, maar aangezien het altijd vuil en fettig en kleverig is, hangt het dan in strengen om het hoofd. De het dichtst bij de kruin beginnende streng wordt er nu uitgevist en de kapper begint deze streng op een bepaalde manier met een dunne rotanband te omwikkelen (zie foto 20). Is dit gevorderd tot ongeveer 1 dm, dan wordt dit worstachtige stuk in een spiraal gewrongen en deze spiraal gefixeerd door een aparte steek van de rotanband (foto 21). Dan wordt de volgende streng genomen enzovoort, waarbij elke nieuwe spiraalslag aan de vorige wordt vastgemaakt met een steek van de rotanband. Tenslotte draagt het hoofd een keurige rotankap (zoals foto 22 vertoont), waarmee de man zich voelt als een jonge god; hij kan zich nu met een gerust hart op vrijersvoeten begeven.

Het is duidelijk dat dit ingewikkelde kapsel niet elke avond afgelegd kan worden. Dat gebeurt dan ook niet, het blijft eenvoudig zitten als een welkome schuilplaats van veelsoortig ongedierte. Krabben heeft op deze bepantsering natuurlijk geen effect en somtijds ziet men het al te zeer gekwelde slachtoffer zich krachtig met een eind hout op het hoofd slaan.

Het haar groeit natuurlijk door en de aanvankelijk strak zittende dop gaat langzamerhand loszitten en staat tenslotte slordig op het hoofd te wiebelen. Dan kan het geval losgemaakt en opnieuw gevlochten worden; dikwijls ook wordt het complete kapsel met een bamboemes

vlak langs de schedel afgeschoren en als versiering in huis opgehangen. De variaties in versieringen zijn legio, te veel om op te noemen. Varkens- en hondentanden behoren tot de voornaamste, maar vogelveren, casuarisharen, casuarispennen — deze laatste speciaal voor de neus — zijn ook zeer geliefd. Neus-, oordoorboringen, tatouages, rotanringen om armen en benen, buikgordels en andere sieraden — hele musea zijn er mee te vullen.

Er is daarentegen weinig verscheidenheid in muziekinstrumenten; het meest gebruikt zijn fluiten en trommen, bij sommige stammen vindt men ook de van elders bekende mondharp (zie foto 37). Bij de stammen aan de Mamberamo is het maken van touwfiguren een geliefde tijdpassering voor jong en oud (foto's 45, 46 en 47). De figuren stellen altijd iets voor en worden gewoonlijk geconstrueerd onder het vertellen van het daarbij passend verhaal.

Het leven van de Papoea is uiteraard aangepast aan de omringende natuur en het moet gezegd worden, dat hij uitstekend gebruikt wat hem ten dienste staat. Men moet vindingrijk zijn als men, zoals in de meeste gemeenschappen het geval was, of geen ijzeren gereedschap, of geen vuurvast vaatwerk, of geen van beide heeft. Het leven is hard voor de Papoea in de natuur, de strijd om het bestaan eist al zijn tijd en energie op. Het is begrijpelijk dat hij onder deze omstandigheden — zonder contact met de buitenwereld — geen hogere cultuur kon ontwikkelen en dat ook de kunst niet op hoog peil kon komen.

Aan de kust, waar nog wel invoer van cultuurelementen plaats had, zijn de kunstuitingen dan ook het minst primitief. Hoe verder we echter naar het binnenland komen, hoe eenvoudiger en pretentielozer de versieringen, graveringen en dergelijke bewerkingen zijn. Hoe zou zich bijvoorbeeld een graveer„kunst” kunnen ontwikkelen, als voor de graveerstiften niets anders dan snijtanden van knaagdieren beschikbaar zijn?

Het is ook begrijpelijk dat zich in deze omgeving, in deze voortdurende strijd, geen zachte zeden konden ontwikkelen. De natuur is hard, ook de Papoea werd hard. Zachtheid en toegeeflijkheid zijn hier slechts zwakte, zij brengen ondergang. Dat mag niet vergeten worden, wanneer men deze „wilde”, deze „barbaarse” stammen beoordeelt.

Wij vonden Nieuw-Guinea en de Papoea bijna 400 jaar geleden. Zoals wij hem toen aantroffen, is hij nu goeddeels nog. Hier is geen vooruitgang, maar stilstand. Als wij deze primitieve mens eerst over duizenden jaren hadden ontdekt, zouden wij andere individuen hebben gevonden, maar vrijwel dezelfde maatschappij: zoals zij nu is, zoals zij was ten tijde van Christus, ten tijde van de oude Egyptenaren, ten tijde van de Neanderthaler.

Ook wij hebben in het stenen tijdperk geleefd; maar aardewerk en metaal, kleding en wapenen, studie en techniek brachten ons in het

stadium van verfijning en luxe, van radio en vliegtuig en van wereldverkeer.

Hier echter leefde in vele streken de oermens voort, geïsoleerd, zonder kennis te kunnen nemen van wat elders menselijk vernuft had uitgevonden. Hij heeft nog steeds dezelfde stenen bijl om bomen te kappen, dezelfde aangepunte stok om de grond te bewerken, dezelfde pijl en boog om wild te jagen en zijn vijand te bestrijden als vroeger, toen hij leefde in een tijd, die wij nog vaag kennen, dank zij enige schamele resten, uit opgravingen en uit grotten verzameld.

Hoe onderscheiden zijn de wegen geweest van deze beide takken van de grote stam der mensheid! En toch, zijn wij er beter op geworden? Was onze vooruitgang er een van uitsluitend uiterlijkheden, of van de geest?

Met welk recht kunnen wij tot deze mensen komen om hen „beschaving” te brengen — juist wij? Voor de zoveelste maal in de geschiedenis stond kort geleden onze wereld in een brand, door hebzucht en machtswellust ontstoken. Wederom schreide de jammer en het leed van een geheel geslacht ten hemel, vielen duizenden en duizenden, mannen, vrouwen en kinderen, ten offer aan de oorlogsgod, die wij in onze hele geschiedenis niet ontgroeid zijn. Elk onderdeel van onze techniek, elke vorm van industrie, elke tak van wetenschap, die wij hebben tentoongesteld als voorbeelden van de vooruitgang der mensheid, werden in dienst gesteld van de vernietiging van die mensheid. Onze techniek en onze industrie namen het werk over van pijl en boog en doodden bij tienduizenden, waar anders tientallen vielen.

Wat is het essentiële verschil?

Als een Papoea de door hem begeerde vrouw of het begeerde voedsel niet goedschiks kan krijgen en hij acht zich sterker dan zijn tegenstander, dan overvalt hij hem, maakt hem af en neemt, wat hem goeddunkt.

Wij noemen zoiets een „incident”!

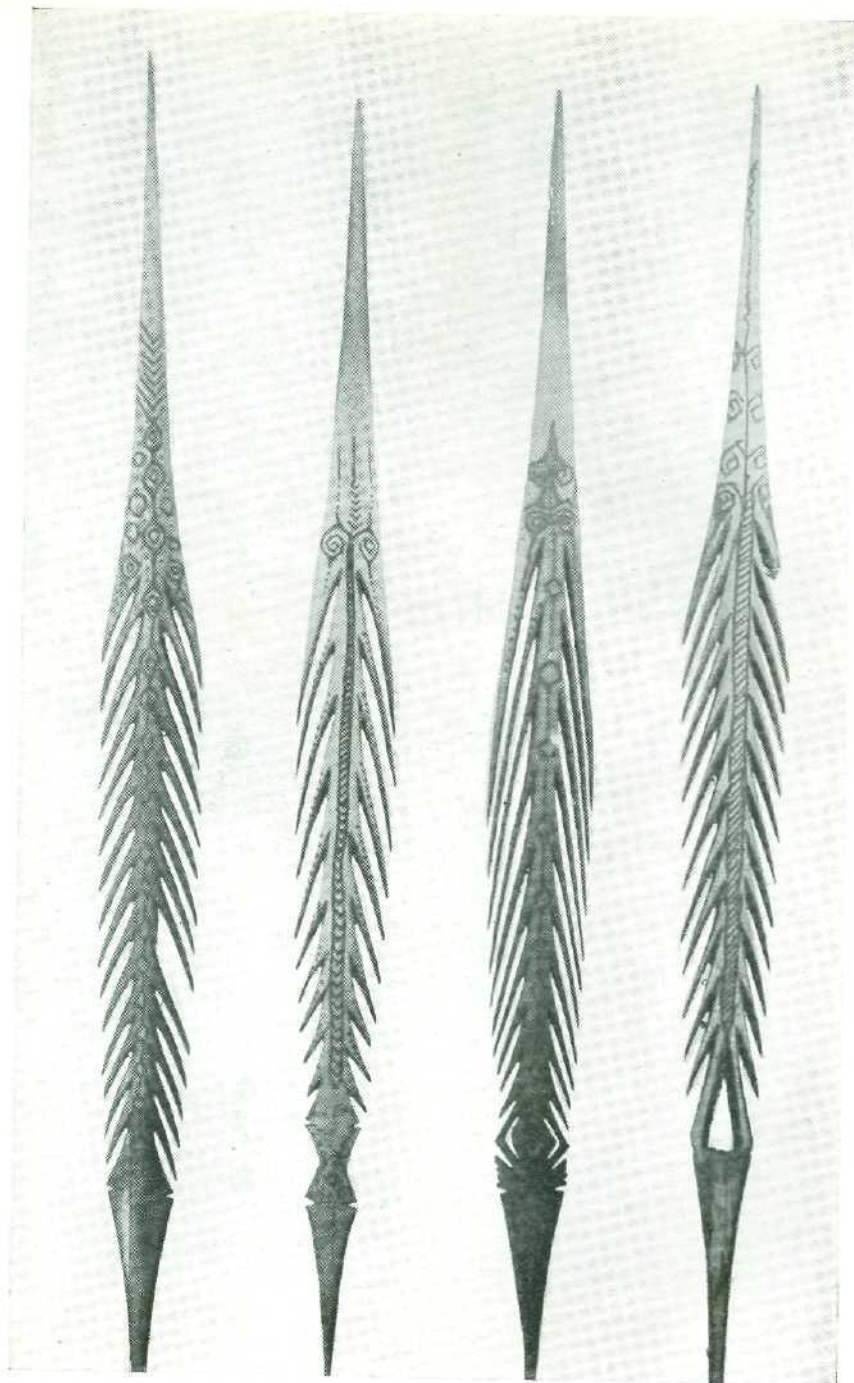
Moeten wij in onze maatschappij ver naar een analogie zoeken, als wij vernemen, dat twee Papoea-stammen een vriendschappelijke ontmoeting hebben, waarna de ene partij de andere bij het huiswaarts keren in een hinderlaag opwacht en overvalt?

Als een Papoea een varken schiet in andermans jachtgebied, is dat onherroepelijk een casus belli.

Wij noemen dat „invloedssferen”!

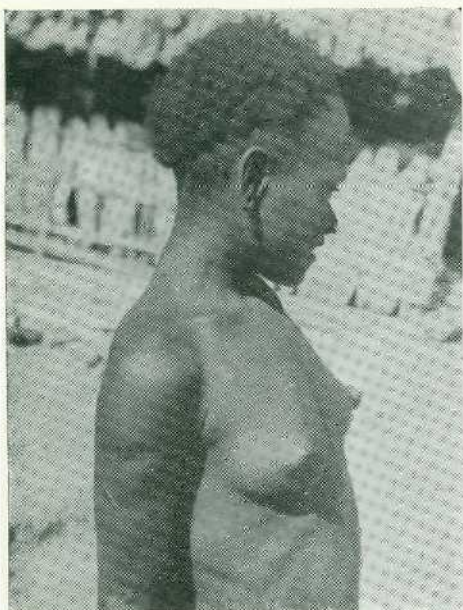
Wij gingen immers vooruit in ontwikkeling en beschaving, wij doen alles zoveel beter!

Is de geest van de mens niet dezelfde gebleven, door alle tijden heen? Hoe primitief, hoe vuil en hoe achterlijk zij ook mogen zijn, deze Papoea's zijn mensen, mensen in de volle zin des woords, die lief en leed voelen zoals wij, hebzuchtig of gul zijn, vriendelijk of boosaardig en alle karaktereigenschappen hebben zoals wij. Bij hen als bij ons verlangt de man bezit en welvaart, gaat hij op het oorlogspad voor

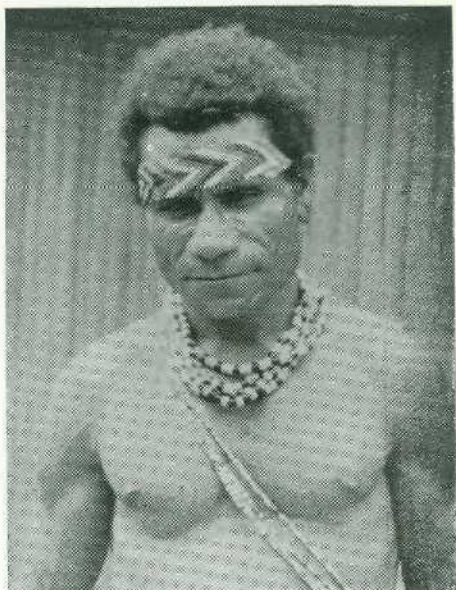

Mensenpijlen.

12

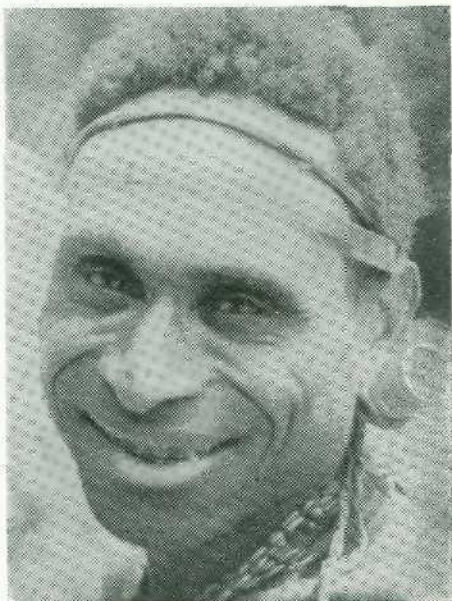
14

13

15

Aan de Mamberamo. Foto 12: Ajata en foto 13: de held harer dromen.
Foto 14: Torerei. Foto 15: De goe dhartige Kamonie.

roem en eer, is hij trots op zijn jachtkunst, werft hij zich een vrouw en wenst hij nakomelingschap. Bij hen als bij ons ziet de vrouw op tegen de man, die wat presteert, die haar imponeert, kijkt zij verlangend naar halssieraden en kleurige stoffen; hangt zij sieraden in haar oren, al zijn dat dan varkensstaarten en vogelpootjes in plaats van brillanten; of smeert zij het gezicht in met gele en rode klei in plaats van met poeder en rouge. Ook deze mensen voelen liefde, vriendschap en genegenheid; ook zij verlangen vrede en een rustig bestaan, in plaats van altijd aanwezige angst voor overvallen van nabuurstammen en een doorlopende vrees voor ziekte en dood in allerlei gedaanten.

Wij kunnen hen die vrede verschaffen, zeker. Maar niet zonder eerst de hand in eigen boezem gestoken te hebben.

THINKING BLACK

IN VROEGERE TIJDEN ZAG MEN IN DE PRIMITIEVE GEKLEURDE rassen nauwelijks mensen. En voor zover men ze genadiglijk tot de mensheid wilde rekenen, plaatste men ze toch in een aanzienlijk lagere categorie dan de superieure blanken.

Toen kregen we de tijd van de „brave wilde”, de „gelukkige wilde”, die goed en gelukkig was omdat hij geboren werd en leefde in de vrije natuur, waar de alles bedervende beschaving hem tenminste niet kon bederven. Die bevlieging is vrij spoedig overgewaaid, omdat zij de eenvoudigste toets van de feiten niet kon doorstaan. De wilde bleek allesbehalve braaf en allesbehalve gelukkig te zijn.

Tenslotte zijn we tot de conclusie gekomen, dat de primitieve een mens is; doodgewoon een mens. Hij heeft wel zijn eigenaardigheden en hij doet dingen, die wij gek vinden, maar wij zijn tenslotte in zijn ogen ook eigenaardig, en wij doen vele dingen die hij op zijn beurt gek vindt. Wij zijn gelukkig van het idee afgestapt — grotendeels tenminste — dat iemand die „anders” is dan wij, daarom „minder” zou moeten zijn. 't Is maar welke maatstaf je aanlegt. Bekend is het geval van de echtgenote van een ambassadeur in een der Oosterse landen, die er zeer gezien was. Men had echter één bezwaar tegen haar: „Zij had witte tanden, net als een hond”.

De Papoea is anders; in uiterlijk, in zeden en gewoonten, in levenswijze. Deze andere achtergrond doet hem ook anders reageren dan wij met onze achtergrond zouden doen. Het is dan ook onjuist en niet eerlijk de Papoea in zijn reacties te beoordelen naar onze maatstaf; men kan geen ongelijke grootheden vergelijken. Het gaat evenmin op de mogelijkheden voor de toekomst af te meten naar de staat waarin hij nu leeft. Dan zouden wij zelf er vroeger vrij slecht afgekomen zijn; want toen de Griekse cultuur op haar hoogtepunt stond en het Romeinse Imperium de wereld beheerste, liepen onze eigen voorouders in dierenvellen rond, dronken uit schedels en verdubbelden hun vrouwen en kinderen. De Romeinen dachten niet beter van de Batavieren en de Kaninefaten dan heden ten dage vele blanken van de Papoea's denken. Ook toen was er een acculturatieproces en trok de Missie er op uit om onze „primitieve” voorouders te gaan bekeren en hun beschaving te gaan brengen.

Wanneer wij de handelingen van de Papoea willen beoordelen, dan zullen wij ons moeten verplaatsen in zijn gedachtengang, „think black — zwart denken”, zoals men dat in de Engelse koloniën noemt.

Dat is zeer moeilijk, want automatisch zijn we geneigd onze eigen maatstaven aan te leggen voor zedelijk goed en kwaad en de dingen te beoordelen naar onze eigen gevoelswaarde. We moeten er echter rekening mee houden, dat we zelf zijn opgevoed in een heel andere maatschappij, waarin we andere kennis, andere gevoelens, andere wensen en motieven meekregen dan de Papoea heeft.

Eerst wanneer we deze kennis, gevoelens, wensen, motieven, onze moraal en traditie, onze begrippen omtrent oorzaak en gevolg zouden kunnen vergeten om ons daarna de Papoeabegrippen en gevoelens eigen te maken en onze houding tegenover de omringende wereld te bepalen zoals hij dat doet, ja, eerst dan zouden we waarlijk „zwart” kunnen denken.

Dat is natuurlijk uitgesloten. Al is dan de menselijke geest in wezen overal gelijk, hij ontwikkelt zich langs verschillende lijnen, naargelang de omgeving die de wijze van denken vormt.

We behoeven niet eens ver te zoeken om grote verschillen te demonstreren. Wij zagen reeds het verschil in appreciatie omtrent de kleur van de tanden. Bij ons is zwart de kleur van de rouw, bij de Chinezen is dat wit. Bij ons is het ongepast op te rispen na het eten, bij anderen is het een tekortkoming van de gast als hij er niet op deze wijze blijk van geeft, dat hij de maaltijd heeft gewaardeerd. Bij sommige stammen in Afrika houdt een vrouw, wanneer per ongeluk haar enige kledingstuk afvalt, snel haar handen of iets anders tegen haar partes posteriores, om die vooral te bedekken; de rest komt er minder op aan. 's Lands wijs, 's lands eer, zeggen wij terecht.

De Papoea ondervindt dezelfde gevoelens als wij; hij is volkomen mens. Maar op de eerste plaats worden die gevoelens niet door dezelfde waarnemingen opgewekt als bij ons. Het staat helemaal niet a priori vast, dat hij mooi vindt wat wij mooi vinden; dat hij ontroerd wordt door wat ons ontroert. Hij is een hard leven gewend en voert een zware strijd om het bestaan. Medelijden is iets waar hij weinig plaats voor heeft. Zijn vijanden kennen het niet en hij heeft al genoeg zorgen, wanneer hij zich bemoeit met het wel en wee van zijn eigen kleine groep.

Toch moet men zeker niet denken, dat ook de meest primitieve Papoea geen zachtere gevoelens zou bezitten. Men moet hem echter zeer goed leren kennen en intiem met hem omgaan om dat te kunnen observeren; dan bemerkt men dat ook onder die ruwe bolster het goede, menselijke hart verborgen ligt. In de Mamberamo-streek behoort iedere rechtgeaarde Papoea zoveel mogelijk vijanden te doden om te zijner tijd met hun zielen voor het Opperwezen te verschijnen als bewijs dat hij zijn plicht heeft gedaan. Doet hij het niet, dan zal het Opperwezen vreselijk boos zijn, hem met stenen gooien en allerlei nare dingen doen. Toch bekende mijn vriend Kamonie, het stamhoofd aan de Edi-vallen, mij verlegen, dat hij nog nooit een mens had gedood. De enige reden, die hij wist op te geven was „dat zijn hart

het niet mooi vond". Ik vroeg hoe dat nu moest als hij voor het Opperwezen zou verschijnen? Kamonie zag het inderdaad somber in, maar toch, zo zei hij, zijn hart vond het niet goed en hij zou zonder noodzaak niemand doden.

Op de avond van de feestelijke inwijding van het nieuwe sacrale huis te Pionierbivak zat ik in vrijwel volslagen duister op een boomstam in de kampong wat te praten met Aniboe, een der oudere mannen, in afwachting van 't opkomen van de maan. Op enige meters afstand strompelde iemand in het donker voorbij, in de richting van het sacrale huis. Aniboe luisterde even en zei toen tegen me: „Het is zo donker, licht haar even bij met je zaklantaarn, het is de oude moeder van Tamiesa.”

Ik moet bekennen, dat deze uiting van hoffelijkheid tegenover een, in primitieve gemeenschappen doorgaans onnut geachte oude vrouw, me zeer verraste uit de mond van Aniboe — niet een halve, maar een hele wilde, die nog slechts zeer kort met een klein beetje beschaving had kennis gemaakt.

Torerei, een man van 30 à 35 jaar, vertelde dat hij in zijn jongenstijd een poos gelogeerd had bij een tante. Het was zo'n goede vrouw — hati bagoes — een mooi hart — en zij had zo goed voor de jongens gezorgd. En uit stem en gebaar klonk onmiskenbaar de dankbaarheid tegenover de vrouw, voor de mooie tijd, bij haar doorgebracht.

De Papoea uit zijn gevoelens — zó hij ze al uit — heel anders dan wij en als wij naar uitingen gaan zoeken, die hij helemaal niet kent, komen we er al heel gemakkelijk toe om te concluderen tot het niet bestaan van bepaalde gevoelens. Een wel heel eenvoudig voorbeeld is het maken van een op en neergaande beweging van het hoofd. Bij ons betekent dat: „Ja”, of in het algemeen „instemming”. Maar we moeten ons even realiseren dat dit teken alleen op afspraak berust en dat het, wanneer dat niet is „afgesproken”, zoals bij de Papoea's en veel andere volken een zinloos gebaar is, dat de Papoea dan ook niet maakt. Zijn uitingen van genegenheid en liefde zijn dikwijls van geheel andere aard dan wij gewend zijn. Zij verschillen bovendien vaak van stam tot stam en het is moeilijk er voldoende op te letten, als wij het bestaan er niet van weten. Aan de Waroppen zitten de gelieven elkaar met dorens en krabbepootjes de rug stuk te krabben, en op de Trobriand-eilanden bijt men elkaar van louter liefde de oogharen af. Aan de Wisselmeren kapt men zich, als teken van rouw voor overleden bloedverwanten, een of meer vingerkootjes af.

Wanneer men zo in grote trekken de verschillen der maatschappij met de onze de revue laat passeren, dan wordt het wel overduidelijk, dat die totaal andere achtergrond ook een totaal ander geestelijk leven ten gevolge moet hebben. De Papoea-maatschappij vormt geen eenheid maar ze is verdeeld in een groot aantal kleine eenheden, die onderling alle, zo niet op directe voet van oorlog staan, toch in elk geval in beginsel elkaars vijand zijn. Saamhorigheid is bij de Papoea

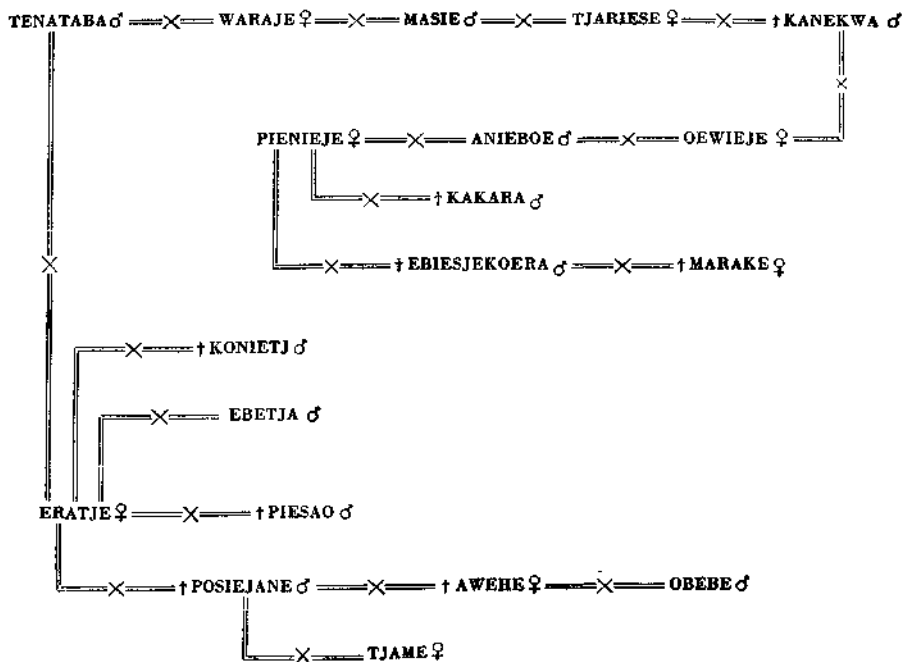
daardoor beperkt tot een zeer kleine kring. Binnen die kring is men op elkaar aangewezen, naar buiten staat men steeds gevechtsklaar, want men neemt aan dat de buitenstaander kwaad wil. Het doden van een vijand is dus geen moreel kwaad; integendeel, meestal is het een dure plicht.

Het leven zelf is moeilijk en hard, de natuur voedt op tot ruwheid. Een leven telt weinig; ziek of gewond is wel iedereen op zijn tijd en de zieke ondervindt niet veel mededogen. Zover er geholpen moet worden, blijft dat strikt beperkt tot de eigen kring van bloedverwanten en wanneer iemand die naaste kring niet meer bezit, is hij aan zich zelf overgelaten. Herhaaldelijk worden ernstig zieke patiënten aangetroffen, die bij een recent doktersbezoek aan het dorp niet zijn verschenen. Gewoonlijk is dan de reden, dat er niemand was, die hen wou dragen of die het nodig vond de dokter te waarschuwen. Als men vraagt, wat er gebeurt met een zuigeling waarvan de moeder bij de geboorte overleed, antwoordt men met de verwonderde tegenvraag: „Wie zou het te eten moeten geven?”

De sociale organisatie vertoont bij de vele stammen een grote verscheidenheid, maar is overal sterk afwijkend van de onze. Eigenlijk familielevens is er gewoonlijk niet, de verwantschapsverhoudingen liggen geheel anders dan bij ons. Zelfs de positie der ouders is niet hetzelfde; de waarde van de vrouw wordt geheel anders beoordeeld, het huwelijk heeft een andere gevoelswaarde.

Polygamie schept natuurlijk zeer bijzondere betrekkingen tussen personen en families, die dikwijls heel sterk doorwerken in het dagelijks leven; vooral wanneer zij nog gecompliceerd worden door taboe-verhoudingen, waarbij bepaalde personen elkaars naam niet mogen uitspreken, niet samen mogen eten of elkaar zelfs niet mogen ontmoeten. In het begin bezorgt men zich bij een genealogisch onderzoek nogal eens moeite, omdat men zijn eigen „primitieve” monogame gedachten-gang niet weet uit te schakelen. Als de opsomming van bijvoorbeeld Jan's kinderen bij de een of andere gelegenheid niet klopt met de kinderen van zijn vrouw Maria, dan denkt men niet direct aan de mogelijkheid, dat Jan ook nog met Neeltje en met Klazien getrouwd is; dat Neeltje bovendien nog weer kinderen heeft van haar eerste man Tinus, die werd doodgepijld en daarvóór nog van Hendrik, die werd doodgeslagen, terwijl Maria vroeger getrouwd geweest is met Klaas, die ook nog kinderen meebracht uit zijn huwelijk met Saartje, die zelf . . . enz. enz.

Men mag in de Europese maatschappij al eens oudjes aantreffen, die hun hele familie, inclusief achterneven en achternichten met hun betovergrootvaders en achterkleinkinderen kennen, het is hier nog iets anders, waar Mama dikwijls reeds aan haar derde of vierde huwelijk toe is en Papa onder zijn echtelijke hoede heeft (of heeft gehad) 2 of 3 vrouwen, die ieder voor zich ook al aan hun zoveelste man toe zijn. De combinatie wordt dan al gauw geschikt voor een raadsel-

rubriek en de onderzoeker grijpt snel naar papier en potlood. Een fraai voorbeeld van complexe huwelijksverhoudingen vinden we in het bovenstaande schema, waaruit duidelijkheidshalve de ouders en kinderen zijn weggelaten. Het teken —X— stelt dus een huwelijksband voor, ♂ is man, ♀ is vrouw, † betekent overleden. Men bedenke bij het beschouwen van deze figuur, dat een man wel „tegelijkertijd” meer vrouwen kan hebben, maar een vrouw niet meer mannen.

In 't bijzonder behoren wij de geheel andere achtergrond bij de beoordeling van de Papoea in het oog te houden, wanneer wij hem willen beschaven, hem nieuwe dingen willen leren. Inderdaad, volledig „thinking black” is voor ons onmogelijk, maar wij kunnen althans trachten zijn standaard te begrijpen, al kunnen wij die niet accepteren. Dit geldt wel in zeer sterke mate voor de rechter, die „misdadige” Papoea's moet bestraffen. Want wat fout is in onze ogen, kan een verdienstelijke daad zijn in de ogen van zijn stamgenoten. Hij kan een onverbeterlijke leugenaar zijn, een dief, een moordenaar en een geroutineerd en enthousiast echtbreker en tóch een hoogstaand man zijn volgens Papoea-standaard. De rechter dient zich dan ook van die bijzondere mentaliteit bewust te zijn, om een eerlijk oordeel te kunnen uitspreken. Hij moet daarbij steeds in aanmerking nemen, hoelang en hoe intensief beklagde al met de westerse beschaving in aanraking kwam en nog bedenken, dat oude begrippen een hardnekkig leven hebben.

Wij mogen dan al weinig begrijpen van des Papoea's motieven, hij begrijpt de onze nog veel minder, maar hij legt er zich bij neer en doet verkeerde dingen zonder te weten dat ze verkeerd zijn of waarom ze verkeerd zijn. Zo ontstaan op de terechtzitting, waar het *décorum* de beklagde nog extra intimideert, veel misverstanden. De Papoea, die er niets meer van snapt, neemt dan gewoonlijk zijn toevlucht tot het „kalau toean soeka” (zoals het mijnheer behaagt). En hij doet zijn best mijnheer te behagen, door te vertellen wat hij denkt dat mijnheer het liefst zal horen.

Op een terechtzitting in 1936 te Sorong waren er 65 Papoea's, die eenstemmig verklaarden, dat zekere Japanse visser op een bepaald punt binnen de 3 mijls-grens had gevestigd. De gezagvoerder van de Gouvernementsstomer, die juist te Sorong was, bestudeerde het logboek van de visser en toonde onomstotelijk aan, dat hij op dat moment nooit op die plaats geweest kon zijn, tenzij hij weken van tevoren bezig zou zijn geweest met het aanbrengen van vervalsingen!

De arme Papoea, die terecht staat, is natuurlijk al gauw de kluts kwijt; ook al omdat meestal niemand zijn taal kent en hij zelf het Maleis niet altijd even goed of zelfs soms in het geheel niet meester is. Vooral wanneer zijn adat niet bekend is en er bovendien nog tolken aan te pas moeten komen, is er al heel weinig kans dat de werkelijke motieven aan het daglicht komen en dat de juiste waardering van de strafbare daad gevonden wordt. Bij de vertaling gelden namelijk als extra factor de eigen begrippen van de tolk en deze tolk is net zo goed een Papoea. De Australiër Lett geeft daarvan enige mooie staaltjes, die bijzonder duidelijk zijn, omdat in Australisch Nieuw-Guinea het proces in het Engels gevoerd moet worden, ook al kent de rechter de taal van de verdachte.

Twee mannen waren ervan beschuldigd een ander de keel te hebben afgesneden en hem daarna de ogen te hebben uitgestoken. De rechter kon zich het eerste indenken, vond de tweede phase een volkomen overbodige operatie, en vroeg de tolk waarom het afsnijden van de keel niet voldoende was geweest. De tolk vertaalde: „De rechter zegt, het was heel goed dat je die man zijn hals afsneed, maar je had hem zijn ogen niet moeten uitsteken.”

In een ander geval was iemand gedood op de openbare weg. De rechter bracht de dader het verkeerde van moord onder het oog en merkte op, dat deze moord bovendien nog had plaats gevonden op de Gouvernementsweg, waar reizigers toch onder speciale protectie staan. De tolk vertaalde plechtig: „Je mag niemand doden op de weg. Als je iemand wil doden, doe dat dan in het gras. Dood hem niet op de weg, het Gouvernement wil dat niet.”

Een juiste en rechtvaardige rechtspraak is tegenover primitieve Papoea's zeer moeilijk en vergt veel begrip van de rechter. Het „think black” zoveel mogelijk te benaderen is hier wel hoogst noodzakelijk.

VAN KANNIBALEN EN KOPPENSNELLERS

WANNEER IN DE DROGE TIJD DE MOERASGEBIEDEN BEGAANbaar worden, spreekt men in Zuid Nieuw-Guinea van het „snelseizoen”. Dan vibreert er iets in de zielen van de wilde Papoea's uit de eindeloze moerassen, dan trilt de onrust door het land. Het rythme der zware trommen verandert, de liederen krijgen een sinistere betekenis.

De ouden hebben het besluit genomen; en heel het dorp is als op slag uit zijn dromen ontwaakt en bereidt zich in koortsachtige haast voor op deze telkens wederkerende climax, die als het ware doel en rechtvaardiging is van zijn bestaan: de sneltocht.

Mondvoorraad wordt gereedgemaakt, sago geklopt, vlees en vis gedroogd; honderden pijlen en lansen vervaardigd voor de komende gevechten. Wanneer de grote dag eindelijk aangebroken is en de prauwen te water zijn gelaten voor de lange reis naar het vijandelijk gebied, als mannen zowel als vrouwen zich hebben ingescheept en de opwinding haar hoogtepunt heeft bereikt, steekt de vloot van wal.

In de kampong heerst een doodse stilte: slechts meisjes en kleine jongens zijn er achtergebleven naast enige zieken en ouden van dagen, die met weemoed in het hart de prauwen nastaren en verlangend terugdenken aan de dagen van weleer, toen ook zij gezond en sterk genoeg waren om hun aandeel te hebben in deze grote gebeurtenissen.

Een pandemonium breekt los in de heldere maannacht als de moorde-naars met bloeddorstig gegil op het slapende dorp losstormen — en enige uren later verlichten de vlammen van de brandende huizen een duivels tafereel: kinderen met gespleten of ingeslagen schedel en gapende speerwonden; tientallen onthoofde lichamen van mannen en vrouwen, in grote plassen bloed. Voordat het vlijmscherpe bamboemes hen door de keel sneed hebben zij in doodsangst enige klanken uitgestoten, die begerig zijn opgevangen door de oren van hun moorde-naars. Want daarvoor is de sneltocht begonnen: deze klanken, de laatste in dat uitdovende leven, zullen de naam vormen van het kind, aan wie deze kop zal worden gewijd.

Jubelend over het welslagen is men weer op de terugtocht met de buit van vele koppen die, geprepareerd en versierd, het middelpunt zullen vormen van een in wilde en barbaarse luister te vieren kopperfeest.

Maar ook het Bestuur luistert naar het veranderde rythme der trom-

men en hoort het gezang, dat dood en verderf aankondigt. De opwinding en de bijzondere activiteit in vele kampongs is opgemerkt en alle aandacht is gevestigd op de symptomen van de naderende sneltochten.

De politie werkt onder hoge druk en tracht, door zo frequent mogelijke patrouillegang in een zo groot mogelijk gebied, te laten zien dat het Gezag paraat is — in de hoop dat het helpen zal.

Het helpt inderdaad soms in zeer beperkte gebieden, waar de aspirant-snellers bij ondervinding weten, dat het Bestuur hen zal achterhalen en dat er dan van hun triomf niet veel zal overblijven. Het helpt echter niet in het minst in die streken — verreweg het grootste gedeelte — waar de boosdoeners weten zich terug te kunnen trekken in de grote moerassen, waar nog nimmer een politie-patrouille kwam en waar nog steeds een volledig gezagsvacuum bestaat. In dit gebied — duizenden vierkante kilometers groot — met zijn talloze krekens en kreekjes, zijn ondoordringbare vegetatie en zijn onbereikbare schuilplaatsen, is volop gelegenheid om na volbrachte sneltocht de paar bestuursambtenaren met het handjevol politie te ontwijken en ongestraft de grote koppenfeesten te vieren. De rust en de vrede, die het Nederlands gezag daar heet te brengen, zijn nog een illusie.

Na de laatste wereldoorlog voerde controleur den Haan daar drie jaar lang systematisch een taaië strijd: hij maakte een 300 tourneedagen per jaar, trok met hoogstens 40 Papoea-politieagenten door de moerassen, splitste zijn troep in groepjes, maakte omtrekkende bewegingen en overviel kampongs, waar feesten werden gevierd bij een buit van tientallen vers gesnelde koppen.

Door deze krachtsinspanning is het hem gelukt ongeveer één tiende van zijn ressort — dat in 't geheel groter is dan Nederland — gedurende één jaar vrij te houden van sneltochten.

Pater Vertenten maakt in zijn boek „Koppensnellers” een kleine berekening: uitgaande van het feit, dat er voor ieder kind, dat geboren wordt een kop gesneld moet worden, komt hij in verband met de bevolkingssterkte op een totaal van 15.000 koppen in één mensleeftijd.

Met controleur den Haan maakte ik een berekening op andere basis. Hij ging uit van de hem bekende snellende stammen, de geschatte frequentie der tochten en het gemiddelde aantal koppen dat per tocht gesneld wordt — en hij kon dat weten, want hij had meerdere koppenfeesten overvallen.

Wij kwamen tot een raming, die met 300 koppen per jaar, alleen voor de Onderafdeling Boven-Digoel, als zeer conservatief moet worden beschouwd. In de Onderafdeling Mimika is de toestand geen haar beter, vermoedelijk erger.

In deze schatting zijn alleen begrepen de grote, georganiseerde sneltochten; niet de incidentele sluipmoorden en toevallige gelegenheden, waarbij van buurstammen ook nog vele koppen worden buitgemaakt.

Men is aan de veilige kant wanneer men aanneemt, dat in Zuid Nieuw-Guinea „per jaar” rond 1000 koppen worden gesneld. Lezer, dit verhaal hoort niet thuis in Hoofdstuk I; het is geen geschiedenis. Deze mensenslaching heeft plaats vandaag, anno Domini 1951, onder Nederlands gezag.

Koppensnellerij en kannibalisme worden gewoonlijk in één adem genoemd. Toch is dit volstrekt niet juist. De Marind-anim van Zuid Nieuw-Guinea bijvoorbeeld, hoewel vroeger verwoede koppensnellers, waren geen kannibalen en slechts bij uitzondering werd eens mensenvlees gegeten.

Onder koppensnellers verstaat men meestal de stammen, die het om magische redenen, zoals b.v. hierboven beschreven, speciaal om de koppen te doen is. Vele stammen nemen echter ook de koppen van verslagen vijanden mee als trofee en niet om het bezit van de kop zelf. Men kan dan deze lugubere krijgsherinneringen in hele rijen zien hangen in de gezamenlijke woningen of in de sacrale huizen.

Lang niet altijd moet men echter bij het zien van schedels aan moord en doodslag denken. Bij vele stammen bewaart men de schedels van de overledenen nog jaren lang. Wanneer men een oud moedertje op een dansfeest ziet dansen met een grote schedel in haar handen geklemd of een kinnebak aan een koord om de hals hangend, behoeft men haar waarlijk niet te verdenken van moordzuchtige neigingen. Naar alle waarschijnlijkheid is dit het overschot van haar nog niet lang geleden ontslapen geliefde echtgenoot, wiens nagedachtenis zij aldus eert.

Kannibalisme is niet zo verbreid in Nieuw-Guinea als men dikwijls meent. Er zijn niet veel stammen, die werkelijk en geregeld mensenvlees eten. Men moet dan bovendien nog onderscheiden die groepen, waar men slechts ritueel eet en zich bepaalt tot enige lichaamsdelen — gewoonlijk hersenen en voorarmen — en andere groepen, waar men werkelijk eet om het vlees als voedsel en dan ook geen onderdelen versmaadt.

De rituele eters doen dit als magisch middel om door het eten van de vijand diens levenskracht in zich op te nemen. De Monao aan de Mamberamo vormen zo'n stam bijvoorbeeld.

De Sasar aan de Boven-Apauwar daarentegen eten hun slachtoffers volledig op en prefereren dit vlees boven al het andere. De Kaowerawedj en de Siadjoe langs de Mamberamo evenwel doen geen van beide. Ze zijn moordzuchtig genoeg als het er op aankomt, maar ze eten nu eenmaal geen mensenvlees. Zij hebben echter een lopende overeenkomst met de Sasar; ze hakken de verslagen vijanden in moten, roosteren die ietwat boven het vuur en brengen ze dan, in bladeren gewikkeld naar de Sasar, die er graag varkensvlees voor in ruil geven. Lezer, ook dit is geen verhaal uit het verleden, maar uit de tegenwoordige tijd! Vandaag de dag zijn er nog stammen in Nieuw-Guinea,

die U recepten kunnen geven voor de smaakvolle bereiding van menselijke onderdelen.

Moord en doodslag zijn eigenlijk door de gehele Papoea-maatschappij gebruikelijk, zij het niet overal in dezelfde graad. Er is geen stam aan te wijzen, waar vóór de pacificatie vrede heerste. De organisatie van die maatschappij en de sociale en godsdienstige begrippen brachten dat mee, maakten doodslag veelal tot een plicht.

Men stelle zich nu echter niet voor, dat dit bedrijf veel heeft uit te staan met persoonlijke moed. Daar is het ook niet om begonnen en in heel veel gevallen zouden wij de daad zelfs uitgesproken laf noemen. Meestal gaat het er slechts om een „leven” te nemen, hetzij omdat er een leven is verloren gegaan, hetzij omdat het leven van het slachtoffer nodig is voor eigen sacrale oogmerken. In die gevallen is voldaan aan de eis door een willekeurig leven te nemen, zij het van man, vrouw of kind. Het doet er zelfs in de ogen van de Papoea niets aan af of die vrouw of dat kind, weerloze slachtoffers dus, zelfs nog in een hinderlaag zijn gedood, als het resultaat maar bereikt is. Een jongetje van een jaar of zeven is bij het spelen door een kameraadje in de Mamberamo geduwd en het kind is verdrongen. Het leven van dat kameraadje is verbeurd; tegenover leven behoort leven te staan en de gemeenschap billijkt de moord. Maar de vader die het verlies leed zal niet openlijk er op uit gaan en het kind een pijl in het lichaampje jagen. Hij zal desnoods dagen en weken wachten, tot hij het uit een hinderlaag kan doden, zonder dat iemand het ziet. Zoals gezegd: ofschoon de gemeenschap de daad billijkt en iedereen de pijl in het lijkje herkent.

Bij de meeste Papoea-stammen is de vechtwijze praktisch altijd sluipmoord en verraderlijke overval. Wanneer men hun eigen verhaal hoort, klinkt het erg flink, maar de werkelijkheid is anders. „Toen werd Ewan vreselijk kwaad en schoot Obesie dood.” Men denkt dan aan een tot razernij gedreven Ewan, die schuimbekkend van woede zijn pijl en boog grijpt, op Obesie afstormt en de onverlaat een pijl door het lichaam jaagt. Maar bij verdere informatie blijkt dan, dat Ewan dagenlang op de loer is gaan liggen, tot hij de kans schoon zag zijn tegenstander vanuit een hinderlaag neer te schieten.

Ook bij overvallen in groepsverband gaat het niet anders. Men sluipt naderbij, bij voorkeur in de nacht, en schiet bij het ochtendkrieken een salvo pijlen af. Gewoonlijk is het besluipen wel zo geruisloos gebeurd, dat de tegenpartij volkomen verrast is en zo snel mogelijk aan de haal gaat, voorzover zij het leven er af heeft gebracht.

Dr. Bijlmer beschrijft het verhaal van zo'n overval in zijn boek: „Met de Centraal Nieuw-Guinea-Expeditie Ao 1920 naar een onbekenden Volksstam in het Hooggebergte”. Dit verhaal wordt nu nog op Pionierbivak in geuren en kleuren met enthousiasme en schitterende ogen als een onvergelykelijke heldendaad afgeschilderd. Men zou

werkelijk onder de indruk komen van de moed en de doodsverachting dezer krijgers! Toch was het niet anders dan dit: een troep Kaowerawedj legde zich in hinderlaag op een plaats waar zij wisten dat enige Monao, die op bezoek waren geweest op Pionierbivak, in hun prauw voorbij moesten komen. Toen deze dan ook dit punt passeerden, praktisch weerloos in hun wankel vervoermiddel, kwam er een overmachtig salvo pijlen, dat drie der vijf inzittenden onmiddellijk doodde. De prauw sloeg om en de beide overlevenden raakten te water. Zij wisten de oever van Pionierbivak te bereiken, waar de dappere Kaowerawedj hen nog nakwamen om hen verder te verwerken, hetgeen de leden van de expeditie echter verhinderden.

Wanneer zo'n overval dan ook niet instantelijk gelukt, wanneer er dus ernstig verzet komt van de tegenpartij, is het pleit spoedig beslecht: de aanvallers gaan aan de haal. Wanneer ambtenaren zoiets overkomt is onmiddellijke tegenaanval dan ook het beste middel.

In 1913 zat de luitenant Stroeve aan de monding van de Waipoga met een kleine troep te wachten op een schip, dat over tijd was. Gebrek aan vivres noopte hen iets eetbaars te gaan zoeken, maar Stroeve en een metgezel deden dat, onbegrijpelijkerwijze, zonder een vuurwapen mee te nemen. Plotseling werden zij overvallen door een groep Papoea's, die een salvo pijlen afvuurde, echter zonder iemand te raken. Stroeve trok zijn klewang en rende recht op de troep af, die onmiddellijk aan de haal ging; behalve één man, die, alvorens weg te rennen nog even een pijl afschoot. Ongelukkigerwijze trof deze éne pijl doel en kostte Stroeve het leven, terwijl de vijanden in geen velden of wegen meer te bekennen waren en ook niet zijn teruggekeerd.

Wanneer de Papoea een aanval doet op een gouvernements-patrouille, dan is dat gewoonlijk omdat hij de kracht van vuurwapenen niet kent en numeriek in de meerderheid is. Om dezelfde reden denkt hij ook te kunnen weerstaan aan een afstraffing door patrouilles, als die nodig wordt geacht wanneer de bevolking niet naar rede wil luisteren. Zijn overmoed wordt nog groter, als er gebeurtenissen aan vooraf zijn gegaan, die door hem als een nederlaag van de tegenpartij worden beschouwd. Tijdens de Militaire Exploratie werd op een der zijrivieren van de Idenburg aan een patrouille de weg versperd door een flottielje prauwen, bemand met Papoea's met klaarblijkelijk zeer oorlogszuchtige bedoelingen. De commandant had weinig vivres meer en daar hij toch van plan geweest was nog maar één dag door te varen, achtte hij het — zeer terecht — niet verantwoord voor dat doel een bloedbad te riskeren. Hij maakte dus op humane gronden rechtsomkeert. Men kan er staat op maken, dat de Papoea's dit als een vlucht hebben opgevat. Vooral toen in dezelfde streek van de andere zijde een landpatrouille naderde, die de terugtocht blies omdat de commandant een pijlschot in de dij kreeg en de patrouille te zwak was voor verdere actie. Door het uitbreken van de oorlog werden er geen patrouilles meer gemaakt, zodat de scheve verhoudingen niet werden recht getrokken en de

Papoea's daar wel grootse overwinningfeesten zullen hebben gevierd. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de kapitein Grashuis in 1926 in die streek met zijn gewapende politie een behoorlijk georganiseerde aanval moest doen, voordat deze heren zich gewonnen gaven.

Pacificatie kan praktisch altijd verlopen zonder bloedvergieten. Dat was dan ook het dominerend beginsel in het beleid van gouverneur Murray in Australisch Papoea. De wilde Papoea is steeds geneigd zich tegen de vreemde indringer te verzetten; dat ligt nu eenmaal in zijn lijn. Maar hij zal dat verzet ook alleen maar volhouden, zolang hij nog geen besef heeft van de macht, die tegenover hem staat. Met enige tact en geduld lukt het vrijwel steeds om hem dat begrip bij te brengen, voordat het tot bloedvergieten is gekomen.

Wanneer het echter bepaald nodig is om op te treden, dan moet dit zo vroeg mogelijk gebeuren, want onze humane beginselen kent deze tegenstander niet. Hij ziet er slechts zwakte in en elk terugtrekken is voor hem een aanleiding tot een overwinningfeest, sterkt hem in zijn verzet. Het gevolg is, of kan althans zijn, dat in een later stadium bloedig moet worden opgetreden. In 1938 was er in de omgeving van de Wisselmeren een dergelijk geval. De bevolking uit die streek trad zeer arrogant op en draaide ook niet bij toen wij vriendelijk tot hen kwamen en geschenken gaven. Tenslotte werd mijn bestuursassistent, die er met een slechts kleine patrouille was, de kampong uitgegooid met de aanzegging, dat hij doodgeschoten zou worden als hij terug durfde te komen. De achtergrond was in dit geval volkomen duidelijk: ik was de nederzetting aan het bouwen in het gebied van een stam, die de vijand was van de opstandige stam. Daardoor werden wij in hun ogen automatisch ook hun vijanden.

Er zou tenslotte tegen opgetreden moeten worden, maar gezien de mogelijkheid van bloedvergieten seinde ik daarover eerst aan de Resident van Ambon, al verwachtte ik dat er hoogstens één slachtoffer zou vallen. De Resident wenste echter geen enkel risico te lopen en verbood de actie, met de opdracht alsnog te trachten contact langs vriendschappelijke weg tot stand te brengen. Dit is echter mij — en ook daarna de Bruyn — mislukt, met het gevolg dat, toen de situatie onhoudbaar werd, de Bruyn tenslotte toch moest optreden; hetgeen, naar ik meen, zeven doden kostte.

Wij zagen reeds eerder dat de oorlogen in het centrale gebergte niet zo onschuldig zijn als ze lijken. Een „stand” van 11—6 betekent reeds 17 doden en nog een minimum van 5 op komst, gesteld dat het de partij van de „11” niet lukt om de „score” hoger op te voeren.

Behalve de gewone gevallen van sluipmoord en overval kent men echter aan de Wisselmeren nog een vorm van oorlogvoeren, die wat „sportiever” is, meer ridderlijk en middeleeuws aandoet. De ene partij, gemeenlijk die welke aan de verliezende hand is, daagt de andere partij uit om het nu maar eens uit te vechten. Het slagveld en het uur „U”

worden vastgesteld en aan beide zijden staat men dan in drommen honderden pijlen te verschieten. Wordt er een voltreffer geboekt, dan gaat er een luid gejuich op en aan de andere zijde wordt het slachtoffer weggesleept. De vrouwen van beide zijden rennen over het slagveld om de pijlen op te rapen en aan hun mannen terug te brengen; zij worden klaarblijkelijk als neutraal beschouwd. Oorlog is tenslotte ook mannenwerk!

Is de gelijkmaker gevallen, dan kan men vrede sluiten. Anders gaat de oorlog verder. Vrede zonder gelijkmaker is onbestaanbaar en de controleur heeft zich daar eenvoudig bij neer te leggen als hij geen politiemacht heeft. In een geval, waarbij de verliezende partij één achterstond en wapenstilstand had geweigerd, kwam het betrokken stamhoofd een week later bij de controleur triomfantelijk vertellen: „Mijnheer, ik heb hem; we staan gelijk. Nu kunnen we vrede sluiten.” Het klinkt in zekere zin grappig, maar behalve dat het doden kost, is het droevig, dat het Bestuur geen machtsmiddelen heeft om zijn gezag te doen gelden. Met een politiemacht, waarvan de „uitruksterkte” zoiets als 5 man is, komt men in dit zware terrein niet ver en de hele situatie is een aanfluiting van het Nederlandse gezag. Gelukkig houdt men bij de nieuwe begroting rekening met een flinke uitbreiding van het politie-apparaat, hetgeen hard nodig is en bovendien in ons eigen voordeel.

Aan de Wisselmeren werd het pacificatieproces onderbroken door de laatste wereldoorlog, maar normaliter is na vijf jaren van goed, streng en rechtvaardig bestuur — waarbij intensieve patrouillegang plaats heeft — een streek gepacificeerd. Men kan er dan met een wandelstok doorheen wandelen. Deze periode, waarvan de lengte natuurlijk van streek tot streek varieert, is tevens de voorbereiding, de inleiding, zonder welke men onmogelijk werkelijk opbouwende arbeid kan verrichten. Eerst wanneer dit tijdperk achter de rug is, wanneer een zekere bestuursdiscipline is gebracht, is het mogelijk de bevolking economisch te gaan inschakelen. Het is dus van belang, ons bestuur snel en goed te brengen.

Wanneer de pacificatie vreedzaam verloopt bespaart ze de Overheid veel last en moeite, want de Papoea is geen gemakkelijke tegenstander en het is allesbehalve eenvoudig om hem te vangen. De Atjeh-methoden baten hier niet: de Papoea heeft geen plaatsen waar hij komt fourageren en waar hij opgewacht kan worden. Hij kan geheel leven in het bos en dat onbepert volhouden. De jacht op het bekende hoofd Erika in de Vogelkop heeft jaren geduurd en het is het militaire detachement aan de Anggi-meren nooit gelukt hem te pakken te krijgen. Tot het Bestuur besloot Erika zijn zonden te vergeven, hem middels boodschappers enige geschenken aanbood en liet verklaren, dat hij niets had te vrezen, mits hij zich nu kwam melden en zich dan

verder aan de wet zou houden. Erika heeft zich prompt gemeld en tot aan de oorlog geen moeite meer veroorzaakt.

Afgezien van de praktische onmogelijkheid dergelijke gewiekste bosbewoners in dat zware terrein te vangen, was dit naar mijn mening de enig juiste oplossing. Men kan immers tegenover dergelijke volslagen wilde Papoea's moeilijk van een prestigekwestie spreken en daarom gerust met hen onderhandelen. Bovendien kan men hen niet gaan straffen voor handelingen, waar ze het verkeerde nog niet van inzien.

Gelukkig zijn de Papoeastammen nooit gezamenlijk in verzet gekomen. Colijn had hier echter destijds wel in voorzien; hij had voorgeschreven, dat in zo'n geval de exploratiedetachementen moesten terugtrekken. Dit was zeer juist; want dan zouden er geen compagnieën maar regimenten nodig zijn geweest. De Papoea is een grootmeester in het sluipen en de stiekeme bepijningen zouden het moreel van elke troep gebroken hebben.

Het is voor mij een vraag of de Papoea van deze generatie een goed soldaat kan worden. Wij zagen hoe zijn strijdwijze van nature was: sluipoverval, hard toeslaan; wanneer er tegenstand komt: weglopen. Zo hebben de Papoea's op Biak, waar enige duizenden Japanners in het bos zaten, uitstekend werk verricht. Japanse kampen van 100 tot 150 man werden door 10 Papoea's overvallen en telkens vielen er tientallen doden. Maar als de vijand tot bezinning kwam en terug wilde vechten, waren de Papoea's allang weer verdwenen — op zoek naar een ander kamp — om na enige weken, teruggekeerd, opnieuw toe te slaan.

Het is echter ettelijke malen voorgekomen, dat een sterke Papoeapatrouille, op een paar Japanners stotende, onmiddellijk uit elkaar spatte. Geen gebrek aan moed, maar 'n natuurlijke reactie. Vlak daarop kwamen ze dan weer aansluipen en het eind van de Jap was zeker. Bij Sko, een der kampongs ten Oosten van Hollandia, stiet een Nica-luitenant met een patrouille op een aantal Japanners. Prompt lag de luitenant op de grond en begon opgewekt te schieten. Tot hij tot zijn ontzetting bemerkte, dat hij 'n „one man army” vormde; zijn Papoea's waren verdwenen. Die hadden zich verspreid, maar waren ook onmiddellijk begonnen terug te sluipen. — De vijand was spoedig geliquideerd.

Het is daarom de vraag of de Papoea van deze generatie aan zijn natuurlijke aandrang om bij verzet te verdwijnen, zal kunnen weerstaan, wanneer hij in een andere oorlog bijvoorbeeld in compagnieverband zou moeten vechten. Hij krijgt tenslotte in vreedstijd nimmer een natuurgetrouwe training en hoeveel jaren zouden er nodig zijn om hem te leren in werkelijk gevaar die aandrang effectief te onderdrukken?

Als verkenners — en gebruikt op hun eigen wijze — zijn ze onover-

troffen en ze hebben daarvan meerdere staaltjes getoond. In 1945 kreeg ik bericht, dat er een geheim Japans kamp zou zijn op enige uren afstand van Hollandia. De informanten beweerden, dat er wel honderd Jappen zaten. Hoewel verwachtend, dat dit sterk overdreven zou zijn, besloot ik toch veiligheidshalve het gehele Papoeabataljon in te zetten — toen 250 man sterk.

Midden in de stikdonkere nacht, dwars door maagdelijk oerwoud, heeft deze sterke macht dat bivak omsingeld, zonder enig geruis te maken. Het bleken slechts zes Japanners te zijn, die zich bij het licht worden, volkomen onbewust van enig gevaar, gingen wassen en aankleden. Tot het kommando: „Salvo-vuur — aan — vuur” weerklonk.

Foto Boendermaker.

I hinking Black!

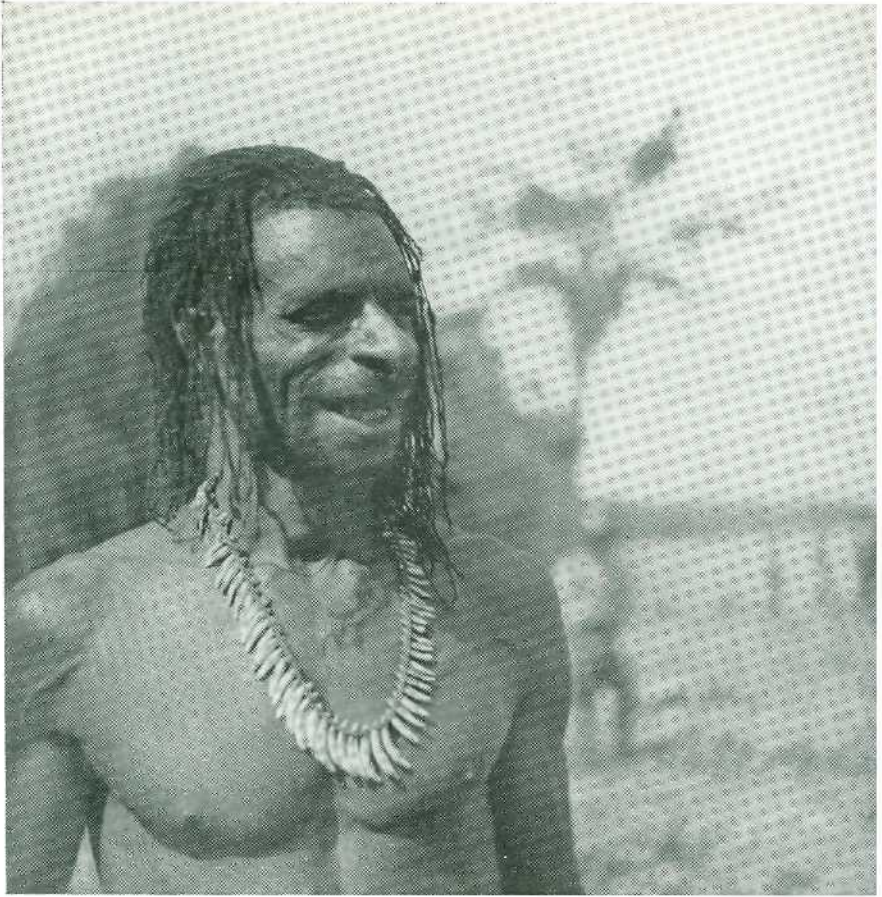

foto Boendermaker.

Van Kannibalen en Koppensnellers....

SHANGRI-LA

SHANGRI-LA — DE GROTE BALIEM-VALLEI — STOND INEENS IN het brandpunt van de belangstelling. Veertig miljoen lezers van talloze Amerikaanse kranten lazen in lange series artikelen over die geheimzinnige, nog nooit door blanken betreden vallei in het meest ontoegankelijke deel van Nederlands Nieuw-Guinea. Hoe interessant was het eens iets te vernemen van deze bijzondere volksstammen, die nog nooit de beschaving hadden aangeschouwd daar in dat idyllische oord van zon en bloemen!

Een Dakota van de Amerikaanse luchtmacht was 's Zondags van Hollandia uit op een „pleasuretrip” met het gehele vrouwelijke personeel van de staf naar deze vallei gevlogen en er „neergestort” — lees: te pletter gevlogen. Na enige dagen zoeken werd het wrak gevonden en geconstateerd dat drie mensen nog in leven waren: een meisje en twee mannen; eenentwintig waren er dood. Met bekwame spoed werd er van alles gearachuteerd: draagbare radio, voeding, geneesmiddelen, kleding, dekens, tientallen paren schoenen voor de jongedame en twee Philippijnse verplegers om eerste hulp te verlenen.

De Amerikanen hadden een van de meest ervaren Australische bestuursambtenaren en mij gevraagd een verkenningstocht mee te maken om te adviseren omtrent de „rescue” — de reddingspoging.

Ik kende het terrein reeds grondig vanuit de lucht en van de foto's; wij twee „deskundigen” bestudeerden een en ander en kwamen beide tot dezelfde conclusie omtrent de wijze van uitvoering. Beide ook schatten wij de tijd, die nodig was om de overlevenden in Hollandia te krijgen, op veertien dagen.

Er werd ons echter niets meer gevraagd; men had het zelf al „uitgeplust” en het zou een „all-american-show” worden. Een detachement paratroopers sprong in de vallei en begon een „glider-strip” aan te leggen voor zweefvliegtuigen. De Canadese fotograaf Cann, in Nederlandse dienst, sprong eveneens mee en filmde het hele geval.

Toen de strip klaar was, kwamen er twee zweefvliegtuigen, die patiënten en paratroopers inlaadden en daarna door een Dakota met een lange rubberkabel werden opgepikt. Het laatste toestel werd door de bomen gesleurd en kwam er nog maar net af met een opengescheurde buikwand. De hele operatie duurde zes weken en het had niet veel gescheeld of de slachtoffers hadden toch nog het loodje gelegd door het optreden van koudvuur.

De Grote Vallei werd in 1938 door Archbold ontdekt. De expeditie

heeft er drie weken in gebivakkeerd; het Nederlandse dekkingsdetachement heeft de hele vallei doorkruist.

In 1943 ben ik zelf op een verkenningsmissie vele tientallen malen boven de vallei geweest en heb ik het gehele valleienstelsel met omgeving stereoscopisch laten fotograferen.

Na de invasie van Hollandia vlogen de vliegers van het Nederlandse transportsquadron regelmatig door de vallei op de route Merauke-Hollandia.

Daarna „ontdekte” plotseling een Australiër de vallei en even later een Amerikaan ook. Beide schreven ellenlange artikelen in kranten en tijdschriften over hun „ontdekking”. Nóg enige malen werd de vallei ontdekt, tot de bovenbeschreven crash plaatsvond en alweer de geheimzinnige vallei „ontdekt” werd.

Vergeefs heb ik getracht de Amerikaanse journalisten, die de verhalen over dit ongeluk de wereld inzonden aan te praten, dat de vallei helemaal niet geheimzinnig was, dat er al een expeditie in geweest was . . . enz. (zie boven). Amerika kon ik zelfs nog de eer van de ontdekking laten, omdat Archbold een Amerikaan was. Het heeft echter niet mogen baten. „When you have a good story, stick to it”. En dat deden ze; het was en bleef een volkomen onbekende vallei.

De Militaire Exploratie had, zoals wij zagen, hier en daar het centrale bergland beroerd. Van enige hoge toppen had men van uit de verte een kijkje kunnen nemen in dat wonderland en men had aan de randen van dit gebied kennisgemaakt met stammen, die zonder twijfel tot het type bergbevolking behoorden. Het was nog niet veel wat men wist, maar het was genoeg om de verbeelding te prikkelen. Bij menige onderzoeker uit die dagen klopte het hart vol verwachting en velen zouden er een lief ding voor over gehad hebben, om dat geheimzinnige land te mogen exploreren. Het avontuur trok, de sneeuwtoppen lonkten! Maar de oorlog riep de mannen terug, die reeds zo dicht voor het beloofde land hadden gestaan. Hun verwachting werd niet vervuld. De Wilhelminatop was beklommen, niet via dit gebied, maar vanuit het Zuiden, over de betrekkelijk smalle strook bergland, die daar grotendeels niemandsland is. De eeuwige sneeuw was bereikt op het Carstensz-complex, ook vanuit het Zuiden, ofschoon de beklimming van de toppen mislukte.

Het waren de toenmalige overste Kremer en de kapitein Van Arkel, die in 1922 uit het Noorden kwamen en daarbij dichtbevolkte valleien op hun route ontdekten: de Swart-vallei en een der Baliem-valleien. Eerst toen kregen wij een zuiver beeld van het leven van de bergbevolking. Kremer en Van Arkel wisten nog niets van het bestaan der Grote Vallei met zijn talrijke inwoners en klaarblijkelijk is deze vlakte van de Wilhelminatop uit niet te zien.

Archbold, de Amerikaanse millionaire, maakte in 1938 een natuurhistorische expeditie naar de noordelijke hellingen van de Wilhelmina-

top. Hij wilde een laatste basiskamp inrichten aan het Habbemameer — 3200 meter boven zeeniveau — toen hij tijdens de daarvoor benodigde luchtverkenning de grote vallei vond, waarin hij in een later stadium der expeditie, zoals gezegd, nog gedurende drie weken een bivak heeft gehad. Men landde op de Baliemrivier, op een rechte strook van 1200 meter. Tientallen landingen werden daar gemaakt. Het Nederlandse dekkingsdetachement doorkruiste de hele vallei en de luitenant Van Arcken bracht een overlandverbinding tot stand met het Bernhardkamp in de Meervlakte, waar Archbold zijn eerste basiskamp had.

De Grote Baliemvallei was overigens niet de enige dichtbevolkte vallei van het centrale bergland, die bezocht was. Ik noem slechts terloops de reeds in hoofdstuk III besproken expedities van Stirling (1926 — Boven-Rouffaergebied), Dr. Bijlmer (1936 — Charles-Louisgebergte, Pania), mijn Wisselmerentocht met bestuursvestiging (1938), de K.N.A.G.-expeditie onder Leroux (1938—'39; Wisselmeren en omgeving) en de „Oosttocht” van controleur de Bruyn (1941) waarbij hij kwam te staan aan de oever van de westelijke Baliemrivier.

Zo langzamerhand is er dus aardig wat bekend geworden van dit eertijds zo geheimzinnige deel van Nieuw-Guinea. Het zal echter lang duren voordat alle hoekjes en gaatjes van deze machtige bergcomplexen zijn bezocht. Luchtverkenning zal ons het belangrijkste binnen vrij korte tijd kunnen openbaren.

Tijdens de oorlog heb ik prachtige gelegenheden tot luchtverkenning gehad en ze ten volle benut. Daarbij had ik het geluk dat de bemanning van het vliegtuig er zelf plezier in had en met hart en ziel meedeed, waardoor mooi team-werk ontstond. Het was een genot, zo te verkennen. Als we een der terreinen, die als grote witte vlekken op de kaart staan, binnenvlogen, werd een rivier opgezocht en de automatische camera klaargemaakt. Als koers was gelegd ging het commando: „draaien” naar achteren en dan werd, al fotograferend, met vlakke bochten, de rivier gevolgd tot aan haar oorsprong. Aldus werden stroken tot een totaal van 2000 km lengte stereoscopisch vastgelegd, terwijl bovendien nog honderden „overboordfoto's” werden gemaakt. Daar we steeds fotografeerden op 17000 voet en het buiten bar koud was stond de verwarming aan. Als leider van de missie prinsheerlijk voor in de neus van het toestel gezeten met om me heen koffie, cigareten en snoepjes uit de noodrantsoenen, kon ik het op die hoogte nog best uithouden zonder zuurstof, zolang ik me maar rustig hield.

Onze fotograaf echter, de luitenant Olsen, zat niet zo heerlijk. Die zat met zijn kiekkast achter de stalen deur, waar de verwarming niet meer werkte en als bovendien het fotoluik openstond, kwamen er ijzig koude luchtstromingen naar binnen, die het leven daar in dat hok niet prettiger maakten. Aangezien het hanteren van de zware camera niet zo gemakkelijk was, liet hij ook tussen de foto-series het luik maar openstaan en verdroeg de kou. Het onhebbelijke was ech-

ter, dat, als iemand van de bemanning ergens in het vliegtuig het trechtertje voor zekere doeleinden gebruikte, het vocht steevast door de wervelingen in het fotoluik naar binnen woei, waarna de fotograaf een taal uitsloeg, die eenvoudig niet om aan te horen was. Op die grote hoogte in de ijle lucht ben je bovendien toch al prikkelbaar en gemakkelijk geïrriteerd.

Boven het Habbemameer vroeg ik een overboordfoto naar links. Olsen hield zijn camera voor het venstergat, maar ineens maakte de vlieger Hagers een sterke linkerbocht, waarop Olsen's arm met de camera door het gat schoot. Eerst hoorden we een tijd niets: Olsen was bezig, ten koste van ettelijke schaaftonden de camera te redden en arm en camera, tegen de enorme luchtdruk in, binnenboord te halen. Maar toen brak het los, de koptelefoon rammelde ervan. „Of . . . hij (Hagers) voor hier en daar . . . dacht dat . . . ! en hij was bijna uit het toestel ge . . . en of . . . verd . . .”, enz. enz.

Toen hij was afgekoeld vroeg ik weer een foto over links! Even daarna zette Hagers het toestel weer in de bocht, legde het recht en vroeg heel laconiek: „Olsen, zit je er nog in?” Wat er toen uit de koptelefoon kwam, kan zelfs niet gedeeltelijk afgedrukt worden. Het duurde een hele tijd, maar plotseling werd het doodstil. Ik denk, dat zijn microfoon was doorgebrand. Olsen kan nog niet klaar geweest zijn; hij was trouwens nog bezig, toen wij een paar uur later landden. Hagers was een vlieger bij de gratie Gods; hij wist wat hij kon doen en wat zijn machine kon hebben en dat haalde hij er dan ook uit. Als ik iets van dichtbij wilde zien — waar het ook lag — dan kon ik dat hebben en dikwijls van dichterbij dan mij lief was. Het werd een liefhebberij van hem om heel laag in de Baliemkloof te vliegen. Op een 200 meter boven de rivier werd de tocht dan ingezet en we kwamen er aan de Zuidkant uit, ook 200 meter boven de rivier en die heeft hier over een afstand van 50 km een verval van zowat 1800 meter. Het was steeds weer een angstige, maar prachtige tocht. Aan weerszijden rezen de duizenden meters hoge wanden van de kloof steil omhoog. We zagen de enorme rotsblokken langs de kanten en de schitterende watervallen, die op vele plaatsen daar in de rivier vallen; het was een fantastisch gezicht.

De eerste tochten hadden we hoger gemaakt; maar nadat Hagers het terrein goed kende was hij lager gaan vliegen. Dies waren wij gewend aan deze tochtjes en . . . aan zijn trucjes.

Tijdens zo'n zelfde vlucht haalde hij met een Amerikaanse vlieger naast zich — die bloed zat te zweten! — het volgende spelletje uit: Midden in de kloof maakt de rivier een bijna haakse bocht, die haast niet te zien is. Al wat je op het eerste oog ziet — en dat is alles wat de Amerikaan zag — is een steile rotswand van 2000 meter hoog, recht voor je uit. De man werd doodsbлек en wees met een verwrongen gezicht op die rotswand, waarop Hagers geruststellend op zijn gas-handle klopte en de beweging maakte, dat hij er wel overheen zou

klimmen. De Amerikaan, zelt vlieger, en drommels goed wetend wat een B25 wel en niet kan doen, was juist aan zijn laatste schietgebedje toe, toen Hagers even een „vierkante” bocht maakte en zie . . . daar lag de kloof weer vrij voor hem.

Het centrale gebergte is een machtig bergland. Wanneer men er bij helder weer vliegt, raakt men onder de indruk van zijn woestheid en grootsheid. Dan ziet men naast elkaar geweldige rotsmassieven tot 5000 meter hoog in de lucht en daartussen ontzaglijke kloven en steile afgronden van 2000 meter diepte.

Rivieren vormen daar meestal canyons en zijn een aangesloten reeks van stroomversnellingen en watervallen. Aardverschuivingen van kolossale oppervlakten brokkelen het bergland af. Op enige plaatsen ziet men dalen met tonronde dalvoet, afkomstig van gletschertongen uit vroeger tijden, toen de sneeuwgrens nog zoveel lager was. Kalksteenformaties, waarin geen water te vinden is en waar door uitloging de grond een aaneenschakeling is van harde en vlijmscherpe gesteenten — wat de Australiërs „broken bottle country” noemen — maken het terrein dikwijls practisch onbegaanbaar.

Daartussen vinden we dalen met vlakke dalvoet, in scherp contrast met het omliggende bergland. In die dalen en tegen de hellingen tot bijna 3000 meter hoog woont het merkwaardige soort Papoea's, dat bij alle onderlinge verschillen in uiterlijk en gebruiken, toch een van de rest van de Nieuw-Guinea-bevolking duidelijk onderscheiden type vormt.

Ondanks de woestheid van het tussengelegen terrein hebben deze bewoners overal verbinding met elkaar. Het gehele bergland is doorsneden met paden. Druk belopen paden — als het ware voor lokaal verkeer langs tuinen en dorpen — en heirbanen, de grote bevolkingsconcentraties verbindend, honderden kilometers lang, door de meest barre streken, met rotanhangbruggen van dikwijls formidabele lengte over rivieren, waar het verkeer dat nodig maakt.

De landbouwkundige ambtenaar Veurman vond op zijn tocht rond de Carstensz-toppen, zelfs in het volkomen onbewoonde gedeelte ten Noorden van dit complex, sporen van druk verkeer: resten van houtvuren en op verschillende plekken vaste bivakplaatsen onder de rotsen. De Papoea's maken deze tochten met een draagnetje waarin wat bataten en gereedschap om vuur te maken, een soort regencape van pandanusblad, en verder gekleed in hun gebruikelijke kleding: de peniskoker — dat zo niet voornaamste, dan toch meest opvallende kenmerk van onze bergbewoners.

Die peniskokers vormen een nogal dwaas gezicht, als men ze voor het eerst ziet, vooral wanneer ze een lengte hebben van 40 tot 50 cm, soms nog voorzien van een pluim. Maar men went er gauw genoeg aan, het valt na enige dagen eenvoudig niet meer op. De Papoea's hebben ook te wennen aan, in hun ogen, nog veel gekkere gebruiken van ons ras en ze zijn ook spoedig over hun verwondering heen. Niettemin

moet het veel bezoekers, die bij de controleur te gast zijn, toch wel merkwaardig aandoen wanneer zij aan de Europees gedekte tafel gezeten, vrij behoorlijk bediend worden door deze overigens spiernaakte peniskokerdragers. Voor zover ik heb kunnen constateren heeft het toch nooit veel invloed gehad op de eetlust van de bezoekers.

De Papoea's aan de Wisselmeren zijn relatief nog weinig geaffecteerd door onze cultuur. Er is gelukkig niet veel animo voor onze kleding; wanneer die komt, zal het met de peniskoker spoedig voorbij zijn. Voorlopig echter nog niet, ook niet bij het voetballen. Het is een geliefde sport om op elkaars koker te mikken en spelers en toeschouwers hebben de grootste pret als er eentje gekraakt wordt. Het slachtoffer rent schuddend van het lachen, met zijn handen het beetje dat normaal verborgen was bedekkend, naar het naastbijzijnde struikgewas en begint van daaruit om een ander kledingstuk te roepen.

Wild is er in het bergland bijna niet. De bergbewoner, die een nijvere landbouwer is, teelt wel varkens, maar hij moet bijna uitsluitend leven van de opbrengst van zijn tuinen en deze zijn een verwonderlijk stuk werk, als men bedenkt met hoe weinig hulpmiddelen zij worden aangelegd en onderhouden. Het enige landbouwgereedschap is een plat, zwaardvormig gesneden stuk hout. Dit wordt in de grond gestoken en er wordt een cirkelvormige beweging mee gemaakt. De kluit aarde die zodoende los is komen te liggen, wordt met de handen opgepakt en ergens anders gedeponeed. Met dit primitieve gereedschap wordt de gehele tuin in opgehoogde bedden ingedeeld, worden afwaterings-slootjes gegraven, die weer uitkomen in grotere sloten, die zelfs waar dit nodig is, een breedte van twee meter bij een diepte van een meter hebben.

Er wordt wisselbouw toegepast, maar dit gebeurt altijd op een complex gronden waarop een bepaalde groep recht heeft. De bergbewoner is dus een gezeten landbouwer, die steeds op dezelfde of ongeveer dezelfde plaats blijft wonen. Hij heeft daardoor niet het onrustige leven van vele andere Papoea's, die zich gemakkelijk verplaatsen en dikwijls om de paar jaar een kampong opbreken om een ander sago-complex en jachtterrein op te zoeken.

De bergpapoea kan bovendien niet zo gemakkelijk verhuizen als vele laaglandbewoners, die hun zogenaamde woningen in een paar uur in elkaar slaan. In dit klimaat moeten de huizen van betere kwaliteit zijn en bescherming bieden tegen kou en regen en men bereikt dat door dubbele wanden te maken.

Dit is echter vanwege de primitieve werktuigen geen eenvoudige bezigheid. Met de stenen bijl worden van een boomstam lange platte stukken afgespleten, die men met enige goede wil planken zou kunnen noemen. Deze worden in een dubbele rij rechtop in de grond gestoken en onderling verbonden; de ruimte ertussen wordt met klei opgevuld. Zodoende krijgt men een goede isolerende laag, die de warmte van het houtvuur binnenhoudt. Het dak wordt gevormd door er hele

kruiden van pandanus-bomen op te leggen in meerdere lagen. De lange, brede bladeren houden de regen voldoende buiten, vooral als ze na enige tijd vettig zwart zijn geworden van de walm. Rookgaten zijn er in deze huisjes niet; de rook en de stank zijn er dan ook om te snijden — en de luizen tieren er bij duizenden.

Dakbedekking is een speciaal probleem in het gebergte; sago, waarvan de bladeren tot „atap” gevlochten, zulk een mooie bedekking vormen, is er in het gebergte niet; daardoor zijn boomschors en gras het enige materiaal, dat in aanmerking komt. Bij de oprichting van de Wisselmeren-post hebben we met dat probleem moeite genoeg gehad; opvoer was er niet, alles moest met locale middelen gebouwd worden. Door onze tenten, waarin we begonnen, woei een snijdende wind, zodat we er al spoedig aan alle kanten gras tegen aan gingen stapelen; tot na een paar weken het geheel eruit zag als een grote hooimijt, met een gat om er in en uit te kunnen kruipen.

Intussen waren we begonnen aan de bouw van een barak van 40×7 meter. Hout was er genoeg, maar ook hier was de moeilijkheid een goed waterdicht dak te krijgen. Dat ontstond tenslotte door een laag boomschors, dan een laag gras, weer een laag boomschors en weer een laag gras. Het geheel was een halve meter dik. Als daar brand in gekomen was . . . !

Bij dat bouwen heerste een levendige ruilhandel. Aanvankelijk gaf ik voor een flink varken een mooie stalen bijl; voor een rol boomschors een keukenmes. Dat ging korte tijd goed, maar spoedig werd er niets meer aangebracht. Nadat ik vergeefs getracht had er achter te komen, wat daarvan de oorzaak was, kwam een pienterling mij vragen of ik soms ook bereid was voor een rol boomschors, inplaats van een mes, één kaurischelp te geven. Haastig verzekerde ik, dat dit ook wel kon — de kaurischelpen kochten we aan de kust 10 voor één cent — en ziet, de rollen boomschors kwamen bij duizenden binnen. Daarop kwam een andere Papoea, ietwat weifelend en waarschijnlijk zelf niet gelovend aan de mogelijkheid, mij de vraag stellen, of ik dan misschien ook wel bereid was, voor een varken niet een bijl (prijs omstreeks 3 gulden) maar bijvoorbeeld 20 schelpen (prijs 2 cent) te betalen. Ook daar was ik natuurlijk welwillend toe bereid en sindsdien geschiedde de betaling bijna uitsluitend in schelpen. Achteraf gezien was het ook volkomen logisch: als ik al een bijl heb, hoef ik geen tweede bijl meer te hebben, maar wil ik geld zien.

De bergpapoea's zijn evenmin vrij van oorlog en strijd als de andere Papoea's, maar dit belet hun niet een opgewekt volk te zijn. Ze hebben een bijzondere aanleg voor redevoeringen en elk moment, waarop in hun ogen de gelegenheid dat vordert, springt er iemand op een steen of een verhoging en steekt een speech af. De eerste keer, dat ik zoiets meemaakte, was het ter gelegenheid van het bezoek van Auki — een beroemd opperhoofd uit Pania — die de kusttaal sprak. De spreker stak een daverende redevoering af, waarin hij heel zijn ziel

legde. Hij sprak met zoveel vuur en overtuiging en onderstreepte zijn betoog met zoveel talent, dat ik wel moest vermoeden, dat hier wereldproblemen werden besproken, misschien wel opgelost. Nieuwsgierig vroeg ik aan Auki: „Wat zegt-ie?” „Oh,” antwoordde Auki, „hij beweert, dat hun aardappels veel groter en mooier zijn dan de onze!” Wanneer een bergpapoea opgewonden raakt over het een of ander — en dat hoeft helemaal niet een aangrijpende kwestie te zijn — en hij wil afreageren, dan springt hij plotseling overeind en begint een „driftdans”, met woeste sprongen en gebaren en gezwaai van wapens. Als hij vindt dat hij genoeg gekalmeerd is, komt er even abrupt een einde aan de dans als hij begonnen is; de danser voegt zich weer bij het gezelschap, alsof hij even getelefoneerd had. Explorateurs hebben zich daardoor en door de opwindende redevoeringen nogal eens in de war laten brengen en ik ben ervan overtuigd, dat er bij sommige gelegenheden schoten zijn gevallen die onnodig waren.

De bergbewoners hebben nog talrijke gewoonten en gebruiken, die geheel afwijken van die van de kustpapoea's. Veel gewoonten zullen verdwijnen en meestal is dat goed ook. Mummificatie van de lijken van aanzienlijke hoofden zou er nog mee door kunnen, ofschoon een ietwat grondiger en hygiënischer methode van conserveren wenselijk zou zijn. Maar gebruiken als het doodpijlen van weduwen en het afhakken van vingerkootjes — als teken van rouw voor elk gestorven familielid — en dergelijke buitenissigheden zouden we graag zien verdwijnen.

Het bergland is naar Nieuw-Guinea-maatstaf goed bevolkt. De mensen zijn er niet alleen gezeten landbouwers, maar ze zijn ook meer gewend aan regelmatige arbeid dan de Papoea's uit het laagland. Hun verstand is goed en ze bezitten handelsgeest; ik ben ervan overtuigd, dat zij een goede toekomst hebben.

De bergpapoea leeft aan vrijwel alle kanten geïsoleerd van het laagland, zodat het mogelijk moet zijn contrôle uit te oefenen op het cultuurcontact en vele nadelige gevolgen ervan te vermijden. Hem geïsoleerd te houden is op de duur onmogelijk; zodra hij iets meer heeft geleerd omtrent de buitenwereld wenst hij zelf dat contact en het is niet tegen te houden. Het is beter dat in te zien en de aanraking zoveel mogelijk te reguleren.

TOVERKUNST

ONDANKS ZIJN GROTE KENNIS VAN DE OMRINGENDE NATUUR, weet de Papoea maar heel weinig van haar eigenlijke aard en werking. Hij ziet overal bijzondere en geheime krachten, ziet boze en goede geesten, die naar hij meent zijn leven beheersen en waarvan hij dus afhankelijk is. Wanneer zijn eigen vermogens tekort schieten, tracht hij de hulp van deze geesten en krachten te verwerven om zijn doel te bereiken. Als hij dan succes heeft geboekt of mislukking ondervonden, wijt hij dit niet aan zijn eigen werk en inspanning, aan natuurlijke oorzaken en gevolgen, maar aan de onzichtbare krachten die hem hielpen of tegenwerkten. Zijn gehele leven is er op ingesteld: hij zal niets ondernemen zonder er toverformules, bezweringen, amuletten en dergelijke magische middelen aan te pas te brengen en geen onheil overkomt hem, dat naar zijn mening niet afkomstig is van boze krachten, door de geesten zelf op hem uitgeoefend of op hem gericht door menselijke vijanden.

Er is zwarte en witte magie; de namen geven de betekenis der begrippen voldoende weer. De zwarte magie vergalt het leven van de Papoea, omringt hem met talloze gevaren, waarvoor hij onophoudelijk op zijn hoede moet zijn. Slechts zijn naaste kring van bloedverwanten en vrienden kan hij vertrouwen, daarbuiten loert ziekte en dood. De buurstammen hebben gewoonlijk de reputatie gevaarlijke tovenaars te zijn en al is men ermee bevriend, men moet steeds op zijn hoede zijn. Maar ook in de eigen gemeenschap is hij niet veilig voor kwaadwilligheid of jaloezie en voelt hij zich bedreigd.

Alleen heel kleine kinderen en afgeleefde grijsaards sterven volgens de Papoea een natuurlijke dood. Elke andere ernstige ziekte of dood moet het gevolg zijn van kwade geesten of van toverij. De vijanden bedrijven deze toverij op afgeknipte haren en nagels en dergelijke, op kledingstukken of gebruiksvoorwerpen, die ze te pakken kunnen krijgen. De Papoea zal dan ook gewoonlijk bijzonder oppassen, dat hij zijn pruimpje tabak niet kwijtraakt of dat zijn draagnetje zelfs niet voor korte tijd in handen van een mogelijke vijand valt. Etensstrengen zal hij diep in de grond stoppen of in het water gooien, want al deze dingen, die deel van het lichaam waren of er nauw mee in aanraking kwamen, kunnen worden gebruikt als kanalen, waarlangs dood en verderf hem treffen.

Wanneer men toverende burenen op bezoek krijgt, is iedereen doodzenuwachtig. Ineens heerst er dan een gedrukte stemming en de

benauwdheid staat op de gezichten te lezen. Boog en pijl zijn paraat, zorgvuldig let men op vrouwen en kinderen. De „gasten” worden bejegend met een schuwe vriendelijkheid en elke lichamelijke aanraking wordt angstvallig vermeden.

Er zijn zoveel tovermethoden als er stammen zijn; ieder heeft zo zijn eigen recepten en formules en ze worden druk toegepast. Daar, zoals gezegd, een natuurlijke dood niet bestaanbaar wordt geacht is bij elk sterfgeval steeds de vraag aan de orde, wie de moordenaar is geweest. Dikwijls volstaat men met een algemene verwijzing naar de nabuurstam, waar men zoals gebruikelijk de moordenaar veronderstelt. Dikwijls ook meent men de persoon zelf te kunnen aanwijzen door tekenen en verschijnselen op het lijk of door godsoordelen, die men in soorten kent en waarvan de onsmakelijkste wordt toegepast in de Vogelkop: wie misselijk wordt na het drinken van het lijkenvocht is de dader!

Deze „soeangi”, de veronderstelde dood door toverij, is een der voornaamste oorzaken van de talloze onderlinge oorlogen. Voor een leven wordt immers een leven geëist, of dit nu is genomen door een pijlshot of door tovermiddelen; en zodra men meent de schuldige stam te kunnen aanwijzen bezint men zich op bloedwraak.

Is het mogelijk, dat iemand door toverij wordt gedood? Men is geneigd om bij het idee te lachen, vooral als men de zogenaamde tovermiddelen kent; en we kunnen inderdaad onmiddellijk constateren, dat de gebruikte methoden op zichzelf — het geknoei met haren, nagels, tabakspruimen en formules — dat effect zeer zeker niet kunnen hebben. Maar we dienen niet te vergeten, dat de primitieve zelf „geloofd” in de betovering, dat hij heilig overtuigd is van de funeste werking ervan en dodelijk beangst raakt, zodra hij bemerkt dat hij betoverd is. Vele gevallen daarvan zijn over de hele wereld beschreven en het valt niet te ontkennen, dat de dood het directe gevolg kan zijn van de betovering. Het effect kan psychisch zijn, maar is misschien ook fysisch te verklaren, zoals sommige onderzoekers menen. Al was het alleen maar doordat het slachtoffer dikwijls de wil om te leven verliest en niet meer eet of drinkt.

Zeker is het, dat voor de Papoea de zwarte toverkunst een levende realiteit is, waar hij dagelijks mee te maken heeft en die als een sombere schaduw over zijn bestaan hangt.

De witte magie is een minder somber chapter, ofschoon de gedachten van de Papoea er evenveel om draaien als om de zwarte. Hij beseft, dat zijn eigen krachten de natuur verre van beheersen. Nog zo goed kan hij zijn tuin verzorgd hebben, oogstmislukking blijft altijd mogelijk. Nog zoveel uren en dagen kan hij door het bos dwalen, het blijft mogelijk, dat hij geen stuk wild ziet. De werking der natuurkrachten kent hij maar zeer gebrekkig; toeval bestaat voor hem niet; en dus moeten het bijzondere krachten zijn, die zijn werk beïnvloeden. Op

deze bijzondere krachten doet hij dan voorzichtigheidshalve maar steeds een beroep, voordat hij iets onderneemt. De gedachtengang is dan dikwijls omgekeerd en hij gelooft, dat niets kan gelukken, als niet de vereiste witte magie is toegepast.

Voor alle bezigheden: jacht, visserij, tuinbouw, enz. heeft men dan ook een dikwijls zeer uitgebreid ritueel, amuletten en tovermiddelen en men zal het gebruik daarvan nimmer verwaarlozen. Aangezien ziekte altijd magische oorzaken heeft zullen de geneesmiddelen ook steeds van magische aard zijn. Nu komt de Papoea daar een heel eind mee, want hij heeft een ijzeren constitutie en hij zal heel dikwijls van ernstige ziekten of verwondingen genezen met — vaak moet men zelfs zeggen: ondanks — zijn tovermiddelen. Aan de Wisselmeren toonde een man mij bijvoorbeeld twee littekens — een op de buik en een op de rug — waar een pijl respectievelijk ingegaan en uitgekomen was. Op Pionierbivak werd tijdens de expeditie 1939 een man bij de dokter gebracht, die drie dagen tevoren een pijlshot in de borst had gekregen. De benen punt was in de long gedrongen, de pijl was er uit getrokken en het gat was dichtgestopt met slijk. De dokter constateerde verder pleuris en een ventiel-pneumothorax, zodanig, dat het hart een kwart slag gekeerd was en geheel in de rechterborstholte lag. De patiënt werd onmiddellijk onderhanden genomen; het bleef nog even dubieus of hij het zou halen, maar na een week moest de dokter hem reeds verbieden met zijn vrouw het bos in te gaan en enige dagen later was hij verdwenen.

Pijlspitsen met weerhaken drukt men gewoonlijk door de andere kant van het lichaamsdeel naar buiten, maar dat is natuurlijk niet altijd mogelijk. Zonder meer terugtrekken gaat ook niet, want dan breken alle bamboepunten af en blijven in de wond steken. Hier moeten weer magische geneesmiddelen aan te pas komen: een blaadje van dit, een stukje schors van dat, wat klei, er wordt iets bij gepreveld en — zo werd me inderdaad triomfantelijk getoond — na een dag of vier kun je de pijl er zo uittrekken; hij zit dan helemaal los.

Dit was ook zo; maar ik viel bijna flauw van de stank, want het wondgat was één rottende en etterende massa vergaan weefsel, dat aan de bamboepunten geen weerstand meer bood. Elke Europeaan zou reeds dagen eerder aan bloedvergiftiging zijn overleden, maar deze Papoea wandelde na een week weer rond.

Het lichaam moet bovendien al heel wat kunnen verdragen, als je lijkenvocht drinkt omdat je daar een groot krijgsman en jager van wordt — zoals bij verschillende stammen geloofd wordt.

Vaak vraagt men zich af, of de Papoea zelf werkelijk gelooft in de toegepaste methoden, vooral wanneer zij zo opgelegd nutteloos zijn. Het is in de primitieve gedachtengang zeer verklaarbaar, dat hij overgaat tot magische maatregelen wanneer hij geen natuurlijke weet en wanneer hij de samenhang, of het gemis aan samenhang, tussen oorzaak en gevolg niet kan waarnemen. Er zijn echter ook gevallen, waar

dit gemis aan samenhang helder genoeg is, doch niet gezien wordt door de Papoea, wien het toch in het algemeen niet aan gezond verstand ontbreekt.

Ik maakte daar een eigenaardig geval van mee. Bij de Edivallen aan de Mamberamo had een meisje van vier jaar bij een val het dijbeen gebroken. De vrouwen kwamen huilend met het kindje aandragen en jammerden, dat het nu zeker dood zou gaan. Mijn wijze, oude Papoea-vriend Kamonie verklaarde echter dat dit nog best in ordé kon komen, als je maar kans zag de boze geesten eruit te jagen. Hij kreeg die kans gelukkig niet, want de expeditie-dokter had zich al van het patiëntje meester gemaakt. Het been werd gezet en keurig gespalkt, waarna het kind met de nodige instructies aan de moeder werd overgedragen.

Een paar uurtjes daarna wandelde de dokter naar de hut waar het kind lag, om zijn patiëntje eens te inspecteren. Hij vond daar tot zijn stomme ontzetting een kring oude wijven om het kind heen, die kennelijk bezig waren uit het lichaampje, op de een of andere manier, bloed af te tappen. In heilige toorn ontstoken, schopte onze medicus de toverkollen de hut uit en braakte de vreselijkste bedreigingen uit tegen ieder, die het kind nog durfde aanraken, waarna hij mij, nog hevig opgewonden, zijn wedervaren kwam vertellen.

Een der politieagenten stond er echter bij en hoorde het verhaal. „Maar Meneer,” zo zei hij, „dat is juist goed; de vrouwen kennen dat hier en wij hebben het ook al een paar maal laten doen, als we hoofdpijn hadden. Het helpt uitstekend, de pijn is zo weg.”

Ik liet het mij verder uitleggen en het bleek een eigenaardige bewerking te zijn: Op het lichaamsdeel, waaruit men bloed wil aftappen, wordt een bepaald soort blad gelegd, dat met twee handen strak op de huid wordt gehouden. Op het blad wordt wat kalk gestrooid. Nu begint de vrouw — het is altijd een vrouw en meestal een der oudere — met de punt van de tong heen en weer te strijken over dit blad, op de plaats waar de kalk ligt. Zonder dat ze daarbij bepaaldelijk kracht zet, drukt ze de tong tijdens het wrijven toch stevig aan.

Na een of twee minuten wrijven begint het bloed op te komen, en wel dwars door de huid en het blad heen, zodat het er aan de bovenzijde uitkomt, en, wanneer de vrouw doorgaat, in niet onbelangrijke hoeveelheden.

Men past dit middel toe op allerlei kwalen, zelfs bij beenbreuk, doch gewoonlijk voor hoofdpijn, pijn in de gewrichten en dergelijke.

Aanvankelijk verrast door de mededelingen der agenten, die de indruk wekten dat er geen twijfel aan de juistheid kon bestaan, werden de dokter en ik toch spoedig sceptisch en we besloten de behandeling maar eens critisch te onderzoeken.

Een der vrouwen werd opgetrommeld en ik zelf zou de patiënt zijn. De operatie had plaats op mijn linkerarm, waar — 't was in het begin der expeditie — de huid nog niet verbrand en vrijwel geheel blank

was. De dokter stond klaar met een maatglas om het bloed op te vangen.

Tijdens de bewerking voelde ik niets, ook geen prikkeling van de huid. Het bloed kwam al spoedig, doch vermengd met veel speeksel. Toen het maatglas — 100 cc — vol was, werd gestopt en het blad weggenomen. Op de huid was niets te zien; niet alleen geen bloed, doch zelfs niet de minste roodachtige vertekening of irritatie van de huid.

We hadden reeds onze vermoedens. De vrouw kreeg een glas water, moest haar mond spoelen en daarna haar tong uitsteken. Daar lag de oplossing: de punt van de tong was één bloederige massa, geheel ontveld, de lappen hingen er bij. Tijdens de bewerking schuurde de vrouw de tong kapot door het ruwe blad en de kalk, terwijl deze kalk waarschijnlijk zorgde voor vermeerderde bloed- en speekselafscheiding. Van de 100 cc in het maatglas was het grootste gedeelte speeksel, de rest bloed uit de tong van de vrouw zelf. De vrouwen kregen van de dokter toestemming, om naar hartelust bloed af te tappen bij zijn patiëntje.

Toverij zal niet gemakkelijk uit te roeien zijn; het geloof erin zit te diep geworteld in de ziel van de Papoea. Men kan niet verwachten, dat deze begrippen spoedig zullen verdwijnen. Trouwens, kunnen wij zelf zeggen dat wij er geheel vrij van zijn? Het is nog niet zo heel lang geleden, dat de laatste heks in Europa werd verbrand!

De toverij vormt, met de daarbij behorende praktijken, een ernstig kwaad, dat de ontwikkeling van de Papoea aanzienlijk zal kunnen belemmeren. In feite zijn de tovenaars in vele gemeenschappen machtiger dan het Gouvernement. Zij betekenen in de ogen van de Papoea een veel directer bedreiging en zij kunnen een ware terreur uitoefenen. Het is dikwijls een twistpunt, hoe tegen dit kwaad moet worden opgetreden en de meningen verschillen nog al eens. Moet men toverij bestraffen? Maar volgens onze begrippen zijn tovermiddelen „ondeugdelijke middelen”; wij geloven niet dat zij enig effect kunnen hebben. Gaan wij toch straffen, dan erkennen wij in zekere zin het bestaan van toverij.

Anderzijds gelooft het slachtoffer rotsvast in het effect, en al zou er geen lichamenlijk letsel uit ontstaan, de dader berokkent zijn slachtoffer geestelijk kwaad, hij bezorgt hem op zijn minst ondraaglijke zielekwellingen. Bovendien heeft de dader inderdaad een misdadige mentaliteit: hij bedoelt kwaad te doen.

Maatregelen zijn inderdaad nodig, maar alleen een nieuwe geestelijke instelling zal het kwaad uiteindelijk kunnen breken.

VAN VROUWEN EN VARKENS

DE TITEL BEDOELT NIET TE SUGGEREREN DAT VROUWEN EN varkens vergelijkbare grootheden zijn, ofschoon men niet kan ontkennen, dat het er in de Papoea-wereld wel eens op lijkt. Aan de Wisselmeren drukt men de prijs van vrouwen zowel als van varkens uit in kaurischelpen; en voor de prijs van een vrouw kan men werkelijk niet een hele kudde varkens kopen. In andere streken is de band zelfs nóg nauwer aangehaald en wordt de prijs van de vrouw rechtstreeks in een aantal varkens uitgedrukt.

Desondanks stelt de Papoea de vrouw toch werkelijk niet op één lijn met het varken. Ik behoor dan ook bepaald niet tot diegenen, die het jammerlijk lot van de Papoea-vrouwen beklagen, van deze „vrouwelijke lastdieren”, of welke uitdrukkingen men dan ook wil gebruiken om zijn medelijden te betuigen. De positie van de vrouw is in de meeste gevallen beter en solider dan men zich dikwijls denkt.

Deze positie hangt grotendeels samen met de arbeidsverdeling tussen de seksen. Van oudsher valt op de eerste plaats de zorg voor de veiligheid aan de man toe en verder de jacht en het zware werk bij de openlegging van nieuwe tuinen — vooral het omkappen van de zware bomen en de opruiming ervan. De vrouw doet het plantwerk en heeft verder de zorg voor de tuin en de oogst en natuurlijk de keuken. De verdeling variëert van streek tot streek en wat hier mannenwerk is, is elders vrouwenwerk. Soms zijn het de mannen die vissen, vooral op zee; elders is dit uitsluitend de taak der vrouwen, vooral op de binnenwateren. Bij het sagokloppen is het vrijwel altijd de man, die de boom velt en hem splijt. Het kloppen van het meelhoudende merg is soms het werk van de man, soms dat van de vrouw, maar altijd wassen de vrouwen het meel.

Voordat hier de westerse beschaving kwam, viel de man een zeer zware taak toe. Hij moest constant op zijn hoede zijn, want de vijand lag overal op de loer. Juist wanneer de vrouwen aan het werk waren, was het de tijd voor overvallen van vrouwenrovers en menig gevecht is daarbij geleverd.

De vrouw een lastdier? Wat wil men anders? Als de man de last draagt, kan hij op kritieke momenten zijn wapens niet gebruiken. . . .

De jacht vroeg bovendien veel van zijn tijd en tenslotte moesten bij de tuinaanleg de bomen gekapt en het terrein schoon gemaakt worden met stenen bijlen — geen geringe taak.

De vrouw was „in die maatschappij” naar verhouding zeker niet slecht

ter af dan de man en de taakverdeling was in het algemeen niet onredelijk. Men dient te bedenken, dat zulke toestanden historisch gegroeid zijn, dat men niet alleen niet beter weet maar ook niet anders wenst. Het aandeel van de vrouw is niet alleen haar „plicht”, maar evenzeer haar „recht” — zij stáát er op.

De Australische schrijver Lewis Lett geeft daarover een amusant verhaal. In een rivier bij een dorp zat een bepaald soort kleine visjes, dat regelmatig door de vrouwen werd gevangen. Op een goede dag had een der mannen zin in wat van die visjes, maar omdat alle vrouwen naar de tuinen waren nam hij zelf maar een net en begon te scheppen. Toevallig werd dit gezien door een der vrouwen, die onmiddellijk een geweldige keel opzette en verschrikkelijk begon te schelden. Alle vrouwen uit de omringende tuinen liepen te hoop en sloten zich in koor bij haar aan, na het vernemen van het opwindende nieuws. In optocht trok men naar het dorp, tierend en schimpend, om de mannen de mantel uit te vegen. „Als ze zich dan tóch met het vrouwenwerk wilden bemoeien, moesten ze maar zorgen, dat ze de tuinen onderhielden en moesten ze ook maar zien, dat ze aan eten kwamen. Zij kookten niet meer voor een dergelijk stel kerels . . .”

De mannen zaten met benepen gezichten beschaamd te kijken en trachtten in het midden te brengen, dat het toch niet zo bedoeld was, dat ze daar zo'n drukte niet over behoeften te maken. Maar telkens als het leek alsof de bende furies wat gekalmeerd was, golfde de woede en verontwaardiging weer op tot een hysterisch gegil en gescheld, de hele nacht door.

Eerst de volgende morgen, toen de mannen nogmaals en plechtig hadden verzekerd, dat nooit, nooit, nooit één man zich nog bemoeien zou met het vrouwenwerk, keerde de rust weer — en kregen de hongerige mannen te eten.

Een ander bewijs hoe de vrouw op haar recht staat is, dat alle mannen van het dorp en van de stam de adatonderzoeker niet kunnen helpen, als hij het oog heeft laten vallen op een halssnoer van een vrouw en zij weigert het af te staan. Hij zal dan met de schone zelf moeten onderhandelen — desnoods via haar man of een andere man — en zij zal dan wel zeggen of, en tegen hoeveel zij er afstand van wil doen.

In het algemeen zal de man er niet aan denken enigerlei vrouwenwerk te doen. Hij schaamt zich daarvoor even goed als wij dat in onze maatschappij doen. Ook bij ons zal geen man het in zijn hoofd halen om, naar analogie van het theekransje, aan de borrel een breiwerkje mee te brengen. Wanneer het bijvoorbeeld nodig is brandhout te halen voor een plechtigheid in het sacrale huis — waar vrouwen op straffe des doods onkundig van moeten blijven — zullen de mannen eerst de vrouwen wegsturen om daarna verstozen dat hout te gaan halen en binnen te brengen. Zij zouden zich dood generen daarbij door een vrouw te worden betrappt.

De Pax Neerlandica bracht echter een aanzienlijke verlichting van de taak van de man. In de gepacificeerde streken is de veiligheid verzekerd, zodat de man zich daar geen zorgen meer over hoeft te maken. De vervanging van de stenen bijlen door ijzeren bracht mede, dat op dit gebied de taak van de man op nog geen tiende van de vroegere omvang werd teruggebracht.

Tot nog toe echter werd de taak van de vrouw door de beschaving weinig beïnvloed, zodat zij er nog niet beter aan toe is en de lanterfanterij van de man schrill afsteekt bij het gezwoeg van de vrouw.

Men hoort wel van kras optreden van de man tegenover de vrouw; ik maakte inderdaad verschillende van dergelijke gevallen mee. De man, die in woede ontstak over slecht of laat eten en daarom de pot met hete soep over de vrouw omkeerde, vindt zijn pendant in de man die, om zijn vrouw wat discipline bij te brengen, haar een stuk brandend hout in de lendenen drukte. Geen halve maatregelen, voorwaar.

Maar op de eerste plaats zijn dit excessen en is het geen regel en bovendien blijkt bijna steeds, dat ook de vrouw haar boekje te buiten ging. In de primitieve maatschappij is alle gedrag aan strikte regels gebonden en wie zich daaraan houdt, is in zijn recht en vindt overal morele steun. Wie zich niet aan de regels houdt, roept represailles op. Verder dient men zich te realiseren, dat dit een barbaarse maatschappij is met uiterst ruwe zeden en dat zulke maatregelen in dat kader passen — niet in het onze. In dergelijke gevallen handelt de man zeker niet naar willekeur. De vrouw is hem allesbehalve willoos onderworpen; maar zij overtrad de regels van het spel en de man reageert op zijn manier, naar zijn — wilde — natuur.

Zelfs het zo geheten „koophuwelijk” impliceert geenszins dat de vrouw koopwaar — vee — is. Het is de gebruikelijke huwelijksvorm en niemand voelt in zo'n huwelijk op zich zelf iets vernederends. Integendeel; een vrouw die uitgehuwelijkt zou worden zonder betaling, zou zich dood schamen. De hoge koopsom is haar trots, geeft haar een gevoel van eigenwaarde. Wat is een vrouw, die men niet eens betaling waard acht?

De vrouw weet ook niet beter of zij volgt de beslissingen van hen, die gerechtigd zijn tot het nemen van die beslissingen. Maar als zij desondanks bedenkingen heeft en de moed heeft, tegen de publieke opinie in, haar wil door te zetten, is zij daar dikwijls toe instaat. Aan de Mamberamo maakte ik een zeer typisch geval mee.

Ajata was volgens de adat toegewezen aan een oude man met vieze schurft. Hij had zijn bruidsschat betaald en maakte zich op om zijn rechten te gaan uitoefenen.

De gebruikelijke manier nu in de omgeving van Pionierbivak is, dat de man zijn aanstaande grijpt, haar meesleurt naar zijn verblijf en haar dan de handen op de rug bindt. Vervolgens houdt hij haar een stuk sagokoek voor om te eten. Voor de schijn weigert de vrouw een paar

De omstreeks 2000 meter hoge Noordwand van het Carstensz-complex.

Permanent wave!

keer, ook al wil zij wel (vrouwen schijnen over de hele wereld hetzelfde te zijn) — doch dan hapt zij toe. De man maakt haar handen los en het huwelijk is gesloten. Wanneer de vrouw weigert te eten, wordt dat gerespecteerd en de man zal haar voor ze gegeten heeft niet aanraker

Ajata weigerde echter niet uit coquetterie, maar uit overtuiging. Zij moest die vent niet; de held harer dromen was een ander en die had géén schurft. Ajata bleef weigeren, hoe de minnaar ook zijn stuk sago voor haar gezicht bleef houden.

Tenslotte verloor hij zijn geduld en verkocht haar een klap met het kapmes. Zo'n echt berekende klap, die niet ernstig verwondt maar waarbij het mes met een trekkende beweging over arm of rug wordt gehaald en een wond ontstaat van een decimeter lang en een vinger diep. Zo echt om weerbarstige vrouwen klein te krijgen!

Maar Ajata wás niet klein te krijgen. Ze zette de tanden op elkaar en zweeg. En de minnaar stond daar met zijn sago.

Twee volle dagen heeft Ajata vastgebonden gezeten en later telde ik 19 van die decimeter lange littekens op haar rug en armen, waar de toornige, versmade minnaar haar had te pakken genomen. (zie foto 12). Echter zonder resultaat. Na die twee dagen had Ajata kans gezien zich los te werken en te ontsnappen naar de held harer dromen.

Toen ik hen ontmoette leefden ze nog steeds gelukkig en tevreden.

Er is in de Papoea-maatschappij heel wat ruzie over de vrouwen; maar nog meer over de varkens. Gouverneur Murray merkt zelfs op, dat men bij een Papoea-ruzie niet moet zeggen: „Cherchez la femme,” maar veeleer: „Cherchez le porc,” want in 90 percent van de gevallen is de ruzie ontstaan om een varken. Om in staat te zijn, zegt hij, waarlijk „to think black” zou het nodig zijn om eerst „pig-minded” te worden en aldus beter te kunnen begrijpen hoe de Papoea denkt en voelt.

Nu zijn varkens ook inderdaad een zeer waardevol bezit voor de Papoea. In streken zoals het centrale bergland, waar een gezeten landbouwende bevolking woont, vindt men maar zeer weinig wild meer en daar is het varken praktisch de enige vleesvoeding van betekenis. Allicht dat dit bezit in hoge ere wordt gehouden en dat het niet alleen bij de voeding, maar ook sociaal en godsdienstig — en in het gevoelsleven — een grote rol gaat spelen.

Bij de bos-Papoea's neemt het varken eveneens een zeer belangrijke plaats in. In tegenstelling tot de gezeten landbouwende Papoea doet de bosbewoner echter niet aan reguliere varkensteelt, maar kweekt jonge, in het wild gevangen biggetjes op en natuurlijk vormen ook deze een waardevol bezit. Want men moet niet denken dat de varkensjacht voor de Papoea zo erg eenvoudig is.

Er mogen dan in het Nieuw-Guineabos veel varkens zijn, het jachtgebied van de stam is groot en er moet dikwijls dagenlang gelopen

worden voor men de buit voor het geweer, in casu: de boog krijgt. En ook dan is het voor de Papoea nog een dubbeltje op zijn kant, want de varkenspijl heeft een breed bamboeblad en schiet zeer onzwaar op afstanden groter dan 10 meter. De jager tracht dan ook het beest tot op die afstand te besluipen, maar het ligt voor de hand, dat dit vaak mislukt. Wanneer men dus een jong biggetje vangt is dat een hele aanwinst en het diertje wordt met toewijding opgefokt.

De verzorging van de varkens is een belangrijke taak en vrijwel overal het werk van de vrouwen, die dat zeer conscientieus doen. Niet zelden ziet men een vrouw met een varkenskind aan de ene borst en soms tegelijkertijd haar eigen kind aan de andere. In het bergland komt het minder vaak voor; hetgeen voor de hand ligt, want daar doet men aan varkensteelt en zijn zulke maatregelen alleen nodig, wanneer de zeug die geworpen heeft, is doodgegaan. Wij zouden in zo'n geval de fles geven, de Papoea-vrouw volgt de meer directe weg en het is begrijpelijk dat de vrouwen zich aan de dieren gaan hechten; „vuil” heeft bij hen niet dezelfde gevoelswaarde als bij ons.

Dergelijke tamme varkens krijgen als herkenningsteken een knip in het oor en zijn daarmee gewaarmerkt als privé-bezit. Zij lopen vrij rond, hangen om de huizen heen en krijgen van alles toegeworpen, maar zwerven ook veel in het bos, waar zij hun eigen voedsel zoeken. De Papoea uit de stam weet natuurlijk zeer wel, in welke streken hij nog wilde varkens kan aantreffen en waar ze naar alle waarschijnlijkheid tam zullen zijn. Expedities weten dat echter niet — de knip in het oor is alleen van heel dichtbij te zien — en het gebeurt nog al eens dat zo'n beest wordt omgelegd. Men hoeft het uit gevoelsoverwegingen niet te laten liggen maar kan het lekker opeten, mits men op de plaats waar men de restanten achterlaat een behoorlijke tegenprestatie deponert, een bijl of zo, als betaling voor „waarde genoten”. Zonder deze tegenprestatie is namelijk het schieten van andermans varkens onherroepelijk een casus belli.

„Cherchez le porc” is dan ook inderdaad geen loos gezegde in deze maatschappij.

Zij het dan, dat 90 % der ruzies ontstaan niet om een vrouw maar om een varken, men mag toch waarlijk niet de belangrijkheid en de invloed der vrouw hiernaar afmeten. Want invloed heeft zij wel degelijk, ten goede en niet minder ten kwade.

De vrouwen mogen dan al officieel geen stem hebben in het kapittel, wanneer het gaat om het behoud van adatgebruiken, kunnen zij — en speciaal de oude onder hen — op hun dagelijkse omgeving een zware druk uitoefenen en door gezanik en getreiter en niet in het minst door sarcasme, bij de mannen zeer vaak hun wil doordrijven. Bij een moord door leden van de Mooi-stam in de Vogelkop, gevolgd door kannibalisme, bleek een oud moedertje de drijvende kracht te zijn geweest. Zij was maar blijven klagen, dat zij al zolang geen mensenvlees meer had geproefd en zij had zo hardnekkig haar zoons

uitgelachen en gekleineerd, en gespot dat zij geen mannen waren, dat er geen fut meer in hen zat, dat tenslotte deze zoons in arren moede er maar op uitgetrokken waren en het gevaar van politie-patrouilles hadden getrotseerd. Bij de arrestatie bleek het oude moedertje een flink stuk mensenkluif in haar draagnetje te hebben.

Ook jonge meisjes wenden hun invloed dikwijls aan ten kwade. Bij vele stammen is een vrijer slechts acceptabel, als hij het hoofd, de hand, een vinger of wat dan ook meebrengt van een slachtoffer dat hij gemaakt heeft, om daarmee te bewijzen dat hij zijn Dulcinea waard is. En het zijn nu dikwijls deze jonge meisjes die, ondanks pacificatie, patrouilles en gevangenissen hun aanbidders blijven opjagen en uitlachen, wanneer zij hen het hof komen maken zonder de vereiste bewijzen van hun mannelijkheid.

De beschavingsarbeid zal dan ook niet in de laatste plaats op de vrouwen en de meisjes gericht moeten worden. De verandering van zeden zal voor een groot deel in haar handen komen te liggen. De positie van de vrouw was meestal zeer zeker niet, zoals men pleegt te zeggen, die van een „last- en lustdier”. Zij had in deze primitieve maatschappij in het algemeen een bevredigende plaats — nogmaals: in dié maatschappij. Men is tenslotte alleen ongelukkig, wanneer men zich ongelukkig „voelt” en zoveel dingen, waarom wij de Papoea-vrouw menen te moeten beklagen, voelt zij zelf aan als goed; niet alleen als een plicht, maar vaak ook als een recht. Zolang zij niet beter weet, geen andere normen en waarden kent, behoeft zij weinig beklaagd te worden — althans niet meer dan de mannen.

In het nieuwe leven, in een beschaafde gemeenschap, zullen andere maatstaven worden aangelegd. Daar zal haar positie in overeenstemming gebracht moeten worden met de taak, die haar wacht en die in vele opzichten verschilt van haar oude taak.

PRIMITIEVE ECONOMIE

OVERAL WAAR DE PAPOEA-MAATSCHAPPIJ NOG ONBEROERD IS gebleven, vinden we de gesloten goederenhuishouding. Dit wil zeggen, eenvoudig uitgedrukt, dat die maatschappij geen goederen van buiten ontvangt en dat alle transacties binnen de maatschappij plaats hebben door onderlinge ruil van goederen, zonder tussenkomst van geld.

Nu is de omvang van dit ruilverkeer zeer gering in vergelijking met de totale hoeveelheid goederen die geproduceerd wordt. Want specialisatie kent de eenvoudige Papoea maar heel weinig; er zijn praktisch geen ambachtslieden, die bepaalde voorwerpen kunnen maken, waarvoor de gewone man de bekwaamheid mist. Het komt wel eens een enkele keer voor — vooral bij kunstvoorwerpen of bijzondere soorten wapenen, trommen en dergelijke — dat er maar een paar Papoea's in een groep zijn, die handig genoeg daarvoor zijn of die een zekere techniek hebben geleerd.

Wat natuurlijk wel vaak voorkomt, is dat een bepaalde groep dingen produceert of in bezit heeft die een andere groep ontbreken. Bijvoorbeeld: kustkampongs vangen vis en de kampongs in het binnenland niet; dan ontstaat er een regelmatige ruilhandel. Of de ene stam verbouwt tabak en de andere niet.

Maar binnen de familie of de bij elkaar horende groep — wat dat is, hangt van de plaatselijke adat af — produceert ieder zelf wat hij nodig heeft. In een dorp zien we bijvoorbeeld niet, dat bepaalde mensen steeds patatas verbouwen, andere suikerriet en weer andere alleen maar draagnetten maken, enz. Integendeel, ieder voorziet in beginsel geheel in eigen behoeften.

Nu moeten wij, moderne mensen, ons niet de ontzaglijke verscheidenheid aan goederen voor de geest halen, die we kunnen zien als we bijvoorbeeld maar eens een enkele winkelstraat van de stad doorwandelen. Het aantal verschillende gebruiksvoorwerpen van een Papoea-maatschappij is heel wat minder dan de verscheidenheid die we kunnen aantreffen in één enkele winkel van huishoudelijke artikelen, die dan nog niet eens goed gesorteerd hoeft te zijn.

Iedereen heeft eenzelfde huis, dezelfde draagnetten, maakt dezelfde bogen en pijlen, eet dezelfde spijzen op dezelfde manier klaargemaakt en gebruikt dezelfde werktuigen. Een catalogus van de totaal verzamelde ethnographica van een primitieve Papoea-stam bevat derhalve zelden meer dan een paar honderd nummers; en dan heeft bovendien

nog alles een apart nummer gekregen, wat maar in een enkele kleinigheid, een bandje of een knoopje of een ringetje, afwijkt van soortgelijke zaken.

Zo'n werktuig, kledingstuk, draagnet of wat het is, gaat een hele tijd mee. Het wordt niet vervangen omdat de eigenaar nu wel eens wat anders wil hebben — er is niets anders. Er is ook geen telkens variërende mode, zoals wij dikwijls gevoelig aan onze beurs merken. Onze dames mogen dan al niet tweemaal achter elkaar met dezelfde avondjapon kunnen verschijnen, de Papoea-dames hebben maar één japon, die morgen-, middag-, avond- en nachtjapon tegelijk is en wanneer die versleten is, scheuren ze een reep schors van de boom, kloppen die een uurtje in alle richtingen flink met een eind hout et voilà — de dame is weer gekleed. Of ze vlechten er een van biezen. Aan de Mamberamo mogen de dames hun schaamschortjes nog niet eens wassen, want dan gaat het regenen!

Wat zou rijkdom kunnen betekenen in een dergelijke gemeenschap? De rijke eet precies hetzelfde en kan ook niet meer eten dan de arme; en wat zou hij met twee of meer bogen, twee of meer draagnetjes moeten doen? Hij kan er maar één tegelijk dragen en het een is zo goed als het ander.

Wanneer hij meer vrouwen heeft, dan kan hij misschien zorgen dat de dakbedekking van zijn huis tijdig vervangen wordt en er geen lekken ontstaan; hij zal zelfs wel een groter huis kunnen hebben dan anderen, maar meubilering bestaat er toch niet voor. Dat is dan echter ook zowat alles, wat hij persoonlijk aan materiëel plezier uit zijn rijkdom kan putten. Want hij kan meer tuinen en dus meer voedingsmiddelen hebben en meer varkens dan een ander — en daar bestaat rijkdom dan ook inderdaad voor een groot deel uit — maar hij kan moeilijk het dubbele eten.

Wanneer dan toch de Papoea rijkdom nastreeft, dan is dat niet omwille van de goederen zelf, waaraan hij toch niets heeft, maar omwille van macht, aanzien en prestige. Hij verwerft deze, niet door de goederen te „hebben”, maar door ze met gulle hand weg te schenken. Bij elke belangrijke gebeurtenis in zijn leven richt hij feesten aan en hoe guller hij op deze feesten is met het wegschenken van voedsel, hoe hoger hij in aanzien staat en hoe invloedrijker hij in de gemeenschap zal zijn.

In de primitieve gemeenschap draait begrijpelijkerwijze het gehele leven om voedsel. Er is de laatste tijd veel onderzoek verricht in het dagelijks leven en werken van de primitieven en het oude verhaaltje van de luie wilde, is zo langzamerhand wel de wereld uit. Ook de Papoea heeft het paradijs verloren en moet behoorlijk werken voor zijn dagelijks brood, vooral wanneer hij geheel afhankelijk is van jacht en tuinen. Hij is in onze ogen al zeer slecht toegerust voor deze struggle for life.

Zijn werktuigen zijn beperkt, zijn jacht- en landbouwmethoden primi-

tief. Hij heeft weinig meesterschap over de natuur en bij rampen en tegenspoeden weet hij niet, hoe te zoeken naar natuurlijke oorzaken en komt daardoor terecht bij magische middelen, die in zoverre schaden, dat ze hem vaak afhouden van het zoeken naar — en eventueel het beïnvloeden van die oorzaken. Liever dan een haag aan te brengen om de varkens uit de tuin te houden, zullen vele Papoea's zich bepalen tot wat magische handelingen en formules en er dan maar het beste van hopen.

Land- en tuinbouw staan op zeer verschillend peil in Nieuw-Guinea. In het hooggebergte ziet men nette, goed gewiede tuinen; opgehoogde bedden met een geheel afwateringsstelsel er tussen. Die van Papoea's in de bossen lijken dikwijls nauwelijks meer op tuinen. Een stukje bos wordt opengekapt, het onderhoud en de dunne bomen opgeruimd en verbrand; de grote laat men staan doch steekt er dikwijls aan de voet de brand in, zodat ze afsterven en geen schaduw meer geven. Dan plant of zaait men, gewoonlijk met een pootstok, en daarna is het afwachten welk van de twee het wint: het onkruid of de aanplant. Vaak kan men slechts aan wat opgeschoten pisangstammen zien, dat men niet met secundair bos te doen heeft en bij nader onderzoek ziet men dan nog meer gewassen tussen het onkruid.

Toch is dit geen regel. Er zijn stammen die er ook in het bos meer werk van maken en tot mijn grote verbazing vond ik midden in het oerwoud in de Zuidvlakte van Nieuw-Guinea een zeer deskundig aangelegd tuintje, zoals ik reeds beschreef in Hoofdstuk 4. (zie foto's 24 en 25).

De Papoea is bovendien lang niet altijd vrij in de keuze van zijn tuingronden. Om veiligheidsredenen moet hij zich dikwijls terugtrekken op hellingen en heuvelruggen, waar sterke erosie heeft plaats gehad. In de dalen, waar humus ligt en de grond veelal aanmerkelijk beter is, zou hij veel te gemakkelijk te overvallen zijn tijdens de werkzaamheden en daarom neemt hij liever genoeg met veel mindere kwaliteit. Er zijn gebieden met redelijke gronden, die onbewoond zijn omdat de dominerende stam er de zwakkere uit weert, ofschoon de sterke stam in zijn eigen gebied voldoende goede gronden bezit.

Op Frederik-Hendrik-eiland, dat wel eens vergeleken wordt met een groot bord erwtensoep, voert de primitieve wel een bijzonder harde strijd om het bestaan. Het heeft slechts gedeeltelijk een lage strandwal, waar hoge zee dan bovendien toch nog overheen slaat. Daarbinnen is alleen maar „blubber” en wel zo, dat het er in de droge tijd te droog is om te varen, maar toch nog te nat om te lopen. Het grootste deel van het eiland is dan ook alleen maar te bereizen in de natte tijd, wanneer overal gevaren kan worden.

In deze blubber tuinen maken is niet eenvoudig. Men legt eerst een laag rijshout en biezten uit, daarop een laag modder. Dan weer een laag rijshout en biezten en weer modder; net zo lang tot het aldus

ontstane bed hoog genoeg is om droog te blijven — en dan kan men er op planten.

In vele kuststreken, zoals aan de Waroppen, waar men uitsluitend boven het water leeft en de vaste grond soms kilometers ver weg is, ziet men dikwijls platformen gemaakt, waarop groentebedden zijn aangebracht.

In het algemeen leeft de Papoea in sagostreken gemakkelijker dan in streken waar hij uitsluitend op tuinbouw is aangewezen. Men moet zich echter geen te hoog denkbeeld vormen van dat gemak.

Sago is het meel, dat zich bevindt in het merg van de oogstrijpe sago-palm. De boom wordt geveld en de stam overlangs gespleten, zodat in beide helften het merg bloot komt te liggen. De meelkorrels zitten tussen de vezels in het merg en door kloppen met een soort hamer met scherpe kanten — van hout, bamboe of ijzer — worden die korrels losgewerkt. Wanneer deze geklopte massa in een bak met water wordt gewassen en gekneet, en vervolgens gezeefd, gaan de meelkorrels door de zeef en bezinken daarna in het spoelwater.

De inhoud van de palm varieert sterk naargelang de soort, de bodem en de verzorging. Wanneer men het heeft over opbrengsten van 500 kg, dan gaat deze bewering alleen op voor de mooie, grote, gecultiveerde soorten die men meestal in Ambon heeft. Op Nieuw-Guinea kent men die maar weinig, meestal wordt wilde sago geklopt. Soms ook heeft men wel zogenaamde „sago piara — verzorgde sago”, maar men verstaat dan daaronder complexen, waarin men zorgt voor een behoorlijke onderlinge afstand der bomen en waarvan men de bodem schoon houdt van ondergroei. Bij sommige stammen, die geen natuurlijke arealen hebben, wordt sago aangeplant. Ik vond dat zelfs bij zeer primitieve stammen, hetgeen wel opmerkelijk is en van een vooruitziende blik getuigt, want men kan pas oogsten na 12 tot 15 jaar.

De wijze van kloppen is bij de Papoea in het algemeen zeer gebrekkig. Bij proeven genomen door de Landbouwvoorlichtingsdienst bleek, dat er op de Ambonse manier bijvoorbeeld bijna 100 % meer uit een stam werd gehaald. Men mag gerust aannemen, dat de primitieve Papoea gemiddeld zeker niet meer dan 125 kg nat sago-meel uit een boom krijgt. Het verhaal dat een Papoea een paar dagen sago gaat kloppen om daarna twee maanden gemakkelijk te leven, berust dan ook niet op de werkelijkheid.

Sago is een hoogwaardig voedingsmiddel. Droge sago heeft evenveel calorieën als droge rijst, n.l. 360 per 100 gram. Maar het heeft in tegenstelling tot rijst geen eiwitten en geen vitaminen, zodat er veel meer werk gemaakt moet worden van de bijvoeding. In het gebergte is het dagelijks menu bijvoorbeeld overwegend peulvruchten met bladgroenten, pisang en af en toe wat vlees. De bosbewoners hebben tuinen met knolvruchten, maar vinden hun vet en eiwitvoeding in jacht en visserij.

Sago heeft totaal geen eiwit en daarom kan sago ook alleen als hoofd-

voedsel gegeten worden wanneer men er voldoende vis en schaaldieren bij kan vinden. Waar dit niet het geval is, ziet men steeds tuinaanleg naast de sagowinning.

In sagostreken kapt men dikwijls sagobomen om, splijt ze en laat ze dan liggen rotten. In het rotte merg ontwikkelen zich dan de engerlingen van grote boktorren, die ik reeds eerder beschreef als de lekkernij bij uitstek voor Papoea en Ambonees.

Bereidingswijzen van sago zijn er vele. De eenvoudigste manier is wel plakken snijden van het rauwe merg en deze koken of roosteren. Dan worden ze gekauwd en de vezels uitgespuwd. Vaak ook wordt het nog natte meel in vormen gegoten en dan in het vuur gebakken. De koeken zijn handig op reis en lang houdbaar. Ze worden droog opgeknabbeld, voelen aan als zand in de mond en zijn naar ons idee smakeloos.

Een gewone manier is ook die, waarbij men een bamboegeleding vult met natte sago; de bamboe wordt in het vuur gelegd en als hij splijt is de spijs gaar. De meest gebruikelijke manier is echter om er pap — papeda — van te maken. Het natte meel wordt gewoon gekookt, de bijspijzen worden erin gemengd of afzonderlijk gegeten. Waar men nog geen vuurvast vaatwerk kent, wordt de sagopap gedaan in een soort emmertje, gemaakt van een grote bladschede. Dan maakt men stenen gloeiend in het vuur en gooit die in de pap — en men kijkt gewoonlijk niet te nauw of ze wel schoon zijn. Zijn de stenen afgekoeld, dan is ook de pap gaar.

Het menu van de Papoea is de aandacht waard, want van een juiste voeding hangt voor een groot deel zijn weerstandsvermogen af en de mogelijkheid om vooruit te komen. Een eigenlijk menu-onderzoek is bij ons nog nergens verricht, wel in het Australische gedeelte. Men moet voorzichtig zijn met het trekken van oppervlakkige conclusies. De Papoea heeft geen huishoudboekje en geen vaste maaltijden, zodat men er niet zo gemakkelijk achter komt wat en hoeveel hij eigenlijk eet. Hij pikt zo langs de weg hier en daar een engerling of een hagedis, een slak of een bosvrucht, poft onregelmatig wat knollen in het vuur, enz. Onderzoekers, die dat eens nauwkeurig wilden uitpluizen, gingen dan ook eenvoudig bij een Papoeafamilie logeren, leefden geheel met hen mee en noteerden zorgvuldig wat ieder in de loop van de dag in de mond stak.

Volgens het Australische onderzoek schijnt de Papoea, in het algemeen althans, niet te kort te komen aan calorieën, maar het diët is zelden gebalanceerd. Men kan dat trouwens als leek ook wel constateren: hier ziet men weinig groenten, daar mankeert het aan vetten, elders zijn het weer te weinig eiwitten of gekleurde vruchten.

Dat er iets mis moet zijn met het menu van de meeste Papoea's blijkt ook duidelijk wanneer de Papoea uit de kampong terecht komt in het leger of bij de politie, of wanneer hij als arbeider geregeld toebereide voeding krijgt; insgelijks bij de kinderen op de internaten.

In weinige maanden is hun fysiek zienderogen vooruitgegaan. Zelfs al heeft het „normale” menu voldoende calorieën, er zijn ook tijden dat de Papoea te weinig krijgt. Misoogsten zijn zeker niet zeldzaam en hij heeft, naast sago, geen lang houdbare tuinproducten, zodat mislukking niet door eerdere voorraadvorming kan worden opgevangen.

Tabak wordt zeer veel verbouwd in Nieuw-Guinea, maar niet door alle stammen. Daar echter, men mag wel zeggen elke Papoea verzot is op tabak, heeft dit een levendige ruilhandel ten gevolge. Men heeft wel willen aannemen, dat de tabak na de ontdekking door Columbus van Amerika uit is verbreid. Deze theorie heeft mij altijd zeer apocrief geleken. Wel neemt, ondanks het traditionalisme van de cultuur, de Papoea niet moeilijk andere elementen over, doch dit zou betekenen, dat in minder dan vier eeuwen de tabak zou zijn doorgedrongen tot in de verste, meest geïsoleerde oorden van Nieuw-Guinea. Er is nog geen stam aangetroffen in het hooggebergte, of elk huisje heeft er zijn tabakstuinje; en zijn suikerrietaanplant. Bovendien is er een levendige ruilhandel van tabak uit de Baliemvallei naar de bewoners van de Meervlakte, die veel dichterbij de kust wonen. Dat constateerde ik enige malen in Bernhardkamp aan de Idenburgrivier. De tocht van de Kontiki heeft overigens een nieuw licht geworpen op de cultuurverbreiding van Amerika naar Polynesië en Micronesië.

Over geheel Nieuw-Guinea is er een levendig ruilverkeer, zelfs tussen stammen die vijandig tegenover elkaar staan. In elke stam zijn er wel enige mensen die relaties aan de andere zijde hebben, meestal door huwelijk, en die zo het verkeer onderhouden.

Bij zijn vrienden ruilt men op zakelijke wijze en met veel afdingen, maar heel veel is de ruil hier gecamoufleerd in de vorm van een geschenkenwisseling, waarbij men allerlei regels in acht heeft te nemen. Het systeem is dikwijls zeer ingewikkeld, maar het komt er toch steeds op neer, dat ieder aan zijn trek komt.

Vooraf bij elkander vijandige, of althans elkaar niet vertrouwendende stammen, kent men de „silent barter”. De man of de groep die iets aan te bieden heeft, legt de goederen neer op een in het oog vallende, meestal uit gewoonte bekende plaats, en trekt zich dan terug. Gegadigden van de andere partij bezichtigen de waar en leggen ernaast de goederen die zij er in ruil tegenover willen stellen. Dan trekt deze partij zich terug en komt de eerste partij te voorschijn. Zij keurt het tegenbod; bevalt het niet, dan neemt zij de eigen goederen weer mee terug; bevalt het wel, dan neemt zij de in ruil aangeboden waren mee. De tegenpartij ziet dan bij terugkomst het resultaat. Zo komen vele transacties tot stand zonder dat de partijen elkaar ooit zien.

Toen ik in 1937 na een doorsteek van de Waroppen naar de Meer-
vlakte via de Mamberamo huiswaarts keerde, sloeg een van mijn
prauwen te pletter in de Bataviaversnellingen. Ik had weinig vivres
over en kon me de tijd om een nieuwe prauw te maken moeilijk

meer permitteren. Doch ziet, beneden de versnellingen lag een prachtige Papoea-prauw; bevolking was er in geen velden of wegen te bekennen. Toen heb ik een mooie grote bijl en een lap rood katoen aan de boom gebonden, waaraan de prauw lag gemeerd en deze meegenomen.

In 1939 ontmoette ik die stam en vroeg of ze zich het verdwijnen van de prauw nog herinnerden en of ze boos waren geweest?

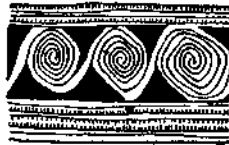
Oh, was U dat? Nu, dat was best in orde, zo doen wij het ook. En wij waren wát blij met die mooie bijl!

In het centrale gebergte wordt zeer veel gereisd. Overal vindt men handelswegen, dikwijls druk belopen en de bergpapoea is veel op stap, soms weken en maanden aan een stuk. Een gewild artikel is zout, dat slechts op enkele plaatsen in zoutbronnen wordt gewonnen, maar over honderden kilometers afstand wordt verhandeld.

In deze streken handelt men meestal met kaurischelpen, die waardeschattingen natuurlijk veel gemakkelijker maken. Men kent nog wel meerdere ruilmiddelen, ook andere, grotere schelpen en armbanden van schelpen gemaakt e.d. maar deze hebben toch geen van alle het karakter van geld, dat de kauri wel in sterke mate heeft.

De Papoea is nog sterk gebonden aan de goederenhuishouding. In de omgeving van de bestuursvestigingen is deze huishouding opgebroken, in zoverre dat hij daar werkt en tuinproducten levert voor geld, dat hem in staat stelt westerse goederen te kopen. Hij vindt zijn normale levensonderhoud echter nog als vanouds in bos, tuin of op zee en hij kon daar in de Japanse tijd ook weer geheel op terugvallen.

Natuurlijk zou hij ijzer, bijlen, kapmessen, messen, potten en pannen niet meer goed kunnen missen en raakt hij ook aan de andere werktuigen uit de westerse wereld steeds meer gewend. Hij krijgt behoeften en dat is de beste manier om hem tot geregelde arbeid te brengen en in te schakelen in de westerse geldhuishouding. Zijn behoeftencomplex vertoont op het ogenblik nog merkwaardige aspecten, maar langzamerhand zal hij leren zijn geld aan nuttige zaken te besteden. De opvoeding kan daar veel aan doen.

EEN UITSTERVEND RAS?

MEN HOORT WEINIG OPTIMISTISCHE GELUIDEN OVER DE levensvatbaarheid van het Papoea-ras en men baseert dit pessimisme op de huidige situatie en het verloop in de laatste 50 jaar. Het resultaat wordt geformuleerd als volgt: het ras gaat langzaam achteruit in getal, of is op zijn best stationnair.

Dat er in de laatste halve eeuw een grote achteruitgang is geweest, althans aan de kust, moet wel aangenomen worden. De aantallen — schattingen uiteraard — die onderzoekers aan het begin dezer eeuw, en vooral gedurende de Militaire Exploratie over diverse streken opgaven, vertonen vergeleken met de huidige situatie verschillen zo groot, dat ze slechts voor een deel op vergissingen of onjuiste taxaties te boeken zijn en evenmin verklaard kunnen worden door mogelijk plaats gehad hebbende verhuizingen van bevolkingsgroepen naar tot nu toe onbekende streken.

Al zijn de cijfers op zich zelf dan niet werkelijk overtuigend, de gegevens komen overeen met wat overal in de Zuid-Pacific is geconstateerd; en speciaal voor zover Zuid Nieuw-Guinea betreft met de resultaten van het aldaar in 1948 gehouden onderzoek.

Wij hebben dus het verschijnsel: aanzienlijke achteruitgang in de streken, die voor het eerst in contact kwamen met de westerse beschaving, als gegeven te aanvaarden.

Waarom moet deze achteruitgang geweten worden?

Het is natuurlijk mogelijk, dat dit proces al aan de gang was voordat het contact met het Westen tot stand kwam, hoewel dit niet waarschijnlijk lijkt. Eerder moet men aannemen dat de toestand voordien, over het geheel genomen, stationnair was. Wanneer wij de omstandigheden beschouwen waarin in haar eigen staat, onberoerd door invloeden van buiten, deze bevolking leeft, dan zal men moeilijk kunnen aannemen, dat er vooruitgang in gestalsterkte was. Er is echter geen reden te veronderstellen, dat de achteruitgang van de laatste halve eeuw het einde was van een reeds eerder ingezet proces.

De Papoea laboreert aan verschillende ernstige ziekten. Het meest verbreid is de malaria, waarvoor de volwassenen langzamerhand een zekere immuniteit verkregen hebben. De medici nemen aan dat aan deze ziekte een groot deel der kindersterfte moet worden geweten, hetzij direct dan wel indirect tengevolge van vermindering van het weerstandsvermogen.

Dezelfde ernstige gevolgen heeft ook de framboesia, een ziekte als de

syphillis, maar niet van venerische aard. Bij vele stammen ziet men nauwelijks nog gezonde mensen; tallozen lopen met afzichtelijke wonden, mismaakte ledematen, vol zweren. Keer op keer krijgt men dan ook bij demografisch onderzoek als doodsoorzaak opgegeven: grote wonden.

Het diëet van de Papoea, ofschoon meestal voldoende in quantiteit, is zeer slecht gebalanceerd en dit moet hem vanzelf vatbaar maken voor en minder weerstand geven tegen allerlei ziekten.

De zuigelingensterfte — de sterfte in het eerste jaar — is enorm. Helaas beschikken wij vrijwel niet over exact cijfermateriaal, zodat we ons meestal tevreden moeten stellen met schattingen en globale onderzoekingen, die in de meeste gevallen wijzen op een kindersterfte van 300 à 400 per duizend levend geboren. Men zal zich afvragen of dit nu niet wat erg hoog geschat is, maar mijn eigen taxatie bij stammen die niet onder medisch toezicht stonden, lag ook tussen 4 à 500. Ofschoon hun onderzoek verre van compleet is, hebben onze Australische burens wel enige gegevens. Ook daar word gerapporteerd, dat in sommige streken de zuigelingensterfte 480 per 1000 bedroeg en dat 1 op elke 15 moeders bij de geboorte stierf. Bij ons werd gemeld dat omstreeks 1930, in de directe omgeving van het Zendingsziekenhuis te Korido op Biak, de zuigelingensterfte toch nog 200 per duizend bedroeg.

Wij behoeven ons daar tenslotte niet zo over te verwonderen. Men zie de volgende cijfers over zuigelingensterfte per 1000 geboorten in 1900 en 1938.

	1900	1938
Nederland	148	39
Engeland	152	57
Frankrijk	154	67
Duitsland	199	65
Oostenrijk	220	90
Roemenië	307	182
Chili	349	248

Als wij daarbij nog bedenken, dat deze cijfers samengesteld zijn uit een verhoudingsgewijs veel lager cijfer bij de goed gesitueerde klasse en hogere cijfers bij de arme klasse, dan is zelfs een cijfer van 500 nog niet eens zo verwonderlijk hoog bij „wilde” Papoea’s, die elk hygiënisch begrip missen, bij wie de moeders een onjuist diëet volgen en bij wie van medische hulp geen sprake is.

Bovendien is kindermoord bij vele stammen, die niet onder bestuur gebracht zijn, een gewoon verschijnsel; er zijn talloze gevallen bekend. Tweelingenmoord, hetzij van één, hetzij van beide kinderen, is zelfs bijna algemeen. Het was vroeger gebruikelijk in de omgeving van Hollandia, het is het nu nóg in de nog niet onder intensief bestuur staande streken van Inanwatan. De controleur probeerde enige jaren

geleden de misstand tegen te gaan door een flink geschenk uit te loven voor elke tweeling van 6 maanden of ouder die hem werd getoond. Verder zagen wij in voorgaande hoofdstukken reeds voldoende van het leven van de Papoea om te begrijpen, dat moord en doodslag aan de orde van de dag zijn. Het is niet te taxeren, hoeveel mensenlevens hiermee dagelijks gemoeid zijn. Men denke maar eens aan de calculatie van pater Vertenten over het aantal gesnelde koppen en de taxatie van controleur den Haan.

Dat deze bevolking niet kan toenemen, zal eigenlijk niemand verbazen. Wat zijn dan nu de oorzaken van de plotselinge massale achteruitgang bij verschillende groepen sinds de laatste 50 jaren?

Vrijwel algemeen wordt aangenomen, dat de oorzaak ligt bij — groten-deels geïmporteerde — epidemische ziekten. Over geheel Polynesië en de andere helft van Nieuw-Guinea werden epidemieën gemeld met desastreuze gevolgen. De ontzettende ravage, aangericht door het — vermoedelijk inheemse — venerisch granuloom in Zuid Nieuw-Guinea is bekend; de influenza-epidemie van 1918 hield daar en in andere streken niet minder huis.

Herhaaldelijk verneemt men bij adatonderzoek, dat nog vrij kort geleden, tijdens het leven der huidige generatie of dat van hun vaders, de kampongs werden gehalveerd, of erger, door plotseling optredende ziekten.

Als gevolg van slecht diëet, malaria, framboesia enzovoorts bezit de Papoea slechts geringe weerstand ten opzichte van zulke infectieziekten, waartegen hij van nature toch al niet gewapend is, omdat de meeste ervan onbekend waren in Nieuw-Guinea. Wanneer een dergelijke catastrofe plaatsvindt kan hij niets, maar dan ook niets doen, dan wat magische middelen toepassen, want de medische voorziening was en is op Nieuw-Guinea op treurige wijze ontoereikend.

De aanhangers van de theorie, die de achteruitgang van het bevolkingsaantal wijt aan psychologische factoren, menen dat daar, waar Bestuur, Missie en Zending alle oude gebruiken komen verbieden, een morele depressie volgt; dat daar voor de Papoea slechts een leven overblijft, waar hij geen belangstelling meer voor kan hebben; dat hij daardoor alle levensvreugde verliest.

Nu is het zeker juist, dat er gevaar voor morele depressie ontstaat, dat zij zelfs in feite is ontstaan, maar het zijn voornamelijk de oudere mannen die er aan lijden, die geen geestelijke soepelheid genoeg meer hebben om zich bij nieuwe toestanden aan te passen. A priori behoeft ook niet ontkend te worden, dat zo'n psychische depressie invloed kan hebben op het geboortecijfer. Dit zou dan echter moeten zijn op een der volgende manieren: a) de mannen huwen niet meer — en de praktijk wijst uit dat zij dat wel doen —; b) de mannen en/of vrouwen worden steriel; c) vruchtafdrijving wordt toegepast. De beide laatste mogelijkheden zijn volkomen onbewezen.

Helaas wreekt zich ook hier weer het gebrek aan cijfers. Er mag in

sommige streken dan al een klein kindertal gerapporteerd worden, meestal is het omgekeerde het geval. Ook in het Australische gedeelte, waar men van sommige streken wel cijfers heeft, is het percentage kinderen zeer bevredigend. Onze eigen gegevens, afkomstig van de bestuursregistratie, zijn onvoldoende bruikbaar, omdat niet alle ambtenaren dezelfde leeftijd hebben aangenomen als grens tussen kinderen en volwassenen en omdat de leeftijden geschat moeten worden, hetgeen zeer moeilijk is en tot onjuiste cijfers aanleiding geeft. Doch, zelfs een maximale onjuistheidsfactor in aanmerking genomen, is in vergelijking met Europese landen de verhouding kinderen—volwassenen, zowel in Nederlands- als in Australisch Nieuw-Guinea in het algemeen zeer bevredigend te noemen.

Men dient echter in aanmerking te nemen, dat de meeste dezer cijfers dateren van de laatste tijd en afkomstig zijn uit streken, die al onder geregeld bestuur zijn gebracht niet alleen, maar waar de bevolking zich reeds aangepast heeft aan het Christendom en zijn levenswijze; uit streken, waar de oude, funeste toestanden grotendeels afgedaan hebben en waar een zekere — zij het allesbehalve adequate medische voorziening bestaat. Deze cijfers zijn dus opgenomen onder omstandigheden, die aanmerkelijk beter waren dan die welke heersten in de tijd van de massale achteruitgang.

Slechts ten aanzien van één gebied beschikken wij over iets meer cijfermateriaal, en wel voor Zuid Nieuw-Guinea waar de Marind-Anim in het tweede decennium van deze eeuw in het centrum van de belangstelling kwamen te staan, daar zij dreigden onder te gaan aan het venerisch granuloom en Spaanse griep.

De huidige kustbevolking van dit gebied bedraagt nog ongeveer 33 % van die van 1908; vooral tussen 1908 en 1915 werd een scherpe daling van het bevolkingscijfer geconstateerd, gevolg van het venerisch granuloom, waarna in 1918 een griep-epidemie hier een ware ravage aanrichtte en ongeveer een vijfde gedeelte van de bevolking ten grave sleepte. Sindsdien heeft de daling van het bevolkingscijfer zich nog verder voortgezet, maar het heeft er toch de schijn van dat in de laatste jaren een meer stationnaire toestand is bereikt.

In 1938 kwam Dr. J. van Baal tot de slotsom dat „een definitieve conclusie omtrent het voortbestaan der Marind en hun naburen niet voor 1950 getrokken (zal) kunnen worden”.

In 1948 werd hier op initiatief van de Assistent-Resident L. G. Boldingh een zo nauwkeurig mogelijk onderzoek ingesteld naar de getalsverhoudingen der verschillende leeftijdsklassen bij deze stammen en werd van de grootste groepen een bevolkingspyramide opgesteld.

Een dergelijke pyramide (die in een normaal geval een brede basis vertoont, gevormd door de baby's, naar boven steeds smaller wordt, daar elke opvolgende jaarklasse kleiner is dan de voorgaande, en eindigt in een spitse top, gevormd door een klein getal ouden van dagen) vertoonde bij de Marind-Anim van de Zuidkust een geheel

ander beeld. Hier werd namelijk een onevenredig zware top aangetroffen, bestaande dus uit een groot aantal oudere personen, daaronder een sterke insnoering bij de dertig- tot veertigjarigen — gevolg van het feit dat het venerisch granuloom dertig tot veertig jaar geleden het geboortecijfer sterk deed dalen en tegelijkertijd het babysterftecijfer naar boven joeg — terwijl verder naar de basis toe — bij de jongeren dus — de pyramide weer breder werd, aangezien na de effectieve bestrijding van deze ziekte het geboortecijfer weer steeg en het babysterftecijfer daalde.

De zware top van de pyramide wijst erop, dat de betrokken stam aan het begin van deze eeuw veel groter is geweest dan thans en bevestigt zodoende de uitkomsten van de onderzoekingen tijdens de Militaire Exploratie.

Bij stammen, waar een dergelijke zware top wordt aangetroffen, die dus een onevenredig groot aantal oudere personen tellen, kan in de komende jaren een vrij hoog sterftecijfer worden verwacht, zodat het — ook bij een gunstig geboortecijfer en een laag babysterftecijfer — nog zeer onzeker is, of een toename van het totaalcijfer in de naaste toekomst mag worden verwacht.

Men behoeft echter de toekomst van de Papoea in het algemeen volstrekt niet somber in te zien en men mag er op vertrouwen, dat een goed bestuur, medische en hygiënische verzorging en een behoorlijk diët spoedig een aanzienlijke bevolkingsaanwas ten gevolge zullen hebben. Verder bedenke men hoeveel het alleen reeds scheelt in het sterftecijfer wanneer er geen snel- en hongitochten meer plaatshebben, geen moord en doodslag van betekenis meer voorkomt, wanneer er een einde is gemaakt aan kindermoord. Het is de taak van het Bestuur, evenzeer als van Missie en Zending, om er zorg voor te dragen, dat psychische depressies zich niet voordoen — althans bij het tot voortplanting capabele deel der bevolking — door het verlorene te vervangen door iets nieuws en door een geestelijke instelling, die het leven des te meer waard maakt om geleefd te worden.

Hoe het zij, babies sterven niet aan psychische depressies — zij sterven aan organische defecten. Als men het geboortecijfer stelt op 37 per mille, hetgeen het gemiddelde was van het onderzoek van Assistent-Resident Boldingh, dan betekent dit, dat er in Nederlands Nieuw-Guinea — op een bevolking van één millioen — jaarlijks geboren worden 37.000 babies. Stellen wij de zuigelingensterfte op een derde, — dus 333 per mille — hetgeen in doorsnee zeker niet hoog is, dan sterven er jaarlijks 12.333. Zien wij er kans toe om dit sterftecijfer terug te brengen op 100 per mille, dan betekent dit dat er „jaarlijks” 8633 babies „meer” in leven blijven. Men ziet welk een groot verschil dit reeds uitmaakt, b.v. over een tijdsverloop van 25 jaar.

Wanneer wij dan nog mogen aannemen, dat een goede medische dienst in de toekomst alle grote en frequente epidemieën zal weten te onderdrukken, dan meen ik dat het gerechtvaardigd is een sterke toe-

name van de bevolking van Nieuw-Guinea te verwachten — uiteraard voor elke streek gerekend vanaf het moment, waarop een werkelijk goed bestuur en een adequate medische voorziening aan de bevolking is gebracht. Wie in de toekomst ziet, zowel naar het belang van de Papoea als naar de economische mogelijkheden van het land, zal beseffen dat het hoogst noodzakelijk is zo spoedig mogelijk tot een effectief bestuur van het gehele eiland over te gaan.

Nieuw-Guinea is inderdaad dun bevolkt en men spreekt hierover, alsof het zich daardoor eigenlijk in een zeer uitzonderlijke positie bevindt. Er is echter een hele serie Afrikaanse koloniën met een even geringe bevolkingsdichtheid. Angola, Betchuanaland, Frans Equatoriaal Afrika, Frans West Afrika, Noord en Zuid Rhodesia en Zuid-West Afrika hebben alle ongeveer evenveel of minder bewoners per vierkante kilometer dan Nieuw-Guinea.

In deze gebieden — en bijvoorbeeld ook in de Belgische Kongo — zijn grote oppervlakten leeg of bijna leeg en het merendeel der bevolking woont in grotere of kleinere concentraties bij elkaar. Een derde deel van de Kongo — dus $20 \times$ Nederland — heeft minder dan 2 inwoners per km².

In Nieuw-Guinea is dat precies zo het geval. Het thans onder bestuur gebrachte en geregistreerde gebied telt rond 225.000 zielen op een oppervlakte van 100.000 km². Daarvan wonen er echter 136.000 op 16.000 km², voornamelijk kustgebieden. De dichtheid is hier dus al aanmerkelijk groter.

Nog sterker spreekt dit in het centrale bergland, waar, tussen lange reeksen barre ketens, in enige valleien, ruw geschat 250.000 zielen wonen op een oppervlakte van 4000 km².

Het is duidelijk, dat de Overheidsbemoeienis zich speciaal moet richten op deze concentraties. Die in de kustgebieden kan men al zeer gemakkelijk beschouwen als eilanden in de zee, waar men met bootverbindingen en niet met landwegen rekent. Hier zowel als in het binnenland moet bovendien het beleid zich richten op het vergroten van deze concentraties; moet men dus trachten de verspreide bevolking te bewegen, zich langzamerhand dichter bij de centrale punten te vestigen en hun moerassen of ontoegankelijke berggebieden te verlaten.

Zo zullen vele nadelen van de geringe bevolkingsdichtheid kunnen worden geneutraliseerd.

Foto Boendermaker.

Aan het Zuiderstrand.

Foto 24. Deskundig aangelegde en goedverzorgde Papoea-tuin, diep in het oerwoud. Rechts bovenaan is de rivier zichtbaar.

Foto 25. Hetzelfde tuintje van dichtbij gefotografeerd.

BINNENLANDS BESTUUR

IN 1919 ZETELDE ER TE BATAVIA EEN REGERING, DIE HET BELANG van Nieuw-Guinea inzag en het tot een aparte residentie verhief. Korte tijd zag het er naar uit, dat het land definitief was ontwaakt, maar het bleek een illusie te zijn, die bovendien maar kort duurde — tot 1923 namelijk. Toen was er malaise en men had kennelijk al spijt van die grote voortvarendheid. Bovendien was men in 1919 ook wel een beetje beïnvloed geweest door Duitse kapers op de kust, die een oogje op Nieuw-Guinea hadden laten vallen. Maar in 1923 was dat gevaar geweken; men kon dus weer afbreken wat er gebouwd was en het gewest werd — en bleef tot aan de laatste wereldoorlog — een aanhangsel van de Molukken. De Resident zat op Ambon, de hoofden der diverse diensten daardoor ook. Zij maakten gewoonlijk eenmaal per jaar een dienstreis naar Nieuw-Guinea. Er was een „afdeling” Noord Nieuw-Guinea met een Assistent-Resident te Manokwari, een afdeling West Nieuw-Guinea met een Assistent-Resident te Fak-Fak en de rest, Zuid Nieuw-Guinea, had men maar ondergebracht bij de afdeling Toeval op de Kei- en Aroe-eilanden; dat spaarde in elk geval op de begroting een Assistent-Resident met staf uit.

De afdelingen waren verdeeld in onder-afdelingen, tien in totaal; ze waren dus elk „gemiddeld” iets groter dan Nederland. Enkele waren kleiner, andere weer veel groter. De grenzen waren zo'n beetje in het wilde weg getrokken, met nogal forse lijnen. Of een lapje grond, zo groot als een flinke Nederlandse provincie links of rechts van de lijn kwam te liggen, hinderde niet. Op de meeste grenslijnen kon je toch niet komen, tenzij met een flinke politiepatrouille, want de Nederlandse onderdanen in die grensgebieden schoten op vreemdelingen van elke kleur.

Bij de indeling was wel erg veel „wishful-thinking” geweest; het was voor de controleurs menselijkerwijs onmogelijk om geheel hun ressort te bereizen. De enige maal bv. dat de zuidgrens van de onderafdeling Hollandia werd bereikt, was tijdens de expeditie naar de Wilhelminatop in 1922.

Voor de oorlog was er reeds van verscheidene zijden betoogd, dat Nieuw-Guinea afzonderlijk behoorde te worden bestuurd. In 1938 besliste de Gouverneur-Generaal „dat meer soepelheid mag worden betracht in de toepassing van allerlei regelingen, die voor geheel Indië gelden, doch voor Nieuw-Guinea met zijn zo afwijkende status

soms zeer ongeschikt en belemmerend zijn gebleken". Hiermee werd wel zeer duidelijk erkend, dat Nieuw-Guinea iets anders was dan Indië en velen waren zelfs van mening, dat de vorming van een aparte residentie nog niet voldoende zou zijn, maar dat het een afzonderlijke kolonie moest worden, opdat er een geheel eigen beleid gevoerd zou kunnen worden.

Erg veel verschil heeft de beslissing van de Gouverneur-Generaal in de praktijk niet gemaakt en dat was ook te verwachten. Met een beetje soepelheid in de toepassing van bepalingen die niet deugden, was Nieuw-Guinea niet geholpen; vooral niet, wanneer men zich te Batavia in ambtelijke nota's van de kwesties meester maakte en de beslissing in handen lag van ambtenaren die het land nooit hadden gezien.

Na de oorlog bestond het gevaar natuurlijk, dat over dit probleem een langdurige pennestrijd zou ontbranden. Die is gelukkig voorkomen, Nieuw-Guinea werd geruisloos een zelfstandige residentie, zonder enig geschrijf. Een nieuwe administratieve indeling werd tegelijkertijd doorgevoerd; vier afdelingen werden geformeerd: Noord-, West-, Zuid- en Centraal Nieuw-Guinea, elk met een Assistent-Resident aan het hoofd. De onderafdeling Japen en Schouten-eilanden werd gesplitst in Japen en Biak; een nieuwe onderafdeling Meervlakte werd geschapen, ofschoon nog niet bezet. De afdeling Centraal Nieuw-Guinea bestaat ook nog slechts op papier, alleen de Wisselmeren-post is tot dusverre bezet. De andere onderafdelingen, ofschoon nog steeds veel te groot, zijn nu echter tot iets redelijker proporties teruggebracht.

Onder het nieuwe bewind, na de Souvereiniteitsoverdracht, is de indeling dezelfde gebleven; de afdelingen werden echter residenties met aan het hoofd residenten, die rechtstreeks ondergeschikt zijn aan de Gouverneur.

De onderafdelingen vertonen grote verschillen, in bevolking niet alleen, maar evenzeer in topografie en klimaat. Er zijn een paar ressorten, waarvan het binnenland praktisch onbewoond is, zoals de eilanden Biak en Japen en grotendeels ook die van de Radjah-Empatgroep. Voor zijn bemoeienissen met de bevolking kan de controleur in zulke gebieden volstaan met varen langs de kust, terwijl hij alleen naar het binnenland hoeft om het terrein te leren kennen. Met de meeste onderafdelingen is het echter anders gesteld. Manokwari b.v. heeft wel een kustgebied, dat per boot bezocht kan worden, maar een groot deel van de bevolking woont in het binnenland, in zeer zwaar bergterrein, waar tourneren heel wat van het fysiek eist. De meeste onderafdelingen zijn topografisch van gemengde aard; dat wil zeggen, dat er gewoonlijk enige grotere of kleinere rivieren doorstromen, zodat men dikwijls over hele afstanden kan varen, terwijl er toch grote oppervlakten overblijven die te voet bezocht moeten worden. Weliswaar zijn er een aantal bevolkingscon-

centraties, maar grote stukken zijn dun bevolkt en het is dikwijls dagen lopen van de ene kampong naar de andere.

De bestuursressorten mogen slechts zo groot zijn — afhankelijk van de wijze van transport: per motorboot, per prauw of te voet — dat de ambtenaar alle delen ervan regelmatig kan bezoeken.

Wanneer dat niet het geval is, heeft besturen weinig zin, want dan brengen wij wel cultuurcontact, wij geven allerlei bepalingen en stellen nieuwe regels vast, maar onthouden de Papoea de daarbij volstrekt noodzakelijke voorlichting, leiding en toezicht, die hem gegeven moeten worden — en wel in eerste instantie door de bestuursambtenaar. In het stadium, waarin de bevolking nu nog verkeert, heeft de bestuursambtenaar een overwegende invloed op de Papoea, die de ratio van zovele bepalingen en nieuwigheden niet inziet. Hij doet wat van hem gevraagd wordt, wat de bestuursambtenaar van hem verlangt, in het persoonlijk vertrouwen dat het wel goed zal zijn, ook al begrijpt hij het waarom niet. En evenzeer als de primitieve maatschappij een organisch niet te splitsen geheel is van factoren, die in onze maatschappij volkomen los van elkaar zijn komen te staan, zo moet ook het bestuur functionneren als eenzelfde levend organisme dat alle facetten van het maatschappelijk leven overziet.

In de Papoea-maatschappij is een wijs man niet alleen maar wijs in een enkel opzicht; hij is wijs in „alles”, wat het leven aan problemen stelt. Hij begrijpt niet, dat bij ons de levensgebieden gescheiden zijn; dat wij deskundigen hebben, die alleen maar deskundig zijn op hun eigen gebied en niet op dat van een ander. De hoogste gezagsdrager heeft in zijn ogen de hoogste wijsheid; en het is deze gezagsdrager, die in deze nieuwe sfeer voor hem moet kunnen oordelen. Nauwe samenwerking tussen alle takken van dienst is dus geboden, om eensgezind te kunnen zijn in de opvoedende taak.

Daarom is juist de coördinerende taak van de bestuursambtenaar zo belangrijk; zonder deskundig te zijn, moet hij de consequenties van maatregelen van alle diensten kunnen overzien en beoordelen. Juist in Nieuw-Guinea, waar van de bevolking en haar begrippen nog zo weinig bekend is, waar dus gemakkelijk fouten kunnen worden gemaakt, is dit noodzakelijk. Waterstaat zal ergens een brug willen bouwen — en dat zal technisch gezien wel de juiste plaats zijn; of de Landbouwvoorlichting wil ergens iets laten planten — en technisch gezien zal het wel het juiste gewas op de bodemkundig juiste grond zijn. Maar de bevolking kan in haar adat en gebruiken voorlopig onoverkomelijke bezwaren hebben tegen die plaats of dat gewas. Op Java weet elke „groene” al heel gauw, dat je een waringinboom niet zonder meer kunt omkappen omdat daarin geesten huizen; want zeer vele ethnologische gegevens op Java en andere eilanden zijn gemeengoed geworden. Maar wie weet wat de waringins van Nieuw-Guinea zijn? Wie weet op Nieuw-Guinea wat verboden dieren en gewassen,

wat heilige of verboden plaatsen zijn? De waterstaatsambtenaar zou wel eens spoedig kunnen bemerken, dat hij geen arbeiders aan die brug krijgt en de landbouwambtenaar ondervinden, dat de bevolking pertinent weigert om een bepaald stuk grond te bewerken, of, bang om openlijk te weigeren, alle werkzaamheden saboteert. Er is zoveel in de westerse cultuur, dat bots met Papoea-overtuiging en Papoea-begrippen; het is zeker niet altijd nodig daarvoor op zij te gaan, maar het is meestal noodzakelijk, en zeker altijd nuttig, te weten dat er botsingen zijn.

Het is in de eerste plaats de bestuursambtenaar, die dit alles moet onderzoeken; die de bevolking moet leren begrijpen om daardoor in staat te zijn, de onderzoekings- en voorlichtingsarbeid van de andere diensten te coördineren en de weg voor hen te bereiden bij moeilijkheden en wanbegrip.

Een wel zeer helder voorbeeld van deze moeilijkheden vinden wij bij de Dobu, een stam in Australisch Nieuw-Guinea. Man en vrouw hebben daar elk hun eigen tuinen, waarin Yam — een knolgewas — het hoofdvoedsel is. Nu leeft in deze gemeenschap de rotsvaste overtuiging, dat in iemands tuin alleen kunnen groeien Yam's, afkomstig van zaad uit de tuinen van de eigen bloedverwanten van moederszijde, en dat zij alleen zullen gedijen door het gebruik van toverformules, die men van dezelfde bloedverwanten heeft geerfd. De man zal dus nooit voor zijn aanplant zaad mogen gebruiken uit de tuin van zijn vrouw, of omgekeerd. En man en vrouw hebben elk hun eigen toverformules, die zij zorgvuldig voor elkaar geheim houden. Een onderzoeker probeerde iemand te verleiden om door hem meegebracht zaaizaad van de beste kwaliteit in zijn tuin te planten en hij bood er daarenboven nog een flinke fooi voor aan. De man weigerde echter pertinent; op de eerste plaats zou dat toch zeker mislukken, zo zei hij, maar bovendien zou hij zich bij zijn vrienden onsterfelijk belachelijk maken.

Men ziet, in zulke omstandigheden staat de Landbouwvoorlichtingsdienst machteloos; hier moet eerst een algehele ommezwaai komen in de geestelijke instelling van de bevolking, wil men op agrarisch gebied iets bereiken. Al zullen nu lang niet overal zulke duidelijke en positieve moeilijkheden naar voren komen, in de meeste primitieve culturen komen toch allerlei begrippen voor, die remmend werken op de invoer van nieuwigheden. Het is de taak allereerst van de bestuursambtenaar om die remmingen op te sporen; en dikwijls ook: om gunstige aanknopingspunten te vinden.

Verder is de bestuursambtenaar in Nieuw-Guinea qualitate qua explorateur, want behalve Biak is er geen enkele onderafdeling of zij heeft nog grote stukken totaal onbekend gebied, die onderzocht moeten worden. Dit is geen „tourneren” in de auto, te paard of op de fiets; dit is „exploreren” van volkomen maagdelijk oerwoud, per prauw of te voet, of beide, zonder betrouwbare of zelfs geheel zonder

kaarten. Hij zal geen wegen vinden en geen bruggen; hij zal over bevolkingspaden moeten lopen of zich een weg kappen; hij zal rivieren moeten doorwaden, er overheen zwemmen of zich een vlot maken. Er zullen geen hotels of pasanggrahans zijn, dus hij zal zich zijn eigen bivakjes voor de nacht moeten bouwen.

Expedities zullen grotere afstanden afleggen en veel meer personeel en middelen ter beschikking hebben, maar de bestuursambtenaar doet op zijn „bestuurspatrouille” hetzelfde werk, met evenveel of meer ontberingen en met niet minder persoonlijk gevaar. Nog in 1947 liet de controleur van Inanwatan, Böck, een jong en veelbelovend bestuursambtenaar, zijn leven in de Klawilis-rivier, bij de uitoefening van zijn „normale” bestuurstaak. En wat de taak is van een controleur in een koppensnellersressort zagen wij reeds.

Het werk van de bestuursambtenaar is zelfs belangrijker dan dat van expedities; want hij ontdekt en rapporteert niet alleen, maar hij moet de resultaten van zijn ontdekking consolideren. Hij moet de bevolking opzoeken in alle hoeken van zijn ressort, de ligging van de kampongs bepalen en het zielental registreren. Hij moet zo goed mogelijk hun zeden en gebruiken leren kennen, gezagsverhoudingen uitvinden, gegevens over de taal verzamelen. Daarnaast zal hij middelen moeten beramen om deze bevolking onder regelmatig bestuur te brengen, paden laten aanleggen en posthuizen bouwen. Hij zal orde en rust moeten verzekeren en de vele en veelsoortige geschillen op vreedzame wijze zien te regelen. Hij zal moeten nagaan, waar politieposten moeten komen en waar scholen opgericht kunnen worden en hoe de nieuw ontdekte onderdanen economisch nuttig kunnen zijn.

Dat is pioniersarbeid en het is voorwaar een schone taak. Hier begint men aan het werkelijke begin; hier krijgt men niet een halfbewerkte tuin, die men verder moet verzorgen, maar vindt men braakliggende grond, die nog bewerkt moet worden om de eerste zaden te kunnen planten.

Hier passen geen ambtenaren, om met Eboué te spreken, „die menen dat zij hun plicht gedaan hebben door het vereiste aantal uren achter een lessenaar te zitten en daardoor in staat te zijn, aan de zogenaamde competente autoriteit een periodiek rapport toe te zenden, dat is samengesteld uit andere periodieke rapporten, die op hun beurt weer zijn samengesteld door andere officiële instanties, waar dezelfde geest heerst.”

Nogmaals: pioniersarbeid is er nodig in Nieuw-Guinea, waar nog nauwelijks 200.000 van het miljoen inwoners en slechts tien percent van het grondgebied daadwerkelijk onder bestuur zijn gebracht!

Niet achter de schrijftafel verdient de bestuursambtenaar er zijn sporen, maar buiten, in de bossen en de moerassen, in de bergen en de dalen van dat uitgestrekte gebied. De pioniersgeest moet over hem vaardig blijven. De noodzaak hiervan begreep Gouverneur Murray van Australisch Papua, die persoonlijk grote delen van zijn gebied

doorkruiste en die, na 34 jaren onafgebroken het bewind gevoerd te hebben, er in zijn laarzen stierf, zoals hij dat gewenst had. Het was Murray's politiek, zoals hij zelf zei: „exploratie aan te moedigen, om een geest van avontuur te ontwikkelen bij de jongere ambtenaren, zelfs los van de onmiddellijke administratieve voordelen die gewonnen zouden kunnen worden”.

Inderdaad, die geest van avontuur is nodig; er is voor de bestuursambtenaar op Nieuw-Guinea nog weinig „routine”-werk. Alles is nieuw daar en er valt nog zo eindeloos veel te onderzoeken en te ontdekken — op elk gebied. De vragenlijst die de Trusteeship Council van de United Nations opstelde voor de mandaatgebieden, kan in Nieuw-Guinea nog voor geen tiende deel ingevuld worden. Voor elke controleur ligt er in zijn onderafdeling nog voor een mensenleeftijd werk. Wanneer hij dat niet ziet, of niet zien wil, wanneer hij inslaapt en vervalst in „routine”-bezigheden, dan ontbreekt hem iets, dat in Nieuw-Guinea niet mag ontbreken.

Prof. de Bruyne, vroegere Belgische Minister van Koloniën zegt. „Wetenschap is goed, maar karakter leidt in Congo verder dan kennis. Geestdrift en idealisme, gezond verstand en menselijkheid, wilskracht en zelfrespect, begrip voor de „doctrine” en initiatief bij de toepassing, organisatiegeest, gemoedssterkte bestand tegen de eenzaamheid, vaderlijke liefde voor de inboorling, zonder de illusies van de sentimentaliteit of de zelfgenoegzaamheid van de hoogmoed, zie daar wat het vaderland en Congo in de eerste plaats van onze agenten eisen”.

That spark of love! Missie-instinct! Daarnaar behoort de Nieuw Guinea-bestuursambtenaar beoordeeld te worden. Daarin ligt zijn waarde; niet in de staatjes die hij invult, niet in zijn administratieve begaafdheden. Daarvoor zijn geschikte figuren gemakkelijk genoeg te vinden. „Something more than the exhibition of a spirit of humanity or the sympathetic application of the routine of administration is needed for the adequate discharge of a responsibility of this character”, zegt Lord Hailey.

Er rust een zware en verantwoordelijke taak op de schouders van de bestuursambtenaar. Van hem zal het voor een groot deel afhangen in welke geest de Papoea wordt opgevoed; hoe diens houding tegenover de Nederlander uiteindelijk zal worden. In Engelse koloniale kringen is er de laatste jaren scherp protest aangetekend tegen het teloor gaan van het persoonlijk contact, „the personal touch” van de bestuursambtenaar met het volk, en er wordt daar geconstateerd, dat het niet is een verschijnsel van de Engelse koloniën alleen, maar dat het een algemene tendens is . . . „and the gap seems to be widening. Staffs are overworked, committees and boards increase, headquarters-secretariats grow; no one has time to visit the countryside and the people”. Ook daar de klacht: „meer papier dan ooit te voren”, toenemend schrijftafelwerk — en geen tijd meer voor persoonlijk contact van de bestuur-

der met het volk, waarvan hij de vader en de raadsman behoort te zijn. In deze tijd van verandering hebben wij de Papoea veel nieuws, veel onbekends te brengen. Het tempo wordt opgevoerd en dat is goed, dat moet zelfs: wij hebben veel in te halen. Men kan echter niet verwachten, dat de Papoea zonder meer dit tempo geestelijk kan bijhouden. Integendeel, er bestaat juist dan het gevaar, dat hij in de grootste verwarring raakt. Het is juist dan meer dan ooit noodzakelijk, dat de bestuursambtenaar van zijn schrijftafel los is, dat hij juist dan het contact met zijn mensen verinnigt en verstevigt, omdat er dan meer dan ooit behoefte is aan zijn leiding en voorlichting. Dat contact is primair, het mag niet verloren gaan „omdat er zoveel anders te doen is”. Dat „zoveel anders”, de hele administratie, is tenslotte in wezen bijzaak en moet bijzaak blijven; want het is slechts middel tot het doel.

Elke primitieve, die een geestelijk ontwikkelingsproces doormaakt, komt terecht in het stadium, waarin hij onmogelijk reeds een juist en objectief inzicht kan hebben in de problemen van zijn wordende nieuwe wereld, maar waarin hij meent toch reeds te moeten meepraten omdat zijn zelfbewustzijn is ontwaakt. Door dit uiterst labiele stadium komt de Papoea alleen zonder deraillementen heen, indien het gebrek aan objectief inzicht wordt gecompenseerd door een persoonlijk vertrouwen in zijn leiders. De Papoea is gevoelig voor deze leiding, voor deze persoonlijke band; maar zijn vertrouwen moet verdiend worden. Gelukt dat niet, dan zullen wij in verrassend korte tijd politieke moeilijkheden ondervinden; dan zullen inderdaad de huidige prominenten — zoals sommigen nu reeds menen te voorzien — in de gevangenis terechtkomen.

Het zal voor een groot deel van de bestuursambtenaren afhangen, of deze ramp zal worden voorkomen.

POLITIE

VOOR DE OORLOG BEVATTE HET MISDRIJVENREGISTER OP DE meeste onderafdelingshoofdplaatsen op Nieuw-Guinea een of twee misdrijven per maand. Verder waren er dan nog wat overtredingen, waaronder dikwijls het misbruik maken van sagoweer — een zelfgemaakte sterke drank — en daarmee was de criminaliteit afgedaan. Het misdrijf was gewoonlijk moord in de vorm van koppensnellerij en dergelijke, in het oog van de bedrijver een goede daad, waarop hij trots was. Speurkunst was er voor het oplossen van deze zaken bepaald niet vereist.

Auto's waren er twee of drie in heel Nieuw-Guinea en aan verkeerspolitie had men dus ook geen behoefte.

De politieke ontwikkeling van de Papoea was toen nog niet of nauwelijks begonnen. De veranderingen in zijn geestesleven waren, als gevolg van het nog weinig intensieve contact met de beschaving, voor een toegewijd en met zijn mensen medelevend bestuursambtenaar gemakkelijk te observeren, hetgeen een politieke recherche bij voorbaat al overbodig maakte.

De politionele taak op Nieuw-Guinea was dan ook van geheel andere aard dan wij op Java en elders gewend waren en zij is dat voor een aanzienlijk deel nog. Want al is een aantal plaatsen modern geworden — ook op het gebied van criminaliteit en van politieke, openlijke of subversieve activiteit — een groot stuk van het land en het grootste deel zijner bevolking zijn nog niet of eerst kort onder bestuur. Al zal een deel van het politiekorps zich moeten bezighouden met deze meer moderne taak, het grootste deel zal de vooroorlogse taak moeten voortzetten en zich wijden aan het voorkomen van sneltochten, van onderlinge oorlogen en vendetta's, intussen in de randgebieden de vreedzaam geworden stammen beschermend tegen de nog wilde naburen. Wat van elke politie ter wereld verlangd wordt: dat zij moet zijn een opvoedster van het publiek, geldt in zeer bijzondere mate voor de politie van Nieuw-Guinea; het is haar voornaamste plicht. Daarop moet de opleiding zijn gericht, van deze geest moet het gehele korps van hoog tot laag zijn doortrokken.

Nieuw-Guinea is zo groot, de kampongs liggen zo ver verspreid en afgelegen, dat de gemiddelde Papoea uit de binnenlanden van de beschaving weinig meer bemerkt dan de bezoeken van de bestuursambtenaren en de telkens weerkerende politiepatrouilles. In deze binnenlanden is de taak voornamelijk, bijna uitsluitend, het brengen

van de Pax Neerlandica en het toezicht houden op de naleving van verordeningen en maatregelen, gegeven in het belang van geestelijke vooruitgang, gezondheid en welvaart.

Daarvoor is allereerst nodig dat de politiemans zelf de inhoud van zijn taak en de portée van de verordeningen en de maatregelen, die hij moet doen naleven, volledig begrijpt. Dat hij levendig beseft dat hij het volk opvoeden moet, dat zijn voorbeeld van doorslaggevende waarde is en dat hij dienaar van dit volk is, met alle verplichtingen daaraan verbonden.

Meer dan op onderwijs in de specifiek politionele vakken — dat in het bos maar weinig toepassing vindt — moet de opleiding gericht zijn op en doortrokken van deze geest, moeten er in gehamerd worden, keer op keer, zijn verantwoording en zijn verplichtingen.

De Veldpolitie bestond voor de oorlog vrijwel geheel uit Indonesiërs. Er zaten enige Papoea's tussen, analphabeten, die in 1920 waren aangeworven en die als mislukkingen te boek stonden. Deze Veldpolitie had van haar opvoedende taak weinig begrip; zij zag met grote minachting neer op de Papoea's en meende zich tegenover dit volk alles te kunnen veroorloven. Gecontroleerd werd zij nauwelijks. Het heeft geen nut hierover nog veel te zeggen; die tijd is gelukkig voorbij.

Tot haar eer moet echter gezegd worden dat, waar de Veldpolitie de taak tot vestiging van ons gezag kreeg toegewezen in een niet te uitgebreid ressort, zij zich daarvan vrijwel overal uitnemend heeft gekweten. Vele leden van dit korps, afkomstig uit het ter ziele gegane korps Gewapende Politie, hadden tien tot vijftien of meer jaren in Nieuw-Guinea gepatrouilleerd en waren door en door bekwame rimboelopers; een slag, dat vrijwel reeds is uitgestorven.

De moeilijkheid lag — en ligt — in de enorme afstanden, die slechts langs de kusten en de grote rivieren per boot, doch voor het overgrote gedeelte te voet afgelegd moeten worden. In naam was een zeker deel van Nieuw-Guinea door ons onder bestuur gebracht. Betekenis had dit bestuur slechts in een smalle kuststrook en op enige meer binnewaarts gelegen posten. Deze laatste waren echter zonder uitzondering te zwak bezet en hadden slechts invloed in hun naaste omgeving, zodat de zogenaamde „openlegging” van een „streek” door het vestigen van een bestuurspost, een fictie bleef. Buiten de directe omgeving van deze posten heerste er een permanente oorlog tussen de stammen en werd het jus talionis onbeperkt toegepast.

De bezetting met politie, zoals zij vroeger geschiedde, is een schijnvertoning; zij pacificeert niet. Detachementen dienen van een dusdanige sterkte te zijn, dat verscheidene patrouilles tegelijk op stap kunnen gaan en dat periodiek alle kampongs bezocht kunnen worden. Zo zal elke stam de contrôle voelen, de aangevallene zich beschermd weten en de aanvaller in zijn moordlustige activiteit worden afgeremd. Eerst dan zal de opvoedende en ontwikkelende taak van de politie tot zijn recht kunnen komen.

Het gevolgde systeem van uitbreiding van de bestuursinvloed was bepaaldelijk fout. Wanneer het weer gelukt was door scherpe berekeningen voldoende fondsen te vinden voor een uitbreiding, werd ergens in de wildernis, in een streek die men redelijk bevolkt meende, een stuk bos opengekapd en een bestuurspost opgericht met een minimum bezetting aan politie, waarbij 20 man reeds als veel beschouwd werd. Men realiseerde zich de gevolgen: de post werd opgericht temidden van een bevolking, die tot dat tijdstip deed wat haar lustte, de onderlinge oorlogen uitvocht en allerlei barbaarse praktijken aanhing. De dorpen, in welker nabijheid de post gevestigd was, voelden de druk van het gezag en dit bracht hen in moeilijkheden, daar van hen afschaffing der praktijken, beëindiging van de oorlogen werden verwacht, terwijl dit gezag hen niet vermocht te beschermen tegen aanvallen van hun burens van slechts enige dagreizen ver. De jonge post had minstens de helft van zijn politie voor zijn eigen beveiliging nodig, zodat maximaal één patrouille, van te geringe sterkte, op stap kon zijn. Het behoeft geen toelichting, dat deze enkele patrouille een barbaarse streek van gewoonlijk duizend of meer vierkante kilometer niet pacificeerde, laat staan tot ontwikkeling bracht.

Dit systeem moet natuurlijk verlaten worden. Wanneer men niet voldoende middelen heeft om een bepaald deel van de bevolking dat men onder gezag wil brengen te beveiligen tegen aanvallen van de verder gelegen stammen, dan erkenne men zijn onmacht en late deze streek met rust, tot te zijner tijd deze middelen wel ter beschikking staan en pacificatie genoemd kan worden wat werkelijk pacificatie is.

Aan dit voornaamste deel van de taak der politie komt geen einde alvorens geheel Nieuw-Guinea is gepacificeerd. Elke volgende streek die in het beschavingswerk opgenomen wordt heeft randgebieden, waarin de bevolking moet worden beschermd tegen de daarbuiten gelegen wilde stammen, tot tenslotte de laatste kop is gesneld, de laatste Papoea onder bestuur is gebracht.

Er waren nog andere soorten politie in Nieuw-Guinea behalve de Veldpolitie, en wel de zogenaamde „Bestuurspolitie”, die uit Papoea’s bestond welke voornamelijk dienst deden als oppassers en boodschappenlopers, en de „Landschapspolitie”, die door het Landschap, het Zelfbestuur, bekostigd werd, ook uit Papoea’s bestond en niet beter was. Haar leden werden gewoonlijk gebruikt voor huishoudelijke karweitjes, als kok of bediende op tournee, enz. De bewapening bestond uit een voorwereldse Beaumont-karabijn, die meestal niet, of anders op het verkeerde moment, afging en die dan ook geen enkele Papoea respect inboezemde.

Deze politie had geen greintje prestige en werd door niemand voor vol aangezien. De fout lag in het systeem, niet in het mensenmateriaal. Er was geen behoorlijke opleiding, geen discipline en door de aard der verrichte werkzaamheden werd ook geen gezagsgevoel aange-

kweekt. Waar wèl enige moeite aan de instructie werd besteed, leidde dit spoedig tot betere resultaten. Op den duur had echter uit dit systeem toch niets goeds kunnen groeien. Zolang er twee soorten politie waren: de uit Indonesiërs bestaande Veldpolitie en het uit Papoea's bestaande andere soort, veel lager betaald, veel slechter uitgerust en bewapend, kreeg dit laatste soort automatisch het stempel van inferioriteit op zich gedrukt.

Dat alles is na de oorlog op slag veranderd. Reeds in 1944 werd een kleine politieschool opgericht te Merauke, die ik in 1945 overbracht naar Hollandia, waar de recruten bijna uitsluitend Papoea's waren. Indonesiërs — vroeger reeds afkerig van de dienst in Nieuw-Guinea — waren er niet veel meer en de meesten vroegen overplaatsing naar Java en elders. De Papoea kreeg zijn kans als volwaardig politieman en bleek uitstekend te voldoen. Op enige tientallen na bestaat thans het gehele korps uit Papoea's en aan de vorming van Papoeakader wordt hard gewerkt.

Het is noodzakelijk, dat het politieapparaat wortelt in het volk, dat het daaruit voortkomt. De niet-autochthone politieman blijft vreemd staan tegenover de mentaliteit, de zeden en gebruiken. Hij zal ook niet gemakkelijk het volle vertrouwen krijgen, het vertrouwen, dat toch eerste voorwaarde is voor een goede uitoefening van zijn taak. Wanneer deze Papoea-politie goed is opgeleid, wanneer zij bewust is gemaakt van haar verantwoordelijkheid, zal zij een machtige factor zijn in het beschavingswerk. Zij zal de rechterhand zijn van het Bestuur en door woord en voorbeeld haar eigen volk helpen opvoeden.

PIONIEREN IN OORLOGSTIJD

OP 10 MEI 1940 KLONK DOOR DE KOPTELEFOON VAN HET BIVAK aan de Bataviaversnellingen de stem van de Gouverneur-Generaal, die meedeelde dat de Duitse horden Nederland waren binnengevallen. Na de proclamatie volgden nog enige berichten, maar plotseling was er doodse stilte in de telefoon: de ontvanger defect!

Twee volle dagen heb ik met gebrekkige meetinstrumenten moeten zoeken eer de fout gevonden was. Twee dagen van zenuwslpende spanning om wat daar gebeurde in het vaderland, waar zich ook mijn gezin bevond.

Toen de verbinding hersteld was kwam al spoedig opdracht de expeditie af te breken en huiswaarts te keren. Halverwege het doel — de Swartvallei — en nadat de grootste moeilijkheden reeds waren overwonnen, moest ik het sein tot de terugtocht geven.

Nadat enige maanden later de algemene situatie wat helderder was geworden bleek de Regering te Batavia toch prijs te stellen op voortzetting der exploratie-werkzaamheden. Controleur de Bruyn, die de post aan de Wisselmeren had moeten verlaten, keerde terug en ik kreeg opdracht voorstellen in te dienen voor het maken van nieuwe verkenningstochten naar het centrale bergland.

Ditmaal bleek de Regering echter gevoelig voor het argument, dat inschakeling van het vliegtuig in de moderne exploratie veel sneller — en ook goedkoper — tot het doel zou leiden dan de ouderwetse methode. Mijn voorstel luidde als volgt: eerst, met Bernhardkamp als basis, systematische vliegverkenningen verrichten en pas daarna, nadat inzicht is verkregen in de terreinsituatie, vaststellen waar bestuursposten gesticht moeten worden en hoe de landroutes daarheen moeten komen liggen.

De Regering ging hiermee accoord en besprekingen werden geopend met de Koninklijke Nederlands-Indische Luchtvaart Maatschappij (KNILM), die aanvankelijk met enige bezwaren kwam. Nu was Bernhardkamp het eerst als basis gebruikt door de Archbold-expeditie, die regelmatig geland was op een V-vormige dode rivierarm, met startbanen van meerdere kilometers lengte. Een eerste landing op zo'n onbekend wateroppervlak houdt natuurlijk altijd enig risico in, vooral wanneer het water troebel is en men dus niet kan zien hoe diep het is.

Archbold paste de volgende methode toe om vast te stellen of de vereiste diepte aanwezig was: hij maakte een twintigtal drijvertjes, bestaande uit een stuk licht hout, waaraan een touw van twee meter met onderaan een gewicht. Vervolgens werd laag gevlogen over de baan, waarop men wilde landen en één voor één werden deze drijvertjes uitgeworpen. Was het water minder dan twee meter diep, dan kwamen natuurlijk de gewichten op de bodem te liggen en de houtjes — zichtbaar — op het wateroppervlak te drijven.

Was de diepte meer dan twee meter, dan verdween alles, gewicht en hout, onder het wateroppervlak — en was dus de baan veilig.

Archbold achtte althans de baan veilig genoeg en landde er op, maar de KNILM redeneerde terecht dat er, ook als de algemene diepte voldoende was, misschien onzichtbare boomstronken onder de waterspiegel waren die het vliegtuig zwaar konden beschadigen, zo zij al geen ernstige ongelukken zouden veroorzaken. De maatschappij wenste daarom, dat de baan eerst verkend zou worden en eventueel van ongerechtigheden gezuiverd, voordat de eerste landing plaats had.

Op 12 Juli 1941 vertrok ik vergezeld van een politiepatrouille met de Gouvernementsstomer „Reiger” van Ambon. Onderweg werden de nodige koelies aan boord genomen en 21 Juli kwam de Mamberamo-monding in zicht. De stroom van deze rivier is zo sterk, dat het water tot 10 kilometer ver in zee zoet is en men daar duidelijk de afscheiding ziet tussen het heldere, groengetinte zeewater en het troebele, vuilgrijze rivierwater.

In een oud bivak, enige mijlen de rivier op, vonden we de grote sloep van de vorige expeditie terug. We hadden er indertijd verscheidene in gebruik gehad en ze gemakshalve namen gegeven; deze — de grootste — droeg de weidse naam „Dempo”. De boot was nog in uitstekende conditie en na een korte revisie was zij vaarklaar. De meegebrachte aanhangmotor werd er op gemonteerd en de tocht naar boven begon. Ik zelf ging met het gewestelijke vaartuig, dat voor de opvoer der goederen beschikbaar was gesteld, naar Pionierbivak.

De Mamberamo-delta is een grote moerasvlakte, waar de ongeveer 800 meter brede rivier zich in grillige bochten doorheen slingert. In de buitenbochten loopt de sterke stroom tegen de oevers op en doet deze constant afkalven, jaar in jaar uit. Zodoende worden deze bochten steeds wijder, worden bijna lusvormig met een langgerekte landtong ertussen en tenslotte breekt de stroom door deze smalle strook grond heen en verlegt zijn loop naar de nieuw ontstane opening. Van de landtong blijft slechts een eiland over. In de modderige bodem van de delta gaat dit proces zeer snel, men kan het bijna van jaar tot jaar volgen. Van een dier landtongen — Tandjong Pandjang — was de breedte blijkens een opgave van de Marine in 1926 nog ongeveer 500 meter geweest; in 1940 was bij mijn meting

die breedte nog slechts 35 meter gebleken, terwijl nu, in 1941, de hele landtong doorbroken was. De oude vaargeulen waren verzand, nieuwe gevormd en er was bij de doorbraak minstens een miljoen kubieke meter grond verzet.

Het was nodig, eerst de nieuwgevormde vaargeulen op te zoeken en voorzichtig lodend vond het gewestelijk vaartuig zijn weg; een bocht van 7 mijl bleek te zijn afgesneden!

Pionierbivak was een bestuursvestiging, begin 1937 opgericht als vooruitgeschoven post voor openlegging van het achterland. Tot dit punt kunnen schepen van enige tonnage nog komen; een kilometer verder ligt Havikeiland — zo genoemd naar het s.s. Havik, dat er op strandde — en daar is passage voor grotere boten onmogelijk. Pionierbivak werd in het verleden dan ook meerdere malen gebruikt als basis voor expedities.

(Men lette op de schrijfwijze: het is geen bivak van „pioniers”, maar het was het bivak van „de Pionier”, een politievaartuig dat in 1909 de Mamberamo opvoer.)

Vele expedities gebruikten Dajak-roeiërs, speciaal om de goederen per prauw door de Marinevallen, de Edivallen en de Bataviaversnellingen te brengen. Ik zelf heb steeds geprefereerd de vivres door koelies over land langs de vallen te laten dragen en de boten leeg door het onstuimige water te laten trekken.

Dat gebeurde ook nu weer en het transport vlotte zeer goed. We waren op bekend terrein niet alleen, maar enige solide bivaks van het vorige jaar bleken nog zeer goed bewoonbaar. Al verliep de opvoer voorspoedig, reeds nu begon de malaria zijn tol te heffen. Een der koelies werd ziek, kreeg onmiddellijk hoge koorts, waarbij hij alle voedsel en geneesmiddelen uitbraakte en tenslotte bewusteloos werd. Hier hadden alleen nog kinine-injecties kunnen helpen, maar die had ik ditmaal niet los kunnen krijgen en dat kostte deze man het leven. Men hield in Indië zeer straf de hand aan de bepalingen tegen „het onwettig uitoefenen der geneeskunde” en, al had ik tot dusverre meestal wel kans gezien me te verzekeren van de meest noodzakelijke injecties, deze keer was het niet gelukt. De reglementen hielden nu eenmaal geen rekening met patrouilles, die maandenlang het oerwoud in zouden trekken zonder medicus!

De Marinevallen en de Edivallen zijn geen watervallen, zoals de benamingen eigenlijk suggereren. Het zijn vernauwingen van de rivierbedding, bij de eerste als gevolg van talloze eilandjes, bij de tweede door een bergrug, die op dat punt een eindweegs in de rivier steekt. De stroomsnelheid wordt daardoor zeer groot, terwijl draaikolken en rotsblokken het gevaar nog doen toenemen.

Het traject van de Edivallen tot aan de Bataviaversnellingen is ongeveer 50 kilometer lang. De rivier is er slechts 150 meter breed en als men zich herinnert dat in de laagvlakte de breedte 800 meter is, begrijpt men wel dat het hier niet bepaald rustig varen is. De

stroomsnelheid is er uiteraard groot, op vele punten liggen rotsblokken die rakelings gepasseerd moeten worden, terwijl draaikolken en onregelmatige stromingen de boot zeer moeilijk bestuurbaar maken. De stuurman heeft tijdens het gehele traject dan ook geen ogenblik rust, de boot wordt onophoudelijk heen en weer geslingerd. Ook hier verliep de opvoer echter voorspoedig en ruim twee weken na aankomst bij de Mamberamomonding lag de hele voorraad vivres aan de Bataviaversnellingen.

In Edibivak kwam een der koelies me opgewekt vertellen dat hij ernstig ziek was, dat hij namelijk zwartwaterkoorts had. Even schrok ik heel erg, want zwartwaterkoorts heeft in 50% der gevallen een dodelijke afloop — tot ik me realiseerde, dat de „patiënt” dan moeilijk zo opgewekt kon zijn en integendeel half bewusteloos moest liggen. Bovendien bleek 's mans urine — die, zoals de naam van deze ziekte al aanduidt, zwart behoorde te zijn — geheel normaal. Wat was nu het geval? De slimmerd had getracht in de boot te komen voor de laatste vaart naar de Bataviaversnellingen, om niet met de andere koelies dat eind te hoeven lopen.

Met de Bataviaversnellingen is het laatste obstakel gepasseerd; men komt dan in de Meervlakte waar de rivier een kilometer of meer breed is en de stroomsnelheid gering. We voeren daar zelfs 's nachts door bij het licht van een schijnwerper, die via de accu was aangesloten op het laadaggregaat en arriveerden reeds 13 Augustus op Bernhardkamp — na een tocht, zo voorspoedig als ik er nog nimmer een had gemaakt. Snel werd de zender opgesteld, een antenne uitgehangen en binnen het uur was de verbinding van YHO (mijn roepletters) met Ambon geopend.

Het allereerste werk was natuurlijk de verkenning van de landingsbaan en de volgende dag kon reeds het telegram weg, dat die ruimschoots voldeed aan de gestelde eisen. Het wachten was nu op het vliegtuig, maar inmiddels was er een massa werk te verzetten. Van het bivak van Archbold was niet veel meer over: enige wrakke gebouwen met grotendeels vergane dakbedekking, terwijl het gehele terrein bedekt was met meters-hoog onkruid.

Voorlopig werden de lekke daken bedekt met tentzeilen, maar nieuwe gebouwen moesten meteen worden opgezet en dakbedekking worden aangemaakt. Onmiddellijk werd een eigengemaakte peilschaal in het water aan de oever geplaatst, want waterstanden zouden in de komende tijd voor ons zeer belangrijk zijn: ten eerste in verband met de diepte van de landingsbaan en ten tweede omdat waarschijnlijk het hele bivak onder water zou komen te staan.

De Meervlakte is een inzinking in het gebergte, ongeveer 300 kilometer lang in O.W.-richting, met een gemiddelde breedte van 50 kilometer; de hoogte boven zee is slechts ongeveer 50 meter. Uit het Westen stroomt de Rouffaer-rivier binnen, van het Oosten de Idenburg-rivier. Ongeveer in het midden verenigen ze zich tot de

Mamberamo, die noordwaarts door het van Reesgebergte breekt. Het stroomgebied van de Mamberamo is dus zeer groot en als men dan bedenkt, dat een belangrijk deel hiervan een regenval heeft van 5 tot 6000 millimeter per jaar, dan begrijpt men dat er heel wat water afgevoerd moet worden. De nauwe doorbraak door het van Reesgebergte, die zoals wij zagen slechts 150 meter breed is, kan dat water in de natte moesson niet allemaal verwerken en het gevolg is, dat in de Meervlakte het water opgestuwd wordt. Ik heb in dit éne seizoen op de peilschaal een verschil in waterstand geconstateerd van zegge en schrijve veertien meter. Het water is dan ver buiten de oevers van de rivier getreden en het grootste deel van de Meervlakte staat blank — vandaar de naam.

Omdat we dus met overstroming rekening hadden te houden moest het kamp op palen worden gebouwd. Sago staat er in deze overwegend moerassige Meervlakte natuurlijk in uitbundige hoeveelheden en dakbedekking, gemaakt van sagobladeren, was dus spoedig gereed. In snel tempo verzezen de provisorische barakken, werden kleine steigertjes aangelegd en paden gemaakt.

Spoedig ook verschenen de eerste Papoea's en werd vriendschappelijk contact gelegd. Helaas beschikte ik niet over een woordenlijst van hun taal — hoewel die vermoedelijk vroeger wel is opgemaakt — en dus had de eerste communicatie plaats door middel van gebaren. Dat is altijd opnieuw weer een interessante bezigheid, hoe vaak men het ook al heeft gedaan. De Papoea's zijn op dit gebied zeer vindingrijk en expressief en het kost meestal weinig moeite hen te begrijpen. Het gebaar van slapen gaan en het wijzen, eerst op de ondergaande zon en dan op de opgaande zon — betekenis: morgen — is duidelijk genoeg. Twee gekromde vingers aan weerszijden van de mond en een knorrend geluid stelt natuurlijk een varken voor. De hand met uitgespreide vingers tegen de arm gelegd is een tros pisang. Wanneer een volwassen man met zijn ene hand naar een jongetje wijst, met de andere een niet nader te noemen lichaamsdeel aanraakt, vervolgens trots op zichzelf en weer op het jongetje wijst, dan behoeft men er niet aan te twifelen, dat het zijn zootje is.

Het is hier het gewone slag primitieve Papoea's, dat nog geen regelmatig contact met de buitenwereld heeft gehad. Hun huizen staan op palen, aan welker lengte wij wel konden nagaan, tot hoever het water bij zijn hoogste stand zou stijgen. In die huizen — overigens van het gebruikelijke model — deed ik een ontdekking: de beschaving was klaarblijkelijk doorgedrongen, er was meubilair! Knusjes om het vuur heen stonden benzinedrums van 50 liter, kennelijk afkomstig van de Archbold-expeditie, en deze drums werden als stoelen gebruikt. Bij nadere inspectie bleken ze vol vliegbenzine te zitten!

Vis werd in rijke overvloed gevangen en voor wild hoefden we nog niet eens zelf te zorgen; de Papoea's brachten meer binnen dan we aan konden. Alles kostte een mes, of het nu een varken, een casuaris

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

Een uitstervend ras?

Foto N.N.G.P.M., Esso Corsini.

Corduroy-weg in het oerbos.

of een kroonduif was. Aangezien we een aantal Mohammedanen bij de patrouille hadden en deze geen varkensvlees eten, kregen zij gewoonlijk de casuarissen als maaltijd — met het merkwaardige gevolg, dat ze alle, zonder uitzondering, hevige buikloop kregen.

Eigenaardig is, dat ik hetzelfde verschijnsel had meegemaakt in 1938 aan de Wisselmeren, met dit verschil echter, dat het toen lag aan het varkensvlees en dat daar dus de varkenseters slachtoffer waren.

De bouwwerkzaamheden waren intussen goed gevorderd, maar nog steeds was er geen bericht over de komst van het vliegtuig, terwijl toch de vivres-voorraad maar beperkt was en op aanvulling per vliegtuig was gerekend. Ik begon te vrezen dat er een kink in de kabel was gekomen en jawel! Op 13 September kwam het telegram, dat er voorlopig geen uitzicht was op approviandering uit de lucht en of ik maar wilde opgeven welke vivres er nodig waren en wanneer die in Pionierbivak moesten zijn om door mij afgehaald te worden . . .

Veel begrip van de moeilijkheden bij een dergelijke opvoer had men in de beschaving klaarblijkelijk niet; wat hier werd voorgesteld was voor onze kleine groep eenvoudig onuitvoerbaar. Aan Ambon werd medegedeeld dat er slechts viel te kiezen tussen terugtrekken — zodat alle kosten en moeite voor niets waren geweest — of vliegtuigaanvoer. Wanneer men daar ergens diep in het bos zit en op zich zelf is aangewezen, houdt men zorgvuldig boek van de voorraad vivres. Men telt en hertelt de blikken, gaat na wat er per dag van geconsumeerd wordt en begroot „hoe lang het nog kan duren”. Wanneer men dan die voorraad niet meer in maanden maar in weken rekent en elk bericht over aanvulling blijft uit, dan beginnen de zorgen voor de leider. Zorgen, waarvan men zich in Batavia geen voorstelling kon maken. Pas 3 October kwam het bericht dat er nog steeds van de Regering geen beslissing omtrent de vliegopvoer was verkregen! Geen toezegging dus, maar ook geen afwijzing. Wat te doen? De werkzaamheden stilleggen en driekwart van de koelies en de gestraften naar de kust zenden, dat was de oplossing. Met de resterende vivres konden de overblijvenden het dan viermaal zo lang uitzingen, wachtende of toch nog de beslissing tijdig zou vallen. En inderdaad, 17 October kwam het verhoopte bericht; de opvoer was goedgekeurd. De koelies die naar de kust waren gegaan, werden weer teruggeroepen en met volle kracht de werkzaamheden voortgezet. We gingen nu over tot de bouw van meer permanente barakken en voor dat doel werden er balken en planken gezaagd. De muskieten vormen in de Meervlakte echter een verschrikkelijke plaag; op klaarlichte dag, in de brandende zon, vallen ze ieder levend wezen met zwermen tegelijk aan. Bij de zagerij was het zo erg, dat er telkens twee man op de stellage de zaag hanteerden, terwijl twee andere met bebladerde takken gewapend, de muskieten van hun benen stonden weg te waaiëren.

De waterstand, waarvoor we ons nu met het oog op de komst van het vliegtuig extra interesseerden, varieerde zeer sterk. Soms bleek het water in één nacht drie meter te zijn gestegen, dan weer zakte het in een etmaal anderhalf tot twee meter. Het wemelde van de krokodillen; ze kwamen af op het afval uit de keuken en herhaaldelijk kon men met een flashlight 's nachts een twaalftal paren groenlichtende ogen tellen in een halve kring om het bivak. Als de ongure gasten wat al te opdringerig werden gingen we er wat op knallen, maar veel trokken ze er zich niet van aan.

Op 21 November kwam het eerste vliegtuig, een kleine Grumman met slechts 600 kg laadvermogen en 29 November was de opvoer voltooid — twaalf ton was van Hollandia naar Bernhardkamp gebracht. Tevens was Roborgh, een jongere collega, meegekomen om me bij het verdere werk te assisteren.

Maar in het eerste vliegtuig, op 21 November, was ook Resident Jansen van Ambon geweest en deze had ernstige berichten gebracht. Men verwachtte dat Japan Indië zou aanvallen en in dat geval moest ik mezelf en mijn patrouille beschouwen als te zijn opgeroepen in militaire dienst. De controleur van Sarmi, dr van Capelle, zou zich dan onder mijn bevelen stellen en wij zouden in het binnenland van Nieuw-Guinea het bestuur blijven handhaven. Controleur de Bruyn van de Wisselmeren zou soortgelijke instructies krijgen. Zolang echter de oorlog niet was uitgebroken diende het exploratiewerk normaal voortgang te vinden.

Eerder dan wij hadden verwacht viel de slag: 8 December deden de Japanners hun verraderlijke overval op Pearl Harbour. Voor de tweede maal maakte de oorlog een einde aan mijn exploratiewerk, want, al was de aanval op Indië klaarblijkelijk nog niet ingezet, die zou wel niet uitblijven en het had weinig zin meer om een vliegverkenning te gaan voorbereiden, die niet zou worden uitgevoerd. Toch kwam eerst veertien dagen later de definitieve beslissing uit Ambon: „werkzaamheden staken, geheime instructies uitvoeren.”

De kogel was dus door de kerk en het werd zaak om plannen te gaan maken voor de toekomst. Ondanks te verwachten Japanse bezetting aan de kust zouden wij ons in het binnenland moeten handhaven, vermoedelijk zonder te kunnen hopen op aanvulling van vivres en andere nodige, althans nuttige zaken. Het is voor een kleine, beweeglijke, goed getrainde groep te allen tijde mogelijk in de Nieuw-Guinea-jungle in leven te blijven, maar het was toch wel wenselijk dat wij het leven konden houden op een iets hogere standaard dan de Papoea. We hadden er natuurlijk geen flauwe notie van hoe lang de oorlog kon duren, maar het stond uiteraard vast dat we zuinig moesten zijn met de goederen die we hadden.

Het meest nodige was wel al het overtollige personeel naar huis te sturen, opdat er slechts een kleine, selecte groep zou overblijven,

maar eerst werd nog iedereen op volle kracht aan het werk gezet om een flinke tuin aan te leggen op enige kilometers van het bivak, aan de voet van het gebergte, waar het terrein zeker vrij zou zijn van overstromingen. Tot dusverre had onze kleine tuin slechts behoeven te voorzien in wat verse groenten ter aanvulling van het menu, maar in de toekomst zouden we voor een groot deel moeten leven van wat de tuinen ons opbrachten, aangevuld met sago en de opbrengst van jacht en visserij.

Bij het terug te zenden personeel hoorde ook mijn Chinese kok. Even voor het vertrek der expeditie was deze man door de Landraad te Ambon veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf omdat hij een van zijn klanten met een mes te lijf was gegaan. Hij was in alle junglezaken ongelooflijk onhandig en kon nog niet eens zijn eigen brandhout hakken. Maar hij kookte onwaarschijnlijk lekker en maakte talloze soorten saté, de een al lekkerder dan de andere. (Saté is een gerecht van stukjes vlees aan een stokje geregen en geroosterd met allerlei kruiden.) Deze smulpartijen kostten me echter vijf pond boter in de week en omdat de man zelf in het bos ook niets waard was, stond hij op de nominatie om teruggezonden te worden.

Op 31 December vertrok het overtollige personeel met vijf prauwen naar de kust; behalve mijn collega en ik bleven er achter zes man politie en zestien gestraften. Met deze groep zouden we de ongewisse toekomst ingaan.

Het zorgenkind was echter de radio-installatie. De apparaten waren niet meer in beste conditie, de accu's slecht en de laadaggregaten versleten. Ik was zelf radio-amateur en kon dus kleine defecten opsporen en repareren, maar reserve-onderdelen waren er niet. Een gegarandeerde verbinding met de buitenwereld zou het niet worden, dat stond wel vast. Gelukkig was er benzine genoeg, want de motortjes bleken uitstekend te lopen op de drie jaar oude vliegbenzine van de Archbold-expeditie, waarvan tientallen drums in het bos verspreid lagen.

Met de controleur van Sarmi, die onze deelgenoot zou worden in het leven dat ons wachtte, was natuurlijk spoedig radiotelefonisch contact opgenomen. Hij bleek daar nog een grote voorraad rijst te hebben, waarvan een deel opgevoerd zou kunnen worden naar Bernhardkamp, als tenminste de Japanners ons daar de tijd voor lieten. Op 21 Januari 1942 kwam er echter een telegram van de Resident, dat collega Roborgh naar Ambon moest komen. Hij was nog maar kort Commissaris van Politie, was voordien Gouvernementsmarine-officier geweest en in deze laatste functie had men hem nodig.

Ik besloot zelf mee naar Sarmi te gaan om daar persoonlijk de nodige afspraken te maken en de opvoer der goederen naar Bernhardkamp te regelen. Ons toch al kleine groepje werd dan weliswaar tijdelijk gesplitst, maar in dit stadium kon dat nog geen kwaad. De radio

moest natuurlijk mee, want we moesten op de hoogte blijven van wat er in de buitenwereld te koop was; ik mocht anders eens recht in de armen van de Japanners lopen!

We gingen met de Dempo, maar de aanhangmotor had het al eerder definitief afgelegd, zodat er geroeid moest worden. Daar het tot aan de kust echter steeds stroomafwaarts ging behoefde het roeien in deze zware boot gelukkig niets anders te zijn dan het houden van de goede richting.

In de Meervlakte voeren we ook weer 's nachts door; de stroomsterkte is er gering en obstakels zijn er niet. Gezapig deinde de boot over het soms kilometers brede water; de wachtdoende agent keek uit, de rest sliep of soesde een beetje. Het was overdag smoorheet in de brandende zon en ieder was blij als we 's middags een prettig plekje op de wal uitzochten om eten te koken en te „gojang kaki — de benen uit te strekken”. Vis is gauw genoeg gevangen in deze rivier en onderweg valt er bijna altijd wel wat te schieten. Tegen zons-
ondergang waren we dan weer onderweg.

In de ochtend van de derde dag bereikten we de Bataviaversnellingen; de rest van de dag was nodig om de boot aan een tros er doorheen te laten en 's avonds gingen we ter ruste in het nog redelijk bewoonbare Bataviabivak van de vorige expeditie.

's Morgens aanvaardden we de verdere reis en maakten het ons gemakkelijk. Nergens werd meer halt gehouden en we namen ook niet meer de moeite om de boot aan de tros langs obstakels te laten vieren; zelfs de Edivallen werden met een ietwat benauwende snelheid „doorgejast”. Toen echter de boot her en der geslingerd werd en op en neer danste in het kokende water, nam ik me' toch voor het experiment niet meer te herhalen. Dezelfde middag waren we reeds op Pionierbivak, waar men van onze komst niets wist omdat het radiotoestel daar defect was.

De tocht ging nu verder in rustiger water, de bergen lagen spoedig achter ons en in kalm tempo voeren we de benedenloop van de Mamberamo af tot Mansoeboe, een bivak enige mijlen van de kust, temidden van uitgestrekte mangrovebossen, die in alle richtingen doorkruist worden door rivieren en geulen.

Bij vloed staan deze bossen geheel onder water, bij eb vallen ze droog. Droog, dit wil zeggen, dat er geen water meer staat; maar de bodem is één vieze, borrelende, wasemende modderbrij, waar men tot aan de hals in wegzinkt. Weet men de weg, dan kan men door dit terrein bij vloed grote afstanden per boot afleggen door telkens via kleine geultjes van de ene rivier in de andere te komen en de ingewijde kan in dit gebied van brakwater ook nog aan drinkwater komen, want bij eb borrelt op sommige plaatsen in deze brij het zoete water op. Onze trouwe Dempo moesten we hier achterlaten; slechts smalle prauwen konden door deze geulen varen. We wachtten op de vloed

en gingen toen op weg van Mansoeboe naar het Oosten waar wij circa 50 km verder, door een wirwar van rivieren en krekten tot vlak bij de zee konden komen; vandaar werd de weg voortgezet, lopend langs het strand. Overdag werd gekookt en geslapen; in verband met de hitte liepen we 's nachts en omdat we verscheidene rivieren moesten doorwaden hadden we bovendien nog rekening te houden met het getij.

Na vier dagen — in dit geval vier nachten — lopen bereikten we Sarmi, waar we om drie uur 's ochtends onthaald werden op een fles koud bier: de beschaving heeft wel zijn voordelen!

Ambon was inmiddels in Japanse handen gevallen; de vijand kwam naderbij, wij moesten ons haasten. De voorraden te Sarmi werden geïnspecteerd en die bleken nogal mee te vallen. De pakhuizen van een Japanse onderneming, waarvan het personeel was geïnterneerd, leverden een en ander op, dat goed van pas kwam, terwijl er rijst in overvloed was. Het is niet toevallig, dat de Japanners in Nieuw-Guinea drie landbouwondernemingen hadden en dat er onmiddellijk na de invasie op alle drie plaatsen een vliegveld werd aangelegd!

We namen afscheid van Roborgh — achteraf bleek het een afscheid voor altijd te zijn. Hij is, gekomen tot Manokwari, in handen van de Japs gevallen; dat heeft hem het leven gekost.

Met control-ur van Capelle werden de nodige afspraken gemaakt. Hij zou zo lang mogelijk aan de kust blijven, doch zijn radiozender alvast doen verhuizen naar Goeay. Wanneer het hem te warm zou worden, zou hij er zelf ook heengaan en van daaruit het gebeuren aan de kust observeren. Met Foerster, de erfpachthouder van het eiland Wakde werden soortgelijke regelingen getroffen; hij zou eveneens naar onze schuilplaats komen, wanneer de nood aan de man kwam.

Welgemoed begaf ik mij met mijn patrouille op weg, terug naar Bernhardkamp. Het eerste gedeelte van het traject liep langs het strand tot Mawesdai; daar ging het langs het pad naar het Zuiden, het binnenland in. Na vier dagmarsen door geleidelijk hoger wordend heuvelterrein bereikten we Goeay, een vriendelijk plaatsje op 400 meter hoogte. Hier werd mijn radiozender opgesteld om de verbinding met Manokwari te onderhouden, zolang de Sarmi-zender werd getransporteerd.

Op 13 Mei startten we tenslotte voor de laatste etappe; de eerste drie dagen door bekend terrein, overnachtend in door het Bestuur gebouwde posthuizen. Daarna volgde onbekend gebied waar we, deels met gidsen, deels op het kompas, onze weg zouden moeten zoeken tot de bovenloop van de Djagowa, een der zijrivieren van de Idenburg, waar ik me had voorgesteld prauwen te maken om daarmee af te zakken naar Bernhardkamp.

De route liep over laag bergland, dat echter zwaar versneden was en tal van aardstoringen vertoonde. Het werden klimpartijen van je

welste, steile afdalingen van honderden meters naar een rivier, om dan aan de andere zijde weer even hoog op handen en voeten naar boven te klauteren.

Het voordeel van bergterrein is dat men in een koel klimaat loopt en zelden moeite heeft om een goede bivakplaats aan helder water te vinden. Een nadeel is, dat het bijna altijd in de namiddag gaat regenen en dikwijls met flinke buien, vooral wanneer men tegen de regenhelling van een bergketen zit. Overigens moet men zich hier geen regen voorstellen in de vorm van Hollandse buitjes; die tellen eenvoudig niet mee. Het gaat om tropische regenbuien, waarbij letterlijk het water met bakken uit de hemel valt en in één etmaal, gewoonlijk zelfs binnen 12 uur, 100 tot 200 millimeter regen valt; zelfs 300 millimeter, bijna de helft van het jaargemiddelde van Nederland, is in 't geheel geen zeldzaamheid.

Het kiezen van de bivakplaats moet dan ook met enige zorg geschieden. Allereerst dient men uit te kijken, dat men zijn huisje niet bouwt in de buurt van dode bomen; want Nieuw-Guinea heeft vele aardschokken en men zou de kans lopen een dode boom of grote takken daarvan op het hoofd te krijgen. Verder dreigt tot in de kleinste berggriviertjes het gevaar voor bandjir. Als in het gebergte de regenbui losbreekt en het water in stralen neerklettert, dan beginnen zich op de hellingen kleine beekjes te vormen die allengs groter worden en zich alle, vele honderden, in de nog pas zo rustige rivier storten. Het water schuimt tussen de rotsen en binnen zeer korte tijd springt en danst en warrelt een woeste, vuilbruine, schuimende watermassa met ongetemde kracht naar beneden, met donderend geweld alles, wat niet rotsvast zit in zijn loop meesleurend.

Wanneer het bij één regenbui blijft, is enige uren na het ophouden ervan de rivier weer rustig genoeg om er over heen te trekken; maar men weet nooit hoe lang de regens zullen aanhouden en daarom wordt dan ook steeds bivak gemaakt nadat men de rivier is overgetrokken. Men ontloopt aldus het risico om de volgende morgen de weg versperd te vinden.

Acht dagen duurde de tocht van Goeay naar de bovenloop van de Djagowa-rivier, waar een tijdelijk bivak moest worden gebouwd voor personeel en goederen en waar prauwen zouden worden gekapt. De koelies van de kust die deze goederen hadden opgevoerd, werden er een paar dagen voor aangehouden voordat zij huiswaarts keerden. Een bivak voor een man of vijftien, geschikt om een week bewoond te worden is in ongeveer anderhalf uur gereed, geheel gebouwd van hout, rotan en bladeren. De politieagenten zijn op dit werk ingeschoten, zij kennen het van jaren her. Ieder weet wat er nodig is, ieder doet zijn deel en spoedig ziet men uit een chaos van dikke en dunne, lange en korte houten de eerste vormen van het bivak verrijzen. Dra ligt dan ook de nokbalk en worden de spanribben bevestigd. Tientallen handen leggen de rotanverbindingen, tien-

tallen brengen de stammetjes voor de vloerbedekking aan. Weer andere halen intussen grote bladeren voor de dakbedekking en in zeer korte tijd begint een ieder zijn bedje te spreiden en zijn potje te koken.

In zes dagen tijds waren er twee prauwen klaar, een zeer grote en een iets kleinere. Zij werden beladen voor vertrek op de volgende dag; de koelies kregen hun betaling en gingen terug naar de kust, voor een tweede transport.

Op 28 Maart werd de tocht aanvaard. In de nacht had het geregend; de rivier was wat gezwollen en de stroom snel, maar bandjir kon het toch niet heten. Het terrein was hier reeds vlak, er was weinig verval. De voornaamste goederen waren in de grote prauw geladen, waarin ik zelf ook zat.

Alles ging goed, we schoten uitmuntend op, tot we na een uurtje in volle vaart een nogal scherpe bocht omgingen en . . . aan de andere zijde recht op een zware boomstam aanjoegen, die precies op waterhoogte de rivier afsloot! Door de sterke stroom zag de stuurman geen kans meer aan de oever te komen, hij vond het maar het beste om recht op de boom aan te houden. De schok was hard en de prauw kreeg twee grote scheuren, die van de boeg tot op tweederde van de lengte doorliepen. Nadat de stroom de prauw dwars had gezet, zodat we langszij kwamen te liggen, begon hij het vaartuig onder de boom door te persen.

Enige der inzittenden sprongen snel op de stam en ikzelf had dat plan ook, maar verspeelde mijn kans omdat ik nog een karabijn trachtte te redden. Te laat springen zou een paar afgeknepen benen hebben betekend en dus dook ik maar plat onder in de prauw en maakte zo de buiteling onder de boom door mee. Onder water keerde de prauw zich om, doch ik kwam er naast terecht en wist mij met een paar slagen naar boven te werken. Aan de oppervlakte drevten echter een paar patrouille-blikken en tegen een daarvan stiet ik gevoelig mijn hoofd, raakte een ogenblik de kluts kwijt en kreeg de keel vol water. Zonder te kunnen ademen moest ik zien de wal te bereiken voordat mijn longen het aflegden. Het was op het kantje af; ofschoon vlak bij de wal, zag ik geen kans meer de veilige wortels vast te grijpen en hoorde ik de engeltjes in de hemel luid en van onaangenaam dichtbij zingen . . . Gelukkig greep een van de mannen die reeds op de oever waren mijn hand, anders was ik verdronken.

Het was een catastrofe, vrijwel alles was verloren. De radiozender was verdwenen, de ontvanger werd opgevist doch was natuurlijk bedorven. Kleding, contactartikelen, instrumenten, levensmiddelen, dagboek, kaarten, enige karabijnen, munitie, medicijnen, alles weg. Mijn mooie Contax III reddeloos bedorven! En ook de nieuwe voorraad chinine, de laatste waarop we nog konden hopen, was verdwenen.

Slechts één blik rijst was gered, maar vol water, zodat het uiterlijk een dag houdbaar was. Met een beetje sago dat werd opgevist, zouden we juist genoeg voeding hebben om Bernhardkamp te halen als we meteen konden vertrekken! Dat bleek mogelijk; door touwen stevig om de gespleten prauw te trekken en de naden te dichten met lappen van oude dekens, werd zij weer redelijk vaarklaar.

Na een uur waren we weer op weg; de grote prauw, thans zonder uitleggers en licht belast voorop, de kleine prauw waarin ik zelf nu zat, achteraan. Nog geen uur later hadden we weer ongelukken: de kleine prauw sloeg vol water. Gevaar levert dat normaliter niet op; als de passagiers rustig in de prauw blijven staan, zinkt zij slechts tot even onder het oppervlak en blijft dan drijven. We stonden er alle rechtop in, tot de borst in het water, maar met de voeten in de boot, en gleden aldus, in tamelijk snelle vaart maar rustig stroomafwaarts, waar de grote prauw al klaar lag om ons te assisteren.

Plotseling kreeg echter Badjoeri, een nieuwe agent die ik uit Sarmi had meegenomen, het in zijn hoofd om in het water te springen. Hij was nog even zichtbaar, maar sloeg slechts een beetje met de handen op het water en verdween. Er viel niet te redden, de stroom was te sterk; een der beste zwemmers probeerde het, maar hij keerde weer snel naar de boot terug. Het bleek nu dat dit bij uitzondering een agent was, die in het geheel niet kon zwemmen, maar het is een raadsel waarom juist hij in het water sprong. Er had niet de minste consternatie in de boot geheerst, dus er was geen reden toe.

We moesten verder; de vivresvoorraad liet geen oponthoud toe. De onderwatergelopen prauw werd leeggehoosd en de reis voortgezet. 's Avonds werd van bladeren een huisje gebouwd, waarin we kookten en onze kleren droogden. We hadden geen reservekleren en geen klamboe meer; geslapen werd er dan ook niet veel. Gelukkig zag ik kans om vanuit de boot een op de oever staande casuaris, en even later ook nog een varken neer te leggen, zodat we wat hartigs te eten kregen. De tweede dag werd het restant van de al wat muf geworden rijst opgegeten en de derde dag — 31 Maart — waren we thuis; wat wij onder deze omstandigheden „thuis” noemden: Bernhardkamp.

De plaatsvervangend commandant van het bivak meldde in de gebruikelijke trant: „Tidak koerang apa-apa”, hetgeen letterlijk vertaald betekent: „Er is niets te kort”.

Te kort was er inderdaad niets, wel iets te veel: water namelijk. De hele Meervlakte stond onder water, de tuin was verdronken, alle groenten dood. Mijn bivak, op het hoogste punt gebouwd, stond 40 cm onder water.

In afwachting van de komende dingen werden allerlei werkzaamheden verricht. Allereerst werden er een paar nieuwe prauwen bij gekapt en daarna werd een betere tuin aangelegd, iets verder weg,

maar op goede grond. De weg erheen werd verlengd en hier en daar verbeterd door er stammetjes dwars op te leggen: een zogenaamde „corduroy-road” (zie foto 27).

Het water bleef constant hoog, al was het iets gezakt: mijn woning stond weer droog, het bivak met keuken stond nog onder water. De krokodillen werden grenzenloos brutaal; op een nacht stalen ze het vlees uit de keuken en de volgende nacht werd ik wakker door een hels lawaai in de volière, waarin een paar kroonduiven zaten. De schildwacht had het lawaai ook gehoord en plotseling knalde zijn karabijn: een krokodil van vier meter lang lag dood in de kooi, een paar meter van mijn bed vandaan. Het ondier had eenvoudig het gaas stuk getrokken en was naar binnen gekropen; drie van mijn kroonduiven had hij al opgesoupeerd . . .

Het was wel duidelijk, dat wij het in de Meervlakte slechts beperkte tijd zouden kunnen volhouden en dat we een basis in het gezonde gebergte zouden moeten zoeken. Nu de chinine-aanvulling verloren was gegaan, was er nog maar zó weinig over, dat de voorraad, bij de toen gebruikelijke prophylactische verstrekkingen, nog maar voldoende was voor drie maanden en we mochten niet alles opmaken. Daarom werd de prophylaxe gestaakt, doch ik moest binnen een week op mijn besluit terugkomen: onmiddellijk hadden we talrijke zieken, waarvan verschillende met zware aanvallen. Erger muskietenplag dan in de Meervlakte heb ik nergens meegemaakt.

Op 13 April merkten we, dat de radiostations Manokwari en Seroei niet meer in de lucht waren; de volgende dag was Ransiki verdwenen. Sorong was ook al weg; Fakfak eveneens. Ook de Molukkenstations verdwenen een voor een uit de aether en 21 April zong Hollandia zijn zwanenzang, na een laatste bericht: „Hier dreigt gevaar, oorlogsschepen in de buurt!” De ring begon zich te sluiten en ik kreeg een beklemd gevoel.

De Ambonese bestuursassistent Thenu te Ampas had opdracht gekregen zich onder mijn bevel te stellen zodra Hollandia zou zijn bezet, derhalve had hij dagelijks radioverbinding met mij. Toen het zo ver was en hij opdracht kreeg met zijn radio-installatie zuidwaarts te trekken en mij te ontmoeten aan de Idenburgrivier, kwam het antwoord dat hij zich ging overgeven aan de Japanners en dat de radiozender buiten gebruik zou worden gesteld. Trouw moet blijken!

Controleur van Capelle had intussen Sarmi verlaten en hield zich ergens op aan de kust. Hij meldde dat de Japanners de plaats hadden bezet, maar onmiddellijk weer waren vertrokken. De Ambonese bestuursassistent was benoemd tot fungerend controleur en deze was, tezamen met de Indonesische politie, onmiddellijk jacht gaan maken op de Europeanen. Foerster was onvoorzichtig geweest en werd gepakt, van Capelle had tijdig de plaat gepoetst. Hij werd, geheel tegen mijn verwachting in, te Goeay niet bedreigd door een Japanse

patrouille maar door een patrouille van zijn eigen Indonesische politie.

Het was eenzaam geworden in de aether. Radio Inanwatan viel inmiddels ook uit, zodat in het Noorden alleen YHE (Kebarvlakte) nog in de lucht was. Op 27 April legde die echter ook het loodje. Van het militaire detachement onder de kapitein Willemsz Geeroms, dat guerilla-oorlog zou gaan voeren in de Vogelkop, merkte ik niets, ofschoon zijn golfreik bekend was. In het Zuiden leefden Merauke, Digoel en Japero nog en in het binnenland Wisselmeren.

Het werd hoog tijd, dat van Capelle er tussenuit trok; ook Goeay was voor hem niet veilig meer. Radiotelefonisch werden de nodige afspraken gemaakt; hij zou zo spoedig mogelijk vertrekken naar de Djaogwa met een groot aantal koelies, om nog zoveel mogelijk goederen mee te kunnen nemen. Een patrouille van mij zou hem daar ontmoeten. De radioverbinding werd gesloten op 30 April; een vrije dag en extra-uitdeling van rantsoenen ter ere van de verjaardag van Prinses Juliana.

Op de Kei- en Aroe-eilanden waren Toeal en Dobo nog in de lucht en ik kreeg verbinding met de assistent-resident van Toeal. Deze vroeg naar mijn plannen en wilde weten op hoeveel personen voor de evacuatie gerekend moest worden en waar ik afgehaald wilde worden. Wel, mijn orders waren duidelijk genoeg, ik zou niet evacueren; maar contact met hem en met de Regering in Melbourne zou zeer welkom zijn.

1 Mei viel ook Dobo uit en nu gingen de diverse resterende stations, die hun onderlinge verbinding steeds via het centrale station Dobo onderhouden hadden, naar elkaar op zoek om rechtstreeks verbinding te maken. Het werd een urenlang heen en weer gesein, maar tenslotte had ik Wisselmeren en Toeal te pakken en dit laatste station bleek verbinding te hebben met VID (Thursday-Island).

Het wachten was nu op van Capelle. Het duurde lang, onrustbarend lang en ook mijn eigen patrouille kwam niet terug; dat voorspelde weinig goeds. Op 25 Mei kwam de patrouille eindelijk met de mededeling dat zij op de afgesproken plaats niemand had aangetroffen, maar op een stuk boomschors een in het Maleis gestelde mededeling hadden gevonden, dat van Capelle door de Japanners gevangen genomen was en dat de patrouille maar moest terugkeren naar Bernhardkamp. Daarop waren een politieagent en drie gestraften gesderteerd naar de kust; de rest van de patrouille had geweigerd dit voorbeeld te volgen.

Deze situatie bracht mij aan het denken. Wat kon ik eigenlijk nog doen? Aan de kust alle Europeanen geïnterneerd, het Indonesische bestuur en de politie niet als vriend maar als vijand. Het transport van noodzakelijke vivres, kleding en uitrusting mislukt; aan vivres bovendien slechts drie maanden reserve, aan kleding en uitrusting alleen wat we aan ons lijf hadden — en dat was al behoorlijk opgelapt.

De resterende 5 man politie en 13 gestraften hadden de gelegenheid gehad om te deserteren, maar geweigerd er gebruik van te maken. Zij waren mij blijkbaar trouw; maar mocht ik daarop blijven rekenen als dit verblijf jaren zou duren? Vooral als wij praktisch werkeloos moesten blijven zitten? Het zou iets anders zijn, wanneer wij in actie konden gaan en behoorlijk geoutilleerd waren geweest en materiële en morele steun in de rug hadden gehad — maar daarvan was niets te bespeuren.

Bovendien kon ik op Bernhardkamp niet blijven zitten; niet alleen was de plaats van vroegere expedities bekend maar ook zaten er nu vier deserteurs aan de kust, die wel alles wat zij wisten verraden zouden hebben. Verder zat achter Hollandia de bestuursassistent Thenu, die zich tot vijand had verklaard en ook van de situatie op de hoogte was. Ik zou dus moeten verhuizen en met 18 man betekende zulks, dat ik geen transportcapaciteit had en het grootste deel van wat ik nog bezat achter zou moeten laten.

Na dagen en nachten van piekeren nam ik het besluit te vertrekken omdat hier toch niets goeds meer viel te doen. Aanvankelijk overwoog ik nog om de Idenburgrivier op te gaan en via het Oranje-gebergte en de Digoel naar het Zuiden te trekken, doch ten eerste lag daar als een zware barrière de Idenburgkloof, waar geen prauwen konden passeren en ten tweede kende ik het Oranje-gebergte niet, zodat niet na te gaan was, welke moeilijkheden ons daar zouden wachten.

Daarom zocht ik het in de andere richting, naar de Wisselmeren, waarheen de afstand wel veel groter was, maar de route slechts 20 km door mij onbekend terrein liep. Zelf kende ik de Rouffaer; de Sterling-expeditie was geweest tot een punt, 40 km in het gebergte — waar ik kampons en zoete aardappelen zou vinden — en 20 km verder was het rijk van Jungle Pimpernel — controleur de Bruyn. Deze gaf mij per radio de nodige inlichtingen en daarop viel mijn besluit. Onmiddellijk begon er in het bivak een koortsachtige activiteit te heersen. Prauwen werden klaar gemaakt, vivres ingepakt en alle waardevolle materialen, die we niet konden meenemen, werden in kisten geborgen, die goed in menie en koolteer werden gezet en in de grond begraven. We moesten echter oppassen met de Papoea's, die het trucje van het begraven van voorwerpen blijkbaar kenden. Aan de rand van het gebied dat door de Archbold-expeditie was gebruikt, was een inzinking van vierkante vorm in de grond en wij hadden al de conclusie getrokken dat dit een graf moest zijn. De Papoea's maakten ons duidelijk dat dit juist was; zij hadden het al opengemaakt. Wij begroeven daarom onze kisten 's nachts in de tuin en herstelden de groentebedden erboven.

De radio werd op de grootste prauw gemonteerd. Ik had er nog over gedacht de zware toestellen achter te laten met het oog op de landtocht, maar zelfs de eenvoudigste gestrafte protesteerde daartegen. Elke avond gaf uit San Francisco „Oom Widjojo” zoals zij hem

noemden (Raden Abdoelkadir Widjojo-atmodjo) nieuws in het Maleis en er was niemand onder de gestraften, die dat ooit oversloeg. Ze zouden het pikoelen van die zware vrachten er wel voor over hebben, als ze maar nieuws konden horen.

Op de prauw werd een klein huisje getimmerd, met muskietengaas afgeschermd. Dat was bepaald nodig; na een paar minuten aan de seinsleutel zaten er anders tien, twintig muskieten op de hand mee te seinen.

Vier van de flinkste gestraften hadden de reserve-karabijnen gekregen en een korte opleiding in de hantering ervan gehad. We waren nu acht karabijnen sterk en twee revolvers; voldoende in geval van nood.

De 5de Juni begon de tocht in twee grote en een kleine prauw en volgens mijn berekening zouden we begin of half September op de Wisselmeren aankomen. We hoopten, dat de Japanners er dan niet zouden zitten; maar dat zouden we wel merken, want ik had dagelijks verbinding met de Bruyn.

's Avonds gingen we in bivak op zandbanken, in de hoop daar minder muskieten aan te treffen — hetgeen ons elke avond opnieuw een desillusie bezorgde. De stroom in de Idenburg was zeer traag en daardoor duurde het vijf dagen voordat we, gezapig stroomafwaarts sukkelende, de samenvloeiing met de van der Willigen-rivier bereikten. Onwillekeurig hadden we verwacht, dat ook in de van der Willigen-rivier de stroom zwak zou zijn, maar dat viel lelijk tegen; daar was hij extra sterk — en nu moesten we stroomop! Slechts heel, heel langzaam ging het voorwaarts; de grootste prauw bleek veel te zwaar en kwam bijna niet vooruit; ondanks hard werken waren we in een hele dag nauwelijks vier kilometer opgeschoten. Dat kon zo niet langer, dies besloot ik dit zware bakbeest af te danken en een nieuwe te laten kappen. We gingen in bivak op een hoge oever en nog dezelfde dag was er een mooie boom van licht hout uitgekozen en omgekapt. Voor mijzelf en de radio-installatie had ik een apart hutje laten maken, waarin ik overnachtte in plaats van in de prauw, zoals in de afgelopen dagen was gebeurd.

De werkzaamheden vloten goed. Papoea's kwamen kennismaken en brachten varkens en kroonduiven, die we kochten tegen betaling van messen en kapmessen.

De 14de Juni kwam er een telegram van de Bruyn:

„Australië hoekoema mete punt ga niet verder nireg zendt u instructies”.

„Hoekoema” is in de taal der Wisselmeren „vliegtuig”, „nireg” is „Ned. Ind. regering” en „mete” is „komen”. Dat was duidelijk genoeg, maar wat kwam dat vliegtuig doen? De volgende morgen zat ik het nog uit te kienen, toen er een nieuw telegram kwam, dat een merkwaardige indruk maakte:

„gank terug na o kamp direk ingev opdr reg ni in austr pt vrete

kump ulug komma ich remunsje jong seint dich veur ooze reg punt haai dich good", even later gevolgd door een aanvulling „*der kump eine kwekker mit steert*".

Dit fraaie Limburgs was bepaald „code" voor de Japanner en als zodanig was het ook bedoeld. Aan de Wisselmeren zat de Roermondse inspecteur van politie Hillen en die had dit verzonnen om mijn gebrek aan een code te compenseren. Het zal voor vele Nederlanders ook wel code zijn; het betekende: ga direct terug naar uw kamp ingevolge opdracht ned.-ind. regering in Australië — voedsel komt snel — ik Roermondse jongen sein je namens onze regering — hou je goed. En de aanvulling: „een kikker met een staart" moest natuurlijk betekenen, dat het een watervliegtuig zou zijn!

Deze telegrammen maakten me in elk geval iets wijzer: ik zou aanvulling van vivres krijgen en dat moest betekenen, dat ik niet zou worden geëvacueerd — waarom anders de voedingsmiddelen? Maar ik had al eerder geseind, dat ik voorlopig nog genoeg voeding had en kon dus aannemen, dat er ook nog andere zaken, uitrusting enz. zouden komen. Veiligheidshalve seinde ik maar terug, wat ik nog meer zou willen hebben.

In elk geval: terug naar Bernhardkamp! De half afgemaakte prauw liet ik maar liggen. Een gedeelte van de goederen werd alvast ingeladen; ik zelf ging ook weer in de prauw slapen om de volgende morgen — 17 Juni — vroeg van wal te kunnen steken. Het huisje aan de wal was leeg.

Bij de eerste schemering, omstreeks kwart over vijf, werd ik wakker door een heftig geschiet. Op mijn roep om inlichtingen kwam het antwoord „Alifoeroel!" Een Papoea-aanval dus.

Ik krabbelde van mijn veldbed af, greep mijn revolver en de doos met patronen, schoot in mijn schoenen en op het moment dat ik gebukt onder het op de prauw gebouwde afdakje vandaan kwam, zat er met een harde klap een pijl achter in mijn schouder en een tweede vloog rakelings langs mijn hoofd in het dak.

Ik reageerde onmiddellijk en schoot mijn revolver leeg in het bosje, waarvandaan de projectielen moesten zijn gekomen. Daarna retireerde ik onder het afdakje om de pijl uit mijn schouder te trekken — waarvoor ik nogal kracht moest zetten, aangezien de punt er aan de andere kant uitstak — herlaadde mijn revolver en kroop weer naar buiten.

De aanval bleek afgeslagen, maar er werd van tijd tot tijd nog geschoten omdat er zich af en toe nog een Papoea liet zien en omdat er geschoten werd op alles wat bewoog in het bos; kwart over vijf is er in het donkere bos nog weinig te zien.

Het was, zoals gelast, om vijf uur reveille geweest. Om kwart over vijven was dan ook iedereen in de weer; de klamboes waren neergehaald en er werd gekookt. De dubbelpost, die te boek stond van 4—6 uur, was er inderdaad, maar de wachten hielden op het fatale moment

hun ogen niet op het bos gericht. Of het enig verschil gemaakt zou hebben, is bovendien een grote vraag; het was halfduister. De aanvallers hadden natuurlijk 's nachts al hun posten ingenomen en een Papoea sluipt nu eenmaal onhoorbaar door het bos.

Hoe het zij, om kwart over vijf vlogen er wolken pijlen door het bivak, waarbij diverse gewonden vielen; de eerste klap was dus voor de aanvallers. Ze hieven een krijgsgeschreeuw aan, kwamen te voorschijn — een 70-tal — en begonnen nog meer pijlen af te schieten.

Natuurlijk hadden ze verwacht, dat de tegenpartij, zoals dat onder Papoea's gebruikelijk is, door de overmacht in verwarring zou raken en in paniek een goed heenkomen zou trachten te zoeken. Met het oog hierop hadden ze het bivak dan ook in een dubbele halve cirkel tegen de rivier omsingeld.

Hier begon echter hun misrekening; niemand raakte in paniek, maar ieder greep zijn wapen en begon een heftig snelvuur op de nu zichtbare aanvallers. Deze hielden nog even stand, maar kozen spoedig het hazenpad. Enkele kwamen daarna nog even terug om gewonde kameraden uit de vuurlinie te slepen.

De gevolgen waren echter ook voor ons ernstig. Een der gestraften had een van weerhaken voorziene pijlpunt in de onderbuik. Er was een ander met een schot in de borst, waarbij de benen punt op het borstbeen versplinterd was en een derde had een schot dwars door de bovenarm. De hoofdposthuiscommandant had een benen pijlspits in de hand, tussen de middelhandsbeentjes. Verder waren er, mijzelf inbegrepen, drie lichtgewonden.

Door het huisje, waar ik wel de vorige nachten maar juist deze nacht niet had geslapen, staken honderden pijlen!

Onder dekking van de karabijnen werden de prauwen ingeladen en een uur later staken we van wal. Nadat we een paar kilometers waren afgezakt werd opnieuw aangelegd om de gewonden te behandelen. Het geval van de pijl in de buik was natuurlijk hopeloos; vele darmen moesten doorboord zijn. De spits, die er bijna 20 cm diep in stak, werd eruit getrokken, maar gezien de weerhaken maakte dat de zaak niet beter.

De pijl dwars door de bovenarm van de volgende patiënt stak er aan de achterkant uit; het was een van die gemene mensenpijlen (zie foto 11), waarvan de weerhaken afbreken en in de wonde blijven zitten. Deze zat er gelukkig maar zo ver in dat de paar punten, die bleven zitten, er gemakkelijk uitgesneden konden worden.

De lichtgewonden waren gemakkelijker te behandelen. Bij mijzelf was het schotkanaal ongeveer 10 cm lang, maar het was een vleeswond en het was een mooie gladde pijl geweest zonder weerhaken (ik heb hem zorgvuldig als aandenken bewaard).

Met de zwaargewonden niet goed raad wetend, wachtte ik maar op de verbinding met Wisselmeren om de dokter aldaar om advies te vragen. Ondertussen zette ik mijn apotheek gereed met het hele

arsenaal van potjes en verbanden, klemtangen, pincetten, enzovoorts. Nadat de dokter een beschrijving had gekregen van de diverse verwondingen, kwam het korte en eenvoudige advies: buikschot hopeloos, de rest allemaal een natte, uitgekookte zakdoek op de wonde en rust nemen! De apotheek werd weer opgeborgen.

De zakdoeken waren gauw genoeg uitgekookt en daarna vervolgden we onze tocht. Het was wel avond, maar we waren nog in het gebied van de vijand en slapen kon er door de opwinding toch niemand. De man met het buikschot overleed de volgende morgen en werd op een hoge oeverwal begraven. Met onze natte uitgekookte zakdoek zijn we verder allemaal beter geworden, al heeft het bij verschillenden een hele tijd geduurd.

Veel schoten we niet op nu er zeven roeiers minder waren en we maakten niet meer dan 10 km per dag. Ik probeerde nog bij de regering gedaan te krijgen dat het vliegtuig op de rivier mocht landen om de gewonden op te pikken, maar het antwoord luidde, dat men alleen op Bernhardkamp zou landen. Toen heb ik maar een der prauwen in de steek gelaten en de roeiers verdeeld over de andere twee, zodat we wat harder konden opschieten. Toch duurde het volle drie weken, voor we op Bernhardkamp terug waren. Voor alle zekerheid werd er een sluippatrouille vooruit gestuurd om te kijken of de Japanners er intussen soms waren gekomen.

De Papoea's hadden er lelijk huisgehouden. Tafels en rakken waren kapotgeslagen, deuren uitgerukt en al het muskietengaas vernield. Wat er nog in de magazijnen had gezeten was verdwenen of lag in stukken door het bivak verspreid . . .

En nu begon het wachten op het vliegtuig.

Uit de telegrammen werd mij echter duidelijk, dat het tóch evacuatie zou worden en geen aanvulling. Positieve berichten kon ik niet krijgen, dat begreep ik wel, omdat ik geen code had. Men kon de veiligheid van het vliegtuig niet in gevaar brengen door zijn bewegingen aan te kondigen.

Af en toe kwam er een vaag telegram, dat er een poging was gedaan om mij te bereiken, doch dat die mislukt was en werd er toegezegd, dat het weer geprobeerd zou worden. De dagen gingen intussen voorbij en ik zat maar rekensommetjes te maken hoe lang de voorraad vivres nog kon strekken. Papoea's zagen we niet meer, die hadden klaarblijkelijk een slecht geweten, maar het wild dat zij anders aangebracht zouden hebben, zou me nu zeer welkom zijn geweest. In de naaste omgeving van het bivak was er geen wild meer en ik durfde mijn eigen mensen niet op jacht uit te sturen, omdat zij dan uren van huis zouden moeten. Het vliegtuig kon elk moment komen en het gevaar bestond, dat ze het zouden missen.

Na vijf weken restten me nog 130 kg vivres, juist genoeg voor 10 dagen en ik voerde een zware tweestrijd. Er was genoeg voedsel om naar de kust af te zakken, waar ik gemakkelijk genoeg aan eten

kon komen. De sagobossen daar hebben voldoende inhoud, maar in de Meervlakte waren de meeste bomen leeg. Langs de mij bekende Waroppenkust en verder langs de Siriwo, welk terrein ik ook goed kende, kon ik dan naar de Wisselmeren komen. Bleef ik op Bernhardkamp zitten wachten en men zou mij uiteindelijk toch in de steek laten, dan was ook deze reserve versnoept en moest ik in de Meer- vlakte blijven omdat ik dan wegens gebrek aan voedsel geen be- wegingsvrijheid meer zou hebben.

Er zat maar één ding op: halve rantsoenen uitdelen en de rest aan- vullen met vis en halfrijpe bataten; zo had ik dan nog voor 20 dagen voedsel, maar ik was vastbesloten om naar beter oorden te verhuizen als me nog maar tien dagen zouden resten.

Eindelijk, 21 Augustus 1942 hoorden we een vliegtuig, doch zagen het niet. Snel staken we om een rooksignaal te maken met enige drums benzine een enorme brandstapel aan, die al weken voor dat doel gereed lag en na een kwartiertje landde een Amerikaanse Cata- lina voor ons op het water. Twee uur later gingen we de lucht in. Niets hadden we mee mogen nemen van de vlieger, omdat het toestel te zwaar geladen was. Instrumenten, boeken, alles was het water in gegaan: we hadden de „scorched earth” politiek toegepast en het bivak in brand gestoken. De vlucht ging naar Merauke en toen we de Meer- vlakte verlieten zag ik als laatste groet dikke rookwolken opstijgen uit ons tijdelijk „tehuis”.

Het is eigenlijk onbegrijpelijk dat Merauke nimmer door de Japan- ners is bezet. Waarschijnlijk hebben zij nooit geweten, dat zij het plaatsje met een roeiboot hadden kunnen innemen, aangezien er geen garnizoen lag en het Bestuur uiteraard opdracht had zich over te geven. Toen de vijand zich tenslotte, blijkens zijn vliegverkenningen, voor Merauke begon te interesseren, was er wel een garnizoen ge- komen, later nog versterkt door Australische bataljons en ze zouden toen een sterke landingsmacht nodig gehad hebben om het in te nemen. De kust is modderig en zeer ondiep tot vele mijlen ver in zee, terwijl er slechts een smalle vaargeul is die gemakkelijk versperd kan worden.

Hoe het zij: de Japanner is er nooit geweest en Merauke is met Tanah Merah, een bestuursvestiging aan de Boven-Digoel, steeds Nederlands gebied gebleven. Onze uiterste voorpost — „post 6” geheten — lag aan de Eilanden-rivier en diende om de bewegingen van de Japan- ners in het oog te houden. Kleine schermutselingen hebben daar wel plaats gehad, maar evenmin als in het Noorden waagde de Japanner zich ver het binnenland in.

Merauke had inmiddels een vliegveld gekregen en zodoende kon men veel verkenningen over Nieuw-Guinea vanuit dit vrije Nederlandse gebied maken. Na een verblijf van een maand of acht in Australië was ik er zelf weer terug voor verdere actie.

Foto Topografische Dienst - Geographisch Instituut.

Papoea-hangbrug van rotan.

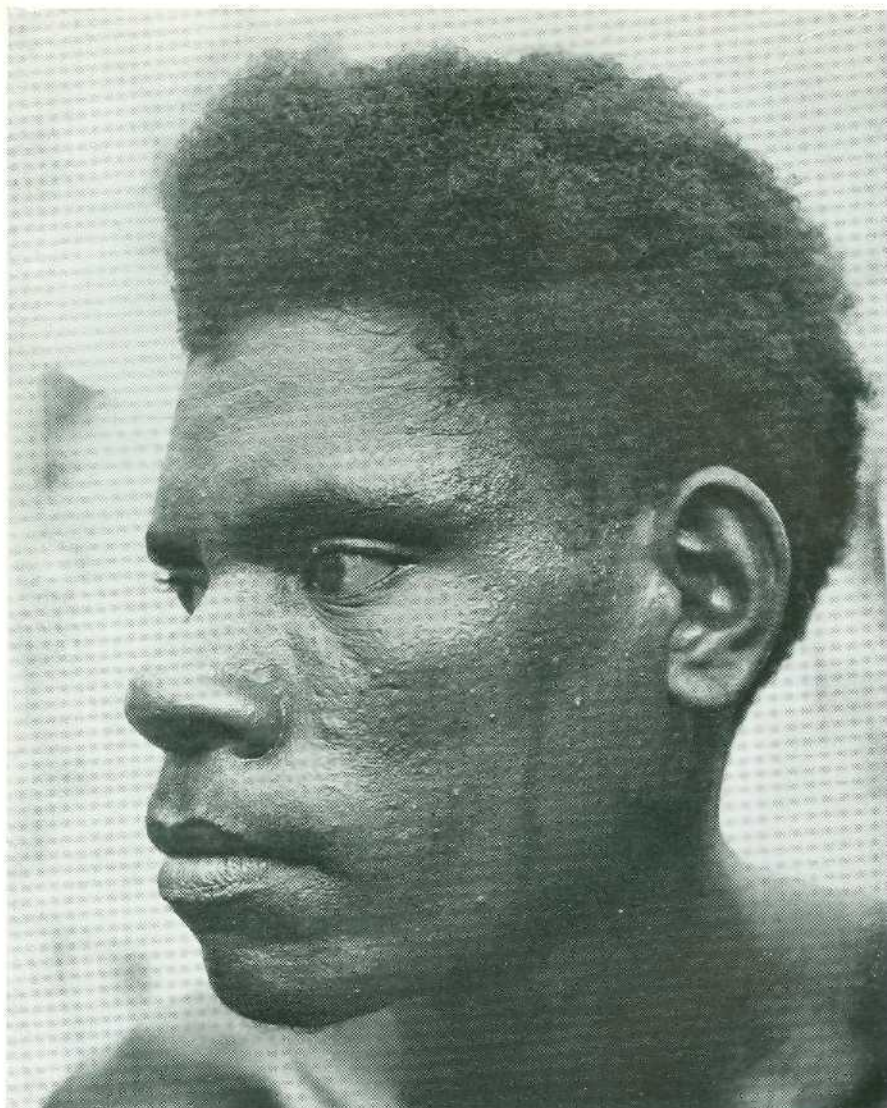

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

HET KEIZERLIJKE JAPANSE LEGER EN DE GEALLIEERDEN

IN „BULLDOZER”, HET BASISBIVAK 150 KM ZUIDWEST VAN HOLLANDIA aan de Idenburgrivier, van waar verkenningspatrouilles werden uitgezonden achter de Japanse linies, hoorden we in de morgen van 21 April 1944 de doffe slagen van zwaar scheepsgeschut en de snel op elkaar volgende explosies van „strings” vliegtuigbommen. De aanval op Hollandia was ingezet met slagkruisers en torpedojagers, vliegdekschepen en 900 vliegtuigen.

Het doel was het vijandelijke leger met een tangbeweging in te sluiten tussen het Cycloopegebergte en het Sentanimeer. De Japanners hadden echter op de een of andere manier lucht gekregen van de aanval en waren — kennelijk besloten Hollandia prijs te geven — reeds twee dagen vóór D-day in overhaaste marsen weggetrokken.

De verkenningspatrouille „Shark” waarvan luitenant de Bruïne commandant was, bevond zich toen juist bij Genjem, enige tientallen kilometers van Hollandia. Door moeilijkheden — er waren enige zieken en een der dragers was in een vlaag van malaria-waanzin het bos ingelopen en had zich opgehangen — had de Bruïne om voldoende vivres mee te kunnen nemen, zijn radiozender onderweg moeten achterlaten. Zodoende kon Shark de geallieerden helaas niets melden over het wegtrekken der Japanners.

„Bulldozer” had bij zich een Australische „relay-party”, die berichten moest doorgeven aan het hoofdkwartier en daarmee dan ook in regelmatige verbinding stond. Blijkbaar was een vergissing ingeslopen bij de toewijzing der radio-frequenties, want een der Amerikaanse vliegdekschepen die voor Hollandia in actie waren, werkte op dezelfde golflengte en op een keer klonk plotseling een nijldige, nasale stem in de koptelefoon: „Get off the air, this is an operational frequency!” Waarop de Australiër niet kon nalaten vinnig terug te geven: „This was an operational frequency long before you came into this war!”

Het grootste deel van het Japanse garnizoen trok langs de kust in de richting Sarmi. Een andere groep — ongeveer 1000 man — was van Hollandia in zuidelijke richting naar het binnenland gevlucht, voornemens via de Idenburgrivier — langs mijn post — ook bij Sarmi terecht te komen. Het garnizoen te Madang, in het Australische gedeelte, werd niet aangevallen, maar wel ter zee en in de lucht volkomen afgesneden en ook deze groep trachtte Sarmi te bereiken, deels door middel van een omtrekkende beweging Zuid van Hollandia, deels langs de Sepik en de Idenburgrivier.

Het werd klaarblijkelijk druk in het achterland en op een goede dag kreeg ik een telegram van het hoofdkwartier: „1000 welgewapende Japs trekken in Uw richting”. Een niet zo vreugdevol bericht: ik had het commando over 70 man!

Onmiddellijk werd prikkeldraad gevraagd aan Merauke, om versperingen aan te leggen en prompt verscheen de volgende dag, zonder voorafgaande aankondiging, de bommenwerper die ons geregeld van het nodige voorzag. De vlieger begon opgewekt talrijke rollen prikkeldraad uit te strooien, gelijk pepernoten, met het verschil dat deze wat zwaarder waren en met een doffe plof een halve meter diep in de grond sloegen.

's Middags kwam er een telegram met het verzoek: „In het vervolg beter rookvuur”. De vlieger was namelijk gewend, dat wij een rooksignaal op de gevraagde drop-plaats afgaven. Zijn komst was bij vergissing echter niet aangekondigd geweest en het enige rookvuur in wijde omtrek was dat uit onze keuken geweest! Eén geluk, dat hij heel slecht had gemikt.

De Japanners waren in Indië angekommen met de reputatie geduchte „jungle fighters” te zijn; ze hadden die reputatie gekregen in Malaya en vermoedelijk was daar geopereerd door in de jungle getrainde troepen. In Nieuw-Guinea sloeg het Keizerlijke Japanse Leger echter wel een zeer pover figuur: zodra legerorganisatie de mannen niet meer steunde, waren ze in het bos volkomen hulpeloos. Niet bestand tegen klimaat en vochtigheid, leden ze onmiddellijk aan allerlei ziekten en verloren ze alle zelfvertrouwen.

Dat bleek duidelijk bij de bovengemelde groep Japanners, die met een omtrekkende beweging trachtte naar Sarmi te ontsnappen. Volgens latere verklaringen van de majoor, die commandant was van de bewuste groep van 1000 (hij stond toen als oorlogsmisdadiger in Hollandia terecht) waren ze inderdaad mijn bivak gepasseerd, met naar schatting van de 1000 man nog hoogstens 100 over, die verstolen, bij nacht, op vlotten de rivier afgezakt waren.

In een ander geval brachten ze het er niet veel beter af. Op zec werden van een vlotje opgepikt een Japanse kapitein en twee man, volkomen uitgeput. Met een compagnie van 150 man was de kapitein van Madang langs het strand naar het Westen getrokken. Even voor de Nederlands-Australische grens was de troep het bos in gegaan over een pad tot Arso, Zuid van Hollandia en op dit traject had hij twee man verloren. Toen begon de ellende echter pas; over het volgende traject van ruim 100 km had hij meer dan 50 dagen gelopen — hoewel hij, naar hij vertelde, altijd een getraind atleet was geweest — en was de hele rest van zijn compagnie van honger, ziekte en ellende omgekomen. Met zijn drieën hadden ze de Toarim-rivier bereikt, waar zij het vlotje hadden gemaakt en zich op de stroom hadden laten afdrijven.

Op vele plaatsen waren dergelijke pogingen gedaan om de intact gebleven garnizoenen te bereiken en zodoende scharrelden in de bossen duizenden Japanners rond op zoek naar voedsel, opgejaagd als honden, maar velen nog hardnekkig hopen op de terugkeer van het roemrijke Keizerlijke Leger. Zwervend trachtten zij zich in het leven te houden, geen dag veilig voor de pijlen der Papoea's en de karabijnen der patrouilles. Volkomen onervaren in het oerwoud en verzwakt door ontbering en ziekte zagen zij geen kans om aan vlees te komen en talrijk zijn de bewijzen dat zij elkaar opaten. Reeds in het Australische deel was kannibalisme onder de Japanners bewezen.

In Arso, Zuid van Hollandia, was een post door Nederlandse politiepatrouilles bezet om de streek te zuiveren van vijanden en „Jappen jagen” werd daar een sport waaraan de bevolking van harte medewerkte. De Papoea's spoorden de schuilplaatsen op en brachten de patrouilles er heen; een paar salvo's en het was gebeurd.

De Papoea's waren ook op eigen houtje zeer actief bij deze klopjachten. De Japanner had gedurende de bezetting een gulden uitgeloofd voor ieder die een blanke doodde of aanbracht; dies werd onzerzijds de prijs van een halve gulden op het hoofd van een Jap gesteld. Er zijn vele halve guldens verdiend. In mijn aantekeningen vond ik liggen een opgave over de maanden Augustus t/m October 1944 van de vijf posten Hollandia, Sarmi, Biak, Noemfoer en Sausapor, waaruit blijkt dat in die periode door de bevolking zijn gedood 2119 Japanners, terwijl er 249 werden gevangen genomen. Ik weet, dat het totaal der door de bevolking gedode Japs, alleen voor Biak, reeds rond 1700 bedroeg.

Het lag volkomen in de lijn van de Papoea-gebruiken, dat men van de buit een bewijs meebracht, deels als trophee, deels ook om zijn recht op de halve gulden te bewijzen en zo kwamen dan de Papoea's, met lugubere guirlandes van verschrompelde Jappenoren aan een touwtje geregen, de hun toekomende beloning declareren.

We probeerden hun natuurlijk duidelijk te maken dat deze methode niet acceptabel was, maar dat zegt de Papoea al heel weinig; en bovendien: hij moest zijn verhaal toch plausibel maken voordat de halve gulden werd uitbetaald — en was dit dan geen afdoend bewijs?

Menselijke gevoelens hoefde men van de Papoea tegenover de Jap niet te verwachten. Die had het er niet naar gemaakt en bovendien ziet hij nooit enige reden om consideratie met een vijand te hebben. Gevangen genomen Japanners werden dan ook gewoonlijk spiernaakt binnengedragen aan een lange paal, waaraan zij als varkens waren vastgebonden. Menselijke waardigheid zag men in de vijand niet en het was vergeefse moeite dit de Papoea's, die nu hun primitieve instincten konden uitleven, bij te brengen.

Ondanks deze jacht hebben vele Japs zich nog een hele tijd in leven weten te houden en juist in de nabijheid van Amerikaanse kampen. Op Biak grensden deze vlak aan de beboste rand van een woeste kalk-

steenformatie met talloze grotten, waarin zich vele vijanden schuïl hielden die 's nachts te voorschijn kwamen en levensmiddelen uit de Amerikaanse opslagplaatsen stalen. Bekend is het, uiteraard verzonnen, verhaal van Biak waar een Jap mee in de „chow-line” stond, met zijn pannetje klaar om zijn rantsoen te ontvangen. Hij werd pas ontdekt toen hij „kankerde” over de kwaliteit!

Wel genoten de Japanners in de bosrand mee van de vele films die in de openluchtbioscopen werden gedraaid — en dit verhaal is niét verzonnen. Ik las in een officieel intelligencerapport de verklaring van een Japanse krijgsgevangene, dat hij op een bepaalde datum en plaats een film van Dzinza Rodzjeroshu (Ginger Rogers) had gezien en hij beschreef de film in details.

Leven er nog Japanners ergens in de bossen van Nieuw-Guinea? Het is inderdaad mogelijk. Nog in 1950, let wel in 1950, werd van het kleine door 6000 zielen bewoonde eiland Noemfoer — omstreeks 25 bij 20 kilometer — door de bevolking een Japanner binnengebracht, die geen florissante indruk maakte, maar die bij het vangen ook nogal beschadigd was. Al die jaren had hij zich in leven weten te houden met bosproducten en uit de bevolkingstuinen gestolen voedsel.

Grote groepen Japs kunnen er in Nieuw-Guinea zeker niet meer leven. Wel is het mogelijk, dat bij ververwijderde stammen in het binnenland kleine groepjes zijn gebleven, die kans hebben gezien het met deze stammen op een accoordje te gooien wat de voedselvoorziening betreft. Erg waarschijnlijk lijkt het mij echter niet.

Wanneer de geallieerden inlichtingen wensten over een bepaalde streek, dan was een der methoden een onderzeeër uit te zenden, die rondzwalkte voor de kust van het betrokken gebied. Zag men een prauw of een vissersvaartuig dan kwam de onderzeeër aan de oppervlakte, nam de bemanning over en vernietigde de boot.

Bij het Zesde Leger was het mijn taak als intelligence-officier deze lieden uit te vragen, voorzover zij van het toenmalige Ned. Indië afkomstig waren. De vragen bewogen zich op het gebied van troepensterkte, verdedigingsstelsel en materiëel: Hoeveel vliegtuigen staan er op het vliegveld en hoeveel auto's rijden er rond? Gewoonlijk luidde het antwoord: „Banjak — veel” of in vergrotende trap: „Banjek sekali — erg veel”. Wanneer men er verder op in ging bleek dat echter zo iets van 25 tot 50, hoogstzelden tegen de 100 te zijn.

Uiteraard waren deze lieden er door geïmponeerd, want naar onze vooroorlogse begrippen waren dit aanmerkelijke getallen. Wat het Japanse leger echter te zien had gegeven, viel volkomen in het niet vergeleken bij de overstelpende hoeveelheid Amerikaans materiëel. De weg die de Japanners van de vliegvelden van Hollandia naar de kust hadden aangelegd, was op de eerste morgen van de invasie dan ook al volkomen aan flarden gereden. In goed twee maanden

tijds werd echter een 50 mijl brede, verharde verkeersweg aangelegd en het aantal jeeps en trucks bedroeg vele duizenden.

Gedurende ongeveer de eerste zes maanden na de invasie functioneerde er een luchtbrug tussen Finschhafen en Hollandia, een afstand van 4 uur vliegen heen en 4 uur terug. Per dag arriveerden op de twee „transportstrips” 250 Dakota's met gemiddeld 1.000.000 pound aan goederen. De vliegers landden, taxieden hun toestellen in de rij en gingen eten. Waren zij daarmee klaar, dan waren ook de toestellen leeg en werd er onmiddellijk gestart. Daarnaast had Hollandia ook nog een „combat-strip”, waar geregeld honderden bommenwerpers en jagers stonden. De grootste vliegbasis in het Nederlandse gedeelte van Nieuw-Guinea lag echter op Biak, waar steeds een 2000 vliegtuigen van diverse typen stonden.

Met een dergelijke hoeveelheid materiëel eist een invasie uiteraard enorme voorbereiding en een perfect sluitende organisatie. Het „plan” bestond dan ook steeds uit een dik boekwerk, waarin tot in details ieders aandeel was geregeld. Elk onderdeel wist hoe, waar en in welke minuut het moest handelen. Als dan ook de kolossale landingsschepen (Landing-Ship-Transport) de wal op waren gelopen en de grote deuren waren opengeklapt, donderde een stroom van tanks, bulldozers, scrapers, trucks en allerlei zwaar materiëel de wal op en iedere bestuurder wist nauwkeurig wat hem te doen stond. Elke bulldozer reed naar het hem aangewezen punt in het terrein en begon zijn werk. Opslagterreinen waren reeds, naar gegevens van luchtfoto's en verkenningen, vastgesteld en het uitladen begon instantelijk.

Als regel moest in zeven dagen tijds het eerste vliegveld klaar zijn; „D+8” moesten er Dakota's kunnen landen. Zo was het in ons gedeelte ook op Owi, terwijl op het eilandje Middelburg reeds de vierde dag een Liberator een noodlanding kon maken, omdat in die vier dagen reeds 4400 voet klaar gekomen was.

De invasie was voorafgegaan door wat men noemde „Gloucesterization of the coastline”, zo genoemd naar Cape Gloucester waar de methode het eerst werd toegepast. Volgens dit systeem beginnen enige dagen tevoren reeds zware bombardementen op het toekomstige aanvalspunt, maar tegelijk ook op een aantal andere plaatsen om de aandacht niet te vestigen op de bedoelingen. Op de morgen van D-day barst echter de hel in alle hevigheid los. Een sterke vloot is gedurende de nacht voor de kust verschenen en begint een beschieting met alle vuurkracht die maar ter beschikking is, uren achter elkaar. Honderden zware bommenwerpers komen aan, de ene formatie na de andere, en werpen hun bommen af: zware en lichte, explosief- en brandbommen, al naar gelang het opgegeven doel. Van de vliegdekschepen stijgen de toestellen op, werpen hun bommen en keren weer terug om brandstof en nieuwe bommen op te nemen. En boven dit alles hangt een scherm van „Lightnings”, de door de Japs zo gevreesde „boentoe doea — de jagers met de 2 staarten”.

Tot — op de minuut af — de landingsvloot in beweging komt en er plotseling een grote stilte heerst: het scheepsgeschut zwijgt, de bommenwerpers keren huiswaarts, slechts het scherm van jagers in de lucht blijft op grote afstand de landing dekken, telkens afgelost door andere formaties wanneer de vliegtijd om is. Boven het invasieterrein komt echter geen eigen vliegtuig en het afweergeschut neemt alles wat daar komt onmiddellijk onder vuur onder het motto: eerst schieten en dan kijken. Dat ondervond ik vrij beangstigend aan den lijve: Tijdens de landing op Sausapor zouden Nederlandse pamfletten afgeworpen worden op Sorong. Ik ging mee en lag plat op mijn buik onder het bovendecksel van een A20 verkenner. De vlieger dacht wel met een bocht de invasie te kunnen passeren, maar toen we tot op een kilometer of vijf genaderd waren, attackeerden onze vrienden op Sausapor ons al en zagen we de witte wolkjes van het afweergeschut om ons heen ploffen. De vlieger wist niet hoe gauw hij zou afzwaaien en we verdwenen met een scherpe bocht uit de gevaarlijke zône.

Zo voerde Mac Arthur zijn sprongen van ongeveer 300 mijl uit — een afstand die het de Lightnings, in verband met het vliegbereik, mogelijk maakte voldoende tijd in de lucht te blijven om de landing te kunnen beschermen.

Wanneer het niet bepaald noodzakelijk was, werd geen aanval gedaan op de Japanse garnizoenen; ze werden zonder meer voorbij gelopen, ge-„bypassed”. Zo ging het bij Sarmi, Manokwari, Sorong en bij de Kao-baai, waar elke commandant zich schrap zette om een schok op te vangen die nimmer kwam. Bijna dagelijkse bombardementen zorgden er voor, dat hun vliegvelden onbruikbaar bleven en permanente bewaking vanuit de lucht en het water verhinderde ieder spoor van scheepsverkeer. In wijde omtrek trouwens werden alle vliegvelden kapot gegooid, zodat de Jappen alleen van zeer veraf gelegen bases zouden kunnen opstijgen om de Amerikaanse concentraties aan te vallen. Hollandia heeft zelfs nooit een Japanse luchtaanval gehad en op Biak waren de radar-operators zo slordig geworden, dat ze, toen er eens een toestel op het scherm verscheen dat niet het vereiste herkenningsteken gaf, maar rustig aannamen dat het een eigen, vergeetachtige vlieger was. Het was echter een Jap en hij gooide een bom in een volle openluchtbioscoop!

En intussen zaten de Janners in de gepasseerde garnizoenen maar te wachten. Door aanplant van voedselgewassen trachtten ze hun voorraden te sparen, maar ook hier bleek weer dat van de „taaiheid” van de Janner onder primitieve omstandigheden niet veel over bleef. In Manokwari stierven er gemiddeld tien per dag; volgens hun eigen doktoren als gevolg van de slechte voeding. Op gezette tijden kregen deze garnizoenen een portie bommen en wat machinegeweervuur toebedeeld, maar verder trokken de geallieerden zich niet veel van hen aan, al werd er voor gezorgd dat men van hun bewegingen op de hoogte bleef.

De verkenningen, hiervoor nodig, behoorden naast andere werkzaamheden tot de taak van de Nica (Netherlands Indies Civil Administration) die een onderdeel was van het Amerikaanse leger. De SONICA — „Senior Officer-Nica” — zat bij het hoofdkwartier van het Zesde Leger. Bij elke invasiegroep behoorde een CONICA — „Commanding Officer-Nica”. Deze Conica's, die de bevoegdheden hadden van een assistent-resident en tevens belast waren met de uitoefening van het militair gezag, voerden in deze periode het bestuur namens de geallieerde legerleiding. De Nica kon dan ook beschouwd worden als de „Civil Affairs Section” van het invasieleger.

De Nica nu was belast met een groot deel van de patrouillegang buiten de „perimeter” — het gedeelte dat de Amerikanen beschouwden als hun basis — en zorgde, zoals gezegd, voor de berichtgeving omtrent de sterkte en de bewegingen van de Japanners in het achterland. Zij stuurde met dit doel verkenners uit, hier uiteraard Papoea's. Verbluffend goed als die zijn in de kunst van sluipen, hebben zij prachtige staaltjes uitgehaald: Bij de ochtendparade van de Japanners en het appèl, lagen zij, ergens vlakbij verscholen, eenvoudig mee te tellen en zo konden zij rapporteren dat een bepaald garnizoen 653 — nee, beweerde een andere berichtgever die meende beter geteld te hebben — 654 man sterk was.

Zo waren er berichten binnengekomen dat de twee vliegers van een vermiste bommenwerper in een Japans legerhoofdkwartier bij Idore (in de hals van de Vogelkop) gevangen zaten. Afsgesproken was, dat op een bepaalde datum, 's morgens precies zes uur, een bomaanval zou plaats hebben. Een groepje Papoea's lag gereed en toen bij overkomst van de bommenwerpers de Japs in hun schuilplaatsen zaten, renden zij het hoofdkwartier binnen, vonden weliswaar geen gevangenen, maar gristen, alvorens terug te rennen, nog gauw enige armen vol papieren van de tafel van de Generaal.

De volgende morgen zou het spelletje herhaald worden om hun een eventuele tweede poging mogelijk te maken. De Japs hadden echter begrepen wat er gaande was en toen de Papoea's weer kwamen aanrennen, vonden ze een wacht van vijf man in het hoofdkwartier. Die wacht werd prompt afgemaakt en toen ook nu de gevangenen er niet bleken te zijn, werd de rest van de papieren van de Generaal maar meegenomen!

Zeer mooi werk is verricht door de Nica-luitenant Rapmund — die later door de pelopors op Java is afgeslacht — en de Papoea-ziekenverpleger Silas Papareh, die met hulp van Scoutteams (Amerikaanse verkennergroepen) en van Papoea's overvallen deden op Japanse kampen en honderden Indonesische krijgsgevangenen en Romusha's onder de ogen der vijanden bevrijdden.

Zelfs hebben deze twee het klaargespeeld om, wederom met hulp van Scouts die onder hun leiding stonden, de evacuatie te organiseren van de bemanning van een bommenwerper, die in de moerassen ten

Noorden van Inanwatan een noodlanding had moeten maken. Zij doodden daarbij tientallen Japs en maakten een paar krijgsgevangenen. Onderweg in de Catalina-vliegboot die hen huiswaarts bracht, hadden zij nog een spannend moment: De Amerikaanse wacht had klaarblijkelijk zitten dutten en plotseling stond een der Japanners in de navigatie-afdeling met een karabijn, waarvan hij de haanpal trachtte om te leggen. Dit lukte hem niet snel genoeg en tijdig kreeg hij een tik op het hoofd. „Hij wist door de blister te ontsnappen”, staat er lakoniek in het rapport.

De Papoea's deden met hart en ziel mee aan de „mopping-up operations” en vele van hen zullen zich wel afgevraagd hebben, waarom nu mocht wat vroeger streng verboden was. Zij zullen het einde van dit grote feest — de overgave van de Japanners — zeker niet graag gezien hebben en het heeft ons nog wel eens moeite gekost hen duidelijk te maken, waarom het nu ineens weer wèl verboden was . . .

WEDEROPBOUW

„**W**IN THE WAR FIRST”, GOLD VOOR DE GEHELE WERELD, MAAR ook voor Nieuw-Guinea, toen daar de bevrijding was gekomen. Met de eigen belangen — zowel van de Papoea als de Nederlander — mocht voorlopig geen rekening gehouden worden en ook de wederopbouw was van later zorg. Het eerste en enige doel was de oorlogsmachine op volle toeren te laten draaien en de NICA had vooral in de beginperiode tot voornaamste taak de hulpmiddelen des lands daarbij in te schakelen. Zij zorgde voor de koeliewerving, de levering van materialen, de berichtgeving, enz.

Naarmate echter het front verder verschoof in de richting van Japan en Hollandia dus steeds meer „rear area” werd, werd het mogelijk grotere aandacht te schenken aan de wederopbouw en aan toekomstplannen.

De terugkeer naar een normalere gang van zaken ging zeer geleidelijk. Toch waren er drie fasen in te onderscheiden, elk gekenmerkt door een typisch voorval.

De eerste fase werd ingeluid door Amerikaanse Militaire Politie, die een rondgang maakte langs alle „units”, om aan te kondigen dat het op hoog bevel van toen af aan streng verboden was, spiernaakt of slechts met een summier handdoekje bekleed, van het verblijf naar de badkamers of de wasplaatsen in de rivier te lopen — want: er kwamen „vrouwen”!! Klaarblijkelijk kan de man zich in deze wereld nog slechts in de sociëteit en bij een oorlogsinvasie als alleenheerser handhaven. In de periode vlak na de landing is inderdaad het leven zo primitief en ruw, moet er zoveel geïmproviseerd worden, dat het onmogelijk is zelfs maar de eenvoudigste égards tegenover de andere sexe in acht te nemen. Ganz ohne Weiber geht die Chose echter al spoedig niet meer; verpleegsters, W.A.C.'s, Rode Kruis-meisjes doen hun intrede en leggen de mannen de verplichting op enig décorum in acht te nemen, hun taal te kuisen en verdere zedenverruwing tegen te gaan. De komst der vrouwen betekent tevens, dat er orde is geschapen in de diverse kampen, dat er regelmaat in de gang van zaken is gekomen, dat de teugels van de discipline straffer zijn aangehaald — en dat het nodige timmerwerk is verricht.

De tweede fase begon eerst vele maanden later; zij werd aangekondigd door de luitenant Georgette Hage, Commandante van het Vrouwenkorps te Hollandia, die op kantoor verscheen met het verzoek, namens alle dames, om op de Oudejaar 1945 te houden dansavond

te mogen verschijnen, niet in de voorgeschreven khakibroek, maar voor die gelegenheid in een heuse „japon”.

En de laatste phase brak aan, toen, op algemeen verzoek der dames op het Oranjebal 1948 ten huize van de Resident de lange avondjapon zijn officiële intrede deed. Zulks was niet toegestaan, voordat alle dames, van wie de meeste uit kampen kwamen, zich van de nodige textiel hadden kunnen voorzien. De aanvoer was aanmerkelijk verbeterd; natuurlijk niet alleen van het materiaal voor avondjaponnen, maar deze waren toch een duidelijk symptoom van een aanzienlijk ruimere goederenvoorziening en vanzelfsprekend ook van een meer normale levenswijze; al had Jacques Fath nog geen klanten op Nieuw-Guinea.

Het is ongelooflijk, wat er door het Amerikaanse leger in zo korte tijd te Hollandia is gepresteerd. Bij tientallen werden er kampen uit de grond gestampt, die over een afstand van ongeveer 70 km langs een hoofdverkeersweg kwamen te liggen. Nu mocht zich volgens de U.S. Army Regulations geen nederzetting van kinderen des lands op minder dan een halve mijl afstand van zo'n kamp bevinden. Aan de NICA was tussen de andere eenheden reeds een plaats aangewezen, maar toen ik nog zo'n zelfde terrein zocht voor het op te richten Papoea-bataljon, was er langs de gehele weg van 70 kilometer niets meer te vinden; alles was bezet door Amerikaanse units!

Waar kortgeleden nog het kleine plaatsje Hollandia lag te dromen, slechts eens per maand opgeschrikt door de roep: Kapal masoek — de boot komt — waar de paradijsvogels speelden en de herten onbeangst op het pad bleven staan, verscheen in enige maanden een wegenet van honderden kilometers, waarover duizenden auto's een onbegrensd lijkende hoeveelheid en verscheidenheid aan goederen vervoerden; verzezen onafzienbare rijen barakken en pakhuizen van honderdduizenden vierkante meters oppervlak.

Waar hoogstens eens een toverlantaarn met petroleumlamp was vertoond, kon men in een 70-tal (openlucht-)bioscopen dagelijks een keuze doen uit tien, twaalf programma's van de nieuwste Amerikaanse films.

In de Humboldtbaai, waar in de goede oude tijd wel eens twee schepen tegelijk gelegen hadden — wanneer de K.P.M.-er en de gouvernementsstomer elkaar ontmoetten — werden in de kortst mogelijke tijd acht grote steigers gebouwd, geschikt voor boten van 12.000 ton. Zelfs onze Volendam heeft er aan gemeerd. En op de dag van de gereedstelling voor de Leyte-invasie kon men vanaf een heuveltop een majestueus en onvergetelijk schouwspel bewonderen: de mooie zonbeschenen baai bezaaid met vaartuigen groot en klein, 1450 in totaal; waarvan alleen reeds 450 Liberty-schepen van 10.000 ton; — meer dan de gehele Nederlandse handelsvloot,

In deze bedrijvigheid had ook de NICA zijn plaats en er werd hard

gewerkt. Er waren niet veel Nederlanders buitenslands toen de oorlog uitbrak en met het weinige beschikbare personeel moest gewoerd worden. Nieuw-Guinea kreeg daarvan niet zo'n groot aandeel; de Nica-staf was steeds ernstig onderbezet. Er zaten bovendien slechts op enkele posten in het gehele gebied min of meer ervaren ambtenaren, terwijl bij elke nieuwe invasie ook nog enige goede krachten werden weggehaald om van hun opgedane ervaring profijt te kunnen trekken in de volgende fasen van de herovering.

Dat had echter ook zijn goede zijde. Negen van de tien Nica-ambtenaren hadden geen flauwe notie van het bestaan van administratieve bepalingen en daarom was „red tape” uitgesloten. Een ieder deed op zijn post wat hij meende, dat onder de gegeven omstandigheden goed was en achtte zich — en terecht — verantwoord, wanneer hij naar eigen inzicht en naar beste kunnen een beslissing had genomen; beslissingen vaak, die in normale tijden op het hoogste niveau zouden hebben gelegen. Dat hierbij dikwijls ernstige fouten werden gemaakt, ligt voor de hand, doch daartegenover staat, dat de dikwijls piepjonge Nica-officieren zich vrijwel overal bewust waren van hun verantwoordelijkheid en die zeer ernstig opvatten.

Van CONICA's van 25 jaar — in één geval zelfs van 21 jaar — toegerust met de bevoegdheden van een assistent-resident en belast met de taak het bestuur in een gebiedsdeel te herstellen zonder dat zij enige of noemenswaardige Indische ervaring hebben, mag veel door de vingers worden gezien. Wanneer zij dan nog als lid, of zelfs voorzitter van een krijgsraad over leven en dood te oordelen hebben, beseft men de zwaarte van die verantwoordelijkheid.

Het op grote schaal „afknappen” bij voortgezette arbeid — dat in sommige perioden speciaal bij jonge officieren het geval was — is dan ook voor een groot deel te wijten geweest aan het feit, dat deze overbelaste jonge mensen niet in staat waren uit hun vele malen te grote dagtaak de essentiële werkzaamheden te selecteren en het resterende gedeelte zonder gewetensbezwaren te laten schieten.

Dat „afknappen” nam op een gegeven moment onrustbarende vormen aan. Op zeven achtereenvolgende dagen was er een patiënt met geschokte zenuwen op doktersattest en met spoed per vliegtuig naar Australië gestuurd. Onze Regering te Brisbane kwam er van onder de indruk en stuurde een psychiater, om nu eens uit te zoeken wat daarvan wel de oorzaak kon zijn.

Deze psychiater heeft zijn beste beentje voor moeten zetten, want zijn komst — en het doel daarvan — was bekend en ieder probeerde hem een rad voor de ogen te draaien. Op een der plaatsen heeft men hem er zelfs tussen willen nemen door — aan een uitgebreid diner — te beginnen met het dessert en met het doodgewoonste gezicht van de wereld terug te werken naar de soep.

Hij heeft ze allemaal „dóór” gehad, maar van een der jonge luitenanten moest hij tenslotte erkennen, dat hij niet wist of die nu volkomen

„knots” was of hem met succes voor de gek hield. Wij wisten dat het laatste het geval was.

Kotanica — de Nica-stad — was geheel opgetrokken van rondhout en gedekt met atap. Een uiterst brandbaar geheel; en het brandgevaar werd niet minder door de aanwezigheid van soms 2000 koelies, die het heel gewoon vonden om onder de slaapbarakken vuurtjes te stoken. Vaak hebben we ons hart vastgehouden, want ook meer dan eens ontstonden er in de buurt grasbranden, die Kotanica gevaarlijk dicht naderden. Voor deze ramp zijn we gespaard gebleven, maar zeer kort na de verhuizing ging vrijwel het gehele gebouwencomplex in vlammen op.

Er was een sterk gevoel van saamhorigheid in deze Nica-periode en er heerste een bijzonder prettige geest. Ontspanning was er niet veel; er was aanvankelijk zelfs geen club of recreatie-zaal. Dat was overigens niets bijzonders; in die phase hadden de Amerikanen dat ook niet. Op het hoofdkwartier van het Zesde Leger leefden wij praktisch in de kantoorbarak, die de hele nacht open was. Van de slaapbarak ging men naar de eetzaal en vandaar naar het kantoor. Wilde je naar de bioscoop, dan nam je de kantoorstoel mee en plantte die ergens neer voor het doek. De Coca-cola uit de „PX” dronk je staande leeg of je nam hem mee, weer naar het kantoor. Slechts gaandeweg werd in een recreatie-gelegenheid voorzien, al bleef die, ook na de verhuizing, nog zeer primitief.

De barakken van Kotanica begonnen lelijk te vervallen en inmiddels was het complex van het 27th General Hospital en dat van het 51st, die samen 2000 bedden bevat hadden, leeggekomen. Aan nieuwbouw op korte termijn viel voor ons toch niet te denken en daarom was dit een mooie gelegenheid om in betere en minder brandbare gebouwen onderdak te komen, zij het ook weer tijdelijk. Ook hier bleek echter de waarheid van het oude gezegde, dat er in Indië niets permanenter is dan tijdelijke voorzieningen.

De barakken waren opgetrokken van zacht, niet tegen de witte mieren bestand hout en gedekt met de allerdunste soort bladzink. Ze waren opgezet eind 1944, zoals men dat noemde „for the duration” en anderhalf à twee jaar achtte men daarvoor ruim voldoende. Nu in 1951 staat het complex er nog en het is nog steeds bewoond; niet zo hier en daar, maar het is volgepropt met mensen. Zonder veel verbeeldingskracht kan men zich de toestanden voorstellen.

Doordat de Japanners de Papoea's, die zij misschien hadden kunnen winnen, van zich afstieten door hun menselijk optreden, zagen deze reikhalzend uit naar de terugkeer van de Nederlanders. De meeste hoofden en invloedrijke personen hielden het vertrouwen in die terugkeer levendig en in honderden kampongs bleven het rood-wit-blauw en het portret van Hare Majesteit de gehele oorlog door bewaard, terwijl men toch zeer goed wist dat betrapting door de

Japanner de dood ten gevolge zou hebben. De pamfletten van de Nica, uit vliegtuigen gestrooid, werden met levensgevaar bewaard en over honderden kilometers doorgegeven. Toen ik vlak na V.J.-dag met een bommenwerper een verkenningstocht maakte, was er geen kampong op het eiland Japen die niet de driekleur in de mast had. Terwijl de Amerikaanse activiteit langzamerhand verminderde kon de Papoea-bevolking geleidelijk haar normale leven gaan hervatten. Men moest echter waakzaam blijven, want tienduizenden Japanners zaten in diverse garnizoenen en zwierven in verschillende streken rond; beveiliging tegen een mogelijke aanval was steeds nodig.

Er waren echter twee bases die voor de Amerikanen alleen van zéér tijdelijk belang waren geweest en die men al spoedig in de steek liet, namelijk die aan de Maffinbaai bij Sarmi en die te Sausapor bij Sorong. Na de invasie had natuurlijk ook de Nica daar posten geopend, de bevolking was ingeschakeld bij oorlogswerkzaamheden, had verkenningen verricht en menig Japanner naar de eeuwige jachtvelden gezonden. Deze Papoea's, bij de Japs natuurlijk volkomen gecompromitteerd, werden nu aan hun lot overgelaten; de Amerikanen kondigden aan dat zij zouden vertrekken en de Nederlanders hadden geen troepenmacht, groot genoeg om de nabij liggende Japanse garnizoenen in bedwang te houden.

Evacuatie van de gehele bevolking was vrijwel onuitvoerbaar, doch ook de Papoea's zelf wensten hun gebied niet in de steek te laten. Zij verklaarden, dat zij met hun families de bossen in zouden trekken en zich wel zouden redden. Het was een uiterst pijnlijke situatie voor de Nederlandse bestuursambtenaren, die het in de steek laten van deze Papoea's terecht als verraad aanvoelden. Er zat echter niets anders op, wij waren zelf machteloos.

Te Sausapor werd de Conica, reserve-kapitein Emeis, verzocht een kleine plechtigheid bij te wonen. Een aantal Papoea-hoofden onder leiding van Sengadji Baharoedin As had zich opgesteld en Baharoedin sprak als volgt:

„Mijnheer, wij zijn de gehele oorlog trouw gebleven aan onze Koningin; met U en de Amerikanen hebben wij tegen de Japanners gevochten en wij maakten vele slachtoffers onder hen. Gij laat ons nu in de steek; wij vinden dat erg, maar wij begrijpen dat gij niet anders kunt. Ik beloof U echter plechtig, dat wij trouw zullen blijven aan onze Koningin en ik zal U dat bewijzen door een eed volgens onze adat: Ik heb hier een stuk bamboe en ik zal dit met mijn kapmes met één slag doormidden slaan. Als het snijvlak rafels vertoont, heb ik gelogen; als het volkomen glad is, zonder de geringste vezel, heb ik waarheid gesproken.”

— De slag viel en het snijvlak was volkomen glad. —

„U ziet, mijnheer, ik sprak de waarheid: Wij blijven trouw aan onze Koningin.”

Kapitein Emeis stond diep beschaamd.

Het was niet eenvoudig de bevolking na het vertrek der Amerikanen weer in het gareel te krijgen. De mensen waren wel heel erg gemakkelijk aan kleren, gereedschap en geld gekomen en voelden er nog niets voor het gewone kampongleven te hervatten, al was de eigenlijke gouden tijd voorbij. Voor „cat's eyes — mata koetjing” die overal langs het strand te vinden zijn en voor de oorlog een cent per stuk kostten, betaalden de Amerikanen grif een dollar. Ethnografica werden voor de verkoop aan de lopende band gefabriceerd en al waren de pijlen, bogen, prauwmodellen, houten poppen en dergelijke ook nog zo ruw en slordig afgewerkt, ze brachten altijd goed geld op. Zelfs onze dorpsgek in Kotanica was niet zo gek, of hij ruilde onze Indische „centen met een gat in het midden” bij de „souvenir-hunting” Amerikanen tegen halve dollars en wist er een goed handeltje mee te maken. Dit soort excessen was natuurlijk onmiddellijk afgelopen na het vertrek der Amerikanen en, al zouden de gevolgen nog wel enige jaren blijven doorwerken, op de duur zouden normale toestanden vanzelf wel terugkeren. Het ontstaan van politieke onrust gaf veel meer reden tot bezorgdheid.

Behalve een klein aantal Indonesische ambtenaren, dat bij de bevrijding was aangetroffen, bestond het grootste deel der aanwezige Indonesiërs uit bevrijde Romusha's — hoofdzakelijk Maleïssprekende arbeidslaven van de Japanners. Aanvankelijk waren deze lieden natuurlijk hartroerend dankbaar voor hun bevrijding uit de ellendige toestand waarin zij hadden verkeerd, maar toen zij weer eenmaal goed doorvoed en op krachten waren gekomen, begonnen de moeilijkheden. De gebeurtenissen op Java vonden uiteraard bij vele van hen weerklank en zij vonden het nodig om aan de vrijheidsstrijd mee te gaan doen. Er werd op alle mogelijke manieren geïntrigeerd en complotten werden gesmeed, die alle op tijd ontdekt werden, maar die toch constant spanningen veroorzaakten en een rustige ontwikkeling verhinderden. De Papoea heeft zich maar zeer weinig in deze acties laten betrekken en dat was geen wonder, want na de terugkeer der Nederlanders was al spoedig op duidelijke wijze gebleken dat het belang van de Papoea behartigd werd. Het Papoea-bataljon was opgericht, Papoea-politieopleidingen waren begonnen. Een Papoea-internaat was verzezen en een opleiding voor Papoea-bestuursassistenten geëntameerd. Overal waar dit mogelijk was, waren Papoea's ingeschakeld.

De opstandige elementen kregen dan ook onder de Papoeabevolking slechts een klein aantal ontevreden en, dikwijls alleen nog maar door het doen van de meest fantastische beloften. Het begrip „Merdeka” zei de Papoea zeer weinig en maakte alleen enige indruk voorzover daaraan verbonden heette te zijn de „vrijheid” om geen belasting meer te betalen. Heel erg sloeg dat argument toen echter nog niet in, want in die tijd, de eerste jaren na de bevrijding, werd nog geen belasting geheven.

Met die beloften was — en is — het anders gesteld. Men moet de kracht

er van niet onderschatten, want ons zwakke punt ligt hierin dat wij alleen beloften doen die wij voornemens zijn te houden; de andere partij heeft echter geen gewetensbezwaren op dit punt en de Papoea mist veelal het onderscheidingsvermogen om werkelijkheid van fantasie te onderscheiden. Bovendien klinkt de belofte aan een Papoea met volksschool dat hij resident zal worden, deze niet eens zo gek in de oren, want hem wordt het voorbeeld voorgehouden van de onderwijzer die legercommandant werd! En deze eenvoudige Papoea heeft weer niet het besef, dat zoiets alleen onder abnormale omstandigheden mogelijk is.

Bij het verdwijnen van de DIP's — Displaced Indonesian Personnel — keerde vrijwel overal de rust weer. Alleen Seroei werd in veel ernstiger mate geaffecteerd en de gevolgen werken door tot op de huidige dag. De Regering te Batavia besloot op een ongelukkige dag daar Dr Ratulangi en gezelschap te interneren wegens ontoelaatbare politieke activiteit elders. Van Batavia-standpunt was dit een mooie oplossing om Ratulangi te écarteren, maar op de eenvoudige Papoea's van Seroei werd een gezelschap gewiekste volksmenners losgelaten, die hun tijd behoorlijk hebben gebruikt en tot op heden de atmosfeer op het eiland hebben vergiftigd. Daar werd onder deskundige leiding de P.K.I.I. — Partai Kemerdekaän Indonesia Irian — opgericht, met de ziekenverpleger Silas Papareh als voorzitter, terwijl de Menangkabauer Alwi Rachman als vice-voorzitter in werkelijkheid de toon aangaf.

Ratulangi was bij dit alles min of meer achter de schermen gebleven. Wel gaf Djocja de P.K.I.I. te verstaan, dat het „nog niet” in staat was een speciale ambtenaar te zenden, maar dat men zich voorlopig tot Ratulangi kon wenden. Het openlijke werk werd verricht door Latumahina, van hetzelfde gezelschap, die na de vrijlating in Indonesië optrad als voorzitter van de strijdgroep, die in woord en beeld actie voerde om Nieuw-Guinea binnen de Republiek te brengen en daarbij niet bepaald kieskeurig was in de keuze der middelen.

Silas Papareh, dezelfde uit het vorige hoofdstuk, is een merkwaardige figuur. Tijdens de Japanse bezetting is hij de man geweest, die in de gehele Geelvinkbaai het geloof in de terugkeer van het Nederlandse gezag heeft levendig gehouden.

Een tijd lang was hij de felste Indonesiër-hater van Nieuw-Guinea. In die tijd de meest vooraanstaande Papoea-figuur, stond hij dusdanig onverzoenlijk tegenover de Indonesiërs, dat ik om moeilijkheden te voorkomen niet hem, maar Frans Kasiepo als afgevaardigde naar Malino zond; iets wat Silas mij nimmer vergeven heeft. In Seroei is hij onder invloed van de groep Ratulangi overstag gegaan en werd, geheel volgens de aard van zijn karakter, nu mateloos fel Republikein. Aanvankelijk werd aan de beweging geheel de vrije hand gelaten, doch deze welwillendheid is in de ogen van de eenvoudige Papoea geen rechtvaardigheid, maar zwakheid, zelfs domheid, zoals ook het binnen-

laten van de Indonesische Nieuw-Guinea Commissie met Mohamed Yamin als zwakte begrepen werd. De Papoea's werden — en worden — de positieve mededelingen van President Soekarno voorgehouden en daar worden triomfantelijk tegenovergesteld de halfslachtige Nederlandse verklaringen, die voor de bevolking volkomen nietszeggend en waardeloos zijn.

De sluwe Alwi Rachman liep steeds langs de kantjes van de wet en hield zich zoveel mogelijk op de achtergrond, ofschoon iedereen wist dat hij in werkelijkheid de leider van de obstructie was; het optreden van zijn aanhangers werd echter steeds driester. Voorgangers begonnen in de kerken opruiende artikelen uit republikeinse bladen voor te lezen en rondom sommige kerken werd geëxcerceerd met veel Merdeka-geroep. Verontrustende fluistercampagnes werden ingezet; een ernstige terreur werd uitgeoefend door de leiders, die dreigden met op komst zijnde roodwitte troepen, die met de onwilligen wel zouden afrekenen. De terreuractie drong zelfs door tot in het meisjes-internaat.

Het werd bovendien uit achterhaalde geschriften en bekend geworden connecties volkomen duidelijk, dat de P.K.I.I. in ernstige mate communistisch was beïnvloed en ook geheel volgens communistische infiltratie-methoden te werk ging. De Indonesische Nieuw-Guinea Commissie bracht zelfs — later achterhaalde — communistische lectuur in Seroei binnen tijdens haar bezoek. De P.K.I.I. trachtte ook de bekende onvruchtbare non-coöperatie politiek te voeren en stookte de Papoea's op om geen diensten te verrichten, geen copal en copra te verzamelen. Het gevolg was natuurlijk gebrek aan geld, armoede, die dan weer aan het Nederlands gezag geweten werd.

Plus ça change, plus c'est la même chose.

Toen de intimidatie te grof werd, moest worden ingegrepen. Zulks is op enige punten geschied, geheel langs legale weg. Dat de tegenpartij dan een gejammer aanheft over terreurmethoden tegenover de verdrukte onschuld, is eveneens een gebruikelijk systeem. Het wordt niet alleen in Seroei, maar ook in de UNO toegepast. Aan de ergste terreur is een einde gemaakt, maar de boven beschreven subversieve methoden worden nog steeds toegepast.

Silas Papareh had reeds vroeger last van visioenen gehad en liet zich onder invloed daarvan tot allerlei excessen verleiden. Medisch staat hij te boek als psychopaat, die bij tijden rustig en redelijk is, doch bevliegingen krijgt en visioenen ziet en dan hoe langer hoe dwazer gaat doen. Hij kon er b.v. slechts met geweld van worden teruggehouden om een zijner patiënten te Seroei voor longontsteking te „opereren”.

De vooruitzichten voor de materiële wederopbouw lieten zich aanvankelijk niet ongunstig aanzien. De Regering had voor, ik meen 65.000.000 dollar aan goederen van de Amerikanen overgenomen uit

30

31

32

33

Foto 30 en 31. De Chinese vogel-
jagers lieten blijvende sporen na.
Foto 32. Vrouwelijke liefthelligheid
aan de Mamberamo.

Foto 33. Een sombere kijk op het
leven.

Foto Netherl. Indies Information Service.

Foto 34. In feestdos te Hollandia.

Foto 35. Aan de Zuidkust wordt staande geroeid.

Foto Boendermaker.

de bases Hollandia en Biak en er was zeer veel materiaal bij dat voor de opbouw zeer bruikbaar was. Tevens kreeg Hollandia de beschikking over een duizendtal Japanse krijgsgevangenen, zodat en materiaal en arbeidskracht aanwezig waren.

Beide factoren bleken een misrekening te zijn. De z.g. „basis” vormde een staat in de staat, die zelfs geheel aan het toezicht van de Resident was onttrokken. Het werd niet nodig gevonden om ook Nieuw-Guinea een bescheiden aandeel van de aangekochte goederen te geven en zo verdween vrijwel alle materiaal uit het gewest, tot zelfs het muskieten-gaas toe, dat toch nergens méér nodig is dan in Nieuw-Guinea.

De Japanners werkten hard onder hun eigen officieren. Het was nu eenmaal hun gedachtengang, dat zij, nu zij de oorlog verloren hadden, voor hun overwinnaars moesten werken. En zij deden dat gewetensvol en met een toewijding, die ons volkomen vreemd is onder zulke omstandigheden. Toen er brand uitbrak in de motorpool liep elke Hollander in de buurt hard weg vanwege het explosiegevaar. Niet alzo de Japanse werklieden, die te hoop liepen teneinde zoveel mogelijk materiaal uit de vlammen te redden. Twee van hen betaalden dit met hun leven en drie-en-twintig kwamen met meer of minder ernstige brandwonden in het ziekenhuis terecht.

Maar ook hier bleef de teleurstelling niet uit. Plotseling kwam de opdracht alle krijgsgevangenen naar hun land terug te zenden en daarmee zouden onze beste werklieden verdwijnen. Een betrekkelijk kleine ploeg Japanners had het huis van MacArthur, dat op een heuvel bij het Sentanimeer stond, afgebroken, getransporteerd en opgezet bij Kota Baroe in goed twee maanden. Voor de afwerking waren nog twee weken uitgetrokken, toen de opdracht tot vertrek kwam. Op dringend verzoek van de Japanse generaal heb ik hen de vrijheid gelaten het huis tóch nog af te werken: in drie dagen. In dag- en nachtploegen werd doorgewerkt; zij legden er de laatste hand aan om 3 uur 's nachts en twee uur later gingen zij aan boord.

Van een eigenlijke wederopbouw kwam daarna niet veel meer terecht wegens gebrek aan materiaal en personeel. Tot op de huidige dag is het bestuur nog niet overal hersteld in de gebieden, die wij vóór de oorlog reeds onder daadwerkelijk gezag hadden. Voor Batavia stond vast, dat Nieuw-Guinea een deel van Indonesië zou blijven en in Indonesië zou Nieuw-Guinea weer de laatste wagen aan de trein zijn. De vraagstukken elders prevaleerden weer; voor dat onbelangrijke en achterlijke land had niemand interesse. Er werd mij door mijn toenmalige chef onverbloemd gezegd dat Nieuw-Guinea geen enkele prioriteit genoot. Hetgeen zeer te betreuren was; want het relatief weinige dat Nieuw-Guinea nodig had, zou geen merkbaar verschil uitgemaakt hebben op de outillage van Indonesië en ons in staat gesteld hebben in het politiek rustige Nieuw-Guinea een goed en vooruitstrevend beleid te brengen.

GESCHONDEN PAPOEA-WERELD

TEVREDEN KEEK DE NIEUWE BISSCHOP VAN DE KANSEL NEER op zijn kudde in de goed gevulde Lutherse kerk te Finschhafen (Australisch Nieuw-Guinea). Hij was eerst een paar weken geleden hier geplaatst en ofschoon niet alles hem naar de zin was geweest, over de kerkgang had hij niet te klagen. Integendeel, veel gemeenten in het moederland konden er een voorbeeld aan nemen. Er was echter één ding dat hem niet beviel: elke Zondag werd er na de kerk tabak uitgedeeld. Nu was de bisschop helemaal niet van plan om gierig met tabak te zijn. Hij had al gauw geleerd hoe verzot zijn beminde gelovigen op een pruimpje waren en hij misgunde ze dat pretje niet. Maar de directe koppeling van het geestelijk voedsel aan dit materiële genotmiddel streed toch wel erg met zijn gevoel; dat kon niet juist zijn! En daarom kondigde hij aan, dat er vanaf de volgende Zondag na de kerk geen tabakuitdeling meer zou zijn.

De volgende Zondag keek de bisschop herhaalde malen op zijn horloge. Hij had zich toch niet vergist in de tijd? Of had het misschien hard geregend en waren de gelovigen opgehouden door een bandjir? De kerk bleef leeg en eindelijk begreep de bisschop. Woedend liet hij het kamponghoofd uit de buurt roepen en stelde op de man af de vraag, waarom er vandaag niemand in de kerk was.

Vriendelijk, maar gedecideerd, sprak de oude heer toen de gedenkwaardige woorden: „No tobacco, no halleluja!”

Of het verhaal echt gebeurd is weet ik niet. Ik hoorde het voor het eerst 15 jaar geleden en er zijn verscheidene versies van.

De moraal is echter duidelijk: het nieuwe dat de Papoea gebracht werd, en vooral de godsdienstige begrippen, waren nog niet levend, ze zeiden hem weinig. Het was niet uit geloofsovertuiging, dat hij in de kerk kwam; de materiële belangen, al dan niet in de vorm van het pruimpje tabak, noopten hem ertoe.

In zekere zin is dit juist, ook nu nog en des te meer was dat het geval in de tijd, waarin dit verhaal zich afgespeeld zou hebben. De nieuwe begrippen waren nog te kort gebracht om reeds betekenis voor de Papoea te hebben. Elke primitieve, die vanuit zijn heidense godsdienst Christen wordt, maakt deze phase door, die men terecht „overgangschristendom” noemt.

Het Christendom werd op Nederlands Nieuw-Guinea voor het eerst

gebracht door de Zending, en wel in 1855. In deze tijd liet de regering Nieuw-Guinea echter nog vrijwel geheel links liggen; slechts af en toe werd het door een schip bezocht en de zendelingen van de eerste tientallen jaren werden praktisch aan hun lot overgelaten.

Een gemakkelijke overwinning behaalden zij dan ook niet. Na 25 jaar waren er 20 gedoopten en na nogmaals 25 jaar was dit aantal 260 geworden. Op een gegeven moment was het aantal graven van zendelingen of van hun familieleden groter dan het aantal gedoopten.

Het ligt voor de hand, dat de eerste zendelingen en missionarissen aanvankelijk hun eisen zeer laag moesten stellen en slechts geleidelijk konden trachten de teugels wat strakker aan te halen. De nieuwe leer had in die tijd nog niet het prestige van de westerse beschaving achter zich — kon dit althans in Nieuw-Guinea niet tonen — en materiële voordelen hadden deze eerste predikers nauwelijks aan te bieden. Maar wel bracht die nieuwe leer een massa geboden en verboden, waarover de Papoea's van die dagen al zeer weinig te spreken waren.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat de eigenlijke opleving van de bekeringsarbeid eerst kwam, toen het bestuur op Nieuw-Guinea actief werd. Het persoonlijk prestige der zendelingen won uiteraard aanzienlijk, toen duidelijk werd welke macht er achter het Christendom stond — al bleek daarvan uiteraard in Nieuw-Guinea nog maar een zeer klein deel. Men kan zeker niet zeggen, dat het Christendom aanvaard werd, omdat het de godsdienst van het bestuur was, maar wel staat vast dat het bestuur voor een groot deel de weg baande. Toen moord en doodslag verboden werden en een eind werd gemaakt aan allerlei praktijken, die onverenigbaar waren met zelfs de meest soepele toepassing van het Christendom en die de Papoea niet vrijwillig zou hebben laten varen, ontstond er een gunstige voedingsbodem voor het bekeringswerk en spoedig daarna zien we dan ook een grote ommekeer intreden. De arbeid van de zendelingen had tenslotte zijn uitwerking niet gemist, al was deze aanvankelijk weinig zichtbaar geweest!

Christen worden en de inhoud van de nieuwe leer „begrijpen” zijn echter twee dingen. Het Christendom bracht aan deze mensen vele vreemde elementen, die ze voorlopig nog niet konden verwerken, die moesten worden aangeleerd en waarbij het woord dat wij gebruikten werd overgenomen. In hun geest echter bleef het woord vaak zonder inhoud, of het verkreeg een inhoud, die aansloot bij bekende begrippen.

Het woord „Rohoelkoedoes” (Maleis voor „de Heilige Geest”) werd door de leraren natuurlijk spoedig ingevoerd en veelvuldig gebruikt in preken en godsdienstige gesprekken. Men meende, dat de betekenis van deze term voldoende was uitgelegd en dat die begrepen was.

Toen echter na vele jaren de taal van een dezer bevolkingsgroepen was bestudeerd en aan de betrokken Papoea's gevraagd werd om nu

dat woord Rohoelkoedoes eens in hun eigen taal weer te geven, bleek dat men er steeds onder had verstaan: de Vrouw van de Zoom. Dit voorbeeld typeert de moeilijkheden waarvoor men kwam te staan. Ik geef het U te doen, Lezer, om aan een primitieve duidelijk te maken, wat de Heilige Geest is, wanneer er in zijn cultuur geen analoog begrip voor bestaat. Laat staan als deze verduidelijking moet plaats vinden in een voor beide partijen vreemde taal.

De vertaling van het Onze Vader in de verschillende streektaalen biedt dikwijls al de grootste moeilijkheden. Want veelal zijn de begrippen „hemel, heilig, koninkrijk” en dergelijke niet bekend en moeten de vertalers zoeken naar begrippen uit de culturen, die het beste aan de bedoeling beantwoorden – hetgeen dikwijls niet meer dan benaderingen kunnen zijn.

De ethnoloog H. Ian Hogbin stelde een onderzoek in naar de wijze waarop het Christendom door de Papoea wordt beleefd en vond, dat de omzetting van Bijbelse figuren in Nieuw-Guineatermen zeer frappant was. Dit is geen opzettelijke distortie, maar de onvermijdelijke reactie van een volk dat vrijwel alleen zijn eigen sociale toestanden kent. Men moet bovendien niet vergeten dat de vroegere Joodse gemeenschap betrekkelijk primitief was en daardoor meer met de inboorlingen gemeen had dan met ons. Het beeld dat er van getekend werd was daardoor wezenlijk misschien dicht bij de waarheid. Desondanks ziet Pontius Pilatus vermomd als controleur bij het Binnenlands Bestuur er een beetje vreemd uit en Romeinse soldaten verkled als politie-agenten zijn nog wonderlijker. God zelf is ook veranderd en Hij lijkt wel iets op een kamponghoofd; de strijd met Satan lijkt op een twist tussen twee concurrerende volksleiders. Maar het meest alledaags aandoende is de identificatie van de dorpsambtenaren met de Joodse autoriteiten en de verkorting van de naam van de ongelovige Thomas tot het meer familiale Tom.

Hogbin zegt dan zeer terecht, dat dergelijke versies van de H. Schrift tegen de achtergrond van een bar of salon zeker wel amusant kunnen zijn, maar dat zij in de Papoea-dorps sfeer volkomen op hun plaats zijn.

Bij de vertaling van de Bijbel moet men trachten zich aan te passen aan die sfeer, wil er niet iets voor de Papoea volkomen onbegrijpelijks uit voortkomen.

Uiteraard zullen in de eerste tijd vele elementen uiterlijk worden aanvaard, maar innerlijk leeg blijven. Ofwel zullen juist de begrippen van de oude cultuur blijven leven onder een dekmantel van nieuwe woorden.

Aldus ontstaat het mengelmoes van oude en nieuwe begrippen, dat met een juist woord „overgangschristendom” wordt genoemd en dat eerst werkelijk Christendom kan worden wanneer, vooral in volgende generaties, de inhoud van de oude cultuur wegwijnt en allengs verloren gaat.

In de eerste generatie die het Christendom aannam, zijn de oude begrippen vrijwel onuitroeibaar; zij blijven voortleven ondanks christelijke lering en christelijke praktijk.

Mijn goede vriend Philip Kantoem, die mij regelmatig kwam opzoeken, in zijn beste plunje en met een grote ridderorde op zijn borst gespeld, vertelde mij van de oude godsdienst en zijn beleving, voordat die plaats moest maken voor het Christendom. Het heilige vuur kwam over hem, wanneer hij zijn uiteenzettingen gaf van de ceremoniën in het sacrale huis, de initiatieriten, het blazen van de heilige fluiten. Zijn stem ging dan over in een eerbiedig gefluister — en hij sprak niet in de verleden maar in de tegenwoordige tijd — wanneer hij het had over het grote mysterie, de ontzagwekkende en machtige aardgeest en diens stem en symbool, het bromhout.

Ik vroeg Philip om mij eens zo'n bromhout te snijden. Verschrikt keek hij op. Dat kon niet, dat ging niet! Mijnheer, dat zou mijn dood zijn, de aardgeest is zo machtig!

Ik bleef aandringen, maar Philip — die reeds 30 jaar Christen is — bleef weigeren. Tot hij na tien dagen een oplossing vond: hij zou immers geen „echt” bromhout voor me maken; het zou maar een model zijn — dat kon geen kwaad, dat zou de toorn van de aardgeest niet opwekken. En ik kreeg mijn bromhout.

Maar de oude Philip vertelde ook, dat de jongeren al niets meer weten van het grote geheim van de aardgeest en het bromhout; nog slechts weinige oude heren zijn daarvan op de hoogte. Zo ziet men gedemonstreerd het teloor gaan van de oude cultuur-elementen, die dan plaats kunnen maken voor de nieuwe christelijke begrippen. Natuurlijk is daarmee het terrein nog verre van gezuiverd; de grote mysteries mogen dan niet meer worden overgeleverd, talloze andere daarmee verband houdende begrippen zijn reeds door de opvoeding aan de jeugd overgedragen en het zal verschillende generaties duren eer een redelijk zuiver Christendom verkregen is.

Deze moeilijkheid bestaat natuurlijk niet alleen op religieus terrein. Op vele gebieden van het leven passen onze opvattingen in het geheel niet in de Papoea-geest en dat kan nog vele moeilijkheden opleveren, wanneer Nieuw-Guinea in het volle moderne leven komt te staan. Onze begrippen omtrent eigendom van grond bijvoorbeeld. De Papoea kent geen persoonlijke eigendom van grond in de zin, die wij er onder verstaan. De grond behoort bij de gemeenschap, is afkomstig van de voorvaderen en met die grond bestaat een magische band. „Verkopen” van grond is niet zo zeer iets dat de Papoea niet „wil”, als wel iets dat hij niet „kan” — hij kan er zelfs de „mogelijkheid” niet van inzien.

Op Joka aan het Sentani-meer was er al lange jaren voor de oorlog een zendingspost, met huis en erf. Tijdens de Amerikaanse bezetting zetelde er het hoofdkwartier van het Achtste Leger, daarna werden de bestaande gebouwen — met inbegrip van het nog aanwezige zen-

dingshuis — gebruikt om er het grote Papoea-internaat in onder te brengen.

Hoe de oude regelingen met de Zending waren geweest, wist ik niet, maar de Papoea's van de kampong Ajapo stonden er op, hun rechten op die grond erkend te zien. Werden deze in twijfel getrokken, dan gingen zij demonstratief op het erf van Joka klappers plukken.

Het was natuurlijk wenselijk, dat eens kwam vast te staan hoe de zaak in elkaar zat en ik wilde een poging doen om de rechten van het Papoea-internaat, i.c. van het gouvernement, vast te leggen. Daarom stuurde ik er de Controleur van Hollandia op af met een grote zak met geld, drieduizend gulden in klinkende munt, om eens met de heren van kampong Ajapo te gaan praten en desnoods met enige pressie de transactie er door te drukken tegen de inertie van de hopelijk reeds verzwakte oude adat in.

Er is uren lang geconfereerd; tenslotte werd de zak met geld aan het kamponghoofd ter hand gesteld met de opdracht, die nu maar eens naar het inzicht van de oudsten te verdelen zoals de adat zou vereisen.

Men kan zich indenken hoe dat geval breedsprakig van alle kanten werd gezien en overwogen. Drieduizend gulden is een verleidelijke hoop geld en men wilde er graag de hand op leggen. Men begreep bovendien wel, zulks had de Controleur voldoende duidelijk gemaakt, dat zij werkelijk geen kans meer hadden op het gebruik van de bewuste grond. Het internaat was opgericht in het belang van het eigen volk, ook hun kinderen zouden er op school kunnen gaan en het gouvernement zou zeker niet omwille van één kampong, die deze grond werkelijk niet nodig had, alle gebouwen gaan afbreken en verplaatsen.

Na drie weken kwam er een delegatie uit de kampong, met ernstige gezichten. Het Papoea-internaat kon voor eeuwig de grond in gebruik houden, zij hadden er niet het minste bezwaar tegen. Maar verkopen? Zij zouden niet weten hoe dat moest; en hier was de zak met geld, onaangeraakt, terug. Zij hadden geen basis kunnen vinden, waarop dat geld verdeeld zou moeten worden.

Heel wat van dit soort moeilijkheden zijn er reeds ontstaan. Het eiland Wakde was in erfpacht bij een Duitser en werd na het uitbreken van de oorlog overgedragen aan een Nederlander. De rechten van de Papoea's waren door de eerste erfpachthouder indertijd behoorlijk, conform de wettelijke regelingen en naar mij uit oude gegevens bleek zelfs zeer royaal afgekocht. Maar nu kwamen de Papoea's toch tussenbeide. De oorspronkelijke pachter, met wie zij gehandeld hadden, was weg. „Derhalve” viel de grond weer aan hen terug. Het is wel duidelijk, dat zij nooit begrepen hebben welk soort transactie zij hadden aangegaan, maar in dit geval moest natuurlijk de erfpachter beschermd worden. De politie is er zelfs aan te pas moeten komen met de sterke arm.

Acculturatie — het proces waarbij twee culturen op elkaar inwerken — brengt te allen tijde vele problemen met zich mee. Het wordt nog zeer veel moeilijker, wanneer een der beide culturen volkomen domineert en bovendien in vele opzichten onvereenigbaar is met de zwakkere van de twee.

Deze, in casu de primitieve gemeenschap, is uit haar aard zeer kwetsbaar. Zij heeft een starre constructie die, eenmaal aangetast, spoedig gevaar loopt geheel af te brokkelen, waardoor de goede met de slechte elementen verdwijnen.

Onze maatschappij, de westerse wereld, is gespecialiseerd in verschillende levensgebieden, die grotendeels los van elkaar staan. Men kan econoom zijn en geen flauwe notie hebben van bruggenbouw. Men bouwt die brug niet anders, of men nu Katholiek dan wel Protestant is. Als men overgaat tot een ander geloof, verandert er niets aan iemands manier van akkerbewerking, de timmerman krijgt niet plotseling een andere stijl, de medicus kijkt niet ineens met geheel andere ogen naar zijn geneesmiddelen.

In de primitieve maatschappij is dat heel anders. Deze vormt een organisch geheel en de onderscheiden levensgebieden zijn in de geest van de Papoea niet gescheiden. Voor hem is tuinbouw volkomen verweven met godsdienst en geen jacht kan slagen zonder het vereiste ritueel. Geen ziekte bestaat zonder bovennatuurlijke oorzaken, geen handeling kan verricht worden zonder dat er consequenties aan verbonden zijn op, naar onze opvattingen, geheel andere gebieden. Het is dan ook niet mogelijk om b.v. een studie te maken van de primitieve landbouw of de geneeskunde, zonder er de godsdienst in te betrekken en uiteraard zal een inbreuk op een van deze gebieden zijn invloed doen gevoelen op het gehele leven van de primitieve. De ethnoloog Duyvendak gebruikte daarvoor een zeer treffend beeld: „Het primitieve leven is als een streng garens, waarin draden van verschillende dikte en kleur onontwarbaar door elkaar gestrengeld zijn”.

In onze maatschappij liggen deze draden als het ware los van elkaar. In de primitieve maatschappij zijn zij zo vast verstrengeld, dat men niet aan een der draden kan trekken, zonder allerlei andere draden mee te trekken.

Bij het cultuurcontact in Nieuw-Guinea bieden wij de Papoea vele nieuwigheden aan. Er zijn er bij, die hij naar eigen goedgevoelen kan aannemen of verwerpen. Maar wij moeten vaak verder gaan en — gesteund door onze macht en ons gezag — komen met geboden of verboden, die zò in strijd zijn met zijn cultuur, dat deze geheel zinledig wordt.

De Papoea aan de Mamberamo die een vijand doodt, stelt een „subjectief” goede daad. Hij meent in geweten goed en verdienstelijk te handelen, want zijn Opperwezen eist van hem, dat hij voor Hem verschijnt, vergezeld van de zielen van zijn verslagen vijanden. Wan-

neer men hem echter verbiedt te doden, dan tast men het gezag van het Opperwezen en zijn morele standaard van goed en kwaad tot in de grond aan. De sancties van zijn godsdienst kunnen weinig meer voor hem betekenen, als hij het eerste gebod al niet meer kan opvolgen en het dagelijkse leven krijgt voor hem een heel andere betekenis, gebaseerd als het was op de eisen die de godsdienst hem stelde.

Wanneer de koppensneller geen koppen meer mag snellen en zijn kinderen niet meer de naam van een gesnelde kop kan geven, heeft het leven voor hem weinig zin meer. De hoogtepunten zijn er uit weggevallen, met alle gevolgen van dien.

Door toverij te verbieden en te straffen neemt men een voor de Papoea zeer reëel machtscomplex uit zijn maatschappij weg; daardoor krijgt zijn verhouding tot zijn medemensen een dikwijls geheel andere basis.

Wij moeten deze en soortgelijke ingrepen doen, omdat zijn levensbeschouwing op sommige punten indruist tegen de in elke beschaafde maatschappij bestaande regels van orde en goede zeden.

Er zijn echter nog talrijke andere factoren, die destructief op de primitieve maatschappij inwerken en die, hoewel wij ze niet rechtstreeks en onder dwang opleggen, toch behoren bij onze westers-christelijke beschaving en daarvan het onvermijdelijke gevolg zijn. In de Papoeamaatschappij is het individu volkomen ondergeschikt aan de gemeenschap, waarin een hechte saamhorigheid heerst. Ieder is gebonden aan een uitgebreid stelsel van strenge adat-voorschriften, die hem niet veel vrijheid laten, doch hem anderzijds alle steun in het leven verzekeren. Al zijn handelingen worden getoetst aan de adat door degenen, die in hun lange leven deskundig en gezaghebbend zijn geworden: de hoofden en de ouden van de gemeenschap, die aldus de gehele gemeenschap beheersen. Bepaalde strafmaatregelen bestaan daarbij zeer zelden en die zijn ook niet nodig; de afkeuring van de gemeenschap oefent vrijwel altijd voldoende pressie uit om het onwillige individu in het rechte spoor te houden. Op deze, ogenschijnlijk hecht lijkende structuur doet nu de westerse beschaving een aanval. Echter juist in haar samenhang, in de onderlinge afhankelijkheid der samenstellende delen, ligt haar zwakte: wordt ergens een bres geslagen, dan wankelt het hele gebouw.

Wij zagen reeds, dat het zichtbare effect van deze aanval tot het begin dezer eeuw verwaarloosbaar klein was. Daarna kwam er een ommekeer en namen duizenden Papoea's de Christelijke godsdienst aan, die hun leven en opvattingen beïnvloedde.

Dit proces ging langzaam. Men behoeft slechts de gemiddelde Papoea uit de natuurstaat te vergelijken met de gemiddelde gekerstende om te constateren hoe geleidelijk de groei in de laatste halve eeuw, tot aan de tweede wereldoorlog is geweest.

Ook deze aanraking heeft conflicten doen ontstaan, heeft de oude

levensbeschouwing aangetast. Het Christendom stelt zich tenslotte zelfs in zijn meest soepele toepassing in vele opzichten lijnrecht tegenover het heidendom.

Het tempo had, gezien de omstandigheden, niet vlugger kunnen zijn; zoals gezegd konden de missionarissen en de zendelingen slechts zeer geleidelijk de teugels wat strakker aanhalen. Men maakt van kannibalen en koppensnellers nu eenmaal niet op slag goede Christenen en veel moest door de vingers gezien worden.

Dank zij dit tempo kreeg de Papoea-maatschappij ruimschoots gelegenheid om een zeker evenwicht te hervinden. De nieuwe elementen werden ingepast in, gedeeltelijk aangepast aan de eigen levensbeschouwing — zoals wij zagen op godsdienstig terrein resulterend in een overgangschristendom. Uiteraard betekent dit een wijziging der oude cultuur, doch de veranderingen werden binnen het eigen raam verwerkt; de cultuur bleef Papoeaas.

De Wisselmeren-maatschappij gaf een goed voorbeeld, hoe het nieuw verworvene kan worden geïntegreerd in het eigen cultuurbezit, zonder dat dit wezenlijk wordt aangetast. Waardemeter en betaalmiddel is daar de kaurischelp. Vrijwel alle transacties zijn op kaurischelpen gebaseerd: de bruidschat moet er in voldaan worden, varkens en vele andere zaken worden er mee betaald.

Wij brachten ze met duizenden en tienduizenden tegelijk binnen en wanneer men bedenkt dat een stevig varken slechts 20 schelpen kostte en dat ik, voor het maken van een prauw waaraan tien mannen gedurende drie weken werk hadden, slechts 25 schelpen betaalde, dan is het begrijpelijk dat het betaalmiddel in ernstige mate gedepräciëerd moest worden. De schelp moest zijn waarde wel verliezen en de invoering van ons geld zou dan plaats kunnen hebben.

Edoch, het verloop was anders. Na enige jaren ging men onderscheid maken tussen de van ouds aanwezige en de nieuw ingevoerde schelpen, die de Papoea's daar ondanks allerlei kunstbewerkingen zeer fijn weten te onderscheiden. Thans is de toestand zo, dat voor vrouwen, varkens en andere zeer waardevolle zaken — in het algemeen adatbetalingen — uitsluitend de „oude" schelp gangbaar is.

De eerste werkelijk intensieve aanraking met de westerse beschaving ondergingen de soldaten van het eind 1944 opgerichte Papoea-bataljon. Daar stonden ze midden in de verandering en midden in de techniek; daar werden alle leden over één kam geschoren; daar werden regels vastgesteld voor allen zonder onderscheid en zonder met adatchergronden rekening te houden. Daar kwamen dan ook de eerste controversen en conflicten naar voren.

Begin 1945 had ik een voetbalcompetitie uitgeschreven. Zelf woonde ik de eerste match — Hollandia contra Biak — bij en kondigde ik aan, dat het de volgende Zondag zou zijn: Biak contra Noemfoer.

Prompt kwam er een delegatie met lange gezichten bij me. Dat kon

toch niet: Biak—Hollandia, daar gingen ze mee accoord, maar Biak—Noemfoer . . . Dat waren hun vrienden, stamgenoten!

De oude vijandigheid, de oorlogsidee uit vervlogen dagen brak weer baan bij deze Papoea's, die toch al minstens één generatie Christen waren. In het verleden hadden zij weinig contact gehad met Hollandia, uiteraard wel met hun stamgenoten op Noemfoer en dan speel je er toch geen voetbal tegen — lees: dan maak je er toch geen oorlog mee!

Het Papoea-bataljon droeg aanvankelijk hemden met korte mouwtjes en bij het zoeken naar rangdistinctieven kwam ik op het idee van gekleurde zomen om die mouwtjes.

De uitdeling had plaats; de secties Hollandia en Sarmi waren al voorzien en Noemfoer was aan de beurt. Ook hier verscheen prompt een delegatie: in haar adat betekende een gesloten ring om de bovenarm onheil. O, zijzelf waren modern genoeg en volkomen bereid om hem te accepteren, maar als zij er nu mee in hun eigen streek zouden komen, dan zouden zij door de ouden voor onheilbrengers worden aangezien en geen medewerking, alleen tegenwerking ondervinden. Een ander geval: kort na elkaar had men in de barak van de sectie Sarmi enige ziekten met dodelijke afloop gehad. De overlevenden waren zeer geagiteerd en er werd druk geconfereerd, hetgeen wederom resulteerde in een delegatie. Zij hadden gehoord, dat deze barak vòòr hun komst was gebouwd door de Biak-sectie; die hadden natuurlijk toverij toegepast, daarvandaan de doden!

Tallose malen kwam op dergelijke manieren de oude levensbeschouwing om de hoek kijken; een bewijs, hoe vast deze nog in de geest verankerd lag.

Dat de tijd tot aan de tweede wereldoorlog in menig opzicht nog geen inwendige verandering had gebracht kon men na deze oorlog aan de grote terugval in oude gebruiken constateren. Vele nog pas kort onder bestuur gebrachte stammen waren weer op roof en moord uitgetrokken. Saámgevoegde kampongs hadden zich weer gesplitst en de samenwerking opgezegd. Menig als goed Christen bekend stond Papoea had zich een tweede vrouw genomen, de verboden zandloper-trommen waren weer verschenen, enz.

Toch was er wel degelijk iets veranderd. Doordat de evolutie geleidelijk was verlopen, had de dynamiek van de eigen cultuur veel kunnen verwerken. Een van de elementen, die aldus verwerkt waren, was het betalen van de belasting, dat zelfs „bon ton” geworden was in de Papoeamaatschappij. Wanneer men zijn minachting wil uitdrukken voor nog zeer wilde en onbeschaafde Papoea's, dan zegt men: „zij betalen nog niet eens belasting”. Het is meermalen voorgekomen, dat kampongs bij het bestuur kwamen met het verzoek om alsjeblieft belasting te mogen betalen — hiermede te kennen gevende, dat zij te beschaafd waren geworden om nog langer aan de minachting van hun medemensen blootgesteld te zijn.

Men zal echter toch, wanneer men sommige der geconstateerde veranderingen op de keper beschouwt, tot de conclusie komen dat zij „de levensbeschouwing” niet wezenlijk hebben aangetast, al mag dit oppervlakkig wel zo lijken. In de kampong Bakoesa aan de Mamberamo was in 1939 een man gedood. De dader was bekend maar het Bestuur had verboden eigen recht te doen en aangezegd zelf te zullen straffen. Dit duurde echter wat lang. Intussen was men bezig aan een nieuw sacraal huis en dat mocht volgens de adat niet voltooid en ingewijd worden, voordat er recht was geschied en men werd ongeduldig.

Het hoofd vertelde mij, dat ze er mee accoord gingen dat het Bestuur strafte, maar dat het dan ook een beetje snel moest gebeuren, anders zouden zij er zelf voor zorgen.

De eigenlijke concessie lag in het feit, dat men genoeg nam met een bestraffing, die niet de dood was; de nieuwe procedure was op zichzelf geen ingrijpende verandering, want het gaat om het beginsel van de vergelding, het herstel van het verbroken evenwicht en het doet er eigenlijk niet toe, wie voor dat herstel zorgt. De kern van de levensbeschouwing bleef dus onaangetast.

De bekende zendeling van Hasselt drukt zich mijns inziens te sterk uit, wanneer hij reeds in 1935 zegt: „... dat Christendom en cultuur de oude Papoea-maatschappij hebben afgebroken, aan de jeugd de wapenen verstrekt om zich een nieuwe maatschappij op te bouwen, maar dat van die nieuwe maatschappij nog niet veel te zien is”. (Klein, dl. I).

Van Hasselt vergeleek hier de toestanden van 1905 met die van 1935 en deze tonen inderdaad zeer grote verschillen, maar de Papoea-maatschappij was in 1935 — en is op vele plaatsen nu nog — een integraal geheel, dat in zijn verband gebleven, slechts een, zij het belangrijke, evolutie had doorgemaakt.

TUSSEN TWEE CULTUREN

VANAF 1942 VERANDERDE HET BEELD IN NIEUW-GUINEA GEHEEL. De betrekkelijk voorzichtige cultuuraanrakingen van voorheen veranderden in een stormloop op het breedste front. De cultuur werd op talloze punten tegelijk aangetast en het oude bolwerk vertoont nu al talrijke scheuren.

De Japanse bezetting had de Papoea-samenleving reeds in staat van beroering gebracht en de overweldigende macht van het geallieerde oorlogsapparaat maakte een enorme indruk.

Hadden vroeger alle wijzigingen en adaptaties zich voltrokken binnen de beslotenheid van een Papoea-maatschappij, die zich nog niet werkelijk bewust was geworden van de buitenwereld, thans drong zich van die buitenwereld aan de Papoea een beeld op, dat niet meer was te verwerken binnen het oude raam.

De Papoea kreeg een andere kijk op de wereld, op het leven en het was slechts ten dele de overweldigende techniek, die deze reactie veroorzaakte. Bij vele Papoea's ontwaakte het besef dat hun land slechts een deel was van een veel groter geheel, mede door de verschijning, eerst van tienduizenden Japanners, later van een eendeloze stroom blanken, die zij tot dusverre slechts in hoogstens enkele tientallen tegelijk hadden aanschouwd. Amerikanen, Nederlanders, Australiërs zagen zij en gehele bataljons Amerikaanse negers, gelijkgekleurden, die nochtans weinig of niet schenen onder te doen voor de blanken.

Na deze schokkende ervaringen bleek ook het Nederlandse gezag een ongekeerde activiteit te gaan ontwikkelen. Vergeleken bij de vooroorlogse toestand verveelvuldigde de bestuursintensiteit; de Papoea's werden zoveel mogelijk ingeschakeld en de nog bestaande rasdiscriminatie verdween. Een Papoea-bataljon werd opgericht, alsmede een Papoea-politieschool. Een school voor opleiding van Papoea-bestuursassistenten leverde al spoedig een aantal abiturienten af. Papoea-internaten werden gesticht om op korte termijn het onderwijs, gericht op voortgezette opleiding, te kunnen verbeteren. Op het instituut te Joka werd zelfs overgegaan tot een volwaardige Mulo. Politieke stromingen vonden haar weg naar Nieuw-Guinea — pro en contra behoud van het Nederlands gezag — en vonden er weerklank. De Papoea werd er in opgenomen en van beide zijden stelde men prijs op zijn oordeel en zijn medewerking. Hij was in zijn eigen land „iemand” geworden.

Dit alles bekrachtigde en consolideerde de indruk, tijdens de oorlog opgedaan, dat Nieuw-Guinea slechts een schakel vormde in het wereldverband.

Een Papoea, die op een bulldozer of in een auto zit, is echter alleen daardoor niet anders geworden dan een die er niet in zit; evenmin is een Papoea die studeert, door dit feit een andere persoonlijkheid geworden dan een niet-studerende. Niet de auto en niet de kennis zijn het die van hem iets anders maken of kunnen maken, maar zijn innerlijke houding tegenover deze nieuw verworven zaken bepalen de persoonlijkheid.

De oorlog en het na-oorlogse beleid openden de Papoea slechts „mogelijkheden”; maar waar dan ook de gelegenheid bestond maakte hij van die mogelijkheden gebruik. Hij aanvaardde de techniek, waar die tot hem kwam en zij werd een deel van zijn maatschappij, van zijn eigen leven, dat zich bij het nieuwe tempo aanpaste. Geen Papoea op het Hollandia'se wegennet, die niet eerst zal proberen een „lift” te krijgen, voor hij zich te voet op pad begeeft. Geen Papoeawerker in de motorpool, die er aan denkt zware stukken te heffen, als hij er een takelwagen voor kan krijgen. Geen Papoea meer, die atap vlecht als hij de hand kan leggen op zinkplaten.

De oplettende waarnemer kon binnen weinige jaren deze veranderingen in de geest zien groeien. Al bleken ze slechts dikwijls uit kleinigheden, het waren veranderingen in het gedachtenleven, veranderingen in de begrippen. De oorlog en zijn nasleep opende de Papoea de ogen, zijn horizon werd verruimd. Hij begreep dat de enge omgrenzing van de eigen stam definitief was doorbroken, dat in de grote wereld andere maatstaven werden aangelegd.

Ook de inwendige verhoudingen werden volledig opgebroken. Werd vroeger het individu in alle zaken des levens de weg gewezen door de ouden en wijzen van de stam, in het nieuwe bestel waren deze wel oud, maar niet langer wijs.

Niet alleen het geldloon maakte de jonge Papoea voor een groot deel onafhankelijk van het oude geslacht, ook het ondervijs verhief hem daarboven. Het waren de jongeren, die vlot leerden omgaan met Nederlanders, Amerikanen en negers; die „Pistol packing Mama” leerden zingen en al spoedig een mondjevol Nederlands en Engels opstaken.

Het waren de jongeren, die op bulldozers reden, hijskranen bedienden, dynamo-ankers wikkelden, toezicht hielden bij elektrische centrales, enz., waarbij zij als volwaardige werkers stonden naast blanken en Indonesiërs — in tegenstelling tot de ouderen, die niets hadden geleerd dat in deze tijd van waarde was en die krampachtig bleven vasthouden aan de verouderde adat-gebruiken.

Alle tot dusverre bestaande normen van gezag werden onderste-

boven geworpen. Het waren wederom de jongeren, die in de bestuursdienst traden, op kantoren werkten, politie-agent werden of werden ingelijfd bij het Papoea-bataljon en daardoor als gezagsdragers kwamen in dezelfde kampongs, waar zij tot dusverre het gezag der ouden hadden moeten erkennen.

De tegenstelling oud-jong bestond vroeger ook, doch veel minder markant — al was het alleen maar omdat de ouderen in de conflicten dikwijls aan de winnende hand bleven. Dit laatste had o.a. tot gevolg, dat de maatschappij het op school geleerde in menig opzicht weer teniet deed. Niet zonder reden zag men dikwijls struise meiden en opgeschoten jongens in de lagere klassen van de Missie- en Zendingscholen zitten. Men trachtte die zo lang mogelijk vast te houden, omdat de ervaring voldoende had geleerd, dat ontslag van school zeer vaak volledige terugval in de staat der ouden, in het jungleleven betekende.

De kloof tussen de geslachten gaapt wijd; het is in luttele jaren welhaast een afgrond geworden en de vraag rijst of deze afgrond ooit kan worden overbrugd. Het is soms zielig te zien met welke gretigheid de ouden ingaan op verzoeken om adatdansen te demonstreren, om te vertellen van sagen en legenden, om modellen te maken van vroeger gebruikte voorwerpen — het enige waarmee zij het jonge geslacht nog kunnen overtroeven: de schatten van het verleden.

De jeugd tracht ook nog de laatste resten van het ouderlijk gezag te doen vallen, door afschaffing te eisen van de bruidschat, voorzover die betaald moet worden in hartagoederen (erfstukken), die alleen in het bezit der ouden zijn.

Het is moeilijk in te zien, hoe het onder de gegeven omstandigheden anders zou kunnen — behalve wellicht in geïsoleerde berggebieden, waar we de toelating der beschavingsinvloeden nog kunnen regelen. Wel bereikbaar is misschien, dat de kloof minder wijd wordt door ook zoveel mogelijk ouderen in de vooruitgang te betrekken; ongelukkigerwijze liggen daar echter de meeste weerstanden. Daarom kiezen zowel Bestuur als Missie en Zending in het allesoverheersende conflict tussen jong en oud zo goed als altijd de zijde van de jeugd. De jeugd toch staat nu eenmaal voor de verandering — die wij wenssen en soms zelfs opleggen — de ouderdom voor het behoud van veel, dat inderdaad verwerpelijk is.

Soms komt de controverse in zijn scherpste vorm tot uiting: in Zuid Nieuw-Guinea is het nog niet zo lang geleden gebeurd, dat de ouden van de stam de jongeren probeerden te dwingen om mee op sneltocht te gaan en hen met de pijl op de boog dreigden dood te schieten als ze weigerden. De jongelui wisten niet beter te doen dan instemming voor te wenden, maar toen zij zich zogenaamd voor de tocht gereed hadden gemaakt en hun wapens hadden gehaald, legden zij de pijl op de boog en dreigden de ouden — hun eigen ouders —

met gelijke munt te betalen wanneer deze niet aflieten van hun dwangmethoden.

Onder zulke omstandigheden zit er niets anders op dan de jeugd scherp tegenover de ouders te stellen. Doet men dit niet, dan zal men ook de schooljeugd op de sneltochten aantreffen — zoals reeds gebeurd is.

Ook waar de geestelijke achtergrond aan op zich zelf aanvaardbare dingen een onaanvaardbare betekenis geeft — zoals bij neusdoorboringen wel voorkomt — stellen Missie en Zending zich aan de zijde van de jeugd.

Terecht, want de jeugd heeft de toekomst.

Ofschoon polygamie — in Nieuw-Guinea vrij algemeen — juist in de omstandigheden van de primitieve maatschappij lang niet zo afkeurenswaardig is als men dikwijls meent, spreekt het vanzelf, dat het Christendom dit instituut zal verdringen. Voorlopig wordt er natuurlijk nog veel door de vingers gezien. Het zijn op de eerste plaats de hoofden en aanzienlijken, de invloedrijken in de stam, die verscheidene vrouwen hebben — en elke toenadering zou onmogelijk zijn, wanneer werd begonnen met de eis om (x-1)vrouwen aan de dijk te zetten. Bovendien zou dan de grote vraag beantwoord moeten worden wat er met die (x-1)vrouwen moet gebeuren. Hun huwelijken hadden tenslotte vele sociale en economische consequenties, die niet zo maar ongedaan gemaakt kunnen worden en waar zouden zij zelf terecht komen? Hoe zouden zij aan een nieuwe plaats in de maatschappij komen? Men kan nu eenmaal niet tot een algemene herverdeling van echtgenoten overgaan.

Het is ook moeilijk van de het meest in de oude adat vastgeroeste ouderen — en die hebben juist meerdere vrouwen — te verwachten, dat ze zo radicaal met het verleden breken en slechts hun eerste (en dus oudste, lelijkste en minst bruikbare) vrouw aanhouden. Missie en Zending slagen er dan ook meestal niet in hen daartoe te bewegen. Huwelijkszedes en vooral gezinsleven zijn in de nieuwe orde echter vanzelfsprekend van geheel andere aard dan bij de polygame familie en ook de opvoeding verandert sterk.

Polygamie was een der steunpilaren van de positie en het prestige der volkshoofden. De werkkraft der vele vrouwen maakte het mogelijk flinke voorraden voedsel aan te leggen, waarmee grote feesten konden worden georganiseerd en het prestige der hoofden is nu eenmaal voor een groot deel afhankelijk van de omvang der feestmalen en de daarbij ten toon gespreide vrijgevigheid.

Dat prestige heeft ook door de volgende oorzaken geleden: de jongemannen kunnen voldoende contant geld verdienen om zich in de winkels allerlei zaken aan te schaffen, die in hun ogen veel meer waarde hebben dan alles wat een hoofd aan natuurproducten weet

aan te bieden. De klinkende feesten die beroemde hoofden vroeger aanrichtten, hebben dan ook reeds veel van hun glans verloren — evenals de aanrichters zelve.

Deze feesten zijn bovendien gedoemd om te verdwijnen voor de westerse economie, waarmee zij onverenigbaar zijn. De Papoea werkt voor deze feesten in zijn kampong enige maanden zeer hard, maar daarna is hij zelf aan de beurt om gast te zijn in een hele reeks dorpen, waardoor hij weer een lange tijd op zijn gemak kan leven. Aan regelmatige arbeid went hij aldus nooit.

Huwelijksgebruiken waren gebonden aan strenge en vaak zeer ingewikkelde regelingen, die in de moderne tijd alle zin verloren hebben. Zij gingen bovendien gepaard met ruilverplichtingen en hadden grote invloed op de economische verhoudingen. Elk huwelijk oude stijl toch bracht mee een geheel complex van onderlinge rechten en verplichtingen der aangehuwde families, zoals arbeidsprestaties, goederenleveranties, grondrechten enz.

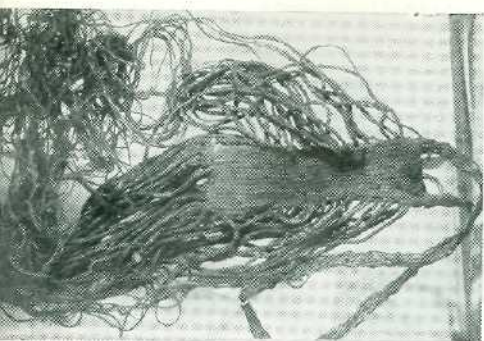
De adatrechtelijke vorm van huwelijkskeuze, waarbij het belang van de gemeenschap voorop stond, zal niet blijven bestaan maar zal moeten wijken voor de persoonlijke belangen en de gevoelens van het individu. Steeds vaker komt het voor, dat jongens en meisjes de hulp van pastoor of zendeling komen invoeren om een opgedrongen adathuwelijk te ontgaan en hun eigen keuze te kunnen volgen. Iedere keer dat dit geschiedt, wordt er echter een stuk van het gebouw der oude structuur afgebroken; wordt er een geheel complex van adatverplichtingen gemolesteerd en de traditie verzwakt.

Het gevolg zal niet alleen zijn, dat vanouds bestaande, strakke banden tussen groepen worden losgemaakt, maar ook dat de mogelijkheid wordt geschapen tot het vormen van veel wijdere sociale groeperingen dan de bestaande.

Die oude groepsvormen waren zeer beperkt, omvatten een relatief gering aantal personen; het sociale leven speelde zich af binnen deze beperkte kringen. De geestelijke instelling en de bestaande voorschriften lieten geen verdere organisatie toe.

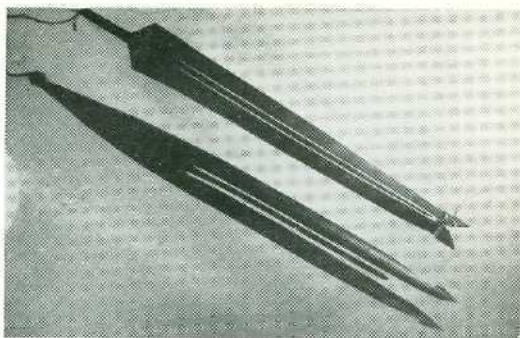
Wanneer dit systeem doorbroken wordt, voornamelijk door huwelijken buiten de adatgroeperingen die er voor aangewezen waren, zal dit uiteindelijk moeten leiden tot een wegvallen der groeps grenzen en vorming van nieuwe, van veel ruimere afmetingen.

In Zuid Nieuw-Guinea is dit vraagstuk reeds urgent. De oude adat had strenge voorschriften omtrent de huwelijkskeuze en de jongeman mocht zijn vrouw alleen maar zoeken in bepaalde daarvoor aangewezen groepen, zodat de kring van huwelijkscandidaten reeds vrij beperkt was. Daarbij komt nog, dat deze groepen deels Protestants, deels Katholiek zijn geworden, zodat de keuze nog meer beperkt werd en nu tot moeilijkheden aanleiding geeft. Doorbreking van de kleine groeperingen en oplossing in grotere zal dit euvel kunnen verhelpen.

36

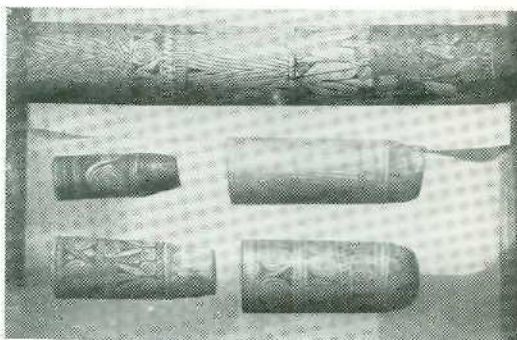
Foto 36. Tasje voor amuletten.

37

Foto 37. Mondharp.

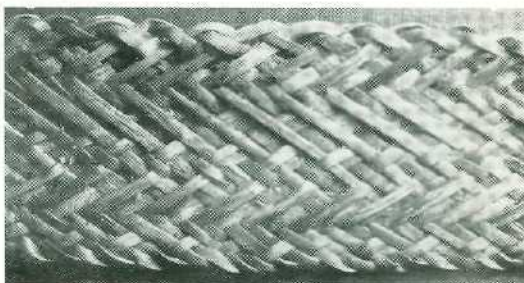
Foto 38. Gegraveerde kalkkokers.

38

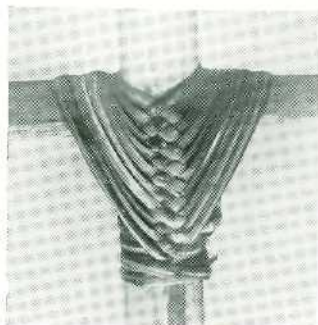
Foto 39. Van rotan gevlochten armband.

Foto's 40 en 41. Rotanverbindingen aan het huis.

39

40

41

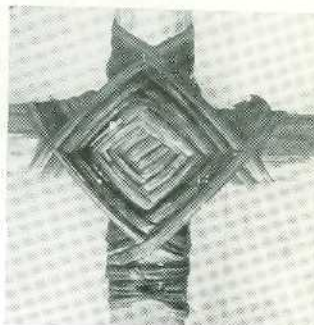

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

Het bovenstaande is slechts een greep uit de directe gevolgen, die de vrije inwerking van de westerse beschaving onherroepelijk zal meebrengen en in de meer beschaafde gebieden reeds gedeeltelijk heeft meegebracht. Zonder meer is het duidelijk, dat daarmee het gehele gebouw der strakke adatstructuur ineen moet storten.

Wat er over mocht blijven, wil de vooruitstrevende jonge Papoea zelf reeds laten vallen; een bewijs te meer dat de oude orde der dingen hem niets meer zegt. Men gaat daarbij soms zover, dat ik enige jaren geleden reeds in „Pemandoe”, het tijdschrift voor de Papoea's, een waarschuwing moest laten horen tegen het ongediscrimineerd overboord gooien van oude gebruiken. Een der inzenders betoogde, dat de slechte gewoonten afgeleerd moesten worden en, zich tot het Bestuur wendende, schreef hij: „als we niet willen, dwing ons dan”. Men kan in dit proces niet meer spreken van evolutie, van veranderingen in een cultuur die desondanks zichzelf blijft. Het complex van nieuwe begrippen, dat de Papoea wordt opgedrongen, is te veelomvattend en overheersend om nog, als vroeger, te kunnen worden genegeerd, ingepast of aangepast.

De Papoea is niet slechts komen te staan tegenover een aantal technische vindingen, die hij kan gebruiken of kan laten liggen, maar tegenover gans nieuwe levenswaarden. Het veelbesproken Papoea-reveil is een botsing van levensbeschouwingen; in de volle zin des woords: een „clash of cultures”, waarbij onverzoenbare elementen in beide culturen tegenover elkaar staan, terwijl nu de nieuwe elementen de oude reeds aan het verdringen zijn, op sommige gebieden reeds verdrongen hebben. Het resultaat zal niet zijn de oude cultuur, die nieuwe elementen heeft opgenomen; het wordt een nieuwe cultuur.

Men kan die verschijnselen niet meer verklaren uit de dynamiek der eigen cultuur; zij vormen geen aansluiting op het verleden, integendeel, zij zijn een abrupte breuk met dat verleden. De Papoea nam reeds zoveel over, deed reeds zoveel dingen, die volstrekt in strijd zijn met de oude levensbeschouwing en die lijnrecht staan tegenover de meest elementaire kenmerken van een primitieve cultuur, dat het geen zin meer heeft die cultuur nog als hoofdschotel van het nieuwe gerecht te beschouwen.

Bij bestuur, leger en politie, onderwijs, ziekenverpleging, ambachten en bedrijven, overal is de Papoea thans ingeschakeld en de invloed daarvan blijft doorwerken. Zo is er grote aandrang om deel uit te maken van adviesraden, men doet aan politieke activiteit. Er worden delegaties uitgezonden en hun werk en resultaten zijn het onderwerp van gesprek in talloze kampongs. Men schrijft artikelen en ingezonden stukken — het eerste kwam zelfs al in 1945 — en volgt met aandacht wat er gaande is in de buitenwereld. Een geestelijke activiteit, die volstrekt in strijd is met een der hoofdkenmerken der primitieve maatschappij: de inwendige beslotenheid. Men zoekt naar wijdere

contacten en voelt een grotere eenheid. Van moeilijkheden als met de voetbalcompetities in het Papoea-bataljon in 1945 is thans al lang geen sprake meer.

Wanneer de Papoea's — zelfs veertien man van de Wisselmeren — zijn opgenomen in het leger en als volwaardige soldaten worden beschouwd, dan is het uitgesloten, dat hun geestelijke instelling geen drastische wijziging zou hebben ondergaan.

Elk nieuw werktuig, elke nieuwe methode bouwt verder aan de verandering en consolideert die. Het werken met een koppel ossen op het land mag dan een geestelijk weinig ingrijpende verandering lijken, toch is ook dit een omwenteling in de begrippen, een overschakeling van extensieve op nog niet gekende intensieve landbouw. De vraag naar coöperaties, van de bevolking zelf uitgegaan, stoelt al evenmin op oude ideeën; is er zelfs onverenigbaar mee.

Vanzelfsprekend is de oude levensbeschouwing het uitgangspunt van de vernieuwing en we zullen er steeds elementen van blijven terugvinden. Het kan ook moeilijk anders, geen enkele mensenziel is een onbeschreven blad. Zeker is ook reeds veel van wat nu tot uiting komt voorbereid door het beschavingswerk van de laatste halve eeuw. Wanneer men Papoea's ontmoet met een bos bloemen en dan hoort, dat die niet zijn om te verkopen maar om er het eigen huis mee te versieren, dan is dat alleen verklaarbaar doordat gedurende een lange periode de nadruk is gelegd op de waarde van het gezinsleven. De Militaire Exploratie (1907—1915) rapporteerde nog, dat in de omgeving van Sentanimeer en Humboldtbaai de mannen spiernaakt liepen en in mannenhuizen woonden. In die tijd zou men zich nooit hebben kunnen voorstellen, dat hier 35 jaar later bloemen zouden worden geplukt om er het gezinshuisje mee te versieren en nog vreemder zou men hebben staan kijken, als men geweten had, dat deze zelfde bevolking binnen 35 jaar gedelegeerden naar Holland zou zenden!

Het spreekt vanzelf, dat het cultuurcontact nog lang niet alle Papoea's heeft beroerd. Er leven er zelfs nog honderdduizenden in de z.g. gelukkige natuurstaat, waar zij, onbedorven door politieke ideeën en moderne bewapening, elkaar naar goede oude zeden met pijl en boog te lijf gaan om een varken of een vrouw.

Tegenover deze nog volstrekt Papoeaas gebleven maatschappij staan streken als Hollandia en Biak, waar de nieuwe wereld zich op de meest intense wijze aan de Papoea openbaarde; waar ook de nieuwe tijd zich het meest constant bleef manifesteren in de na-oorlogse Nederlandse inspanning. Het is dan ook op deze plaatsen — en te Sorong — dat een sterk geprononceerd Nederlands bevolkingselement het locale beeld beheerst en daardoor de Papoea het snelst en het meest afdoende losmaakt van zijn oude wortels.

Sarmi, daarentegen, waarover ook de oorlogsgolf met volle kracht spoelde, doch daarna wegebde en dat tenslotte — nadat de oorlogs-

basis overbodig was geworden — geheel door Amerikanen en Nederlanders werd verlaten, viel uiterlijk nagenoeg weer terug in zijn vooroorlogse situatie. Ook op plaatsen als Fakfak leek op het oog weinig veranderd.

De geestelijke verandering, ook in deze, buiten het centrum der cultuuraanraking gelegen bevolkingsgroepen bleek al spoedig te zijn bestendigd. Hetgeen ook moeilijk anders kon, want overal was een min of meer brede bovenlaag van enigermate ontwikkelden onder de bevolking in de greep van de revolutie van de geest, van dit reveil gekomen.

Reeds op de bestuurschool was eind 1944 begin 1945 overduidelijk gebleken, dat oude begrippen radicaal overboord waren gegooid, dat het nieuwe was aanvaard. Een gevoel van eigenwaarde, een zelfbewuste houding ging de Papoea kenmerken en de Indonesische ambtenaren deden al spoedig de onaangename ontdekking, dat hun positie, soms zelfs hun aanwezigheid, niet meer werd gewenst.

Van de abiturienten van deze bestuurschool is de impuls uitgegaan en hij verspreidde zich al spoedig in wijde kring. Er mogen slechts weinigen zijn, die ten volle beseffen wat er met hen en om hen heen gebeurt, er zijn er ook zeer velen, die het aanvoelen en er zich naar richten. Op al dezen past de beschrijving van het acculturatieproces, als hier gegeven, volledig.

De nieuwe ervaring zal hen niet meer loslaten; zij dragen hun ideeën uit en zullen deze blijven uitdragen naar de massa, naargelang ook deze in de nieuwe wereld zal worden binnengeleid.

Zeker, theoretisch is het mogelijk, dat de Papoea-cultuur in zijn oude vorm kan terugvallen. Zeide niet Murray reeds dat, wanneer wij ons geheel zouden terugtrekken uit Nieuw-Guinea, van de hele westerse beschaving misschien alleen voetbal zou overblijven. Ik betwijfel echter of hij dit na deze oorlog ook nog gezegd zou hebben.

Dit is tenslotte slechts theorie; Nieuw-Guinea wordt niet meer, zoals in het verleden, aan zich zelf overgelaten. De westerse invloeden zullen onafgebroken door blijven werken en zich over geheel Nieuw-Guinea verspreiden.

Het zijn voornamelijk de duizenden arbeiders, die voor kortere of langere tijd gaan werken bij de maatschappijen en bij gouvernementsdiensten, die in de grotere centra de nieuwe ideeën opdoen. Zij komen terug in hun kampongs in alle delen van Nieuw-Guinea, goed voorzien van geld en allerlei fraaiigheden en — dat is het voornaamste — sophisticated, wereldwjs. Het gezag der volkshoofden zegt hun niets meer en de oude verhoudingen zijn zij volkomen ontgroeid. De adat is in hun ogen waardeloos, dikwijls zelfs ridicuul.

Bijna twintig jaar geleden zei de ethnoloog Chinnery reeds, dat voornamelijk de teruggekeerde contractanten de vooruitgang van het dorp bepaalden en dat het derhalve zo noodzakelijk was om aan de leiding dezer contractanten op het werk alle zorg te besteden.

Zeer zeker is er veel kaf onder het koren der opgenomen ideeën en dikwijls zal dit aanslaan op ongewenste begrippen uit de oude cultuur. Wij zagen reeds bij meer afgelegen stammen de oude Manseren-(= Messias-)beweging verschijnen in een modern kleed met Amerikaanse benamingen en er zullen wel meer van dergelijke verschijnselen te constateren zijn. Dit was echter juist het geval bij bevolkingsgroepen, die niet direct het overweldigende contact met de nieuwe tijd hadden ondergaan, die als het ware slechts het staartje van de storm voelden.

Wie de na-oorlogse Papoea heeft leren kennen weet, dat de oude vormen juist in eigen kring scherp bestreden worden en dat de bodem waaraan ze ontspringen steeds verder ondergraven wordt.

Ik zie dan ook niet hoe het mogelijk zou zijn het gros der Papoeaculturen te redden; zij leefden slechts uit het heidense geloof, dat moet verdwijnen. Er zullen na deze stormloop slechts brokstukken van culturen overblijven; maar daaronder vele waardevolle brokstukken, delen van de eigen levensbeschouwing, die aanvaardbaar zijn ook voor de nieuwe, de christen-Papoea. Wij zullen die moeten opzoeken, omdat zij reeds behoren tot zijn geestelijk bezit en er daarom gemakkelijk op voortgebouwd kan worden; omdat zij gezonde wortels zijn waarop het Christendom kan aansluiten en die groeikracht kunnen geven voor het nieuwe leven.

Misschien is het goed zo. In plaats van generaties lange worstelingen tegen verwerpelijke elementen van een nog gesloten cultuur, is nu de deur wijd open komen staan voor nieuwe normen, nieuwe begrippen. Al het houvast aan het oude is verdwenen, de geest van de Papoea zoekt naar nieuwe steunpunten. De brokstukken zullen dikwijls aanknopingspunten bieden, vele der oude remmingen zullen gemakkelijker wegvallen.

Dat dit vacuum van de geest, deze chaos der gedachten echter ook grote gevaren met zich brengt is evident, want de geest staat niet alleen open voor het goede, maar ook voor het minder goede en het slechte; omdat het vermogen des ondersheids tijdelijk is vervallen. Men kan in deze dagen in boeken, tijdschriften en dagbladen veel wetenswaardigheden over Nieuw-Guinea lezen, maar weinig over dit eerste en grootste van alle problemen: hoe wij de Papoea moeten binnenleiden in onze beschaving, zonder dat hij er aan te gronde gaat.

Want de inzet is niet de een of andere structuur zijner maatschappij, zijn toekomstige politieke en sociale instellingen, maar de inzet is: zijn voortbestaan zelf.

De bevolking van Nieuw-Guinea is tot dusverre, in haar geheel genomen, achteruitgaande in aantal, of op zijn best stationnair. Men kan er over redetwisten of deze stand van zaken is te wijten aan gezondheidsfactoren, voedseldeficiënties, aan de eindeloze onderlinge oorlogen enz., of aan geestelijke factoren, aan cultuurmoetheid. Men

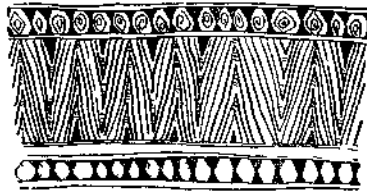
is het er echter over eens dat, zoals elk primitief volk, ook de Papoea in deze „clash of cultures” vele en grote gevaren bedreigen.

Wil hij als volk blijven voortbestaan, dan zullen wij hem tegen die gevaren moeten beschermen en hem op zijn weg dienen mede te geven niet alleen materiële welvaart, maar eerst en vooral een evenwichtige geest en gezonde morele normen.

De Papoea leeft thans op het grensgebied van twee culturen, terwijl zijn positie in beide zeer wankel is. Het proces is oneindig veel moeilijker en gevaarlijker geworden, omdat het cultuurcontact op het breedst mogelijke front en als een waterval heeft plaats gevonden, terwijl van regulering geen sprake kon zijn. Wat erger is, is het feit, dat de reacties en gevolgen van één factor niet konden worden bestudeerd, voordat reeds weder nieuwe factoren in het geding kwamen. Het geestelijke evenwicht van de „moderne” Papoea is zeer labiel. Der vaderen beschaving, die tot dusverre als richtsnoer diende voor het leven, is ineengestort; de standaard van moraal is wankel geworden; de oude sancties zijn verdwenen, de nieuwe winnen slechts langzaam aan kracht. Het gehele geestelijke leven, in doorlopende staat van beroering, is uiterst gevoelig voor nieuwe indrukken.

Dit kan een nadeel zowel als een voordeel zijn. De boom is als het ware op stomp gekapt; de oude wortels geven nog de groei-kracht, maar de op de stomp geënte loten produceren nieuwe vruchten. Welke vruchten — goede of kwade — hangt grotendeels af van de loten die wij enten.

Ziehier, onze taak in Nieuw-Guinea.

ONTSPORINGEN

OP DE POLITIESCHOOL WAS HET GROOT FEEST. OVERAL VERSIERINGEN van groen en bloemen; lekker eten en versnaperingen te kust en te keur. Fluitorkest en een feestzaal, waar het kader en de bezoekers konden worden ontvangen.

Zoals gebruikelijk zouden de Papoea-recruten een toneelstuk, een spel opvoeren en natuurlijk was dit de voorstelling van een krijgsverrichting uit het heroïek verleden.

Ditmaal zou het een overval met vrouwenroof zijn. Ze hadden hun nette uniformen afgelegd en, naakt op een schaamlapje na, zich uitgedost op allerlei fantastische manieren met veren en veel verf. Het steenachtige exercitieterrein stelde de tuin voor, waar would-be vrouwen af en toe een vinger in het zand staken om aan te tonen dat zij veldarbeid verrichtten; hun mannen zaten, in zalige onwetendheid van het ijselijk lot dat hen wachtte, een strootje te roken. Hier en daar stak een stokje in de grond, voorstellende dicht struikgewas, waarachter de moorddadige aanvallers zich hadden verscholen.

Het spel werd met verve gespeeld. Centimeter voor centimeter werd naderbij geslopen; men fluisterde en wisselde tekens: net echt. De mannen rookten nog steeds strootjes, de „vrouwen” staken nog steeds aandachtig vingers in de grond of verlegden steentjes.

Met een heidens gebrul ging ten slotte de troep naakte wildemannen tot de aanval over. De onvoldoend waakzame echtgenoten werden op afgrijselijke manier vermoord: gepijld, gestoken, geslagen. Het doodgaan werd nogal plastisch voorgesteld, met veel gekreun en stuip-trekkingen. Een der slachtoffers had een bijzonder moeilijke doodstrijd. Hij was kaderlid-instructeur en iedere recruit maakte van de gelegenheid dankbaar gebruik om hem nog eens een extra por te geven. Onder triomfantelijk gejuich werden tenslotte de gevangen vrouwen meegesleurd.

Toen maakte de Hoofdcommissaris van Politie, die nog niet zo lang in Nieuw-Guinea was en zich nog steeds over veel dingen verwonderde, de sarcastische opmerking: In de volgende scène gaan ze zich zeker aanmelden als politierecruit!

De opmerking van de Hoofdcommissaris tekent inderdaad de situatie zeer juist: de snelle overgang van oud naar nieuw heeft ten gevolge, dat nog in geen tijden het oude geheel uit het hart verdreven zal zijn. Niet voor niets was behoudzucht het kenmerk van de adat en stond

in de gedachten van het individu gegrift dat iets goed was, omdat de vaders het zo plachten te doen.

Men heeft, naargelang de ondervonden invloed van het Westen, ten dele of grotendeels afscheid genomen van het verleden; maar dood is het daarom nog lang niet. Het maakt de Papoea labiel, vooral vlak na de overgang. Een ingewikkeld complex van factoren deed hem besluiten het nieuwe te aanvaarden. Hij voelde de noodzaak, maar het is er verre van dat hij zijn besluit kon motiveren of beredeneren. Zijn overtuiging is niet op verstandelijk inzicht gebaseerd; wat zijn besluit eigenlijk inhoudt en wat de consequenties daarvan zijn is hem allesbehalve helder. Hij wil het nieuwe aanvaarden, maar het nieuwe vervangt niet geheel het oude. Wat mag hij wel en wat mag hij niet behouden?

Hij verloor bovendien zijn morele normen en de nieuwe hebben nog weinig kracht. Maar al te gemakkelijk komt hij er toe dingen te doen, die niet alleen in het oude maar ook in het nieuwe bestel verboden zijn.

Men hoort wel eens beweren — en die bewering is dikwijls inderdaad juist — dat de heidense Papoea een beter mens is dan de Christelijke. Maar men wijt dat aan de godsdienst en niets is minder juist. Want niet doordat hij Christen is doet die Papoea verkeerd, maar doordat hij nog niet voldoende Christen is; doordat de nieuwe wetten en normen nog niet het gezag hebben gekregen, dat de oude voor hem hadden. Inderdaad kan men bij iemand van deze geestesgesteldheid meer misstappen verwachten dan bij een Papoea van de oude stempel of bij een Papoea, die reeds geheel uit het Christelijk geloof leeft.

Gouverneur Murray van Australisch Papua rapporteerde het geval van een sergeant van de Armed Papuan Constabulary, van onbesproken gedrag met een lange, smetteloze staat van dienst, die ten slotte een Europees meisje van vijf jaar verkrachtte en daarvoor werd opgehangen.

En Murray verzucht: „Bittere teleurstelling schijnt onvermijdelijk allen ten deel te vallen, die belangstelling hebben voor de vooruitgang van het inheemse ras”.

Nu klinkt dit, geloof ik, wel een beetje al te pessimistisch, vooral wanneer de klaagzang doelt op enkele excessen, die tenslotte in onze maatschappij even goed voorkomen en waarvan de frequentie onder de Christen-Papoea's zeker niet buitensporig hoog is.

Men doet goed de achtergrond steeds in het oog te houden en zijn verwachtingen niet te hoog te stellen. De labiele Papoea is gemakkelijk om te praten, lichtgelovig als hij is door gebrek aan kritisch inzicht. Hij zwicht al heel gauw voor de gekste beloften, niet begrijpend dat zij volstrekt onvervulbaar zijn. Dat hier door agitatoren misbruik van wordt gemaakt, ligt voor de hand.

De verschillende samenzweringen tot opstand na de oorlog zijn dan ook alle terug te voeren tot opzettelijke misleiding van enige Papoea's.

Indonesiërs, getroffen door van Java overspringende vonken van de merdeka-brand, speelden steeds de hoofdrol en de weinige Papoea's die zich lieten verleiden om mee te doen, deden dat gewoonlijk niet van harte. Het waren meestal enige ontevreden halfintellectuelen, die zich door het vooruitzicht van mooie betrekkingen, schitterende uniformen en dergelijke fraaiigheden hadden laten overhalen. Daar kwam nog bij, dat vele Papoea's in die tijd redenen tot ontevredenheid over het Nederlandse gezag meenden te hebben, die dateerden uit de Amerikaanse tijd. Ofschoon namelijk de U.S. Army-reglementen de „natives” de toegang tot de kampen verboden, werd dit verbod een paskwil, omdat de Amerikaanse soldaten zelf de Papoea's bij zich riepen en hun vaak grote hoeveelheden kleding cadeau gaven.

Het duurde niet lang of diefstallen waren aan de orde van de dag. Tot het ook de Amerikanen te bar werd en zij de Nederlandse autoriteiten verzochten in te grijpen, huiszoekingen te doen en legerkleding in beslag te nemen. Het gevolg was, dat de Nederlanders „de kwade pier” werden, want wat die goede Amerikanen aan de brave Papoea's cadeau hadden gegeven nam de stoute Nederlandse politie weer af — en het was diezelfde politie, die de Papoea's belette alles wat van hun gading was van de dumps te halen: „Wat de Amerikanen hadden weggegooid, werd hun zelfs nog niet eens gegund.”

Aan de samenzweringen deden van tijd tot tijd lieden mee, van wie men het niet verwacht zou hebben. Bij de ontdekking van een complot te Manokwari bleken de leiders juist te behoren tot een groep Papoea's, waarmee de controleur veelvuldig en zeer prettig contact had gehad en die hij tot zijn bijzondere vrienden rekende. Men kan zich de teleurstelling van deze ambtenaar indenken. Overigens bleken ook hier weer Indonesiërs de aanstokers te zijn.

Op Biak was dat eveneens het geval en daar bleek tegelijk, dat men niet alleen bij Papoea's met vreemde reacties rekening moet houden. Jozef was een Ambonees bestuursassistent, die in het begin van de Japanse bezetting was weggelopen van zijn post en zich had aangesloten bij Controleur de Bruyn — Jungle Pimpernel. Jozef was de oorlogsjaren door de trouwe kameraad van de Bruyn geweest, hij maakte alle avonturen mee, deelde lief en leed met hem. Na de oorlog werd hij evenals de Bruyn op Biak geplaatst en genoot daar uiteraard diens volle vertrouwen. Toch bleek hij een der voornaamste leiders te zijn bij een poging tot opstand, waar ook enige ontevreden Papoea's zich bij hadden aangesloten. Alle Europeanen zouden worden vermoord. Daar zelfs voor de meest ontevreden Papoea's „Bapa” de Bruyn toch altijd nog een streepje vóór had, werd er aan Jozef gevraagd, wat er dan met „Bapa” de Bruyn moest gebeuren. Het was Jozef, die besliste: „Hij is een Hollander, hij moet even goed dood.”

Ieder, die lang genoeg op Nieuw-Guinea is geweest, kent dit soort teleurstellingen. Men dient er zich eigenlijk steeds op voorbereid te houden, hoe men ook geneigd is vertrouwen te schenken. Uiteraard

is in dit stadium bijna elke Papoea onbetrouwbaar. Deze onbetrouwbaarheid niet op te vatten in de gewone zin, maar als uiting van het labiele mentale evenwicht. Verscheidene aspecten van onze beschaving zijn nog niet verwerkt en de geesten staan open voor elke propaganda die op de een of andere manier bij hen aanslaat. Betrouwbaarheid in de gewone zin is eerst te verwachten wanneer het verstand de emotionaliteit gaat overheersen.

Men make zich daarom ook geen illusies omtrent de gevoelens, waarmee de eerste generatie afstand doet van allerlei sinistere gebruiken als koppensnellen, menseneten, rooftochten houden en dergelijke hoogtepunten in het leven van de wilde Papoea. De inboorling apprecieert zeker de orde en de rust die zijn gebracht en de zorgeloosheid waarmee hij het hoofd te slapen kan leggen, maar meer nog zou hij het waarderen als de Kompenie die rust zou willen brengen bij hem thuis, terwijl hij zelf bij de burens op moord en roof uit mocht gaan. Christelijke gevoelens spreken praktisch nog niet tot deze oudere generatie en alle onvriendelijke gebruiken worden slechts nagelaten onder dwang van het bestuur. Toen die dan ook weg viel tijdens de oorlog, gingen verschillende stammen weer de oude weg op.

Een Australisch schrijver verhaalt dat een jong bestuursambtenaar, die nog illusies op dat gebied koesterde, zich hoopvol wendde tot een vriendelijk aandoende oude heer, die met belangstelling zijn komst en die van het politiegeleide had gadegeslagen.

En vadertje, is het rustig in de kampong?

Ja mijnheer, erg rustig.

Ben jij ook wel eens op mensenjacht geweest?

Ja zeker — wat dacht U? — ik was geen sufferd.

En heb je ook wel eens mensenvlees gegeten?

Nou en of! — antwoordde de oude, met zijn lippen smakkend.

Maar dat doe je nu niet meer, hè?

Nee, mijnheer, nu niet meer — klonk het weemoedig.

Dat is goed zo — en waarom doe je het nu niet meer?

Geen tanden meer! — en de oude sperde zijn mond open om zijn verontschuldiging duidelijk te maken.

Er is een verschijnsel op Noord en West Nieuw-Guinea, dat in het verleden veel zorgen heeft gebaard en heden ten dage nog een latent gevaar vormt: de Manseren-beweging. Zij is gebaseerd op een oude legende, waarvan de plaatselijke lezingen variëren, doch in grote trekken hetzelfde zijn.

Op Biak wordt de legende als volgt verhaald: In de oude tijd leefde er op het eiland Meos Woendi een heel oude man, Manamakerdi — de-zich-krabbende — geheten; zoals zijn naam al aangeeft: schurftig en vol vieze wonden. Deze oude betrapte Sampari — de Morgenster — bij het stelen van zijn palmwijn, nam haar gevangen en ontving als losgeld enige tovermiddelen — een toverhout en een vrucht — die hij

maar naar een vrouw behoefde te werpen om haar zwanger te maken. Manamakerdi haalde dit kunstje onmiddellijk uit en toen de tijd daar was beviel de jonge vrouw van een wonderkind, dat onmiddellijk na de geboorte reeds kon praten. Toen zij met geen mogelijkheid de naam van de vader kon zeggen — zij wist immers van niets — liet men alle mannen voor dit kind de revue passeren en het herkende in de vieze oude man onmiddellijk zijn vader. De kampong was over dit vaderschap zo vertoornd, dat men het drietal alleen op het eiland achter liet.

Manamakerdi louterde zich in het vuur en kwam er als een schone jongeling uit. Van dat moment af heette hij: Manseren Manggoendi — de Heer zelf. Door voedsel, een prauw en nog wat eilandjes hier en daar te toveren, kon hij zijn oude stamgenoten weer opzoeken. Helaas kon hij niet meer met hen opschieten en vertrok naar het Westen.

Eens zal hij echter terugkomen en onmetelijke rijkdommen meebrengen, de Papoea zal alles hebben wat hij begeert en meester zijn in eigen land. Slaven zullen meesters en meesters zullen slaven worden; ziekte en dood zullen niet meer bestaan. Dan zal de tijd van de „Koreri — de Heilstaat” aangebroken zijn.

De komst van Manseren Manggoendi zal worden aangekondigd door een „Konoor” — een voorloper, die de weg moet bereiden en die daartoe opdracht van de Heer krijgt in een verschijning. Tuinen bewerken zal dan niet meer nodig zijn. Manseren Manggoendi zal alles in overvloed meebrengen. Varkens kunnen geslacht en tuinen vernield worden. Vreemde dingen zullen gebeuren en doden zullen verrijzen.

Ten slotte zal er een grote dans gehouden worden, die dagen en nachten zal duren en op het einde van die dans zal Manseren Manggoendi verschijnen.

Vele malen zijn konooors opgestaan en hebben de komende heilstaat gepredikt. Even zo vele malen vervloog de hoop en moest men het leven weer opnieuw beginnen met geslachte varkens en vernielde tuinen. In de tijd van het Nederlandse bestuur duurde het gewoonlijk niet lang, of de konoor zat in de gevangenis. Maar de hoop bleef en steeds opnieuw hechte men geloof aan de boodschap van herauten. Vlak voor de komst van de Japanners staat weer een konoor op, ditmaal een vrouw, Angganita, en wel onder zeer bijzondere omstandigheden. Veel is er reeds veranderd, aangrijpende dingen gebeuren. Het Bestuur gaat weg, alle Europeanen worden gevangen genomen. De spanning stijgt steeds hoger. Haar aanhangers vormen een leger, stellen functionarissen aan in allerlei rangen. Ze bereiden onkwetsbaar makend water en lopen enige kampongs af; slachtoffers vallen. De beweging breidt zich steeds verder uit. Ook naar het eiland Japan, waar vele scholen en kerken in brand gestoken worden.

De Japanners hebben zich aanvankelijk weinig van Biak aangetrokken

en er is geen bestuur dat de beweging in de kiem heeft kunnen smoren. Wanneer de Japs echter vliegvelden willen gaan aanleggen en de bevolking onhandelbaar blijkt, wordt er een bloedbad aangericht, dat aan de hele zaak een eind maakt. Het aantal slachtoffers is 5 à 600.

Maar dan komt de Amerikaanse tijd! Nooit gedachte hoeveelheden goederen worden aan wal gebracht en vormen enorme stapels. Ook de Papoea wordt rijkelijk bedeed. Maar wat nog meer betekent: de U.S. Navy richt een grote marinebasis op met eindeloze rijen loodsens, vol goederen, uitgerekend op Meos Woendi, het eiland van Manseren Manggoendi. Het kan niet anders of dit móét gedachten-associaties wekken. . . .

Maar desondanks is er niets gebeurd. Het Bestuur was bedacht op gevaar en had bovendien de medewerking van de meest-ontwikkelde Biakkers, aan wie geen enkel symptoom van onrust ontgaat. De beide helderziende zonen van de Konoor Angganita werden scherp in het oog gehouden, de heilige plaatsen mochten niet meer worden betreden zonder vergunning. Zo was het gevaar voorlopig bezworen.

De Messiasverwachting zal uiteraard nog lang blijven leven. „Telkens zal zij opnieuw opduiken als de omstandigheden daartoe leiden, of een nieuwe oplossing vinden in het Christendom,” zo zegt Prof. Held. Dit laatste zal inderdaad de weg zijn, want de leidende figuren onder de Papoea's van Biak hebben de oude heilstaat-gedachte overboord gezet. Zij zullen de terugkeer verhinderen en bovendien het begrip van de ware — Christelijke — heilstaat helpen verbreiden.

Ook Hollandia kent een soortgelijke beweging: de Simson-beweging. Zij werd in de dertiger jaren gesticht door een zekere Simson, die zijn inspiratie daartoe, naar verluidt, heeft ontvangen bij aanschouwing van een film op het kolonisatieterrein, waarbij hem zou zijn wijs gemaakt, dat de beelden die hij zag voorouders waren. Hij trad — o.a. door telefoonlijnen die uit lege blikjes en lange touwen bestonden en die naar oude graven liepen — in contact met de voorouders en ontving zogenaamde openbaringen en opdrachten.

Zo werd hij zelf leider en benoemde commandanten, die het recht hadden meerdere vrouwen te nemen. Verder konden de leden in trance geraken, waarbij de „Geest” bepaalde vrouwen aanwees die men moest gebruiken en deze mogelijkheid werd door velen dankbaar benut! Men verwachtte een heilstaat, natuurlijk zonder belastingen. In afwachting daarvan weigerde men maar alvast de gewone belastingen op te brengen.

Het Bestuur had reeds voor de oorlog moeten optreden; de Japanners deden het verder en onthoofdden Simson.

Eind 1946 kwam er weer een opleving die zich uitstreckte over verschillende kampongs, maar gelukkig verder vrij rustig verliep. De leiders zaten echter eveneens in een samenzwering tot opstand, die ontdekt werd omstreeks de jaarwisseling 1946/47, zodat door de naar

aanleiding daarvan verrichte arrestaties de Simson-beweging als een nachtkaaars uitging.

Hoewel er sindsdien niets meer van gehoord is, mogen we aannemen, dat de gedachte nog onder een aantal aanhangers voortleeft.

Australisch Nieuw-Guinea kende deze moeilijkheden ook sinds lang. De „Vailala-madness”, enige tientallen jaren geleden aan de Gulf of Papua, veroorzaakte zelfs zeer veel last.

In 1938 ontstond er op enige plaatsen een beweging, die het eind van de wereld predikte en de bevolking overhaalde haar tuinen te vernietigen en haar varkens te slachten.

De namen waaronder de beweging bij onze burens optreedt zijn: „Cargo-cult”, „Cargo-madness” of op de Solomons-eilanden „Marching Rule”.

De eenvoudige Papoea heeft nooit kunnen begrijpen, waar alle goederen vandaan kwamen die met scheepsladingen tegelijk werden aangebracht. Nog minder begreep hij, dat hij daar niets van cadeau kreeg en pas na hard werken een kleinigheid kon veroveren. Ideeën ontstonden, plaatselijk gevarieerd, dat er een toverformule of iets dergelijks moest bestaan om deze goederen te kunnen verkrijgen. Ze moesten door de voorvaders of — volgens de Christenen — door de Hemel, aan de Papoea's gezonden zijn en het waren de blanken die er onrechtmatig beslag op hadden gelegd. (Ook bij ons heeft een tijdlang het verhaal de ronde gedaan, dat Koningin Wilhelmina de goederen zond voor de Papoea's, maar dat onderweg de goede adressen werden gewijzigd in die van Chinese handelaren).

Evenals op Biak ontstonden er op New-Britain ongeregelheden in de periode waarin de blanken waren vertrokken en de Japanners nog geen bestuur uitoefenden. Na de Amerikaanse invasie, die grote rijkdommen ten toon spreidde, vatten de oude gedachten natuurlijk nog veel steviger post. In 1945 moesten de autoriteiten te Madang zelfs zeer hardhandig optreden om de ongeregelheden te kunnen onderdrukken. Merkwaardig is, dat ook hier aan elke beweging het slachten van de varkens en het vernielen der tuinen voorafging.

Op verschillende plaatsen in Australisch Nieuw-Guinea hadden de Papoea's zich zo ingeleefd in de komende Heilstaat — die onder invloed van de oorlogservaringen een zeer modern aspect gekregen had — dat ze meenden dat er goederen zouden arriveren met vliegtuigen. Van sommige plaatsen is zelfs gemeld, dat zij met vereende krachten vliegvelden aanlegden, grote magazijnen daarbij bouwden en een gehele organisatie opzetten voor ontvangst en verdeling der komende rijkdommen!

Op de Solomons-eilanden zoekt men de oorzaak in communistische agitatie. Men neemt aan, dat „Marching Rule” een verbastering is van „Marxian Law”. De onlusten begonnen daar met een eis voor hogere lonen van Papoea's, die een zeer ruim inkomen hadden genoten

door de verkoop van curiositeiten en vruchten aan de Amerikanen, die hun intussen hadden geleerd, dat een eis voor hogere lonen volkomen gerechtvaardigd was.

Achter dit economische aspect bestond er een uitgesproken haat en jalouzie ten opzichte van alle blanken. Men wenste hen niet meer; wel hun goederen, hun levenswijze, hun educatie, ja, men ging zelfs zover, dat men eigen gerechtshoven instelde en die van het gouvernement niet meer erkende. Het heeft de Australische Overheid heel wat moeite gekost om orde en rust te herstellen.

Er steekt een groot gevaar in bewegingen als de Manseren. Want, al was de opstand van 1942—1943 gericht tegen de Japanners, in wezen richt de beweging zich tegen elke overheersing, de Nederlandse inclusief. Wij hebben gelukkig na deze oorlog de massabewegingen op Mesiaanse grondslag, zoals die zich manifesteerden in Australisch Nieuw-Guinea en de Solomons-eilanden, niet gekend. Bij de gesignaleerde pogingen tot opstand is van Manseren-verschijnselen niets gebleken. Het waren zoals gezegd overal vreemdelingen, Indonesiërs, die de aanstokers waren en poogden de Papoea's er in te betrekken met beloften van verleidelijke hoge posten en materiële voordelen. Daarmee is niet gezegd dat de idee, eenmaal gelanceerd, niet heeft aangeslagen op de nog bij de deelnemers levende Manseren-ideologie, maar ook als dit het geval is geweest, dan was deze ideologie toch zeer zeker niet het motief van hun handelingen. Bovendien, het fanatisme dat de Manseren kenmerkt ontbrak hier volkomen: geen varken is geslacht, geen pisangboom omgekapt. Integendeel, uit de verhoren bleek overduidelijk, dat de Papoea-deelnemers zeer lauw geweest waren en dat er pressie had moeten worden uitgeoefend om de zeer weinigen te bewegen tot meedoen.

Mijn grote zorg is echter wel geweest, dat een, als politieke opstandsbeweging begonnen actie door agitatoren zou worden overgeplant op de grote massa door speculatie op de Manseren-ideologie, zoals dat in het Australisch gedeelte is geschied. Gelukkig is dat bij ons — ik ben er zeker van — niet gebeurd. De acties hadden bij ons ook een heel ander aspect dan die bij onze oostelijke burens en wij danken dit naar mijn overtuiging aan onze na-oorlogse Papoea-leiders, die, aan de oude begrippen ontgroeid, hebben ingezien dat zij niet moeten wachten op het nimmer komende wonder van de heilstaat maar, tezamen met de Nederlanders, door zware gemeenschappelijke inspanning hun land tot ontwikkeling moeten brengen. Dit nieuw verkregen inzicht is de werkelijke inhoud van het Papoea-reveil van 1945 en niet — zoals abusievelijk wel eens wordt gezegd — een serie opstandspogingen die, voorzover daarbij Papoea's betrokken waren, juist het tegendeel daarvan bedoelden.

Deze Papoea-leiders, die onze sterkste bondgenoten zijn, mogen wij echter niet van ons vervreemden door niet te voldoen aan gerecht-

vaardigde wensen of door de oorzaak van reële grieven niet weg te nemen, anders zullen zij met een beroep op de oude leuzen gemakkelijk het hele volk — op Biak en daarbuiten — in vuur en vlam kunnen zetten.

Overigens zit er in deze ideologieën echter ook veel, dat bij een goede leiding vruchtbaar kan zijn. De drang naar zelfstandigheid is in zich zelf zeker niet te veroordelen; het doel van ons beleid is tenslotte de Papoea als hij er rijp voor is die zelfstandigheid te schenken. Door woord en daad moeten we hem echter vertrouwen inboezemen; dan zal hij zeker inzien, dat voortijdige vrijmaking slechts zijn eigen ongeluk zou bewerken.

OPVOEDING

DE" PAPOEA, ZO MAG MEN GENERALISEREN, IS EEN PRIMITIEVE, aan wie eeuwenlange ervaring een aantal regels heeft geleerd, die hem helpen in zijn strijd om het bestaan. Sommige dier regels mogen dan nog als ervaringsgegevens bekend zijn, de meeste dienen zich aan als magisch ritueel en als adat-voorschriften, die oudergewoonte opgevolgd worden, maar waarvan de Papoea de zin niet kent en die misschien ook reeds lang geen zin meer hebben.

De primitieve staat met gebrekkige hulpmiddelen tegenover de natuur. Hij is echter op die hulpmiddelen ingeschoten en alles bij elkaar genomen mogen wij zeggen, dat hij het er onder de uiterst ongunstige omstandigheden in Nieuw-Guinea nog niet eens zo kwaad heeft afgebracht.

In zijn culturele erfenis heeft hij bovendien een stel normen, leefregels aangetroffen, die hem de weg door het leven wijzen; die zijn handelingen in de zedelijke orde bepalen, die hem dus zeggen wat goed en kwaad is. Hij is van kindsbeen af in deze sfeer opgevoed en al zijn gedachten en begrippen zijn daarnaar gevormd; ze zijn even vast in zijn geest gehamerd als onze begrippen in de onze.

De geschiedenis heeft ons, Nederlanders, de taak toegewezen om van deze primitieve een cultureel, sociaal en economisch volwaardig mens te maken. Wij zijn echter begonnen — en dat was onvermijdelijk — zijn cultuur stuk te breken en hem zo de achtergrond van zijn leven te ontnemen. Verder hebben we beslist dat de werktuigen en de hulpmiddelen, die hem moeten doen stand houden in het leven, achterlijk en onvoldoende zijn.

Er zit dus niets anders op, dan hem nieuwe begrippen bij te brengen en leefregels te leren en hem werktuigen en hulpmiddelen te geven, die passen in het nieuwe leven dat hem wacht.

Het zal de lezer duidelijk zijn, dat wat Lord Hailey zei ten aanzien van soortgelijke Afrikaanse gemeenschappen, ook voor Nieuw-Guinea geldt, namelijk: opvoeding moet zijn een „instrument of change — een werktuig van verandering”.

De omstandigheden in een primitieve maatschappij „in overgang” zijn nu eenmaal fundamenteel verschillend van de onze. In onze en in elke relatief statische gemeenschap toch wordt het kind opgevoed en opgeleid om een waardig lid te worden van de maatschappij zoals zij is; van de maatschappij waarin het werd geboren. Op school en

in het gezin wordt daartoe de grondslag gelegd. Opgroeïend ziet het om zich heen de voorbeelden die het heeft na te streven, de normen waarnaar het zich heeft te gedragen. Automatisch schikt het zich naar het bestaande patroon, zoals trouwens ook het Papoeakind vroeger in zijn gemeenschap deed.

In de huidige Papoeawereld daarentegen moet het kind worden opgevoed voor een maatschappij, die eigenlijk nog niet bestaat; die voor een deel uit de brokstukken van de voorgaande zal worden gevormd. Het milieu, dat in een normaal leven het karakter zo sterk vormt, is hier de factor die het meest tegenwerkt — dat zagen we reeds in de hoofdstukken, waarin het leven van de Papoea werd beschreven.

Gezinsopvoeding heeft hier doorgaans een averechts effect; het geïdealiseerde voorbeeld van ouders en oudere bloedverwanten moet in menig opzicht juist worden bestreden. Soms direct, maar zeker indirect, zal het kind duidelijk gemaakt moeten worden, dat vele der door de ouders bewandelde wegen niet de zijne kunnen en mogen zijn. Het is een dubbel moeilijke taak om de jeugd iets te leren dat aan haar omgeving vreemd en zelfs tegenstrijdig is en er dan ook nog voor te zorgen, dat het geleerde niet door de omgeving weer teniet wordt gedaan. Deze toch al zo lastige taak wordt nog verzaamd doordat wij, die dank zij paedagogische studiën weten hoe het karakter van een kind in onze westerse maatschappij gevormd wordt, op dit gebied niets van het Papoeakind weten.

Onze opvoeding van de Papoea zal zich moeten uitstrekken tot alle gebieden des levens, want zijn gehele levensbeschouwing is uit de voegen gerukt, alles om hem heen wankelt. De traditie is aangetast en mist het vermogen om nog leiding te geven. De sacrale bindingen in de maatschappij zijn losgemaakt, normen van gedrag hebben hun kracht en hun — grotendeels bovennatuurlijke — sancties verloren. Hij ziet zich geplaatst tegenover een maatschappij met andere werktuigen, een andere levenswijze, andere levenswaarden. Zijn geest zoekt naar nieuwe steunpunten en neemt wat hem geboden wordt: hij volgt het hem gestelde voorbeeld.

Daarom ook zal elke opvoeder — en dat is ieder die een taak heeft in Nieuw-Guinea — moeten beseffen, dat zijn gewone dagelijkse leven, zijn routine-bezigheden, zijn zedelijk gedrag worden geobserveerd en als maatstaf genomen door een geheel volk, dat op zoek is naar een nieuwe weg door het leven. Niet alleen de onderwijzer en de missionaris voeden op, maar door hun omgang en hun voorbeeld ook de bestuursambtenaar, de landbouwkundige, de technicus, de handelaar en de kolonist. Hun voorbeeld prent zich in de geest van de Papoea en is in vele opzichten voor hem beslissend. De samenstelling en het zedelijk gehalte van de Europese maatschappij in Nieuw-Guinea is daarom zo ontzaglijk belangrijk.

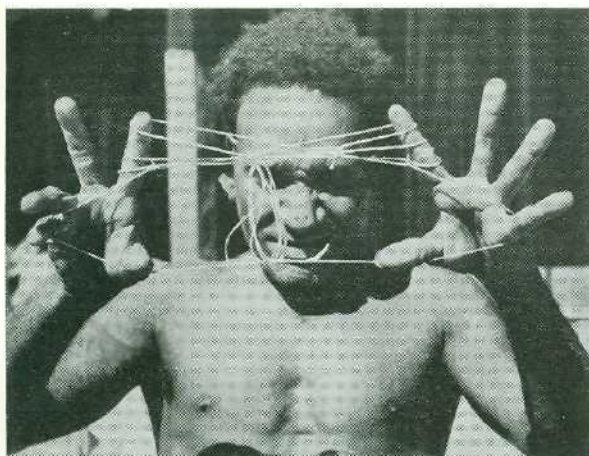
De taak der Overheid is het om in dit gehele complexen van factoren,

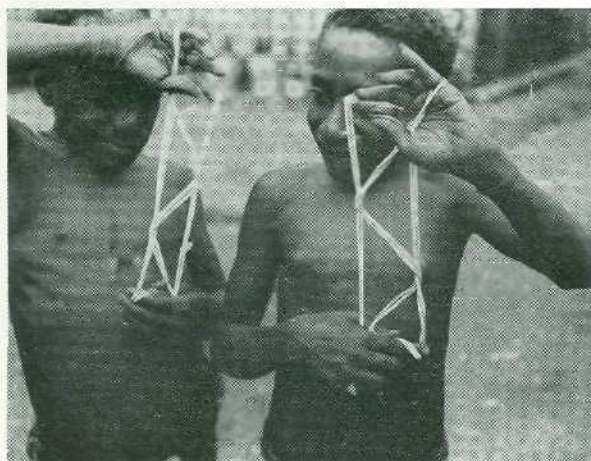
Foto 43. De „Veluwe” op Nieuw-Guinea.

Foto 44. Een Papoea-woning op palen.

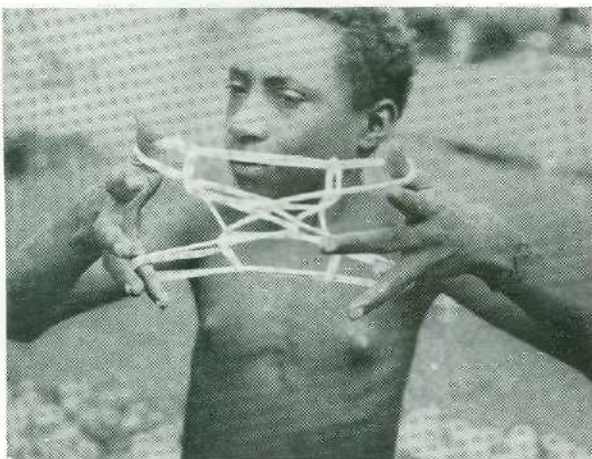
45

46

47

Tijdpassering: het maken van touwfiguren.

die tezamen de toekomst van dit volk bepalen, de juiste wegen te vinden en toe te zien dat die bewandeld worden.

Schoolonderwijs is slechts een van die factoren, zij het dan een der belangrijkste. Maar belangrijker nog en zelfs absoluut noodzakelijk is, dat dit volk nieuwe zedelijke normen krijgt, wil het niet volkomen derailleren na het opbreken der oude. Dit behoeft immers nauwelijks betoog! Wanneer men de Papoea leert en voorhoudt, dat de aan zijn adat en godsdienst ontleende normen ten aanzien van diefstal, doodslag, echtbreuk, enz. niet bestaan, of onjuist zijn geweest, dan ligt het voor de hand dat men hem ook leert, welke normen hij dan wél in acht hoort te nemen.

De taak die Missie en Zending zich gesteld hebben is dan ook op de eerste plaats het brengen van christelijke beginselen aan de Papoea, zonder welke geen beschavingsarbeid zin heeft en zonder welke het schoolonderwijs tot niets goeds kan leiden. Dit is de ware reden waarom het lager onderwijs in Nieuw-Guinea confessioneel móét zijn. Te veel denkt men aan de missionerende corporaties als instellingen, die op aangename wijze de Overheid ontlasten van haar taak ten aanzien van het onderwijs en die als een soort vergoeding daarvoor dan ook wel in de gelegenheid gesteld mogen worden hun godsdienst te brengen. Het brengen van die godsdienst is de „eerste” voorwaarde en het is daarom de plicht van de Overheid om Missie en Zending bij dat werk te steunen, er zorg voor dragend dat een positief-christelijk beleid wordt gevoerd en dat het door de Overheid en zijn dienaren gegeven voorbeeld daarmee — op zijn minst — niet lijnrecht in strijd is. Missie en Zending beschouwen doorgaans de school en de curatieve ziekenzorg als hun beste aanknopingspunten met de bevolking; en terecht. Het ligt daarom voor de hand, dat de Overheid deze corporaties met de zorg hiervoor belast: niet alsof zij hun een gunst schenkt, maar dankbaar omdat zij aldus van een deel van haar eigen taak ontlast wordt.

Vanouds werd in Nieuw-Guinea het schoolonderwijs gegeven aan de hand van een — centraal vastgesteld — lesrooster en van taal-, lees- en rekenboekjes, afkomstig van het leermiddelendepôt te Batavia, alwaar men hardnekkig vasthield aan de regel, dat het onderwijs uniform moest zijn van Sabang tot Merauke. Er is door de onderwijsdeskundigen in Nieuw-Guinea een jarenlange strijd gevoerd om daarin verandering te brengen. Batavia kon echter maar niet begrijpen dat onderwijs, goed voor Sabang, wel eens niet kon passen in Merauke. In de leer- en leesboekjes vond de Papoea dan ook niets, dat toepasselijk was op zijn eigen maatschappij. Hij zag plaatjes van buffels en treinen en Sarina's met sarong en kabaja, maar géén casuarissen, prauwen en kroeskoppen.

Het is tenslotte gelukt een nieuwe soort school ingevoerd te krijgen: de beschavingsschool. Dat was reeds een grote vooruitgang, ofschoon

men in Nieuw-Guinea algemeen het lesschema nog te theoretisch achtte.

Het doel van dit soort school is, recent onder bestuur gebrachte bevolking de eerste beginselen van beschaving bij te brengen en het kan wel niet anders, of dit onderwijs moet van uiterst eenvoudige aard zijn. De intrede van het Bestuur is reeds een revolutie in deze primitieve maatschappij; ook al, omdat van stonde af aan orde en regelmaat gebracht worden, zij het op nog bescheiden schaal.

Het is nu de taak van de beschavingsschool, de bevolking zo spoedig mogelijk aan deze orde en regelmaat te wennen en er slechts aan vast te knopen wat werkelijk binnen het bevattingsvermogen van de nieuwe scholieren ligt. Omdat het „wennen” op zichzelf al zo moeilijk is, zal het programma van de school, die zich als vreemd element nog een plaats moet veroveren in deze maatschappij, zo aantrekkelijk mogelijk gemaakt moeten worden, opdat de leerlingen niet door dorheid en dagelijkse sleur afgestoten worden. De werkelijke schoolkennis van lezen, schrijven en rekenen moet in deze periode embryonaal zijn, als voorlopig van weinig belang. Daartegenover staat als eigenlijke taak: de jonge, zojuist uit het oerbos en dikwijls uit het stenen tijdperk te voorschijn gekomen „wilde” in te leiden in een nieuwe wereld, hem te helpen bij de eerste schreden en zijn karakter zodanig te vormen, dat hij in die wereld te zijner tijd een waardige plaats kan innemen. Men heeft niet altijd voldoende ingezien, dat de onderwijzer aan de beschavingsschool een zeer belangrijke taak heeft, zij het niet op schooltechnisch- dan toch zeker wel op psychologisch gebied. Zijn pedagogische kwaliteiten mogen zeker niet minder zijn dan die van zijn collega's aan de volksschool. Eerder meer, want voor de ontwikkeling van het volk zijn de beschavingsscholen uiterst belangrijk, omdat de eerste vijf jaren van contact met de beschaving veel ingrijpender zijn dan de daaropvolgende periode van vijftien jaar. Alles, letterlijk alles wat de primitieve na zijn „ontdekking” van ons ziet, heeft zijn grootste belangstelling en maakt diepe indruk op hem. Alle ideeën, hem in die periode bijgebracht, zullen voor lange tijd in zijn geest verankerd blijven.

Wanneer een bevolkingsgroep lang genoeg onder bestuur is geweest en de nodige grondslagen zijn gelegd, gaat men over tot het normale onderwijs: de volksschool. Die overgang mag uiteraard niet gekenmerkt worden door een plotselinge verandering van leerstof, maar moet integendeel zeer subtiel geschieden. Vroeger was het zeker niet gewenst dit hogere peil spoedig te bereiken, want de officiële plaatsing in de klasse der volksscholen bracht plotseling geheel nieuwe eisen, waarbij aan schoolse kennis een waarde werd gehecht die deze nog lang niet had in die mataschappij en waarvoor de leerlingen nog niet rijp waren. Het „van Sabang tot Merauke-complex” belette toen de schepping van het juiste schooltype, doch dit bezwaar is nu

uiteraard vervallen en de weg is geopend voor overgangsvormen. Een ander aspect is echter belangrijker. In de laatste decennia heeft zich in de meeste koloniën het besef baangebrosen, dat het lager onderwijs geen zin heeft, wanneer het niet is aangepast aan het gehele leven, aan de werkelijke behoeften der bevolking. De school moet in dat leven een natuurlijke plaats hebben en rechtstreeks medewerken aan de verheffing van het culturele peil van de gehele maatschappij. Het ligt dan echter voor de hand, dat die aanpassing verschillend moet zijn naar gelang de gemeenschap, naar gelang de leerling en niet het minst naar gelang hetgeen we de leerling moeten bijbrengen.

„Wie Jantje Latijn wil leren, moet niet alleen Latijn, maar ook Jantje kennen”, zegt een paedagogisch axioma.

Kennen we Jantje? Dit wil zeggen, kennen wij zijn sociale en culturele achtergrond, zijn aanleg en begaafdheden, zijn deugden en ondeugden? Voor het grootste deel zeker niet. Wanneer het er om gaat, gemotiveerd en met inzicht omtrent de gevolgen, maatregelen op enigerlei gebied te nemen, moeten wij erkennen dat we, naast enkele grondige onderzoekingen, een bedroevend beetje werkelijke kennis hebben, ondanks alle literatuur over Nieuw-Guinea. Het is dan ook op de eerste plaats de ethnoloog die aan het woord dient te komen bij de beantwoording van de vraag, hoe de opvoeding begonnen moet worden en langs welke lijnen die zich zal moeten ontwikkelen. Zonder kennis omtrent de geestelijke achtergrond der dingen is elke maatregel en elk plan een sprong in het duister. Eerst wanneer wij de portée van onze maatregelen begrijpen, mogen we de Papoeamaatschappij onze autoriteit opleggen. Verder moet de ethnoloog zich gesteund weten door het onderzoek der sociale diensten: de medische, de agrarische, de economische, opdat aan de hand daarvan beoordeeld kan worden, wat goed en slecht is in die gemeenschap, wat gehandhaafd en wat bestreden moet worden.

Kennen wij ons Latijn? Dat wil zeggen: weten wij wat we de Papoea moeten leren en waartoe we hem moeten opvoeden? Al evenmin! Want het zou een ernstige fout zijn als wij de leuze: „van Sabang tot Merauke”, gingen vervangen door: „van Sorong tot Merauke”. In Nieuw-Guinea zal een grote differentiatie van gemeenschappen ontstaan, die ieder hun eigen behoeften hebben. Het lesrooster, de gehele opvoeding, zal gans anders gericht zijn naar gelang wij vóór ons hebben leerlingen, die deel zullen uitmaken van een agrarische gemeenschap, dan wel bijvoorbeeld leerlingen die straks industrie-arbeiders zullen zijn.

Wij weten echter van bijna geen enkele bevolkingsgroep wat haar toekomst zal zijn; immers, pas aan de hand van geologisch, bodemkundig en landbouwkundig onderzoek kunnen wij de algemene richting bepalen. Er wordt landbouwonderwijs gegeven op de volksscholen! Accoord — maar wát leren wij planten? In een industrieel gebied zal het gezin het hoofdvoedsel van het loon moeten kopen en ernaast

slechts wat aan erfcultuur van groenten en vruchten doen. In agrarisch gebied zal de leerling straks zijn gehele menu moeten verbouwen, plus zijn aandeel in de bevolkingscultures. Er zijn nog slechts enkele streken, waar de beslissing hieromtrent gevallen, of althans voor de toekomst zichtbaar is. Bovendien deden wij nog nergens aan menu-onderzoek en weten we derhalve niet, waar de mogelijke deficiënties liggen; onze adviezen zijn dus even zovele slagen in de lucht.

Er zijn over de aanpassing van het onderwijs aan het locale leven nu langzamerhand genoeg nota's geschreven en conferenties gehouden. Zij zijn overbodig, want niemand ontkent thans meer — zoals vroeger — de noodzakelijkheid er van. Voor zover het inzicht nog geen baan gebroken had, geschiedde dat plotseling toen Nieuw-Guinea geen deel van Indonesië meer was en men dus Nieuw-Guinea nu eens op zijn eigen mérites kon bestuderen.

Alvorens dus plannen te maken moeten we, door onderzoek, te weten zijn gekomen hoe het locale leven in werkelijkheid is. De praktijk is tenslotte, dat leerling A op zijn eigen stuk grond in kampong B advies moet krijgen, wát hij op dát stuk grond moet planten en daarvoor moeten wij weten, wat bodemkundig die grond waard is, hoe het klimaat daar is, met welke werktuigen hij zal werken, welke plaats die gewassen in zijn menu innemen of behoren in te nemen en welk gewas voor export geschikt is in verband met prijzen en behoeften op de wereldmarkt. Willen wij uit medisch oogpunt zijn leven verbeteren, dan zullen wij moeten onderzoeken wat de belangrijkste ziekten zijn in zijn gemeenschap, de sociale oorzaken opsporen die het ontstaan er van bevorderen en nagaan of er in zijn culturele achtergrond bezwaren en remmingen bestaan tegen de maatregelen die wij denken te nemen.

Dit is het waar Nieuw-Guinea om schreeuwt: lokaal onderzoek, gericht op spoedige uitvoering en, aangezien geen enkel aspect der primitieve maatschappij — men denke aan de streng garens! — los van de andere bestudeerd en gewijzigd kan worden, dient dit gecoördineerd onderzoek te zijn. Omdat echter nu eenmaal dit onderzoek niet over geheel Nieuw-Guinea tegelijk kan plaats hebben, zal men dit „all-out” onderzoek moeten aanvangen met een of meer „streekplannen”, al naar gelang men personeel en middelen heeft. Het doen van wat losse onderzoekingen en het bouwen van wat modelkampongs hier en daar zal geen nuttig effect sorteren, maar kan integendeel grote verwarring stichten. Trouwens, wanneer men iets „model” wil maken, dan zal men toch moeten weten waarvan dit een model moet zijn en dan komen we weer terug op Jantje en het Latijn.

Er zijn in Nieuw-Guinea 300 beschavingsscholen en bijna 200 volksscholen. Het aantal onderwijzers is 650, waarvan 270 Papoea's. Het totaal aantal leerlingen is 24500, waarvan 14500 bij de Zending en 8500 bij de Missie. De resterende 1500 zijn op Gouvernementsscholen,

voor een groot deel in Mohammedaanse streken. (Alle cijfers bij benadering).

Dit is quantitatief een behoorlijke onderwijsvoorziening wanneer men bedenkt, dat zij zich slechts uitstrekt over een onder effectief bestuur gebrachte bevolking van rond 200.000 zielen. De cijfers leren ons, dat praktisch alle kinderen uit de bestuurde gebieden school gaan en dat reeds een aanzienlijk deel van het onderwijzerscorps uit Papoea's bestaat.

De opvoeding van de meisjes, die bijna 40 % uitmaken van de leerlingen der bovengenoemde scholen — voorwaar een bevredigend percentage — vraagt onze bijzondere aandacht. Daar dit soort scholen geheel aan de kampong gebonden is krijgen de meisjes dezelfde opleiding als de jongens en gaan zij in dezelfde mate vooruit. Moeilijker wordt de zaak echter, wanneer de jonge mannen „hogere” opleiding krijgen, die hen van huis weghaalt en hen boven het oude milieu verheft, terwijl de meisjes in de kampong achter moeten blijven. De Papoea volgt gaarne na, is goedleers en vertoont een bijzondere bereidheid zich nieuwe vormen eigen te maken. Dat betekent dat zelfs een korte, intensieve opvoeding al spoedig aanmerkelijke verandering in zijn smaak en levenswijze zal brengen. Papoea's die slechts vier tot zes maanden in het Papoea-bataljon waren geweest, vertelden dat zij reeds zoveel prijs stelden op de zindelijkheid van de kazerneverblijven, de schone potten en pannen, de gewassen kleding en hun tweemaal-daagse bad, dat zij er bezwaren tegen hadden weer met hun smerige en onhygiënische vrouwen te gaan samenwonen.

Het is duidelijk, dat de jongemannen gelegenheid moeten hebben zich een bij hun nieuwe beschavingspeil aangepaste levensgezellin te kiezen.

Nu is het onttrekken van meisjes aan het toezicht der ouders — en aan de voor hen volgens de adat verantwoordelijke mannelijke familieleden — in deze maatschappij altijd een delicate kwestie. Bovendien ligt in de adatverhoudingen gewoonlijk al zeer vroeg vast voor wie de meisjes bestemd zijn en deze aanstaande huwelijksbanden bepalen in vele streken de sociale en economische verhoudingen tussen verwantschapsgroepen. Aan beide zijden heeft men er belang bij, dat de huwelijken volgens plan verlopen en daarom ziet men liever het meisje niet onder de waakzame ogen vandaan gaan. Daarbij komt nog dat deze jongedames, echte natuurkinderen, aan het familietoezicht onttrokken, nu niet bepaald goed en bloed veilig hebben voor hun eerbaarheid — en schennis daarvan zal vaak het huwelijk doen afspringen. Bij vele groepen is het nog niet duidelijk hoe men over dit vraagstuk denkt en hier moet voorzichtig worden te werk gegaan. Bij andere echter is de opvoeding van de meisjes een uitgesproken wens en wordt de oprichting van meisjesscholen, ook van internaten, van harte toegejuicht. Op Biak en Hollandia hakte een aantal ouders resoluut de knoop door en stuurde hun dochters naar het toelatingsexamen voor

het — jongens — internaat te Joka . . . waarvoor ze allemaal slaagden! In Zuid Nieuw-Guinea heeft de Missie reeds lang een meisjesinternaat dat druk bezet is. Klaarblijkelijk is de weerstand bij veel stammen in het Zuiden reeds lang overwonnen.

Een groot probleem op Nieuw-Guinea is de nazorg. Wanneer de kinderen de volksschool verlaten zijn zij merendeels nog niet huwbaar, met het gevolg dat zij in het gewone kamponglevens terugvallen. Wij zagen echter reeds dat, vooral bij nog maar kort gekerstende bevolkingsgroepen, dit kampong- en familielevens het op school geleerde weer tracht af te breken. Derhalve is het van groot belang de opgeschoten jeugd na het verlaten van de school zoveel mogelijk in de hand te houden. Ook probeert men wel het schoolbezoek met enige jaren te verlengen, maar omdat daarmee misstanden in de hand worden gewerkt moet er een betere oplossing worden gevonden.

Natuurlijk moeten wij onze opvoeding ook over ouderen trachten uit te strekken. Het accent ligt hier echter weer anders dan bij „adult education” in Indonesië of elders, waar men voortbouwt op het bestaande. In Nieuw-Guinea wordt dat bestaande eerst goeddeels afgebroken en daartegen rijst juist uit de ouderen het meeste verzet.

Toch moet een poging in die richting gedaan worden. Wanneer ook zij bewerkt worden, wordt de tegenstand der ouders allicht minder fel en ontstaat er althans een gedeeltelijke overbrugging van de kloof tussen jong en oud.

„Communal development” is een modewoord geworden: de ontwikkeling, niet van geïsoleerde individuen of van bepaalde strata van de maatschappij, maar van de gehele dorpsgemeenschap. De noodzaak van dit systeem vloeit voort uit wat hiervoor is uiteengezet. De beschavingsarbeid moet ter hand genomen worden op alle levensgebieden; men moet er dus ook de hele gemeenschap in betrekken.

Is het al onduidelijk van welke aard het gewone dorpsonderwijs moet zijn in verband met de overwegend agrarische of industriële toekomst van de gemeenschap, hoeveel te meer geldt dit voor het vervolgonderwijs. Men zal eerst moeten weten, althans bij benadering, hoeveel ambachtlieden en gespecialiseerde arbeiders Nieuw-Guinea nodig heeft, alvorens aard en omvang van dit onderwijs vast te kunnen stellen.

Wel kan men a priori zeggen dat, evenals thans reeds geschiedt, uit de Papoea-rijen gerecruteerd kunnen worden lagere bestuursambtenaren, volksonderwijzers en ziekenverplegers — alle functies, waarvan de dragers grote invloed op het eigen volk kunnen uitoefenen. Daar het uitermate belangrijk is aan hun opvoeding en opleiding de grootste aandacht te besteden, richtte ik voor dit doel reeds eind 1944 het Papoea-internaat op dat, aanvankelijk in Kotanica, nu nog te Joka is gevestigd. Het beheer over dit internaat werd opgedragen aan de Zending.

Men zal zich realiseren hoe belangrijk dit instituut is wanneer men bedenkt, dat de afgestudeerden de intellectuele bovenlaag van de Papoea-maatschappij zullen vormen en dat zich onder hen de Papoea-leiders van de komende jaren reeds bevinden. Wij hebben het thans in de hand deze leiders zelf te vormen. Het is zaak ze góéd te vormen, want wij zullen straks met hen moeten samenwerken. Steeds heb ik dan ook dit internaat — en het nog op wat lager peil staande Missie-internaat te Merauke — beschouwd als het allervoornaamste project in onze ontwikkelingsplannen. Zij hebben een grote taak te vervullen.

Men kan zich afvragen of middelbaar onderwijs voor de Papoea aan de orde is. Een Papoea-mulo bestaat reeds op Joka, terwijl de Missie te Hollandia een H.B.S. heeft geopend — om te beginnen met twee klassen — waarop nog geen Papoea's zitten maar die in beginsel even goed voor hen is opengesteld.

Men kan gerust aannemen dat er binnen afzienbare tijd Papoea's gevonden zullen worden, die in staat zijn deze studie te volgen. Father Louis Vangeke is een Papoea uit het binnenland van Australisch Nieuw-Guinea, die in de jungle de eerste opleiding kreeg, daarna het klein seminarie volgde, op Madagascar zijn philosophische en theologische studies deed, om vervolgens priester gewijd te worden en naar Nieuw-Guinea terug te keren.

We kunnen zeer zeker aannemen, dat er een redelijk aantal kandidaten voor middelbaar en zelfs voor academisch onderwijs gevonden zou kunnen worden; of het wenselijk is hogere studie nu al te bevorderen is echter een vraag. De Papoea-maatschappij is niet gebaat met de opleiding van een klein aantal figuren tot hoog niveau. Het is een spectaculaire — en bovendien relatief goedkope — manier om „voortuitgang” te demonstreren. Maar in wezen veel belangrijker is de vorming van een bredere laag op minder hoog niveau, als directe bovenbouw op de massa des volks, om in een iets later stadium op deze laag weer een nieuwe bovenbouw te plaatsen, aldus een intellectuele pyramide vormend met de academici als sluitstuk. Slechts daarmee bereiken we een evenwichtige ontwikkeling van de maatschappij; niet door het uit de massa trekken van enige figuren, die dan in snel tempo op zodanige hoogte komen dat zij van die massa volkomen vervreemd raken. Wij hebben dan geen ontwikkelde „Papoea's” gevormd, maar „donkergekleurde Nederlanders” — en dat is niet ons doel. En wij kweken daarmee volksmenners, die niet stoelen op een graduëel afdalende onderbouw maar op de brede volkomen onontwikkelde massa. Ik kan het beeld niet bewonderen van verkiezingen voor een wetgevend lichaam, waarbij de kandidaten ten gerieve van de niet begrijpende kiezers moeten worden voorgesteld door dierfiguren! Alleen de meest gewiekste demagoog, nog een beetje ondersteund door magische praktijken, krijgt dan zijn kans.

Al behoeft men kandidaten, die door bijzondere omstandigheden naar voren komen, zeker niet opzettelijk de pas naar middelbaar en hoger onderwijs af te snijden, het is niet aan te bevelen om té spoedig deze studie te bevorderen. De vorming van de intellectuele pyramide moet van onder af aan beginnen.

Het geven van het middelbaar onderwijs, althans voor een deel, in Nederland heeft veel voor, maar ook veel tegen. Er vóór is zeker de omstandigheid, dat de leerlingen hier een veel bredere kijk op het leven krijgen, veel ruimer worden gevormd. Een ernstig nadeel is dat zij in dit milieu aan vele ongunstige invloeden zijn blootgesteld. In Engeland bleek dat zeker 80 % van de studenten uit de koloniën de met zoveel zorg en toewijding in hun land gebrachte christelijke godsdienst tijdens hun verblijf al spoedig weer kwijt raakten. Ook onze recente Papoea-delegatie dacht in een christelijk land te komen! Tot hun verbazing en teleurstelling ontdekten zij dat dit maar zeer betrekkelijk waar was.

Het is wel van belang dat Nederlands in Nieuw-Guinea omgangstaal wordt. De beschaving dringt dan gemakkelijker door en bovendien ontsluit zich voor de student en voor elke meer ontwikkelde Papoea een veel uitgebreider literatuur. Maleis is èn voor de Nederlander èn voor de Papoea een vreemde taal en het heeft weinig zin om daarmee door te gaan, vooral omdat voor driekwart van de bevolking het eerste onderwijs nog beginnen moet. Dit onderwijs kan even goed en zelfs beter in het Nederlands gegeven worden. Geen enkele Papoea-taal is geschikt gebleken voor algemene omgangstaal.

Bovendien staat ten aanzien van het overgrote deel der in Nieuw-Guinea gesproken talen vast, dat zij wat zinsbouw en woordorde, werkwoordvormen en dergelijke veel meer verwant zijn aan het Nederlands dan aan het Maleis en dat het eerst leren van Maleis bepaald nadelig is voor de latere studie van het Nederlands.

DE PAPOEA IN DE SCHADUWEN VAN MORGEN

WAT ZAL DE TOEKOMST DE PAPOEA BRENGEN? OP WELKE WEG zullen wij hem voeren?

Ons uiteindelijke doel behoeft in deze tijd niet in discussie te komen; volgens de moderne opvattingen, die ook wij aanhangen, staat het voldoende vast. Wij moeten het daarheen leiden, dat de Papoea zelfstandig een waardige plaats in de rij der volkeren kan innemen en zullen daarom in de eerste plaats onze krachten moeten wijden aan zijn culturele en materiële opheffing. Onze eigen, Nederlandse belangen in dat land zullen we natuurlijk mogen behartigen, maar de belangen van de Papoea prevaleren.

Het ligt voor de hand dat wij bij onze opvoedende taak ons zelf tot voorbeeld nemen — al is dat voorbeeld niet altijd in alle opzichten even geslaagd te noemen. Wij zijn echter kinderen van onze tijd en kunnen niet in de toekomst zien. Wanneer wij dan toch de Papoea hebben geschikt te maken voor zelfstandig bestuur in de nog verwijderde toekomst, dan zullen wij hem moeten outillieren voor die taak en hem, in plaats van de daarvoor ongeschikte en bovendien reeds in afbraak zijnde instellingen uit zijn oude cultuur, nieuwe en betere moeten geven.

Wat zal de kringloop der historie ons echter gebracht hebben als die tijd daar is? Hoe zullen wij dan zelf denken over onze huidige politieke en sociale instellingen? Toch zullen wij om te besturen een bepaald doel voor ogen moeten houden. De rede eist dat bij elke maatregel die doorwerkt in de toekomst.

Ook op ander dan bestuursgebied geldt hetzelfde probleem. Het normale effect van onze bemoeienissen met de primitieve agrarische economie is een desintegratie van het bestaande, merendeels collectieve, arbeidssysteem. Daardoor verliest de landbouwer de coöperatie met zijn stamgenoten; hij wordt een eenling op zijn akker. Vele deskundigen hebben echter in de laatste decennia de conclusie van Mitchell, Gouverneur van Kenya tot de hunne gemaakt, dat „an ignorant man and his wife with a hoe”, m.a.w. de enkele familie zonder mechanische middelen als eenheid van productie, volstrekt onvoldoende is voor het bereiken van een redelijk levenspeil.

Terecht werd dan ook reeds de treffende vraag gesteld: „Daar de westerse wereld zich steeds verder beweegt in de richting van coöperatieve en zelfs communale organisatie, zou het dan niet mogelijk zijn het zo in te richten, dat deze primitieve volken overgaan naar een

moderne economie, daarbij het individualistische kleinschaalstadium overslaande?"

Het antwoord op deze vraag zal voor een groot deel ons bestuursbeleid moeten bepalen.

Staat ons het doel dat wij moeten bereiken slechts zeer vaag voor ogen, het uitgangspunt is nog evenmin gedefiniëerd. Wij moeten tenslotte: de Papoea van heden — een weg laten afleggen om te worden — de Papoea van morgen.

Maar ook „de Papoea van heden” kennen wij nog maar zeer oppervlakkig. Er is een enorme verscheidenheid van cultuurvormen en toch zijn er in Nederlands Nieuw-Guinea nog maar een paar afgeronde ethnologische onderzoeken verricht. Onze achterstand op dit gebied werd ons meermalen — en terecht — verweten.

Welke uitwerking het acculturatieproces tot heden op de geest der Papoea's gehad heeft, weten wij slechts ten dele. Zolang wij hun talen niet beheersen en de cultuurachtergronden niet voldoende kennen, is het niet mogelijk uit te maken in hoeverre nieuwe begrippen hebben wortel geschoten en de oude zijn verlaten.

Doch zelfs wanneer wij het uitgangspunt voldoende hebben leren kennen, zal de af te leggen weg nog voor een goed deel in het duister liggen en zullen er vele struikelblokken blijken te zijn. Al moeten wij volgens bepaalde beginselen te werk gaan, het is niet mogelijk plannen op lange termijn op te stellen, omdat wij te doen hebben met mensen met een eigen wil, die niet altijd zullen reageren zoals wij dat graag zien. Zo zal het vaak genoeg voorkomen, dat door ons veroordeelde gewoonten zich niet laten uitroeien, tenzij tezamen met enige goede elementen. Bovendien zullen onze slechte gewoonten ook worden overgenomen.

Daarom zullen om een volgende stap te kunnen doen de resultaten van de vorige eerst nauwkeurig moeten zijn geobserveerd. „Men moet werkelijke ervaring hebben gehad in de observatie van vooruitgang bij primitieven, om te kunnen begrijpen welk een verwarring volgt op een te haastige opeenvolging van dergelijke invloeden”, zegt de ethnoloog Chinnery niet ten onrechte. Het bestuur moet dan ook gevoerd worden in een sfeer van constante oplettendheid, zowel ten aanzien van elk onderdeel als van het geheel van factoren dat in Nieuw-Guinea werkzaam is en waarvan de invloeden uitstralen naar de meest afgelegen streken.

Oplegging van onze eigen instellingen heeft alleen zin, wanneer zij werkelijk opgenomen worden en een levend bestanddeel der maatschappij gaan vormen. Zo niet, dan remt het de ontwikkeling alleen maar af en zal de bevolking, zodra de pressie ophoudt, zelf die instellingen afschaffen, waardoor alle tijd en energie er aan besteed, zullen verloren zijn. Hoe meer wij derhalve kunnen voortbouwen op

bestaande cultuurelementen, hoe sneller de nieuwe vormen deel van het volksleven zullen uitmaken.

De Papoea is, zoals wij zagen, gewend geweest te leven in sociale groeperingen, waarin een hecht saamhorigheidsgevoel bestond niet alleen, maar waarbinnen ook zijn hele leven werd geleid. De bovennatuurlijke sancties en de druk van de publieke opinie omtrent normen van welvoeglijkheid hielden hem globaal genomen in het rechte spoor. Zijn gedragslijn lag vast, maar daar stond tegenover dat hij even vast kon rekenen op steun en hulp van zijn groepsgenoten.

De opdringende westerse cultuur tast dit systeem zodanig aan dat, hoewel misschien bepaalde elementen gehandhaafd kunnen blijven, toch de structuur, de eenheid als zodanig verloren gaat. De groep wordt opgelost in individuen — en ongelukkigerwijze in individuen, die in datzelfde proces hun morele normen verloren.

Dat hier de grootste gevaren schuilen, is op het eerste gezicht duidelijk.

We dienen ons te realiseren, dat wij dit probleem in deze vorm in het oude Nederlands-Indië niet gekend hebben. De historie leert ons hoe daar geleidelijk het contact tot stand kwam en hoe oppervlakkig dit, vooral op cultureel gebied, zeer lang gebleven is, al oefende het toch uiteraard zijn invloed wel uit. Het Nederlandse bewind accepteerde daar niet alleen de bestaande cultuur en de godsdienst, maar voerde een positieve politiek van bescherming, die hier en daar zelfs het karakter van een onnatuurlijk conserveringsproces aannam. Geen scherpe culturele conflicten ontstonden, geen botsingen van levensbeschouwingen van dusdanige aard, dat daardoor het bestaan van de cultuur in gevaar kwam. Waar wij moesten ingrijpen, werden de gevolgen betrekkelijk gemakkelijk gecompenseerd. De dorpsgemeenschappen bleven intact op hun oude basis en waar individuen uit het verband werden losgeweekt, gebeurde dat geleidelijk.

Vinden wij dan geen parallelen in het vroegere Indië, in Australisch Nieuw-Guinea en in Afrika vinden we ze wel. Vooral in Afrika, waar vele kolonies dezelfde kenmerken hebben die wij ook in Nieuw-Guinea aantreffen: enorm uitgestrekte en schaars bevolkte gebieden die nog aan het begin van hun ontwikkeling staan; die de druk ondervinden der moeilijke verbindingen en die bewoond worden door de primitiefste volkeren die de huidige mensheid kent; volkeren die leven midden in de „clash of cultures” met alle barensweeën, die aan een wedergeboorte verbonden zijn.

We doen goed ons te spiegelen aan wat in Afrika gebeurt, aan de ervaringen daar opgedaan in soortgelijke omstandigheden; het beeld dat daar opgehangen wordt van individualisering van primitieven is niet opwekkend.

Overal in de literatuur vindt men het probleem op de voorgrond

staan van „detribalised natives” in de Engelse gebieden, „centres extra-coûtumières” in de Franse koloniën, „niet-gewoonterechtelijke centra” in de Belgische Kongo. De klachten zijn overal dezelfde: grote aantallen lanterfanter in de steden waarvan nog geen kwart werkt, grote criminaliteit, drankmisbruik, sexuele excessen, toeneming van venerische ziekten, abortus.

De neger Felix Eboué, Gouverneur-Generaal van Frans Equatoriaal Afrika, liet telkens met de grootste nadruk een waarschuwing horen tegen maatregelen die vernietiging van het stamverband tengevolge hebben, tegen het bestaan van een ongebreideld individualisme, dat alle gezonde maatschappelijke vooruitgang te niet zal doen.

In de bossen van Afrika — en in de bossen van Nieuw-Guinea — is een nieuw proletariaat aan het ontstaan. We dienen ervoor te zorgen, zegt Eboué, dat dit niet wordt een „proletariaat, goed gekleed misschien, maar diep ongelukkig in het hart, dat uiteindelijk zal reageren als een massa individuen zonder samenhang en met niets in de wereld om zich aan vast te klampen”.

Niet voldoende kan worden beseft, hoe volkomen losgelaten en bandeloos een primitieve wordt die zijn enige houvast, zijn adatbanden, verloren heeft en nog niet genoeg gevorderd is om zijn plaats in te nemen in een andere cultuur. Randproletariaat van primitieven is het schrikbeeld van elke socioloog. Wat vòòr de oorlog in Nieuw-Guinea ondenkbaar was, komt thans reeds in de centra, waar het cultuurcontact het innigst was, naar voren: pogingen tot verkrachting van Europese vrouwen en meisjes en verder het zich steeds meer verspreiden van venerische ziekten, deelneming aan pogingen tot opstand, verzet tegen alle gezag en wat dies meer zij.

Zendingsdirector Dr. K. J. Brouwer stelt het probleem scherp. Niet alleen, zegt hij, „dat het individuele van het Westen het communale, en het rationaliserende het traditionalisme van het Oosten verbreekt”, meer nog spreekt tot ons „dat ook in het leven dezer primitieve oosterlingen de scheiding van het profane en het religieuze levensgebied wordt ingedragen en dat er ook daar een totaal geseculariseerde bevolkingsgroep zou kunnen ontstaan. Want — en hier raakt Dr. Brouwer de kern van de zaak — in hun oude animistisch-dynamistische belevingsvormen kunnen zij dit nieuwe van het Westen onmogelijk onderbrengen.”

De eigenlijke vraag is: „Zullen zij het in het christelijk geestelijk bezit kunnen onderbrengen, als zij dat hebben?”

Wij zagen reeds de noodzaak om Christendom te brengen, als enige manier om de Papoea nieuwe zedelijke normen te geven.

Maar het brengen van Christendom uitsluitend als godsdienst is niet voldoende. De oude bindingen immers waren religieus en sociaal en economisch. Het Christendom, van welke belijdenis ook, komt als een overkoepelende kerk, die zich in eerste instantie niet richt tot groe-

pen, maar tot de individuen in de gehele streek waar zij werkt. Het kan ook beleden en beleefd worden, wanneer van vele kampongs bijvoorbeeld slechts de helft der inwoners Christen zou zijn. De overkoepeling van de kerk voor een gehele streek is op zich zelf geen vervanging voor de oude, bovendien genealogisch zeer beperkte adatbindingen.

Het Christendom, voorzover het godsdienst, een nieuw geloof brengt, kan als zodanig de sociale en de economische banden van de oude samenleving niet vervangen. Wel brengt het tevens een stelsel van geestelijke waarden en normen waarop een nieuwe eenheid kan worden gebouwd.

De omstandigheden zijn het gunstigst, wanneer een gemeenschap, lees: kampong, tot dezelfde godsdienst overgaat. In dit geval ontstaat er een godsdienstige eenheid, waarop de nieuwe sociale en economische eenheid kan worden opgebouwd. Gewoonlijk is dit inderdaad het geval, want mede als gevolg van de vroegere officiële scheidingslijnen tussen Missie- en Zendinggebieden is er momenteel zeer weinig menggebied, waar overigens de beide „concurrenten” het eigener beweging hebben vermeden op elkaars terrein te komen. Wanneer nieuwe streken werden bezet, werd er steeds een modus gevonden om elkaar uit de weg te blijven. Bovendien zijn Zending en Missie voor het onderwijs grotendeels afhankelijk van gouvernementssubsidie en uiteraard zal de Overheid geen subsidie geven voor een nieuwe school, als er reeds een aanwezig is die in de behoefte voorziet.

Bij dit alles komt, dat er nog uitgestrekte gebieden met honderdduizenden Papoea's onder bestuur zijn te brengen, zodat er voor de eerste decennia werk genoeg is en er voorshands voor de diverse confessies geen enkele reden bestaat om op elkaars terrein te gaan werken.

Bij de sociale opbouw gaat het er om, of het mogelijk zal blijken de oude gezagsverhoudingen te handhaven. Het is de vraag of de oude gezagsfiguren aan hun vroegere, traditionele positie nog voldoende overwicht kunnen ontnemen en daarnaast voldoende soepelheid bezitten om onder de nieuwe omstandigheden eveneens te fungeren als leiders van het sociale leven in hun dorpen.

Behalve door de godsdienst, kan op vele andere manieren het eenheidsbesef van de kampong bevorderd worden. Zo leggen Missie en Zending zich bijvoorbeeld vooral toe op de oprichting van sociale verenigingen in de vorm van fluitorkesten, voetbalclubs en dergelijke.

Op economisch — vooral agrarisch — terrein kunnen we op vele moeilijkheden stuiten. In de meeste gemeenschappen bestond een zekere eenvormigheid der individuen en van het individu werd geen afwijking van de standaard verwacht. Men streefde niet naar persoonlijke rijkdom; succes kon zelfs gevaarlijk zijn en in direct verband met toverij worden gebracht. Wie als gevolg van zijn positie rijk was, zoals de adathoofden, maakte van die rijkdom slechts gebruik om er

royaal van weg te schenken. Wat persoonlijk bezit mocht zijn, was vrij nauwkeurig omschreven; de rest was bestemd voor gemeenschappelijk gebruik en een weigering om dat af te staan of uit te lenen, werd hoogst kwalijk genomen. Niet op vooruitgang, maar op eenvormigheid was aldus een premie gesteld. Regelmatige arbeid kende men bovendien niet; alleen voor feesten spande men zich tijdelijk in.

Waar die eenvormigheid echter verbroken wordt en men vooruit wil, zal men gewassen moeten planten, werkmethoden moeten aanleren, die helemaal niet meer passen in het oude kader. De afhankelijkheid van anderen, de samenwerking, kan dan ook niet meer geregeld worden volgens de oude normen; een heel andere geestelijke instelling is daarvoor nodig.

Hier zou de coöperatie op economische grondslag de open plaats moeten innemen. Zou deze, geplant in de oude sacrale gemeenschap, misschien tot mislukking gedoemd zijn, in de gewijzigde verhoudingen vindt zij een gunstige voedingsbodem.

Reeds decennia geleden begon het begrip coöperatie in enige Engelse koloniën in de Zuid Pacific ingang te vinden en het is sindsdien constant blijven groeien. Onze Australische naburen hebben er zelfs een afzonderlijk departement voor.

Ook in Nederlands Nieuw-Guinea is na de oorlog de drang er naar ontstaan. In verschillende streken is men begonnen met coöperatieve verenigingen; bijvoorbeeld op het eiland Biak en in de omgeving van Fakkak. Men kan hier moeilijk imitatie van Europeanen in zien, want Europese coöperaties bestonden toen in Nieuw-Guinea niet. Het ziet er eerder naar uit, dat de adatrechtelijke verhoudingen geen voldoende basis vormden voor samenwerking in de nieuwe tijd en dat men er daarom juist zo gemakkelijk toe overging om nieuwe vormen te proberen.

Deze materie is de Papoea echter geheel vreemd en daarom zullen nog gedurende lange jaren intensieve leiding en geregeld toezicht van bestuurszijde nodig zijn. Helaas was het personeelsgebrek na de oorlog zo groot, dat weinig bestuursambtenaren daarvoor tijd konden vinden. Mislukkingen bleven dan ook niet uit; derhalve werd uitbreiding niet aangemoedigd. Zonder werkelijk goede leiding kan er beter niet aan begonnen worden; de Papoea heeft op dit gebied nog te veel te leren, zoals het volgende geval illustreert.

In een der dorpen bij Hollandia besloot men tot oprichting van een coöperatieve winkel. De bevolking was zeer enthousiast en ieder droeg naar vermogen bij aan het stamkapitaal. Gemeenschappelijk werd een keurig nette toko gebouwd en het coöperatiebestuur toog naar Hollandia om inkopen te doen. De winkel was spoedig gevuld met een keur van begerenswaardige zaken; het dorp was uitermate trots op zijn eigen zaak.

Er werd echter niet verkocht. Na een week begon dat op te vallen, na een paar weken werd men ongerust. Men verifiëerde eens of de

artikelen wel gewild waren, van goede kwaliteit, enzovoort, maar het bleek best in orde. Toch werd er vrijwel niets verkocht. De bestuurs-assistent begreep er ook niets van en na een maand besloot men naar Hollandia te gaan om de toean controleur te raadplegen.

De toean controleur snapte het ook niet en ging maar eens een kijkje nemen in kampong en in winkel. Ook hem bleek, dat de voorraad uitstekend gesorteerd was en uit tal van artikelen bestond, die voor elke Papoea zeer begeerlijk moesten zijn. En toch . . .

De controleur zette zijn onderzoek voort en, nadat hij begonnen was vragen te stellen, ging hem een licht op: aangestoken door het enthousiasme had een ieder àl wat hij aan contanten bezat bijgedragen voor het stamkapitaal en niemand in de kampong had nog één cent om in de eigen winkel wat te kunnen kopen!

Coöperatie op agrarische basis is voorlopig het meest noodzakelijk, temeer omdat het juist op het platteland zaak is de verbroken of in afbraak zijnde eenheid te vervangen door een nieuwe. Vele mogelijkheden bieden zich hierbij aan en de weg naar — althans gedeeltelijke — mechanisatie ligt daarbij open.

In verschillende Engelse koloniën in Afrika is men daar de laatste jaren druk mee doende. Gewerkt wordt dikwijls met z.g. tractor-units: een aantal huisgezinnen met tezamen zoveel grond als door één tractor met zijn hulpwerktuigen bewerkt kan worden. Een aantal van deze tractorunits is weer verenigd in een hogere eenheid, die beschikt over een service-station voor revisie en reparatie der machines, die de centrale in- en verkoop regelt enz.

Het is om het even of men zich wil baseren op tractoren, op koppels ossen, dan wel op gezamenlijke machines voor de bewerking van producten en dergelijke. Op deze wijze moet het mogelijk zijn de ontstane sociaal-religieuze kampongeenheden ook economisch naar binnen gebonden te houden en aldus een volwaardig vervangingsmiddel te creëren voor de oude gemeenschappen in een vorm die effectieve inschakeling in het westers productieproces mogelijk maakt. Dan is tegelijkertijd voldaan aan de onmisbare voorwaarde, zonder welke een streven naar politieke zelfstandigheid geen zin heeft.

De bonte verscheidenheid van rassen en culturen van Nieuw-Guinea levert tegenstellingen op, die minstens zo groot zijn als die tussen de rassen en culturen van de Indonesische Archipel. Zoals daar het geval was, vormt ook hier het Nederlandse gezag de overkapping. Voor een vreedzame ontwikkeling in de toekomst is het echter noodzakelijk, dat van onderen af een eenheid wordt opgebouwd.

De kampongs vormen het uitgangspunt van waaruit gestreefd moet worden naar grotere groeperingen. De Zending gaf reeds sedert jaren in Noord Nieuw-Guinea het goede voorbeeld: op gezette tijden worden er bijeenkomsten belegd als een soort regionale congressen,

waar vele deelnemers van allerlei streken elkaar ontmoeten en waar zij een zeker saamhorigheidsbesef krijgen. Ook op sociaal en economisch terrein kan gemakkelijk in dezelfde richting worden gewerkt, vooral ook wanneer deze grotere groeperingen zelf als eenheid naar buiten kunnen optreden.

Aldus wordt leiding gegeven aan de ontwaakte politieke ambities, terwijl eveneens de mogelijkheid zich opent de halfwas politici onder de Papoea's enig besef van verantwoordelijkheid bij te brengen. Zij zullen er dan bijvoorbeeld niet meer zo gemakkelijk toe komen om, op een gezellige avond met z'n vieren of vijven bij elkaar gezeten, telegrammen en moties te zenden naar Hare Majesteit, naar de Eerste en Tweede Kamer, naar de UNO, of waarheen dan ook „atas nama rajat Nieuw-Guinea — in naam van het volk van Nieuw-Guinea”.

Tussen Nederlanders en Papoea's stond — en staat gedeeltelijk nog — een grote groep Indonesiërs, die in Nieuw-Guinea de lagere en de middelbare betrekkingen vervulden. Het overgrote deel der volks-onderwijzers, ziekenverplegers, landbouwmantri's en -opzichters, bestuursassistenten en politiebeambten bestond uit Indonesiërs en vrijwel nergens kwam de Nederlander in zijn functie rechtstreeks in contact met de Papoea.

Deze middenlaag heeft ontegenzeggelijk uitstekend werk verricht. De functionarissen hebben hun posten betrokken — tegen gewoonlijk zeer lage salarissen — tot in de verste uithoeken van het bestuurde gebied, onder dikwijls buitengewoon primitieve en ongunstige omstandigheden. In die tijd zou zonder hen geen beschavingsarbeid mogelijk zijn geweest op de schaal waarop het is verricht.

Er waren evenwel ook grote nadelen verbonden aan hun aanwezigheid. Het merendeel was weinig ontwikkeld, doch achtte zich desondanks — of juist daardoor — ver verheven boven de Papoea. Velen van hen zagen in de Papoea een wezen van lagere orde en behandelden hem daarnaar. Allerlei scheldwoorden lagen in hun mond bestorven en legio zijn de verhalen over excessen. Menige Papoea draagt de wrok over minachtende behandeling in zijn hart.

De Overheid was er gedeeltelijk zelf schuld aan. Er was een veel te gering aantal Nederlandse ambtenaren, om voldoende toezicht te kunnen houden op de faits et gestes van deze functionarissen en bovendien was er een kwetsende rasdiscriminatie in de salarisschalen, die eerst na de oorlog werd opgeheven. Zo viel een Papoea-volks-onderwijzer met geheel dezelfde kwalificaties als zijn Indonesische collega's, alleen omdat hij Papoea was, in een lagere schaal.

Het kon niet anders of het ontwakend zelfbewustzijn na de oorlog moest zich keren tegen het gedrag en de positie der Indonesiërs. Te meer omdat op de eerste bestuurschool in Kotanica (eind 1944 begin 1945) opzettelijk dat zelfbewustzijn werd versterkt. Het was nodig,

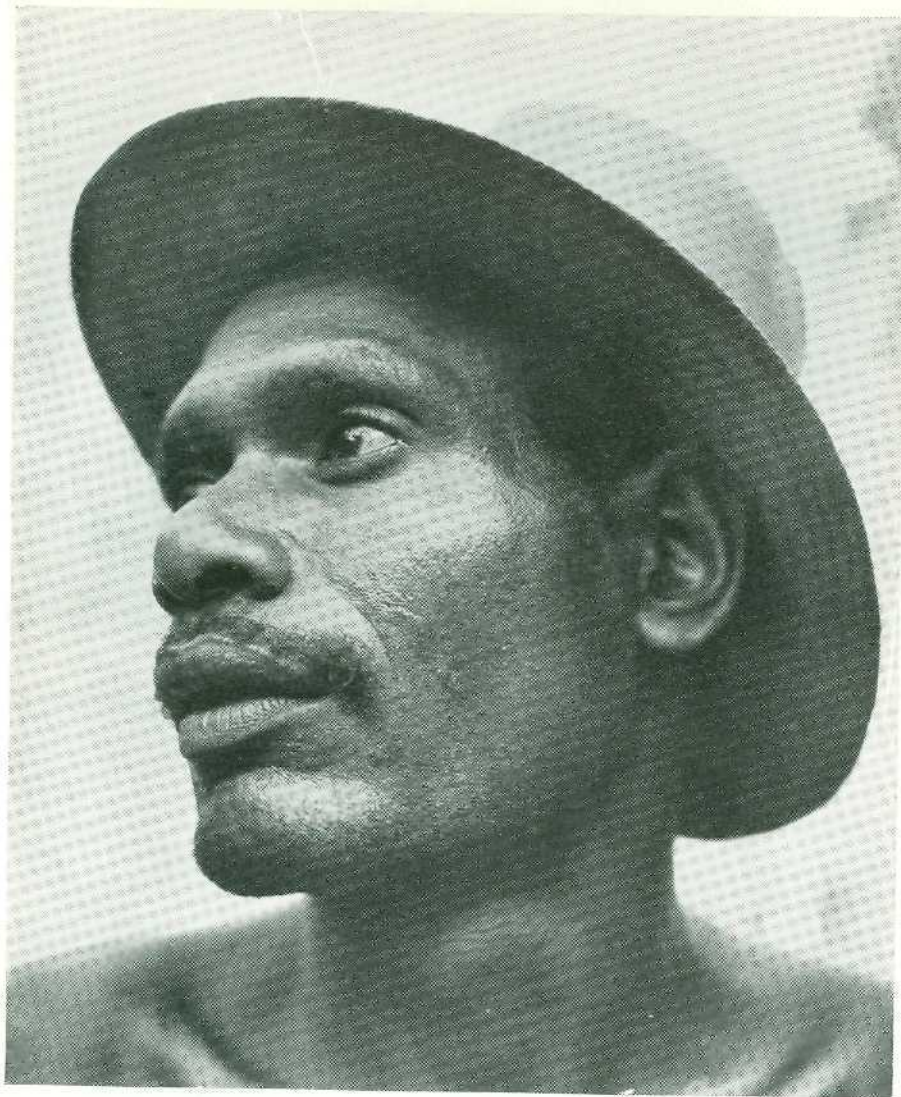

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

49

Foto N.N.G.P.M.

50

Foto 49. Een gedeelte van het olie-emplacement te Sorong.
Foto 50. Bestuursvestigingen: uit het oerwoud weggekapt stukken: Fakfak.

omdat geen vooruitgang mogelijk zou zijn wanneer deze gevoelens niet werden gestimuleerd en in juiste banen geleid. Dat het een voedingsbodem zou vinden in oude instincten en dat de schaal hier en daar te ver zou doorslaan was te verwachten.

Daarbij kwam nog, dat de middenlaag in feite de Papoea de pas afsneed naar omhoog. Wij zien dat het duidelijkst als we kijken naar Australisch Papua, dat die middenlaag niet bezat. Reeds jaren terug namen de Papoea's daar posities in, die bij ons uitsluitend door Indonesiërs werden bezet en die toch na de oorlog zeer goed door onze Papoea's bleken te kunnen worden bekleed.

Wanneer het voor de oorlog eens enkele Papoea's — gewoonlijk volksonderwijzers — gelukte in de middenlaag door te dringen, werden zij daar sociaal toch niet als gelijke aanvaard. Aldus werd de middenlaag in het oog van de vooruitstrevende Papoea een grote barrière. Zij wensten deze overheersing niet meer en wilden bovendien volkomen gelijkstelling.

In zeer vele gevallen verbeterde de houding van de Indonesiërs ook na de oorlog niet. Ze gingen met hun arrogante optreden door en dat moest wel kwaad bloed zetten. Bovendien sprak de Papoea zich duidelijk en overtuigd uit vóór het Nederlandse gezag, terwijl de Indonesiërs meestal óf tegen dat gezag, óf zeer labiel waren.

De middenlaag schermde ook de Papoea geheel af van de Nederlandse ambtenaar.

Elke controleur had een ressort zo groot als geheel Nederland. Er was geen sprake van dat hij dit, anders dan met grote tussenpozen, kon bereizen en hij kon het zeker niet leren kennen. Vrijwel geheel moest hij afgaan op de inlichtingen door de — Indonesische — bestuurs-assistent gegeven. Omdat deze bevolking nog lang niet ontwikkeld genoeg was om zijn rechten te kennen en dus nimmer met klachten kwam — waarvan de controleur overigens de gerechtvaardigheid toch niet had kunnen controleren — was de macht van zo'n bestuurs-assistent praktisch onbeperkt.

Tussen de Inspecteur van het Onderwijs en de gewone Papoea stonden Indonesische schoolopzieners en — voor een groot deel — Indonesische volksonderwijzers. Bij de landbouwvoorlichting was de verhouding precies zo. Het politieapparaat bestond beneden de rang van Inspecteur geheel uit Indonesiërs.

Missionarissen en zendelingen vonden tussen zich en hun kudde eveneens de middenlaag, hoewel zij uiteraard meer direct contact met hun mensen hadden dan de ambtenaren. Echter waren ook hun ressorten over het algemeen veel te groot om dat contact innig genoeg te doen zijn.

Wij kunnen dan ook gerust zeggen, dat onze westerse cultuur aan de Papoea werd gebracht door het intermediair van een Aziatische middenlaag en dat, daar de functionaris uit die laag door werk en voorbeeld veel dichterbij de Papoea stond dan de Nederlander, het

onvermijdelijke gevolg is geweest dat de gebrachte cultuur sterk gekleurd werd. Hefgeen voor een snelle ontwikkeling onwenselijk moet worden geacht.

Nu is het volstrekt niet nodig, de Indonesiërs integraal de toegang tot de ambtelijke functies in Nieuw-Guinea te ontzeggen, maar wel nodig is het, geen Indonesiërs — en evenmin Nederlanders — aan te stellen in de lagere functies die de Papoea binnen afzienbare tijd zelf zal gaan bekleden. Wij zouden degene, die er het meeste recht op heeft, daarmee de pas afsnijden.

Wanneer wij de Papoea hoger gaan plaatsen op de ambtelijke ladder stuiten we op moeilijkheden. Hij is zonder meer nog niet bekwaam genoeg en mist alle ervaring en traditie. Verantwoordelijkheid — de praktijk wees dat reeds voldoende uit — zal hij moeten leren dragen onder intensieve leiding en toezicht. Voor deze leiding is het Nederlandse ambtenarencorps echter veel te klein; onze formatie is steeds berekend geweest op een uitgebreide middenlaag. Nu deze groten-deels is weggevallen, zal de kloof gevuld moeten worden — gelijk in het Australische deel — door enerzijds de Papoea hoger op te trekken, anderzijds Nederlanders in groter getale aan te stellen in lagere functies dan tot dusverre gebruikelijk was.

Het onmiddellijke voordeel is, dat er direct contact tussen Papoea en Nederlander is gelegd, zodat rechtstreekse cultuuroverdracht plaats vindt.

Zoals gezegd, hebben de Australiërs dit systeem altijd gehad. In het bestuur kennen zij bijvoorbeeld onder de Districtsofficer — qua functie gelijk te stellen met onze controleur — nog Patrolofficers en Cadets. Deze laatsten worden na een korte vooropleiding naar Nieuw-Guinea gezonden, werken daar een aantal jaren om dan, na gebleken geschiktheid, hun studies in Sydney te gaan voltooien.

Niets let ons om evenzo jongelui met 5 j. H.B.S. of Gymnasium na een korte vooropleiding uit te zenden en de geschikten na b.v. 4 of 5 jaar in de gelegenheid te stellen een aangepaste academische studie te gaan doen. Op soortgelijke wijze kan in andere takken van dienst gehandeld worden.

41.600.000 H.A. — 1.000.000 Papoea's!

Men behoeft nog niet eens optimistisch te zijn over de mogelijkheden van Nieuw-Guinea om te zien, dat dit land veel te groot is om alleen door de Papoea's volledig tot ontwikkeling gebracht te kunnen worden — zelfs niet als in één generatie het aantal zou zijn verdubbeld. Het is dus in het belang van de Papoea, dat ook anderen aan deze ontwikkeling komen meewerken — mits slechts daardoor geen afbreuk wordt gedaan aan zijn eigen mogelijkheden.

Dit betekent echter, dat de Papoea afstand zal moeten doen van rechten op gronden, die hij voor zijn eigen ontwikkeling niet nodig heeft en dat deze anderen, die zich voor goed komen vestigen en

medebouwers zijn aan de toekomst van dit land, even volledige burgerrechten moeten kunnen verwerven als de Papoea zelf.

Er dreigen in dit proces echter gevaren voor de Papoea: hij heeft nog weinig weerstandsvermogen tegen invloeden van buiten en daar hij in een nog zeer labiel evenwicht verkeert, bestaat de mogelijkheid dat hij, gelijk zovele andere rassen, na een innig contact met het Westen in getal zal afnemen tot een klein groepje dat tenslotte verloren gaat.

Enerzijds zullen wij dus hebben te zorgen dat de Papoea zich als groep kan handhaven, anderzijds dat hij het aangeboden cultuurbezit kan opnemen en niet een geïsoleerde groep gaat vormen, die tenslotte toch geen levensvatbaarheid blijkt te hebben.

Eerste voorwaarde is dus, dat wij de gemeenschappen intact houden; en dat kan alleen, door geen immigrantengroepen tussen de autochthonen toe te laten. Kolonisatie zal daarom moeten plaats vinden in streken, waar Papoea's geen of weinig belangen hebben. Aldus zal het zonder een bewuste isolatiepolitiek mogelijk zijn, beide groepen een gescheiden ontwikkelingsgang te laten doormaken met — door het toenemende verkeer — voldoende cultuurcontact om een geleidelijke aanpassing van de Papoea te bewerken.

Waarheen Papoea?

Dat is een ernstig probleem. We mogen maar niet zonder meer onze westerse maatschappij in dit land brengen en hopen, dat de Papoea daar voor zich zelf wel ergens een plaatsje in zal vinden. Hij zal dat niet. De geschiedenis van vele primitieve volkeren heeft ons dat voldoende geleerd.

Hij moet naar zijn toekomst geleid worden en daarvoor is nodig, dat wij weten met welke omstandigheden en met welke krachten wij te maken krijgen; dat wij dus een studie maken van zijn gedachten- en gevoelsleven. Zonder deze studie, die alleen vrucht kan dragen als ze berust op een zekere idealistische interesse, is alle actie en alle plannenmakerij nutteloos, ja, zelfs gevaarlijk, omdat zij slechts tot chaos kan leiden.

DAT „ROT”LAND

UIT DE OORLOG IN DE „GROENE HEL VAN NIEUW-GUINEA” stamt het verhaal van de Australische soldaat, die zwaar gewond in de jungle lag, zo vertelt Isabelle Moresby. Hij was alleen en zijn besmeurde en gerafelde uniform smolt op een vreemde manier samen met de vochtige groene wirwar rondom hem. Hij lag daar, niet in staat zich te verroeren. Het somber schemerduister was vervuld van ongekende verschrikkingen en vreemde geluiden, die hem veel meer verontrustten dan het verwijderde geweervuur. Onwillekeurig spande hij zich in om te zien, wat voor kruipende en giftige gevaren in dit afschuwelijke oord op hem loerden — wanhopig worstelend om bij bewustzijn te blijven. De tijd kroop tergend langzaam voorbij en op het laatst had hij het gevoel, dat zijn ogen voor altijd zaten vastgeklonken in die jungle-groei.

Plotseling, als door de hemel gezonden, verscheen er een vogel met prachtige en sierlijke veren. Deze vriendelijke en onverwachte bezoeker scheen een vreselijke betovering te verbreken. De soldaat ademde nauwelijks, hij lag als dood. Het kwaadaardige van de jungle en de smart van zijn wonden verdwenen voor een gezegend en vreedzaam ogenblik en de lieflijke vlek van levende kleuren bracht verlichting aan zijn brandende ogen. Ziekendragers die hem even later vonden, vroegen zich verwonderd af, wat er in deze weerzinwekkende plaats zó'n trek van opgetogenheid zou hebben getoverd op een gezicht, zo doodsbleek van het lijden.

Het land van contrasten. Van „Paradijsvogels en Koppensnellers”, van „Zwarte Mensen en Witte Bergen”, van wilde kannibalen en vreedzame landbouwers. Naast stinkende moerassen rijzen blauwe bergen ten hemel in onvergelijke en woeste grootsheid. Eindeloze, eentonige modderkusten worden afgewisseld door lieflijke baaien en inhammen, waar de natuur tentoon spreidt al wat zij geven kan en in het vochtige en sombere oerwoud, in het rijk van bloedzuigers en kruipend ongedierte, leeft een vogelwereld zo rijk en verscheiden als nergens ter wereld en vertonen de orchideeën zich in een wonderlijke pracht. Ja, een land van tegenstellingen!

Nog altijd roept de naam „Nieuw Guinea” bij velen slechts het beeld op van die sombere, ondoordringbare bossen, van woeste ontoegankelijke bergen, bewoond door bloeddorstige wilden op de allerlaagste trap van beschaving; van een land waar geen land meer achter ligt.

„Nieuw-Guinea” staat te boek als een „rot”land en men beklagt degenen, die er moeten wonen.

Vanwaar deze uitermate slechte reputatie?

We zagen reeds in de geschiedenis, dat de machtige Oost-Indische Compagnie hier nu niet zulke prettige ervaringen had gehad en dat latere kennismakingen evenmin meevielen. De woeste bevolking vestigde de indruk onhandelbaar te zijn en „onze taal scheen soms niet rijk genoeg om de adjectiva te leveren, die in de officiële stukken ter kenschetsing der inboorlingen nodig geacht werden”, zo meldt de geschiedschrijver Haga. Namen als Doodslagersrivier, Moordenaarsrivier en dergelijke zijn herinneringen uit de tijd, dat talloze schepeelingen, zich argeloos aan de wal wagend, deze onvoorzichtigheid betaalden met hun leven.

De expeditie-ervaringen maakten dit beeld niet veel gunstiger. Men merkte weliswaar dat niet alle Papoea's even woest waren, maar men vond malaria en beri-beri, dysenterie en tropenzweren, bloedzuigers, wespen en muskieten, stenen en modder. Het terrein bleek uitzonderlijk moeilijk te zijn. De grote natuuronderzoeker d'Albertis verklaarde — wel iets overdreven — dat het gemakkelijker was met een wandelstok de hoogste Alpen te beklimmen dan een eenvoudige heuvel in Nieuw-Guinea en in 1944 kwam captain Hoogwinkel, een Amerikaans bioloog tot de conclusie, dat hij minder moeite had gehad bij het beklimmen van de 7040 m hoge Aconcagua, de hoogste top van de Andes, dan bij de 2000 m hoge Dafonsero in het Cycloopegebergte.

De slechte reputatie handhaafde zich, ook toen men wat meer van het land ging leren kennen en er hier en daar bestuursposten verreezen. Het was zo'n afgelegen hoek, ver van Batavia, van het centrum. De postverbinding was gebrekkig, op zijn best eenmaal per maand; vertier was er nauwelijks. Vlees- en groentevoorziening waren maar zeer matig, de huizen dikwijls slecht. De bestuursambtenaar die in 1936 in Sarmi geplaatst werd, vond geen afsluitbare deuren in zijn huis; moest zich in het donker uitkluden, aangezien men anders vrijelijk door de talloze reten naar binnen kon kijken en werd de eerste nacht uit zijn bed geregend. De volgende dag werd zijn dochttertje ziek, maar een dokter was Sarmi niet rijk. Manokwari had, toen ik er in 1936 kwam, wél een dokter. Het was een Gouvernements-Indisch Arts, die van mening was dat „as van buite ken wel sien, as van binne moet maar raje-raje” en hij bekende eerlijk, dat hij goed was in bevallingen en kiezen trekken, maar dat de rest maar zo zo was. Tandartsen waren er natuurlijk op Nieuw-Guinea helemaal niet.

Toch kan, dunkt mij, dit alles de uitzonderlijk slechte reputatie van Nieuw-Guinea niet geheel verklaren. In Indië waren meer buitenposten die in soortgelijke omstandigheden verkeerden, al zal het er niet zó slecht zijn geweest als hier.

De verklaring ligt meer op psychologisch terrein. Batavia liet zich aan Nieuw-Guinea weinig gelegen liggen; er gebeurde niets, het ressort

bungelde er zo'n beetje bij. De geest van het Koloniaal Verslag van 1874 leefde nog steeds; we hadden elders nog genoeg te doen, vonden we, en konden Nieuw-Guinea beter voorlopig maar vergeten. Het gewest was dood en bevliegingen van activiteit zo nu en dan konden het niet ten leven wekken. Enige halfslachtige onderzoekingen leverden niets op en dat was eigenlijk een opluchting; we hadden er geen behoefte aan om iets te vinden.

Was het wonder dat in dit land maar weinig ambtenaren enig enthousiasme voor hun werk konden opbrengen? Het was een geschikt oord voor strafoverplaatsingen, want plaatsing daar was inderdaad een straf. Voor elke ambtenaar gold, dat men met een verblijf van twee jaar het vagevuur op aarde achter de rug had en van niemand werd dan ook verlangd, dat hij het langer dan twee jaar volhield. Bovendien, zo was het oordeel, als een ambtenaar er na twee jaar nog zou willen blijven, dan moest hij juist weg, want het was een bewijs, dat hij ze niet allemaal meer bij elkaar had!

Toen dr J. V. de Bruyn — Jungle Pimpernel — na zijn studie zelf plaatsing op Nieuw-Guinea aanvraag vielen in Batavia de monden open van verbazing. Hoe was het mogelijk! Maar als de vent er gek genoeg voor was, vooruit dan maar en maar gauw. Hij mocht zich eens bedenken — en dan moest er een ander voor gevangen worden!

Wanneer van boven af een dergelijke mentaliteit doordringt, kan men van de uitvoerende ambtenaren niet veel anders verwachten en de praktijk wees dan ook uit, dat de meesten hun dagen tot de verlossing uit dit bagno zaten af te tellen. De beste onder hen deden desondanks hun plicht en trachtten er iets van te maken, maar slechts weinigen zagen het essentiële verschil tussen Indië en Nieuw-Guinea, omdat ze dit land bekeken door de bril van hun ervaringen elders; ze zagen daardoor de eigenlijke taak niet. Wat ze wèl zagen was een onbelangrijk ressort, met verwaarloosbare belastingopbrengsten, zonder wegen, met minimaal economisch verkeer: werk beneden hun stand. Zij begrepen niet, dat hier de taak van een geheel ander soort was dan elders in Indië, maar dat hij daarom niet minder mooi was en niet minder belangrijk.

Door gebrek aan idealisme vonden zij in hun werk geen tegenwicht voor de moeilijkheden en de ongemakken in dit land, zagen zij niets dan de nadelen. Zo kreeg Nieuw-Guinea zijn slechte reputatie, die veel van wat had kunnen gebeuren de pas afsneed. De houding tegenover dit land, van hoog tot laag, was negatief; dit negativisme doortrok de hele sfeer en doodde alle plannen en alle initiatief. Steeds weer was Nieuw-Guinea het eerste slachtoffer als er bezuinigd moest worden.

Men móét idealistische compensatie hebben voor de nadelen, die dit gebied ontegenzeggelijk heeft; het kan niet ontkend worden dat Nieuw-Guinea in de populaire zin des woords een „rot” land is. Hoe kan het ook anders; nog altijd is dit grote gewest niets dan een enorme

uitgestrektheid oerwouden en moerassen, waarvan de bestuursvestigingen — Hollandia niet uitgezonderd — slechts opengekapte stukken zijn en men leeft nu eenmaal niet aan de rand van de tropische jungle in een woest land, zonder dat men de gevolgen daarvan ondervindt.

Malaria staat wel bovenaan op de lijst van factoren, waaraan Nieuw-Guinea zijn slechte naam te danken heeft. En werkelijk niet ten onrechte. Men vergelijkt Nieuw-Guinea nog al eens met Tjilatjap en Indramajoe, waar malaria toch ook een ernstige plaag is geweest die men onder de knie heeft gekregen, maar deze vergelijking gaat mank doordat de omstandigheden in Nieuw-Guinea in verschillende opzichten geheel anders zijn, zoals wij zullen zien.

Men wijst ook graag op het succes, dat de Amerikanen in Hollandia hadden met hun bestrijdingsmaatregelen tijdens de oorlog, maar ook hier zijn de omstandigheden verschillend. Ten eerste waren de Amerikanen die Nieuw-Guinea binnenkwamen zelf vrij van malaria en woonden ze in kampen, waaromheen Papoea-nederzettingen binnen een halve mijl verboden waren, waardoor het besmettingsgevaar zeer gering was. Voorts was een groot deel der kampementen van muskietengaas voorzien en werd onder strenge militaire discipline dagelijks atebrine gebruikt.

Bovendien is de methode van bestrijding, waarbij dagelijks tientallen tonnen olie met DDT verspoten werden vanaf grote trucks met compressoren en door besproeiing uit de lucht met vliegtuigen dusdanig kostbaar, dat zij als permanent systeem voor vreedstijd eenvoudig niet in aanmerking komt.

Toch is de oplossing voor het malariavraagstuk van de hoogste importantie; zonder dat is een behoorlijke ontwikkeling van Nieuw-Guinea nauwelijks mogelijk. Malaria is een energie-slopende deprimerende ziekte, die de een erger aanpakt dan de ander. Wie onder de aanvallen ernstig lijdt en niet snel een redelijk weerstandsvermogen ontwikkelt — en niet iedereen kan dat — dient zo spoedig mogelijk uit Nieuw-Guinea te verdwijnen, of te zorgen, dat hij niet ziek wordt — waarover later.

Men zegt wel eens, dat elke Hollander theoloog en medicus is, of liever, meent te zijn. Wat de consequenties van het eerste denkbeeld zijn kunnen we hier in het midden laten. Uit het tweede spruiten allerlei eigen vindingen voort om malaria te voorkomen of te genezen. Een van de opvattingen is: malaria is een ongemak, behandel het als een verkoudheid. Sommigen kunnen zich dat permitteren, waaronder schrijver dezes, maar het zijn er niet zo heel veel; de meesten komen er al heel gauw van terug als ze geconfronteerd worden met de werkelijkheid.

Anderen zien hun heil in een jeneverkuur en er wordt wel beweerd, dat die een gunstig effect heeft. Misschien als de muskieten bij de

eerste slurpjes alcoholhoudend bloed bedwelmd van de huid af vallen, maar veel vertrouwen heb ik in die methode niet.

Naast de kwestie: prophylaxe of geen prophylaxe komt dan nog het verwarrende feit, dat klaarblijkelijk elke medicus omtrent soort van geneesmiddel en dosering zijn eigen opvattingen heeft. De eerste dokter in de Amerikaanse tijd adviseerde mij bij een aanval de eerste dag 3 x 5 atebri-netabletten, de tweede dag 3 x 4, daarna 3 x 3, enz. Het bekwam mij best, maar ik heb sindsdien geen medicus meer ontmoet, die het met deze behandeling eens was.

Om het verwijt te ontlopen, dat ook ik de medicus probeer uit te hangen, heb ik me gewend tot de malariologen Prof. dr N. H. Swellengrebel en dr H. de Rook, die zich beide intensief met dit vraagstuk in Nieuw-Guinea hebben bezig gehouden. De lezer gelieve, wanneer hij allerlei theorieën hoort verkondigen, te bedenken, dat wat ik hieronder weergeef de opvattingen zijn van beide deskundigen, die hun goedkeuring hebben gehecht aan wat ik, zij het in lekentermen, neerschrijf.

Malaria komt overal in de uitgestrekte laagvlakten van Nieuw-Guinea in grote hoeveelheid voor. De intensiteit loopt echter in de verschillende gebieden nog al uiteen. Er zijn streken, waar de ziekte in sterkere mate voorkomt dan in de zwaarste haarden van Indonesië. In de ernstige haarden van Nieuw-Guinea gaat de reactie van de milt- en parasieten-index onder de Papoea's op de talrijke malaria-infecties gelijken op die van de Negers in Afrika. Van praktisch belang is vooral het verloop van de parasieten-index — d.i. het percentage personen, dat parasieten in het bloed heeft — bij verschillende leeftijdsgroepen van de Papoea's. Deze is onder de Papoea-kinderen excessief hoog, ongeveer tweemaal zo hoog als onder de kinderen in Mandailing, dat een der beruchtste haarden in Indonesië is. Hij daalt bij Papoea-kinderen bij het voortschrijden van de leeftijd, doch niet in die mate als dit het geval is in Mandailing. De Papoea's — en vooral hun kinderen — vormen dus een reservoir van malaria-parasieten, dat belangrijker, dus gevaarlijker is voor vreemdelingen dan dat in de zwaarste haarden van Indonesië. De kans, dat muskieten zich in een Papoea-omgeving met malaria-parasieten infecteren en deze besmetting op andere personen overbrengen, is dus wel bijzonder groot.

Een tweede bijzonder aspect geeft de soort malariamuskiet waarmee Nieuw-Guinea gezegend is. Malaria wordt in Nieuw-Guinea alleen overgebracht door de verschillende soorten van de groep *Anopheles punctulatus*, een niet grote muskiet, die in de schemering begint te vliegen. Zij zoemt niet hoorbaar, de steek is niet gevoelig en zij gaat gewoonlijk zitten op de schaduwkanten van het lichaam, zoals aan de onderkant van armen en benen. Dit levert op zich zelf al een groot gevaar op. Wanneer men de muskieten om het hoofd hoort zoemen, wanneer men ze ziet zitten en bovendien jeukende beten oploopt, komt men er al gauw toe om maatregelen te nemen: naar binnen gaan,

flit spuiten en dergelijke; maar bij dit nare insect merkt men gewoonlijk pas dat het er geweest is, als men met een koortsaanval in bed kruipt.

Het ergste is echter wel, dat deze muskiet praktisch geen enkele kieskeurigheid aan de dag legt wat betreft de broedplaatsen: de larven ontwikkelen zich in stilstaand en stromend water, brak of zoet, schoon of vuil, beschaduwd of zonnig. Zij stelt slechts één eis: dat er een paar uur per dag de zon op het water schijnt en als aan deze voorwaarde is voldaan, dan kan men de larven vinden in beekjes en in poelen, in lagunes, in sloten langs de weg, in regentonnen, in op het land getrokken prauwen, in gebruikte blikjes, in karresporen of voetsporen, in afdrucken van paardenhoeven in de modder en op alle mogelijke en onmogelijke plaatsen waar zich wat water bevindt. Men zal hieruit begrijpen, dat de bestrijding van juist deze muskiet, welke wel bijzonder grote moeilijkheden oplevert en uiteraard zeer kostbaar wordt, dan ook met de uiterste zorgvuldigheid moet gebeuren. Uit het bovenstaande volgt nog een andere consequentie: de malaria-muskiet van Nieuw-Guinea broedt dus niet in de donkere, gesloten bossen, maar door deze te kappen — bij kolonisatie bijvoorbeeld — scheidt men automatisch broedgelegenheden.

De beide genoemde deskundigen leggen dan ook de grootste nadruk op het bijzondere malariagevaar in Nieuw-Guinea — dat zij groter zien dan dat in Indonesië — en betogen met de meeste aandrang dit gevaar vooral niet te onderschatten; speciaal niet bij kolonisaties.

Welke tegenmaatregelen worden nu aanbevolen? Men denkt dan allereerst aan het muskieten-vrij maken van de woonplaats. Wij zagen echter reeds, dat dit wegens de bijzonder onhebbelijke malariamuskiet geen eenvoudige taak is. Er zou met de grootste zorgvuldigheid geassaineerd moeten worden, aangevuld met olie- en DTT-bespuiting. Deze maatregelen moeten echter ook toegepast worden rondom de woonplaats, tot een à twee kilometer daarbuiten, zijnde dit de afstand welke in de praktijk voldoende is gebleken. Men neemt dan ook aan, dat om de financiële consequenties het aldus muskieten-vrij maken alleen verantwoord is voor plaatsen met een zekere bevolkingsconcentratie, waar de te spenderen kosten opwegen tegen het daartegenover staande belang. Het is duidelijk, dat het ondoenlijk is om op deze wijze gehele „landstreken” vrij van muskieten te maken.

Voor een groot deel kan men zich tegen het optreden van malaria-aanvallen beschermen door prophylactisch geneesmiddelen te nemen, zoals chinine, atebriane, paludrine, chloroquine en wat er verder nog meer is of zal worden gevonden. Het wordt medisch echter niet verantwoord geacht dit gedurende lange tijd — laat staan een gehele carrière of een geheel leven — vol te houden. *Dit geldt zelfs voor de nieuwste middelen.* Men dient zich dus te realiseren, dat men prophylaxe alleen kan toepassen *voor beperkte tijd.*

Volgens de huidige stand van zaken blijft er dus voor Nieuw-Guinea

maar één oplossing over: men zorgt niet gestoken te worden. Dit lijkt niet eenvoudig en is ook niet eenvoudig, maar het wordt toch wel vergemakkelijkt door het feit, dat de *Anopheles punctulatus* pas tegen de schemering gaat vliegen, zodat men dus overdag geen gevaar loopt. Een eerste vereiste is een met gaas beschermd huis. Men mag van oordeel zijn dat het muskietengaas het uitzicht belemmert, het huis benauwd en donker maakt en dat soort klachten meer, maar deze nadelen kunnen en mogen niet opwegen tegen het malariagevaar dat men anders onherroepelijk loopt. Dr de Rook had op het olie-emplacment te Remoe (Sorong) gunstige ervaringen met de bewoners van beschermde huizen en acht dan ook deze levenswijze, op plaatsen waar geen andere maatregelen mogelijk zijn, de enige om zich in Nieuw-Guinea te kunnen handhaven.

Verder begeve men zich na de schemering niet meer naar buiten zonder afdoende maatregelen te hebben genomen, zoals het aantrekken van dikke sokken, kleding met lange mouwen — zoals in het Amerikaanse leger ook voorgeschreven was — en het inwrijven met muskietenolie. De *Anopheles punctulatus* steekt de mens namelijk ook buitenshuis. Dat men in huis daarbij van tijd tot tijd spuit met flit of een dergelijk middel, om toch nog binnengekomen muskieten onschadelijk te maken, is eigenlijk vanzelfsprekend.

De kolonist, de missionaris of zendeling en de ambtenaar, die zijn hele carrière in Nieuw-Guinea denkt te blijven, zullen zich naar deze adviezen hebben te richten. Zij dienen op de een of andere wijze in hun permanente woonplaats beschermd te zijn tegen de malaria-muskiet en passen prophylaxe alleen dan toe, wanneer zij op tournee of patrouille zijn.

Slechts op deze wijze zal een langdurig verblijf „under the atebriemooon” niet eindigen met een geknakte gezondheid.

Ook om andere redenen dan bescherming tegen de slopende malaria is de woning van het grootste belang in Nieuw-Guinea. Al is dan pioniersgeest voor de ambtenaar onmisbaar, dit houdt nog niet in dat hij daarom op zijn standplaats, thuis, onder even primitieve omstandigheden moet leven als wanneer hij op patrouille was. Het mag niet voorkomen, dat een ambtenaar die van een vermoeiende patrouille terugkomt — ontberingen heeft geleden, misschien malaria heeft opgelopen, voetwonden en infecties heeft te verzorgen, zoals dat alles op Nieuw-Guinea gebruikelijk is — zijn tehuis vindt in een ongerieflijke woning, zonder behoorlijke gemakken, krioelend van muskieten, met evenveel malaria-gevaar als op patrouille, met dezelfde petroleum-lamp waarmee hij in het bivak zat, met nog minder verse groenten en vers vlees dan hij in het bos kreeg.

Integendeel, het thuiskomen moet een verademing zijn. Hij moet zich behaaglijk voelen, voor zijn gezondheid kunnen zorgen en geestelijke ontspanning vinden om krachten op te doen voor de voortzetting van

zijn werk. Het huis moet zodanig zijn, dat het gezellig is te maken, want vooral op de buitenposten vindt men buitenshuis geen vertier. De huisvrouw heeft heel wat zorgen in Nieuw-Guinea. Het feit, dat ze aan de rand van het oerwoud leeft, bezorgt haar constante invasies van insecten; witte mieren vormen een permanente bedreiging. Dat men van tijd tot tijd eens wat slangen op het erf ziet, ligt voor de hand; een groot gevaar betekenen zij echter niet; Nieuw-Guinea is niet rijk aan giftige slangen.

Heel wat meer van haar moeilijkheden ontstaan door het klimaat. Het land heeft een zware regenval en kent — behalve Merauke en omgeving — geen uitgesproken droge tijd. Deze regenval varieert aan de kust in de natste maanden tussen 300 en 400 mm per maand, in de droogste tussen 100 en 200, zulks afhankelijk van de plaats. De vochtigheidsgraad van de lucht is constant hoog, rond de 90, en daarmee moet elke vrouw rekening houden. Kleren in de koffers gaan al gauw muf reiken, schoenen in de kast beschimmelen. Op boeken moet men zeer goed letten en alle ijzerwerk gaat onherroepelijk roesten als men het niet zorgvuldig onderhoudt.

Na de tweede Wereldoorlog hebben de meeste buitenposten een lichtmotor gekregen; daarvóór — van 1938 af — had alleen Manokwari electrisch licht. Koken wordt echter nog overal gedaan op hout, houtskool of petroleum. Dit laatste is natuurlijk heel wat prettiger dan een houtvuur, maar ook veel duurder, en vooral op de kleine plaatsen is brandhout gemakkelijk te krijgen.

Vlees- en groentevoorziening is dikwijls een probleem, vooral op plaatsen met onvruchtbare bodem, zoals Biak en Sarmi. In het algemeen redden de kleine plaatsen zich het gemakkelijkst, omdat het daar om kleine hoeveelheden gaat. In Hollandia kwamen echter na de Souvereiniteitsoverdracht plotseling verscheidene duizenden zielen de bestaande bevolking versterken en een dergelijke vermeerdering kon natuurlijk niet op korte termijn opgevangen worden, zodat de toestand op dit gebied daar erbarmelijk slecht werd. Vooral de vleesvoorziening levert grote moeilijkheden op; in Australisch Nieuw-Guinea waar de veestapel door de oorlog verloren ging, voerde men de laatste jaren dan ook rond 2.000.000 pond bevroren vlees per jaar in.

Het allergrootste probleem voor de huisvrouw vormen echter de bedienden. Men zegt, dat de Papoea geen goede bediende is. Dat is een wat al te snelle conclusie. Dat hij het nu, na de kortstondige aanraking met de beschaving, nog niet is, mag geen verbazing wekken. Van hem als huisbediende worden zoveel dingen verwacht, waar hij zijn gehele leven nog niet over gepiekerd heeft en die hij volkomen dwaas vindt, dat men er zich niet over hoeft te verwonderen dat hij lange tijd nodig heeft om er aan te wennen. Laten we wel wezen: Als je een vloer moet vegen, die tien maal schoner is dan enige vloer die je ooit in je leven gezien hebt, dan zie je daar zo gauw de ratio

niet van in. Als je je sagopap steeds hebt gekookt door gloeiende stenen, met as en vuil er aan, er in te gooien, dan vind je het dwaas als ze er zoveel drukte over maken wanneer je je duim eens in het bord met soep steekt. Wanneer je gebakken engerlingen een lekkernij vindt, is er geen reden om de groente zo zorgvuldig schoon te maken. Een Papoea „zo uit het bos gevangen” moet alles, maar ook letterlijk alles nog leren en brengt de huisvrouw soms tot wanhoop. Ziet men echter de jongelui aan de Wisselmeren in de nationale klederdracht: de peniskoker, aan tafel bedienen, dan doen zij het nog niet eens zo slecht. In het algemeen zijn ze gewillig genoeg om te leren, maar men heeft met hun eigenaardigheden, hun achtergrond rekening te houden. Wanneer men bedienden kan krijgen die al meer ervaring hebben, is er best mee op te schieten. Vooral op de posten in de binnenlanden zal men echter genoegen moeten nemen met nieuwelingen. De Australiër Lewis Lett verhaalt, hoe hij een bediende kreeg die geen afstand wenste te doen van zijn strijdknoks; die leek hem in dat vreemde huis voor zijn eigen veiligheid onmisbaar. Om elke hoek en elke deur stak hij eerst voorzichtig zijn hoofd, om te zien of het soms nodig was er iemand mee op de schedel te tikken om vrije doortocht te verkrijgen!

Zo gortig heb ik het nooit meegemaakt, maar vrijwel allen, ook de „gevorderden”, staan nog met één been in hun dorpsgemeenschap en beschouwen het bediende-zijn als een tijdelijke bezigheid. Zelfs in Hollandia tekende onze bediende Frits de briefjes die hij zo af en toe moest schrijven, nog trouw met „Kepala Perang — Krijgshoofd.” Behalve het gemis aan zindelijkheid en aan verantwoordelijkheidsgevoel zijn hun ruwheid en onhandigheid met servies en vaatwerk wel de eerste beproeving voor de huisvrouw; breuk is zeer bepaald een onderdeel van het budget.

Toch hebben reeds velen er redelijke bedienden van gemaakt. De voornaamste moeilijkheid bij de opleiding is echter, dat de Papoea, man zowel als vrouw, nog talrijke banden met de kampong heeft die hij of zij niet kan verbreken. Daarom vindt vrijwel elke bediende het na een maand of zes nodig om een zieke vader, broer of zuster te hebben en die te gaan opzoeken — en voorlopig niet terug te keren. Het is ook zeer wel begrijpelijk, als men even nadenkt. Het gehele leven van de Papoea draait om zijn rechten en verplichtingen in zijn dorpsgemeenschap; wanneer hij zich daaraan onttrekt, komt hij buiten die gemeenschap te staan, vooral omdat zijn loon — in geld — nog lang geen vervangingsmiddel betekent voor die verplichtingen. Daar er eenvoudig geen andere bedienden zijn zal de huisvrouw het hebben te doen met Papoea's — en er van te maken wat er van te maken is. En vooral geduld hebben! Trachten de Papoea te begrijpen als hij dingen doet die zinloos lijken in onze gedachtengang, doch die bij hem wel degelijk een redelijke achtergrond hebben. Men moet niet vergeten — en dat gaat op niet alleen voor bedienden maar voor

elke Papoea-werknemer — dat hij niet werkt voor het loon, maar voor de baas. Bevalt die hem niet, dan verdwijnt hij — wat ook het loon mag zijn.

Er zijn nog meer bezwaren op te sommen, verbonden aan het leven in Nieuw-Guinea. Het heeft echter weinig zin die in details weer te geven; ze zijn een direct gevolg van de zeer grote afstanden en de lage trap van ontwikkeling van het land. Kort gezegd: de inhaerente gevolgen van het pioniersstadium. Vooral op de buitenposten — en zeker voor de vrouw — is het leven niet gemakkelijk en de isolatie wel het grootste geestelijke probleem. Frequente overplaatsing is niet de oplossing, want verhuizing naar een andere buitenpost is slechts verandering van décor; de isolatie blijft hetzelfde. En men kan niet iedereen op Hollandia zetten. Bovendien is in dit onbekende land de ambtenaar na twee jaar op gang gekomen om zijn ressort te leren kennen en begint hij juist constructief werk te verrichten. De oplossing moet gezocht worden in frequenter verlof, zowel binnenlands als buitenlands, gecombineerd met de mogelijkheid van bezoeken aan de grotere plaatsen. De oude Indische regelingen deugen daar uiteraard niet voor.

Het is echter een grote vergissing wanneer men meent te kunnen negeren, dat Nieuw-Guinea in het pioniersstadium verkeert en wil trachten daar de luxe en het comfort te brengen, die men ook op de grote plaatsen in Indië had. Nederland zou dat alles moeten opbrengen; economisch is Nieuw-Guinea daartoe niet in staat. Bovendien is het een illusie te menen, dat zonder pioniersgeest, zonder persoonlijke opofferingen dit woeste land is open te leggen. Dat kan nergens ter wereld, ook niet in Nieuw-Guinea.

De ambtenaar moet een behoorlijk bestaan hebben, zeer zeker. Maar de aanwezigheid van bioscopen, sociëteiten en dergelijke geneugten moet niet de voorwaarde zijn waarop hij in Nieuw-Guinea wil komen werken. Zijn taak kan hij slechts verrichten, wanneer hij omwille van die taak zèlf is gekomen en er de consequenties onvoorwaardelijk van aanvaardt. Zijn compensatie ligt niet in bioscopen en sociëteiten en dansavonden, al kunnen die de nodige ontspanning bezorgen, maar in de vreugde het werk onder zijn handen te zien groeien.

Dit is wat Nieuw-Guinea van het Nederlandse volk vraagt: mannen en vrouwen die bereid zijn tot opofferingen ter wille van het doel. Pioniers, die niet voornemens zijn te „freewheelen” naar hun pensioen, geen „asphaltpioniers”, maar mannen die zich ten volle geven aan hun werk — en die niet het comfort, dat tenslotte ook in dit primitieve land met een behoorlijke organisatie in redelijke mate te verkrijgen is als *conditio sine qua non* vooropstellen, maar het als eventuele toegift dankbaar aanvaarden.

Voor ambtenaren met deze mentaliteit — en er zijn er vele — is Nieuw-Guinea geen „rot”land. In 1948 was het peil zelfs zo hoog, dat de rondreizende Research Council van de South Pacific Commission ons

het compliment maakte: „Nowhere we found such scholarly and at the same time such devoted officers.”

Hoe heet dit land eigenlijk? Hoe schrijft men de naam?

Het is goed dit even ter sprake te brengen; er heerst blijkbaar nogal enige verwarring op dit punt. De spelling is verscheidene malen veranderd en ook nu nog toont ieder zo zijn eigen voorkeur. We dienen echter te aanvaarden, dat door de Regering te Batavia — in 1936 — de schrijfwijze „Nieuw-Guinea”, dus met koppelteken, is vastgesteld en dat ingevolge de overgangswetgeving dit voorschrift ook thans nog geldt. Men kan dit nu prettig vinden of niet, het is de officiële spelling en alleen de Gouverneur van Nieuw-Guinea kan die wijzigen.

Er zou natuurlijk niets op tegen zijn het koppelteken weg te laten, maar „Guinée” of „Guiné” heeft weinig zin meer, wat ook de originele afleiding mag zijn geweest. „Guinea” heeft reeds lang burgerrecht verkregen en het spraakgebruik zou zich tegen een verandering blijven verzetten.

Tenslotte het woord „Irian”, waar men allerlei verklaringen voor verzint.

De Papoea's begonnen zich na de oorlog te schamen voor hun naam, vooral omdat in de mond der Indonesiërs uitdrukkingen als „stomme Papoea, vuile Papoea, Papoeabeest” en dergelijke gewoon waren; en ook omdat „Papoea” in het Tidorees „slaaf” zou betekenen.

De Biakker Frans Kasiepo, een jongere broer van Marcus Kasiepo uit de recente Nieuw-Guinea-delegatie, was door mij aangewezen deel te nemen aan de conferentie van Malino en Frans had het plan opgevat een nieuwe naam te lanceren. Toen hij nog op de bestuurschool te Hollandia was, waar in de keuken een oud Biaks moedertje werkte, had hij haar eens gevraagd of er bij de Biakse eilandbewoners geen naam bestond voor „het vaste land”, vanuit het eiland gezien dus. Die zou bestaan en „Irian” zijn.

Frans heeft toen, zonder er iemand in te kennen, te Malino deze naam gebruikt en zijn bezwaren tegen de naam „Papoea” openbaar gemaakt. Gezien de achtergrond voelde men in sommige delen van Nieuw-Guinea wel iets voor deze wijziging, maar ging uiteraard na, wat dit woord in de eigen taal zou betekenen. Zo ontstonden verschillende verklaringen. Voorzover het de nog zeer achterlijke Papoea's in het Zuiden interesseerde, voelde men er daar niets voor, want de Keiese invloed is er zeer sterk en in het Keiees betekent „iri” nu toevallig „slaaf” en „Irian” zou dan zoiets als „slavenbende” zijn.

De nieuwe naam zou vermoedelijk in het geheel geen opgang gemaakt hebben, als niet de Regeringsvoorlichtingsdienst te Batavia, zonder inlichtingen te vragen, zonder enig overleg met wie dan ook, de naam was gaan gebruiken en zo de verbreiding in de hand had gewerkt. Langzamerhand maakten zich echter speciaal de Indonesiërs van het woord meester en werd het een symbool van de weinige Indonesisch

georiënteerde elementen onder de Papoea's. Uit de geschiedenis van het woord „Indonesië" had ik lering getrokken en mij niet verzet tegen de nieuwe naam. Er ontstond echter, door de politieke tendens die het woord had gekregen, verzet bij de Nederlands georiënteerde Papoea's en Nicolaas Jouwe heeft de Gouverneur nadrukkelijk verzocht het woord Irian niet te gebruiken.

Er zijn verschillende bezwaren tegen naamswijziging, waaronder enige in het oog springende. Wij weten nog te weinig van de Papoea-talen om de consequenties er van te kunnen overzien; het is bijvoorbeeld zeer wel mogelijk, dat een nieuwe naam voor grote bevolkingsgroepen onaanvaardbaar zal blijken. Zoiets heb ik enige jaren geleden op ietwat pijnlijke manier ervaren: er was een Maleis tijdschrift opgericht en ik koos daarvoor, in overleg met een aantal Papoea's te Hollandia, de naam „Peretas". De vreugde duurde maar kort; spoedig kwam er een alarmtelegram uit Merauke: in enkele talen in het Zuiden betekende peretas: vagina. Snel werd de naam weer afgeschaft.

Een ander bezwaar is, dat de adjectieven „achterlijk, vuil enz." voor een goed deel, o.a. voor alle nog niet onder bestuur gebrachte Papoea's in zekere zin nog altijd opgaan, zodat na korte tijd de nieuwe naam dezelfde associaties zou oproepen als het woord „Papoea".

Bovendien ontstaan er later moeilijkheden, omdat de Papoea's in het Australische gedeelte hun naam blijven behouden. Daarom heb ik de Papoea's geadviseerd te zorgen, dat „Papoea" een ere naam wordt, in plaats van hem te veranderen.

ARBEIDSPROBLEMEN

HET ARBEIDSVRAAGSTUK IS IN NIEUW-GUINEA REEDS NU VAN groot belang. Het heeft steeds als een, zo niet alles-, dan toch veel-bepalende factor voor de geest gezwefd van ieder, die plannen voor dit land, in welke vorm ook, trachtte uit te werken. De bevolking is in het algemeen dermate dun gezaaid, dat zelfs bij de aanleg van wegen de vraag rijst wie ze zal onderhouden. Hoeveel meer moeilijkheden doen zich voor wanneer aan deze wegen nog plantages of industrieën geprojecteerd zijn.

Nu hebben we al gezien, dat een groot deel der bevolking in meer of minder dichte concentraties woont. Het is echter twijfelachtig of zij juist op die plaatsen van nut zal zijn. Enige der concentraties bijvoorbeeld liggen in gebieden, die er — althans agrarisch — weinig belovend uitzien. Wij weten echter nog zo weinig van dit land, dat het best mogelijk is dat de bevolking toch ter plaatse emplooi zal kunnen vinden, b.v. in mijnbouwkundige of industriële bedrijven. Een praktische vraag die zich opdringt, luidt: hoeveel arbeidskrachten zijn er permanent of periodiek uit een bepaalde streek te betrekken? Alvorens die vraag te beantwoorden is het echter nodig te overwegen wat onze bedoelingen met het volk der Papoea's zijn.

De gezaghebbende koloniale deskundigen zijn het er vrijwel unaniem over eens, dat het wenselijk is dat de primitieve volken, die op het punt staan in de moderne maatschappij te worden opgenomen, zich zoveel mogelijk oriënteren op een eigen, overwegend agrarische huishouding; zich derhalve ontwikkelen tot moderne klein-landbouwers.

Dit ligt ook wel voor de hand: in een industriële sfeer — in of nabij grotere steden — wordt de primitieve blootgesteld aan allerlei onvermijdelijke, schadelijke invloeden. Op het platteland, waar het contact met het nieuwe veel gemakkelijker geregeld kan worden en men allerlei factoren veel meer in de hand heeft, is de sfeer rustiger en vindt hij gemakkelijker aansluiting bij het nieuwe leven, omdat hij een agrarische omgeving gewend was.

In een land als Nieuw-Guinea, waar industrialisatie nog in een verre en onberekenbare toekomst ligt, is het de vraag of ook hier niet de bevolkingslandbouw de ruggegraat zal moeten vormen van een te voeren welvaartspolitiek op lange termijn. Het is in elk geval zeer belangrijk, dat de band van de Papoea met zijn grond voor een groot deel bewaard blijft. Want maken wij hem daarvan los, dan zal hij,

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

De strijd tegen de jungle: wegaanleg door het oerbos.

Foto N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

Riviergezicht in het laagland.

eenmaal werkloos of te oud geworden om te werken, nergens meer op kunnen terugvallen en zijn wij verplicht sociale voorzieningen te gaan treffen; dan zal zelfs de Papoea „van Drees moeten gaan trekken”.

In de omstandigheden waarin Nieuw-Guinea verkeert, zal het echter bepaald noodzakelijk zijn werkkrachten te recruteren voor oliewinning, mijnbouw, enz. Mijnbouw heeft menige jonge kolonie financieel door de eerste ontwikkelingsjaren heen geholpen, doordat de opbrengsten daarvan aan een algemene ontwikkeling der volkshuishouding konden worden besteed.

Maatschappelijk gezien is mijnbouw, men zou haast moeten zeggen: een noodzakelijk kwaad, omdat wij de Papoea uit zijn milieu halen en hem daardoor niet die opvoeding geven die eigenlijk de beste voor hem zou zijn. Wanneer echter zijn inschakeling in kapitalistische bedrijven langs indirecte weg bijdraagt tot het welzijn van het volk als geheel, zullen wij dit zelfs moeten toejuichen, mits wij zorgen, dat voor de loontrekker zelf daarbij de mogelijkheid openblijft tot economische vooruitgang, tot verbetering van zijn fysiek, zedelijk en verstandelijk peil. Voorts zullen we zeer duidelijk voor ogen moeten houden, dat de consequenties van de keuze, naar welke kant die ook uitvalt, volledig moeten worden geaccepteerd.

Het wegtrekken van arbeiders uit de kampongs heeft gevolgen. Het arbeidsevenwicht wordt verstoord, tuinen worden verwaarloosd, gronden blijven onbewerkt, de productie vermindert; ook de voortplanting wordt afgeremd, het geboortecijfer daalt. De onderlinge sociale verhoudingen in de kampong worden gewijzigd.

Het ligt voor de hand dat het vertrek van een groot deel der fysiek sterke en jonge mannen, gehuwd of van huwbare leeftijd, de levenskracht der gemeenschap moet benadelen. Wil de kamponghuishouding nog blijven bestaan, dan zal aan de recrutering ergens een grens moeten worden gesteld.

Ofschoon in Nieuw-Guinea nimmer enig onderzoek van betekenis op dit gebied is verricht, kunnen wij gevoeglijk aannemen dat de omstandigheden in de minder ontwikkelde koloniën van Afrika die van Nieuw-Guinea niet ver ontlopen. Wij kunnen ons de ervaringen aldaar te nutte maken, vooral ook omdat de in 1936 speciaal voor onderzoek in Australisch Nieuw-Guinea uitgezonden arbeidsinspecteur Marijn in menig opzicht tot conclusies kwam, die onverkort in Afrika worden aangehangen.

Men neemt daar aan, dat een tijdelijke onttrekking van 5% der werkbare mannen geen schadelijke invloed op het kampongbestel zal uitoefenen. Een tweede 5% zou tewerk gesteld kunnen worden op ondernemingen binnen een straal van twee dagreizen van het dorp, terwijl een derde doch telkens wisselende laag van 15% plaatselijk werk zou kunnen verrichten mits van dien aard, dat de arbeider niet losge maakt wordt van dorps- en gezinsverband.

Er zijn echter ook streken waar bepaald geen agrarische toekomst is en dit zijn zelfs vaak dichtbevolkte streken. Een agrarische toekomst met bevolkingscultures vraagt namelijk, wil men de Papoea op een redelijk levenspeil brengen, toch altijd 3 à 4 hectaren grond per gezin. Op de eilanden Biak en Japen en op het schiereiland Onin — om bij enige frappante gevallen te blijven — vindt de bevolking echter met moeite grond genoeg voor de eigen voedselaanplant. Voor een agrarische ontwikkeling als hierboven bedoeld bestaat daar bepaaldelijk geen enkele mogelijkheid. Overwegingen van kampong-economie gelden in deze gevallen dus niet en hier zou de werving van arbeiders zonder bovengenoemde beperkingen kunnen worden toegelaten.

Een systeem waarbij de arbeider op zijn eigen kampong kan terugvallen, doch waarbij de gerecruteerde aantallen zo groot zijn dat de achterblijvende gemeenschap geen onafhankelijk bestaan meer kan voeren en moet wachten op postwisseltjes van de broodwinners, vertoont weinig aantrekkelijks. Men ziet op het eerste gezicht dat het systeem demografisch funest moet zijn, maar ook in sociaal opzicht heeft het vele nadelen.

In zulke gevallen zou overplanting naar het industriegebied verre te prefereren zijn, wanneer gehele kampongs ertoe bereid werden gevonden; overplaatsing van gedeelten zou de moeilijkheden der achterblijvenden slechts verergeren en hun bestaansmogelijkheden vrijwel zeker vernietigen.

De Papoea, hoe armelijk hij ook moge leven, is zeer gehecht aan zijn kampong en omgeving en zal niet gemakkelijk — vooral de ouden niet — besluiten tot een definitieve verhuizing. Wie er enig inzicht in heeft, hoe vast hun cultuur verweven is met plaatselijke toestanden en terreingesteldheid en hoeveel consequenties zulk een verhuizing voor hun onderlinge economische verhoudingen heeft, kan zich die tegenzin indenken. Zo'n volkshuisvesting zal dan ook zeker niet op korte termijn te verwezenlijken zijn en veel voorlichting, veel overreding, tactvol beleid en . . . veel geduld vergen.

Behalve misschien voor Biak, dat al heel weinig mogelijkheden biedt voor zijn meer dan 25000 bewoners, kan een dergelijke beslissing nog lang niet genomen worden. Japen bijvoorbeeld, ook met rond 25000 zielen, heeft een geologische formatie die best iets doet verwachten. Ingeval deze verwachting vervuld wordt, zal een groot deel der bevolking op haar eigen eiland, op korte afstand van huis, in de mijnbouw kunnen worden tewerkgesteld. Dit bedrijf is dan verzekerd van voldoende arbeidskrachten en alle rompslomp die aan een transplantatie vastzit kan op deze wijze vermeden worden.

Het is dus zaak om geologische en andere onderzoeken zo snel mogelijk te laten verrichten, daar het anders niet verantwoord is over de arbeidsreservoirs van die streken te beschikken; althans niet op

zodanige wijze, dat de toekomst van die bevolking er door in gevaar wordt gebracht.

Ook is het dus nu nog niet mogelijk aan te geven hoeveel arbeiders er ter beschikking zijn voor eventuele bedrijven; dat hangt van te veel nog onzekere factoren af, bv. van de plaats van zo'n bedrijf.

- Wel kunnen wij nagaan, hoe groot het totale aantal beschikbare werkkrachten is. Uitgaande van het bevolkingscijfer 1.000.000 is het aantal werkbare mannen — gebaseerd op gegevens van hoofdelijke belastingaanslag — een vijfde of rond 200.000 man. Het „minimum” aan voor industrie en grootcultures beschikbare arbeiders krijgen wij, als we aannemen dat de gehele bevolking haar agrarische basis behoudt. Dat minimum is dan, volgens de hierboven gegeven cijfers: 5% = 10.000 man, die voor langere tijd buiten hun kampongs mogen blijven, alsnog 5% = wederom 10.000 man, voor ondernemingen binnen een straal van twee dagreizen van het dorp en 15% = 30.000 man die tewerkgesteld mogen worden als zij zodanig dicht bij de onderneming wonen, dat het gezinsverband behouden blijft. Totaal 50.000.

Zoals gezegd: dit geldt alleen wanneer de gehele bevolking een agrarische toekomst heeft, maar het is nu al te zeggen dat dit niet kan. Biak en Japen bijvoorbeeld met totaal 50.000 zielen, leveren 10.000 werkbare mannen op die op deze eilanden agrarisch nooit een redelijk bestaan kunnen bereiken. Wanneer wij aannemen — pour le besoin de la cause — dat van het miljoen zielen de helft = 500.000 die agrarische toekomst niet hebben, zijnde 100.000 werkbare mannen, dan zijn theoretisch al deze 100.000 arbeiders beschikbaar voor industrie en grootcultures, plus uit de overige 500.000 zielen (= 100.000 werkbare mannen): 5000 + 5000 + 15.000, conform de cijfers 5, 5 en 15%. Tezamen 125.000.

Nogmaals: het is van het grootste belang deze onderzoeken zo snel mogelijk te laten verrichten, daar elke reële planning daarvan geheel afhankelijk is.

Maar er is nog iets anders. Van deze 1.000.000 Papoea's zijn er nog maar ongeveer 250.000 onder bestuur gebracht en dit bestuur is in hele streken — bijv. aan de Wisselmeren — nog zodanig, dat er voorlopig geen sprake van is onder deze lieden arbeidskrachten te gaan werven voor arbeid buiten hun streek. Op het ogenblik is dus het zielen aantal waaruit arbeidskrachten geworven kunnen worden, aanzienlijk kleiner dan 250.000.

Er is nu eenmaal een zeker aantal jaren van intensieve bestuursbemoeienis voor nodig, eer een primitieve bevolking voldoende beschaving, hygiënische begrippen en discipline heeft verkregen om aan een regelmatige taak tewerkgesteld te kunnen worden. Op dat aantal jaren valt weinig te bekorten: een zo goed en intensief mogelijk bestuur is het enige.

Daarom moet het bestuur zo spoedig mogelijk gevestigd worden —

en behoorlijk van middelen worden voorzien — in alle streken met grotere bevolkingsconcentraties, zoals de Wisselmeren, de Baliemvallei, e.a. Want als men daaraan pas zou beginnen wanneer economische projecten een beroep op het arbeidsreservoir moeten doen, dan zou dat een stagnatie opleveren van 5 tot 10 jaren.

Onze Australische burens hebben dit probleem goed ingezien en er zich met grote kracht op geworpen, zodat zij onlangs reeds konden beginnen met proefnemingen — voorshands nog onder strenge medische contrôle — om Papoea's uit het gebergte aan het werk te zetten in laaglandcultures.

Al hoeft het aspect van het arbeidsvraagstuk bij een goed beleid zeker niet zo somber te zijn als het dikwijls wordt voorgesteld, het valt niet te ontkennen dat wij zuinig moeten zijn met de beschikbare arbeid en dat de werkgever zich anders heeft in te stellen dan wij vroeger dat in Indië gewend waren. Het opwekkende beeld van een bruine broeder die, een strootje rokend, op zijn hurken gezeten, met een aangeslepen stuk bandijzer grassprietjes weglaat met een gemiddelde van tien per minuut, is voor Nieuw-Guinea volkomen ontoelaatbaar, al behoeft men ook niet in het andere uiterste te vervallen en meteen te eisen, dat alle arbeid in het vervolg gemechaniseerd moet zijn. Wel is het bepaald noodzakelijk, dat „efficiency” wordt betracht en dat „labour-saving devices” worden toegepast, waar dat maar enigszins mogelijk is.

Wij zijn teveel gewend aan Indische maatstaven, die nu eenmaal niet van toepassing zijn op Nieuw-Guinea. Ook op economisch gebied blijkt steeds meer dat onze parallellen in Afrika liggen en dat met name de Belgische Kongo beter vergelijkingsmateriaal voor ons biedt. Ik moge citeren wat Engels, de Voorzitter van de Belgische Koloniale Bond van dit probleem zegt:

„De limiteerende faktor der Kongoleesche ekonomie is de arbeidskracht. Met andere woorden, vooralsnog zijn er onvoldoende arbeidskrachten om al de ekonomische mogelijkheden, meer bijzonder op gebied van mijnbouw en landbouw, doelmatig te verwezenlijken. Niets is zoo gevaarlijk — voor de verdere toekomst — als een oogenblikkelijk utilitaristisch uitbuiten van bestaande arbeidskrachten, niets zoo onverantwoordelijk in het heden, als verspilling van werkkrachten”.

Werkgevers zullen moeten inzien dat de arbeidskrachten doelmatig dienen te worden gebruikt, omdat daardoor voor hetzelfde bedrijf met een kleiner aantal kan worden volstaan. En evenzeer als dat in de Kongo en andere Afrikaanse koloniën reeds het geval is, zal het ook in Nieuw-Guinea moeten doordringen dat de gebruikelijke opvatting, volgens welke de massa der autochthonen wordt beschouwd „as crude manpower, which could be suitably remunerated by a low and undifferentiated scale of pay”, onjuist is. Elke arbeider dient op

zijn juiste waarde te worden getaxeerd en zó te werk worden gesteld dat van die waarde zoveel mogelijk wordt geprofiteerd.

De Overheid in Nieuw-Guinea zal moeten eisen, dat werkgevers het beginsel van de juiste waardering van arbeidskrachten in hun bedrijven doorvoeren, in particuliere maar niet minder in overheidsbedrijven en wanneer aan haar eis niet wordt voldaan, zal zij haar steun bij de recrutering moeten onthouden. Verder zal zij bij het verlenen van die steun er ernstig rekening mee moeten houden, dat bedrijven, die in aanzienlijke mate tot de welvaart van Nieuw-Guinea bijdragen, de voorkeur dienen te hebben.

KOLONISATIE

WE MOGEN ZONDER RISICO AANNEMEN, DAT NIEUW-GUINEA meer mogelijkheden biedt dan het relatief geringe aantal Papoea's in dit uitgestrekte land kan realiseren, zelfs wanneer deze bevolking in één generatie zou verdubbelen. Niet alleen kan er dus in beginsel geen bezwaar tegen zijn om andere bevolkingsgroepen toe te laten, maar ook zal het in het belang van de Papoea zelf zijn als dit gebeurt — op voorwaarde natuurlijk, dat zijn ontwikkeling en zijn belangen niet geschaad worden. Waarmee niet gezegd is, dat de Papoea niet wat van zijn rechten zal moeten afstaan, speciaal daar, waar hij veel meer grond bezit dan voor zijn behoeften nodig is. Wanneer ik echter zeg, dat zijn eigen ontwikkeling niet mag geschaad worden door de binnenkomst van groepen immigranten, dan heb ik niet zò zeer op het oog politieke onrustzaaiende elementen — me dunkt, het hoeft geen betoog, dat deze gewerd moeten worden — als wel het gevaar voor de culturele ontwikkeling van de Papoea, wanneer hij komt te leven naast en in nauw contact met bevolkingsgroepen, die een veel hogere graad van cultuur hebben.

In zekere zin geldt dit ook voor het contact van de Papoea met het Nederlandse ambtelijke element, met dit verschil echter dat de Overheid en haar vertegenwoordigers zich op het standpunt stellen, dat zij in Nieuw-Guinea zijn om het algemeen belang, en inzonderheid dat van de Papoea te dienen. Al mogen er dus wel eens verkeerde maatregelen genomen en verkeerde voorbeelden gegeven worden, dat belang staat voorop. Immigrantengroepen komen echter om een bestaan te veroveren voor zich en hun kinderen; van hen kan men een dergelijke altruïstische instelling niet met reden verwachten. Tegen de druk en de concurrentie van deze groep moet de Papoea beschermd worden, zolang hij zelf nog niet voldoende weerstand kan bieden.

Ook de Nieuw-Guinea Studie Commissie kwam tot de conclusie, dat immigrantengroepen niet mogen worden toegelaten tussen de Papoea's omdat zij de sociaal-culturele groepering opbreken en de eigen ontwikkeling der Papoea's nadelig beïnvloeden.

De consequentie is, dat nederzetting niet mag geschieden op allerlei plekjes waar wat goede grond te vinden is, doch dat transmigratie zich moet richten op aaneengesloten complexen van voldoende omvang, waarin geen of weinig Papoea's wonen. De eis van aaneenge-

sloten complexen van voldoende omvang moet toch al gesteld worden, wil het transportprobleem de rendabiliteit niet torpederen. Wanneer voor de weinige Papoea's in een dergelijk complex voldoende grond is gereserveerd of andere voorzieningen zijn getroffen, heeft de transmigratie daar het rijk alleen. Al zal de kolonisatie wel hoofdzakelijk agrarisch gericht zijn, alle eventuele industriële mogelijkheden in zo'n gebied kunnen eveneens door immigranten worden benut, zodat het ontstaan van een gemengde maatschappij zeker niet is uitgesloten.

Nieuw-Guinea staat reeds lang in het teken van de kolonisatie. Sinds het dreigende gevaar der „indianisatie" de Indo-Europeaan boven het hoofd hing heeft hij zijn blik gericht op Nieuw-Guinea als op een tweede vaderland. Verschillende pogingen tot vestiging zijn er dan ook reeds geweest.

Er valt niet veel goeds te vertellen van de kolonisatiepogingen uit het verleden. Het waren evenzovele mislukkingen en het enige nut is geweest, dat zij ons tot lering kunnen strekken. Mag men deze mislukkingen als maatstaf nemen voor de toekomst?

Zeer beslist neen! Er zijn daarbij zoveel fouten gemaakt, dat van slagen geen sprake kòn zijn. Dat geldt niet alleen voor alle vooroorlogse pogingen, maar ook voor het ongelukkige na-oorlogse experiment in 1948, waarbij alle vroegere fouten nauwkeurig gecopiëerd zijn en waarbij de geschiedenis zich — bijna tot in details — herhaald heeft.

Het ergst waren de organisatiefouten; de vorm van steunverlening alleen al was voldoende om een mislukking te verzekeren. De aanstaande kolonist kreeg een stuk oerwoud met steenharde ijzerhoutbomen van soms 1 meter diameter, steun in de vorm van enige tientallen guldens in contanten en de zegen van Overheid en Kolonisatievereniging. Zijn energie ging verloren aan het omkappen en opruimen dier woudreuzen; het verbranden van een enkele stronk duurde soms maanden. De geldelijke steun was te enenmale onvoldoende om voor dat doel Papoeawerkrachten te huren en op de besteding van de steun was praktisch geen contròle. Het grootste gedeelte ging weg aan rijst, want de meeste kolonisten achtten zich te goed om oebi en dergelijke producten uit eigen tuin te eten.

Bepaalde, bindende normen waren niet vastgesteld, al bestond er een commissie, die naargelang prestatie de steuntrekkers in klassen indeelde. Wanneer men al regelingen maakte, dan hield men er zich niet aan. De komst van nieuwe kolonisten werd niet of niet voldoende voorbereid; voor onderdak van de aanwezige werd nauwelijks gezorgd. Het ging, van de eerste tot de laatste poging, om meer dan onvolkomenheden in de organisatie: het beleid deugde niet. Verkeerde voorlichting door de verenigingen was aan de orde van de dag. Bij Hollandia werd voorafgaand bodemonderzoek klaarblijkelijk niet

eens nodig geacht; later bleek, dat de geselecteerde gronden volkomen onbruikbaar waren.

Het mensenmateriaal was erbarmelijk, de goede uitzonderingen niet te na gesproken. Het was een tuchteloze bende, lui en twistziek; selectie werd niet toegepast. Winsemius meldt in zijn boek over de kolonisatie van Nieuw-Guinea, dat in 1931 een ontoerekenbare vechtersbaas moest worden teruggestuurd; hetzelfde was het geval in 1948. Hij meldt dat een zwakzinnige werd meegezonden. Insgelijks in 1948, terwijl de stumperd door zijn kameraden ook nog sexueel misbruikt werd. In 1931 en in 1948: ruzie, elk ogenblik verwisselen van percelen, verregaande luiheid en leven van de steun. Typerend was het bittere grapje van een kolonistenvrouw, gemaakt na een aardbeving: „De aarde schrok zo, want mijn man stak een schop in de grond”. — Toch had deze man steun.

De gezondheid was ondermijnd door malaria, zeker, maar ondanks alle waarschuwingen der gouvernementsartsen waren er nergens méér poelen en plassen dan rondom de huizen der kolonisten. Men hield zich aan geen enkele regel: velen vonden zichzelf te flink om kinine te slikken, anderen slikten atebrine tot ze blind werden.

In Manokwari woonde ik naast de landbouwkundig adviseur en maar al te helder staat me voor de geest, hoe de man zijn overkropt gemoed luchtte. Niemand trok zich iets van zijn adviezen aan. Men plantte, wanneer men er zin in had en zoveel als men zèlf nodig vond. De rijstcultuur mislukte volkomen door de walangsangit, omdat er het hele jaar rijst te velde stond. Niemand wenste af te stappen van zijn persoonlijke ideeën omtrent de maand, die het meest voor de aanplant geschikt was — een en ander klaarblijkelijk op grond van zijn verleden als monteur, chauffeur, klerk, militair, enfin alles, behalve landbouwer.

Wanneer mais door schaarste goede prijzen opbracht, sloeg ineens de hele kolonie aan het mais planten, ondanks dringende waarschuwingen van de landbouwadviseur. Met het gevolg dat de prijs beneden elk redelijk peil daalde als de oogsttijd daar was.

Het geheel was een zielig geval zonder vooruitzichten, een tragedie zonder end. Er zat geen lijn in, niemand wist wat hij eigenlijk wilde; Overheid en Koloniseringsvereniging al evenmin als de kolonist zelf. Ook thans is die lijn er nog niet; de kolonisatie zweeft: niemand weet wat hij kan verwachten, of wat er van hem geëist wordt.

Dit is het eerst noodzakelijk: dat er lijn in komt. Dat de Overheid vaststelt of zij steun wil verlenen en zo ja, hoeveel en in welke vorm; dat zij bekend maakt, aan welke verplichtingen de kolonist daar tegenover heeft te voldoen.

In een kolonisatie op de Philippijnen vóór de oorlog golden de volgende beginselen:

A. De verplichtingen van de kolonist zijn:

1) het hem gegeven land te beplanten en te cultiveren;

- 2) daarbij die gewassen te telen, die hem worden voorgeschreven;
- 3) zich uitsluitend aan deze taak te wijden en geen andere handel of bedrijf uit te oefenen zonder daartoe toestemming te hebben verkregen;
- 4) op geen enkele wijze zijn land te vervreemden, anders dan door middel van vererving, binnen tien jaar na het verkrijgen van de titel van eigendom;
- 5) de genoten voorschotten terug te betalen binnen 20 jaar tegen 4% interest, met dien verstande dat de afbetalingen moeten beginnen na het derde jaar, doch niet méér behoeven te bedragen dan 30% van de opbrengst der door de Overheid voor hem verkochte producten;
- 6) al zijn surplus-producten in te leveren ten verkoop door de Overheid.

De Overheid verplicht zich:

- a) met name aangegeven voorschotten te verstrekken;
- b) de kolonist een stuk landbouwgrond te leveren ter grootte van ha;
- c) hem de eigendom van het land te geven, zodra hij aan al zijn verplichtingen heeft voldaan;
- d) zijn producten voor hem te verkopen.

Het kan niet moeilijk zijn een dergelijk, aan de Nieuw-Guinea-omstandigheden aangepast stel regels op te maken, waardoor het overgrote deel der hierboven geschetste moeilijkheden kan worden ondervangen — mits men er ook de hand aan houdt. Een bekwame commissie die streng, rechtvaardig en menselijk oordeelt, zal hebben te bepalen wie voor steun in aanmerking komt en wie eventueel van zijn rechten vervallen wordt verklaard.

Ook onderwerpen als het handhaven van de malaria-discipline, de verplichting om aanwijzingen van de landbouwkundige leider op te volgen en dergelijke, zullen een deel van de overeenkomst moeten uitmaken. Rechten en verplichtingen, van Overheid en kolonist beide, zullen nauwkeurig omschreven moeten zijn en elke gegadigde voor ogen staan. Hij zal dienen te beseffen wat de consequenties zijn van het niet nakomen van zijn verplichtingen.

Van zeer veel belang acht ik de stelregel, dat eigendom van de grond niet kan worden verkregen voordat is voldaan aan zekere eisen, die zodanig zijn gesteld dat zij gehechtheid aan de grond en het bedrijf verzekeren. Het voorkomt niet alleen grondspeculaties maar ook het om de meest belachelijke redenen omruilen van gronden of aanvragen van nieuwe percelen, zoals tot dusverre te doen gebruikelijk was.

Mechanisch openleggen en plantklaar maken van de bodem kenden wij in Indonesië niet. Wij hadden daar een onbepaalde hoeveelheid goedkope arbeidskrachten ter beschikking en daarom was mechanisatie

niet nodig. Als gevolg daarvan missen wij de ervaring hiervoor en moeten we elders naar gegevens zoeken. Het is mij echter niet gelukt deze te vinden; het machinaal rooien van werkelijk tropisch regenwoud — niet voor wegaanleg en dergelijke maar voor landbouwdoel-einden schijnt nog niet, of althans zeer zelden te zijn toegepast. Ondernemingen zoals het grote aardnotenplan in Tanganyika leveren geen vergelijkingsmateriaal, want het ging daar niet om tropisch regenwoud, maar om struikgewas en kleine bomen, die misschien niet minder moeilijkheden opleverden, maar wel moeilijkheden van geheel andere aard.

Toch zal, willen wij niet te lang moeten wachten voordat enigszins behoorlijke arealen zijn beplant, de openlegging op Nieuw-Guinea mechanisch moeten geschieden. Arbeidskracht is daar zeker niet voldoende aanwezig voor dit werk, althans wanneer men de eigen ontwikkeling van de Papoea en de mogelijkheid van andere bedrijven van essentieel belang niet wil aantasten.

Aangezien bijna letterlijk genomen elk stukje van Nieuw-Guinea bedekt is met oerwoud, dringt zich onmiddellijk de vraag op, wat er bij openlegging met het hout moet gebeuren. Het moet in elk geval gekapt en uitgesleept worden. Maar dan staat men voor drie mogelijkheden: men kan het nog wat verder slepen, naar een grote weg of rivier om de stammen te verkopen, men kan het ter plaatse verzagen en als gezaagd hout verkopen, ofwel men kan het opruimen en verbranden.

De samenstellers van het zogenaamde 30-miljoenplan — een kolonisatieplan voor de omgeving van Manokwari — gingen uit van 60 m³ verkoopbaar hout per hectare en berekenden dat volledige ontginning, waarbij het land éénmaal geploegd wordt opgeleverd, zou komen op f 1200.— per hectare; daarin zou zijn verdisconteerd het transport der stammen over een gemiddelde afstand van 7¹/₂ km. Dit zou betekenen dat men, behalve een plantklaar gemaakte hectare, ook nog 60 kubieke meter hout aan stammen ergens langs de weg klaar zou hebben liggen voor rond f 20,— per kubiek en de openlegging gratis zou hebben verricht.

Het lijkt mij, dat hier wel iets te optimistisch is gecalculeerd. Er zijn reeds van verschillende zijden soortgelijke berekeningen gemaakt en de fantasie schijnt nog al eens op hol te slaan. De zaak is waard om degelijk onderzocht te worden; men realiseere zich, dat het hier om enorme hoeveelheden gaat. Uitgaande van 60 m³ verkoopbaar hout per hectare betekent dit, dat binnen de genoemde radius van 7¹/₂ kilometer ruim 1.000.000 m³ — waarvan gemiddeld 120.000 m³ ijzerhout — voor verwerking in aanmerking komen en dit is dan nog maar een openlegging van rond 15.000 hectare.

Daar elke kolonisatie, elke onderneming in Nieuw-Guinea moet be-binnen met bomen te kappen, komt dit vraagstuk dus steeds aller-eerst aan de orde. Het is belangrijk genoeg om er een speciaal voor

dat doel geëntameerde proef voor te nemen. Wanneer men een stuk van 500 of 1000 hectare behoorlijke grond, met bos van de gemiddelde samenstelling daarvoor uitzoekt, dat mechanisch rooit en het hout verwerkt in een daarvoor opgezette zagerij, dan heeft men, wanneer men daarbij alles volledig en gedetailleerd administreert, betrouwbare cijfers en kan men juiste calculaties maken voor de toekomst wanneer het om grote arealen gaat. Het resultaat van deze proef zou in elk geval zijn dat men 500 of 1000 hectare landbouwgrond ter beschikking heeft gekregen, alsmede 30.000 of 60.000 kubiek bouwhout — die in Nieuw-Guinea zeer van pas zouden komen!

Er worden wel bezwaren aangevoerd tegen het plan om de opstand van te rooien bossen commercieel te verwerken. Men wijst er dan op, dat de uitsleep- en transportkosten in overwegende mate de rendabiliteit van een bosbedrijf bepalen. Men dient echter steeds de volgende bijzondere omstandigheden bij deze calculaties in het oog te houden: Primo zal uiteraard, wanneer men een areaal uitzoekt voor een grootscheepse kolonisatie, begonnen worden met de aanleg van een weg naar en over dit areaal; het transportvraagstuk is in dit geval dus opgelost. Secundo moeten de kosten voor kappen en uitslepen der stammen over een zekere afstand toch gemaakt worden ten behoeve van de kolonisatie (bovendien zou er veel arbeidsloon gaan zitten in het opruimen en verbranden) en kan men deze kosten in mindering brengen van de kostprijs van het hout. Tertio zal een houtzagerij voor een dergelijk doel opgezet een grote capaciteit moeten hebben, daardoor efficiënt kunnen werken, en wanneer men gasgeneratoren gebruikt, zijn brandstof gratis kunnen krijgen gezien de enorme hoeveelheden houtafval, zowel uit het bos zelf als van de zagerij. Quarto zullen grote hoeveelheden bezaagd hout ter plaatse gebruikt kunnen worden voor huizen en schuren, bruggen, hekken enz. Daar dit vraagstuk voor een groot deel de financiële opzet van de openlegging beheerst, is het doen van deze proef dan ook hoogst noodzakelijk. Daarna is het woord aan de deskundigen.

Hoe moet men zich de opzet ener agrarische kolonisatie in Nieuw-Guinea denken? Deze vraag kan uiteraard in zijn algemeenheid niet zonder meer beantwoord worden. Wij weten nog niet eens, waar zij zou moeten komen en dus ook niet, hoedanig de bodem en het klimaat zullen zijn. Als gevolg daarvan kunnen we evenmin vaststellen, welke gewassen voor die kolonisatie in aanmerking zouden komen, laat staan dat we er een keuze uit zouden kunnen doen met het oog op de wereldmarkt. Wanneer wij ons dus in dit stadium toch reeds een beeld trachten te vormen van de opzet ener landbouwkolonisatie, dan zal dat alleen in grote trekken kunnen geschieden. Ir. de Haan bespreekt in het 30-miljoenplan slechts één type gezinsboerderij van 35 hectare met voornamelijk eenjarige gewassen, volledig gemechaniseerd, waarbij dus niet alleen ploegen en eggen, maar

ook bedden maken, sloten graven, wieden en oogsten geheel mechanisch geschiedt door gespecialiseerde vaklieden.

Ten eerste is de opzet van dit plan naar mijn smaak veel te luxueus met zijn koelinstallaties, electrisch licht, pannen- en tegelfabrieken, clubhuizen, damesmess, enz. Daarbij werd elk gezin nog een woning toegedacht van f 20.000, een aantal koeien en varkens en — gedurende een zekere tijd — steun in contanten, voeding en kleding. Het komt mij voor, dat dit een kapitaalsinvestering vereist, die een door Overheidssteun mogelijk gemaakte kolonisatie zeker niet ter beschikking zal staan. Een rendabiliteitsberekening zal wel uitwijzen dat met deze investering grotere inkomsten te behalen zijn, maar men kan niet verwachten dat de Overheid op deze kostbare basis alle transmigranten een bestaan zal verschaffen.

Ir. de Haan komt zelf tot de conclusie, dat met een kleiner type boerderij kan worden volstaan als men genoeg neemt met een sober bestaan. Het komt mij voor, dat dit het enig juiste uitgangspunt is voor een door de Overheid gesteunde kolonisatie. Hoe groot deze boerderij feitelijk zal moeten zijn en welke steun zal worden gegeven bij openlegging en eerste exploitatie van het terrein is een tweede punt, dat voornamelijk door deskundigen uitgemaakt zal moeten worden en dat vermoedelijk afhankelijk zal zijn van de bodem en de te telen gewassen.

Bovendien zal niet zonder meer elke kolonist in het bezit van zodanige boerderij gesteld behoeven te worden. Vooral de jongeren zullen eerst een tijd als hulpkracht moeten werken bij allerlei voorbereidingswerkzaamheden en door ijver, bekwaamheid en doorzettingsvermogen hebben te tonen, dat zij een eigen boerderij waard zijn.

Aan de meer kapitaalkrachtigen kan een groter terrein gegeven worden, zonder verdere steun of met beperkte steun en met bepaalde verplichtingen ten aanzien van het tempo waarin zij hun gronden in productie hebben te brengen, op poene van teruggave der surplusgronden. Uiteraard kan zulks ook gegeven worden aan een groep kapitaalbezitters, die zich aaneensluiten tot collectieve exploitatie. Daarnaast zullen andere groepen genoeg moeten nemen met de door de Overheid gefinancierde minimum-boerderijen.

Tenslotte kunnen in een zeker stadium aan geslaagden, die aantonen dat zij in staat zijn rendabel uit te breiden, verdere credieten worden verleend door volkscredietbanken en boerenleenbanken.

Op deze wijze zal naar ik meen de totale kapitaalsinvestatie niet onoverkomelijk hoog worden, terwijl aan goede werkers de mogelijkheid wordt geboden zich tot hoger levensniveau op te werken.

In de Engelse koloniën in Afrika, waar de laatste tijd veel aan „communal development” gedaan wordt, gaat men dikwijls uit van de reeds eerder beschreven „tractor units”. Een dergelijke eenheid omvat

een groep boerderijen met een gemeenschappelijk gebied van zodanige grootte, dat het door één tractor met zijn hulpwerktuigen bediend kan worden. Een aantal van deze eenheden is dan weer verenigd in een eenheid van hogere orde, met een centraal punt, waar een reparatiewerkplaats is met de nodige reserve aan machinerieën en onderdelen, een in- en verkoopcentrale, kerk, school, enz.

Het lijkt mij dat dit systeem ook met vrucht in Nieuw-Guinea kan worden toegepast. Wanneer is bepaald, hoe groot de percelen zullen worden, wat de beplanting zal zijn en hoeveel mechanische arbeid daarvoor nodig is, dan kan de omvang van dergelijke eenheden gemakkelijk vastgesteld worden. Het is natuurlijk helemaal niet nodig, dat de eenheid persé gebaseerd moet zijn op één tractor; het kan een bepaalde groep machinerieën zijn, berekend naar hun nuttig effect in verband met de grootte van de te bewerken grond en de aanplant. Bij de kolonisatie in de Philippijnen, die ik boven reeds aanhaalde, werkte men niet met tractoren doch met koppels ossen, waarbij men dan het voordeel van de stalmest heeft. Het woord is ook hier weer aan de deskundigen. In de meeste publicaties echter acht men toch een beperkte mechanisatie nodig om de kolonist een redelijk bestaan te verschaffen. Men denkt dan uiteraard het eerst aan ploegen en eggen, doch aangezien deze werkzaamheden in een betrekkelijk korte periode moeten plaatshebben, is de tractor een groot deel van het jaar beschikbaar voor andere werkzaamheden, bv. voor mechanisch wieden. Zaaï- en oogstmachines en diverse gespecialiseerde werktuigen kunnen in een veel later stadium aan de orde komen; zij behoeven zeker niet te behoren tot de aanvankelijke outillage, die met regeringssteun tot stand komt.

Natuurlijk is er nog veel onzeker in de voorlopige berekeningen — die ik hier niet zal weergeven — doch er blijkt in elk geval wel uit, dat de kapitaalsinvestatie bij deze opzet heel wat minder kan zijn dan bij die van de meeste tot dusverre verschenen plannen.

Het is zaak, dat zo spoedig mogelijk door een groep „werkelijk” deskundigen een studie gemaakt wordt van dit onderwerp, dat ook zo spoedig mogelijk bodemonderzoek plaats vindt en dat zonder verwijl de nodige proeven genomen worden en wel op de eerste plaats het experiment met het mechanisch rooien van tropisch oerwoud en het verzagen van het hout. De uitslag van dit experiment zal het uitgangspunt moeten zijn voor alle verdere plannen en berekeningen.

Dat een grondige voorbereiding en een uitnemende organisatie hiervoor *conditio sine qua non* is, behoeft wel geen betoog.

Uiteenzettingen als boven gegeven gelden voor allerlei bevolkingsgroepen — bijvoorbeeld ook wanneer Papoea's van een onvruchtbare naar een vruchtbare streek transmigreren. De „tractor units” en de „communal development schemes” in Afrika zijn voor de negers op de eerste plaats bedoeld. Aan de minimum-outillage kan uitbreiding

gegeven worden naar gelang intellectueel peil en kapitaalkrachtigheid van de verschillende groepen.

Tot nog toe dacht men gewoonlijk aan transmigratie van Indo-Europeanen en deze groep zat — en zit — het meeste in de knel. Hoe groot het aantal is dat naar Nieuw-Guinea zou willen, is niet te schatten. In den Haag alleen zijn reeds 30.000 Indo-Europeanen. Hieronder en onder degenen die nog in Indonesië zijn bevinden zich velen, die graag willen emigreren naar Nieuw-Guinea als hun daar een bestaan geboden wordt.

Men kan echter niet alle leden der Indo-Europese groep over één kam scheren. Het valt niet te ontkennen, dat in het voormalige Indië door de prerogatieven van het ras de groep als zodanig een zekere bescherming genoot, die niet gebaseerd was op prestaties.

Voor de goede elementen maakte dit in feite weinig verschil, aangezien zij door eigen prestaties naar boven kwamen en zich op eigen kracht een behoorlijke sociale positie verwierven.

De bijzondere bescherming die het ras genoot, schakelde echter de natuurlijke selectie ten dele uit, waardoor ook nonvaleurs zich konden handhaven op een, hun krachtens prestaties niet toekomend sociaal niveau. Zonder deze selectie zouden zij in de strijd om het bestaan reeds lang zijn ondergegaan in de lagere regionen der Indonesische maatschappij, waarboven zij zich thans verheven achten, uitsluitend op grond van het rasverschil.

De groep als zodanig valt dus duidelijk uiteen in een deel, dat een aanwinst is voor elke maatschappij en een ander deel, dat de energie en de capaciteiten niet bezit om zichzelf te handhaven op het begerde niveau.

Men schat de gehele groep op ruim 200.000 zielen. Een gedeelte daarvan leefde aan de rand van de Indonesische maatschappij en heeft er voldoende banden mee om er zonder meer in opgenomen te worden. Er is bovendien een groep die zich om ideologische redenen wil assimileren en die warga negara wordt. Velen zijn er echter ook — en speciaal onder de nonvaleurs — die voorzien in de strijd om het bestaan te zullen ondergaan en die de prerogatieven van het ras ook in Nieuw-Guinea gehandhaafd wensen te zien.

Het is, dunkt mij, wel duidelijk dat de historie der Indogroep zich niet mag herhalen in Nieuw-Guinea. Men bewijst de groep als zodanig geen dienst, wanneer men door beschermende maatregelen de natuurlijke selectie tracht uit te schakelen; bovendien verschuift men het dilemma slechts voor een zeker aantal jaren.

Er wordt wel eens gezegd, dat men in het Nieuw-Guinea van de toekomst geen Indonesiërs mag toelaten „anders horen we binnen één generatie weer merdeka-geroep”. Wij zullen waarachtig dat „merdeka-geroep” spoedig genoeg horen, doch van de Papoea's, die daar werkelijk geen eeuw op zullen wachten. Alleen door stelselmatige

onderdrukking en achterstelling — die niemand wenst — zou dit proces, niet te voorkomen, wel te vertragen zijn.

Het is zaak, zodanige voorwaarden te scheppen dat de zelfstandigwording van Nieuw-Guinea — waarnaar wij tenslotte streven — geleidelijk, zonder schokken, in wederzijdse vriendschap verloopt en niet gepaard gaat met bersiapperioden en jarenlange strijd. Het is zaak om niet het Indo-probleem in de huidige vorm naar Nieuw-Guinea over te planten, doch het op te lossen — nú. En dit kan bepaald niet, door de niet op prestatie gebaseerde prerogatieven mede over te planten.

Wie erkent, dat het regeringsbeleid vanaf het midden der vorige eeuw de Indo-groep in de huidige impasse bracht, dient billijkheidshalve ook te erkennen, dat de Indo die zulks wenst een kans gegeven moet worden om daaruit te geraken. Doch slechts één kans; een goede kans, door organisatie en steun, die hem werkelijk, als hij dat inderdaad wil, een bestaan kan verschaffen. Die steun moet echter niet onttaarden in voortgezette philantropie. Er zal uit de mislukkelingen onherroepelijk een pauperklasse ontstaan met alle nadelige gevolgen van dien. Ook Nieuw-Guinea zal dan het „poor whites problem” kennen.

Op grond van de impasse zou de Indo steun moeten verkrijgen om een nieuw bestaan op te bouwen, niet op grond van het rás. Als eenmaal de voorwaarden voor dit bestaan geschapen zijn is aan de verplichting voldaan en dient hij losgelaten te worden in zoverre, dat hem dezelfde overheidszorg gegeven zal worden als de autochthonen. Het zal van zijn prestaties slechts moeten afhangen, wat hij kan bereiken.

De Indo — en even goed de Nederlandse immigrant — dient dan ook van de aanvang af te beseffen dat, wanneer hij meer overheidsbetrekkingen krijgt dan het aantal van zijn groep motiveert, zulks slechts tijdelijk kan zijn, zolang namelijk de Papoea nog niet de capaciteiten heeft om die plaatsen te bezetten.

Daarom zal de Indo — en elke blijver — er goed aan doen zich zoveel mogelijk te richten op de vrije beroepen, waarin hij zich ook bij voortschrijdende „Papoeanisatie” kan handhaven. Althans, wanneer er een goede verstandhouding tussen de beide groepen zal ontstaan; wanneer niet een antithese als die van „Indo-Indonesiër” wordt overgeplant, maar van den beginne af aan de synthese: „Indo-Papoea” wordt nagestreefd. Dit moet reeds nú gebeuren; reeds nú moet alles nagelaten worden, wat de groei van deze synthese kan belemmeren. De omstandigheden liggen voor deze synthese uitermate gunstig. In dit land ging pacificatie praktisch overal gepaard met Christianisatie. Wanneer hier bovendien een specifiek Nederlandse of althans algemeen westers georiënteerde cultuur wordt gebracht — waarnaar de Papoea zelf streeft — dan kan ontstaan een soliede eenheid, waarvan de delen, ondanks verschil in ras en huidig verschil in cultuurniveau, innig kunnen samenwerken en tot in lengte van jaren vreedzaam

naast elkaar kunnen leven. Mits slechts rassenwaan en achterstelling — sociaal zowel als economisch — zorgvuldig geweerd worden.

Aangezien onze Australische bureu eveneens streven naar een opvoeding van de Papoea in westers-christelijke zin, liggen ook in dit vlak de voorwaarden gunstig voor nauwe samenwerking niet alleen, doch ook voor een bevredigende oplossing, wanneer in de verdere toekomst de Papoea's van beide delen elkaar op politiek terrein gevonden zullen hebben — hetgeen ongetwijfeld zal gebeuren.

De veel gehoorde stelling, dat een Europese kolonisatie de „concurrentie van de inlander" moet kunnen doorstaan door middel van ver doorgevoerde mechanisatie, dient zonder meer verworpen te worden. De immigrant heeft zich niet „tegenover" maar „naast" de Papoea te stellen om gezamenlijk aan de toekomst van dit land te bouwen. Heeft de Europeaan op dit moment — door zijn hoger cultureel niveau en de daaruit voortvloeiende grotere geestelijke capaciteiten — een voorsprong op de Papoea, hij kan daarvan profiteren zolang het duurt! Want het is de plicht van de Overheid om ook de Papoea in de gelegenheid te stellen dat niveau te bereiken. En niet het omgekeerde: door bijzondere bevoordeling van de immigrant deze steeds een voorsprong te laten behouden — aldus in verkapte vorm ongezonde rasdiscriminatie invoerende. De Papoea zou hieromtrent spoedig rekenschap van de Overheid eisen.

Het is slechts onder bovengeschetste voorwaarden, dat transmigratie naar Nieuw-Guinea moreel verantwoord is, tegenover de Papoea's, doch evenzeer tegenover de Indogroep. Haar een pioniersbestaan te laten beginnen om haar tenslotte toch te laten belanden in hetzelfde dilemma als waarin zij nu verkeert, kan niemand verantwoorden.

Openlegging.

Sago-bos.

Foto's N.N.G.P.M., Esso - Corsini.

ISLA DEL ORO — GOUDEILAND

REEDS ENIGE JAREN NA DE ONTDEKKING KREEG NIEUW-GUINEA van de Spaanse reizigers de naam Isla del Oro, omdat men op de noordelijke kusten goud had aangetroffen. De veelbelovende naam werd vergeten, maar het geloof dat er goud in Nieuw-Guinea was ging nooit verloren. In de verslagen van de Oost-Indische Compagnie vinden wij het herhaaldelijk terug en menig compagniesdienaar kreeg op zijn tochten de opdracht mee om naar de begeerde rijkdommen te speuren. Succes bleef echter uit.

De Australiërs vonden het goud, vele eeuwen na de ontdekking van Nieuw-Guinea. Prospectors zwermden uit over het land en doorsnuffelden alle hoekjes en gaatjes die maar bereikbaar waren en waar de terreingesteldheid iets beloofde. Ondanks ongelooflijke moeilijkheden hielden zij vol en hun volharding werd in vele gevallen beloond. Oostelijk Nieuw-Guinea exporteerde tot dusverre in totaal reeds voor een waarde van rond 200 miljoen gulden aan goud.

Ook ten aanzien van het Nederlandse deel bleven de geruchten hardnekkig aanhouden en een bekend Australisch goudzoeker schrijft ronduit: „Wij weten in Nederlands Nieuw-Guinea twee plaatsen waar exploitabel goud zit — waarom zouden wij de Nederlanders vertellen waar dat is!”

Wij vonden het nog niet!

Zal Nieuw-Guinea de verwachting honoreren die de Spanjaarden er van hadden? Is er goud? In de vorm van het begeerde metaal zelf of in de vorm van andere rijkdommen die het land zou kunnen opleveren?

Weinig is er nog bekend van Nieuw-Guinea, te weinig om nu reeds een gefundeerd oordeel over zijn toekomst te kunnen vellen. Deze suggestieve onbekendheid doet de fantasie nog al eens op hol slaan en leidt tot voorspiegelingen van grote mogelijkheden — die er misschien zijn, maar waarvan tot heden niets met zekerheid te zeggen valt. De a priori afwijzende houding en het zwartste pessimisme die daarentegen ook ten toon gespreid worden, berusten evenmin op feiten en hebben evenmin een reële basis.

Geen wonder, dat onze kennis van Nieuw-Guinea nog maar zeer oppervlakkig is: er werd weinig onderzoek verricht en ook dat weinige was dikwijls vluchtig — overigens begrijpelijk waar het de eerste phase betreft, toen men van dit uitgestrekte land een globale kennis trachtte te verkrijgen alvorens tot detailwerk over te gaan.

Aangezien detailonderzoek echter — in het algemeen gesproken — nimmer werd verricht, vertoont onze kennis niet alleen grote hiaten, maar laat zij ook niet meer toe dan enige zeer algemene conclusies, zeer zeker onvoldoende om ons een beeld te vormen van de toekomst en van de ontwikkelingsmogelijkheden van dit land.

Men kan de tot dusverre bekend geworden gegevens grotendeels nog niet op hun economische waarde beoordelen, omdat men nog niet weet welke plaats zij in de toekomstige ontwikkeling zullen innemen. Men kan nu niet zeggen dat de uitstekende steenkolen bij Horna waardeloos zijn, omdat zij 45 km van de kust liggen. Evenmin is het juist, te zeggen dat de vele mogelijkheden voor waterkracht waardeloos zijn, omdat er nu geen emploti voor is.

Men dient van de praemissen uit te gaan dat Nieuw-Guinea, hoe dan ook, tot ontwikkeling zal worden gebracht; dat de bevolking in het productieproces zal worden ingeschakeld; dat niet-autochthone bevolkingsgroepen er zich zullen vestigen en zich een bestaan zullen scheppen; dat de natuurlijke bronnen zullen worden geëxploiteerd. Wanneer men deze visie op de toekomst laat meespreken, dan zijn de weinige thans vaststaande gegevens te beschouwen als losse stukjes uit een legkaartpuzzel, waarvan wij de juiste plaats en de relatieve belangrijkheid eerst werkelijk kunnen beoordelen, wanneer de legkaart is voltooid of althans overzienbare stukken van het beeld weer-geef⁴

Aldus gezien is het bestaan van waterkracht potentiëel van grote waarde en zullen de calorisch hoogwaardige kolen van Horna een belangrijk stuk van de legkaart kunnen vormen, wanneer de ernaast liggende stukken blijken er bij te passen; bijvoorbeeld wanneer er industriële objecten liggen die van de waterkracht of de steenkolen gebruik kunnen maken.

Het is daarom volstrekt noodzakelijk het oog te richten op de toekomst. Er moge het gevaar in schuilen dat de fantasie min of meer op hol slaat, het is in dit, door primitieve mensen bewoonde, grotendeels onbekende land, dat pas aan het allereerste begin zijner ontwikkeling staat, uitgesloten een ontwikkelingsplan te ontwerpen dat geen visie op de toekomst impliceert — een toekomst die men zich zeker 25 jaar ver moet denken. Eerst na een termijn van minstens deze lengte zal men zich een beeld kunnen vormen van de positie van Nieuw-Guinea in de wereldconstellatie en zal dit land zijn eigen wegen naar de wereldmarkten hebben gevonden.

Uiteraard bestaat de theoretische mogelijkheid dat alle ontbrekende stukken der legkaart waardeloos zullen blijken, maar, is het irreëel a priori aan te nemen dat alle onbekende factoren waardevol zullen zijn, het is minstens even irreëel aan te nemen dat zij alle waardelooß zullen zijn. Wanneer wij in dit stadium — helaas — niet kunnen werken met wetenschappelijke rapporten maar op indicaties moeten afgaan, dan hebben bijvoorbeeld op geologisch gebied de optimisten

meer recht van spreken dan de pessimisten, want het is een feit dat de aanwezigheid van een lange lijst van waardevolle mineralen is aangetoond. Wij weten niet of zij „in exploiteerbare hoeveelheden” aanwezig zijn — dat is inderdaad juist. Wij moeten ons echter — zoals gezegd noodgedwongen — op indicaties baseren en niet op zekerheden. In het laatste geval zou er geen verschil van mening behoeven te zijn omtrent het economisch belang van Nieuw-Guinea.

Wij zullen Nieuw-Guinea moeten beoordelen naar zijn wezenlijke waarde en ons niet mogen laten verleiden om vergelijkingen te maken met het oude Indië en te klagen dat de toestand daar zoveel gunstiger was. Neen, wij zullen objectief moeten nagaan of lonende exploitatie van de aangetroffen en alsnog aan te treffen welvaartsbronnen mogelijk is.

Wanneer men zijn licht opsteekt bij de bodemkundigen dan hoort men meestal geen erg optimistisch geluid. Door de zware regenval wordt in de loop der tijden de grond uitgespoeld en uitgeloozd en blijft er vanzelf een weinig-vruchtbare bodem over, tenzij dit proces wordt gecompenseerd door de regelmatige aanvoer van vers en vruchtbaar materiaal, met name afkomstig van vulkanen, zoals dat het geval is in delen van Java en Sumatra. Deze regel geldt niet alleen voor Nieuw-Guinea, maar voor alle tropische gebieden met zware regenval. De algemene conclusie is derhalve, dat in tropische regengebieden alleen gronden van vulkanische oorsprong werkelijk vruchtbaar zijn. De ervaring wijst zulks ook uit en de mindere vruchtbaarheid van gebieden als de Kongo wordt er door verklaard.

Tussen „vruchtbaar” en „onvruchtbaar” liggen echter nog vele gradaties, die men gemeenlijk aanduidt met middelmatig, matig, redelijk en dergelijke adjectieven. De ingewikkelde deskundige kwalificaties zeggen de leek vrijwel niets en ik zal ze daarom niet citeren. Genoemde adjectieven hebben echter maar betrekkelijke waarde, omdat de appreciatie in sterke mate afhangt van het uitgangspunt waarop men staat. Zo zal een bepaald stuk grond in Nederland anders gewaardeerd worden door een Drents keuterboertje dan door de eigenaar van Friese kleigrond.

In Nieuw-Guinea vinden we alle gradaties van goed tot slecht, ook in de relatief kleine gebieden die tot dusverre de aandacht kregen.

De meeste der onderzochte terreinen in het oostelijk deel van de Vogelkop worden door de deskundigen unaniem gunstig beoordeeld, vooral die waarvan de rivieren ontspringen in het vulkanische Arfakgebergte. Langs de Oostkust van de Vogelkop, van Manokwari naar het Zuiden, liggen enige kustvlakten met een oppervlakte van 23.000 ha, die deels vluchtig, doch ongeveer voor de helft en detail zijn onderzocht en goed bevonden.

Bij de vliegverkenningen, verricht tijdens de voorbereiding van een kolonisatieplan, zo zegt Ir de Haan, werden zeker nog 70.000 ha grond

waargenomen — voornamelijk in de Arfak- en de Kebarvlakte — die topografisch geschikt lijken voor landbouw, terwijl de geologie van dit gebied goede verwachtingen motiveert. Inmiddels heeft een ervaren administrateur uit de suiker — waarvan men dus mag aannemen dat hij iets van grondsoorten weet — de Kebarvlakte bezocht en de bodem zeer goed bevonden. Uiteraard is dit alles niet voldoende om er concrete plannen op te baseren, doch optimisme lijkt hier zeker gewettigd. Zoals bij vrijwel elk project in Nieuw-Guinea geldt ook hier, dat eerst nader onderzoek moet worden verricht.

Buiten de Vogelkop is nog weinig bekend omtrent het voorkomen van vulkanische gronden. Wel kunnen de geologen reeds vaststellen dat zij in grote gebieden afwezig zijn; van andere delen echter, met name van de Noordkust, staat dit volstrekt niet vast en schijnen er zelfs gunstige indicaties te zijn.

Aan de Boven-Digoel zijn vulkanische gesteenten aangetroffen, evenals aan de Wisselmeren. Het schijnt, dat er ten Westen van het Paniaimeer formaties voorkomen waarin vulkanisch materiaal werd aangetroffen en de eerste indruk van de bodemkundige was dat bijvoorbeeld de 15.000 ha grote Kamoe-vallei goede perspectieven biedt.

De opvatting dat de Papoea's de beste gronden reeds in beslag genomen hebben is niet juist gebleken; men zou haast kunnen zeggen: integendeel. Aan de Noord- en de Westkust liggen de grootste bevolkingsconcentraties op de meest armelijke gronden (zoals Biak. Japen, Onin-schiereiland), terwijl de beste tot dusverre aangetroffen gronden: de kustvlakten Zuid van Manokwari en de Arfak- en de Kebarvlakte, niet of zeer dun bevolkt zijn. In Zuid Nieuw-Guinea zijn grote vrijwel lege gebieden ontstaan tengevolge van de enorme achteruitgang van het bevolkingsaantal sinds het begin van deze eeuw.

De Papoea legt andere maatstaven aan bij de keuze van de bodem die hij wil bewerken. Hij heeft gebrekkige landbouwwerktuigen en zal dus niet de vruchtbaarste gronden prefereren, maar die welke het gemakkelijkst te bewerken zijn. Hij kent (behalve in het centrale gebergte) geen afwateringsmethoden en prefereert dus de poreuze bodem van de hellingen, al is deze armer dan die in de vlakte. De gewassen die hij teelt vragen dikwijls een bepaalde bodem die, van ons standpunt gezien, niet altijd de beste hoeft te zijn. Bovendien heeft hij altijd rekening te houden met zijn veiligheid; de kans op aanraking met vijanden zal bepaalde gebieden voor hem gesloten houden.

Zou een algemene uitspraak omtrent de uitgebreidheid van gronden van het soort als in de Vogelkop aangetroffen dus nog praematuur zijn, de mogelijkheid dat zij in grotere oppervlakten aanwezig zijn is niet uitgesloten. Verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

Konden we bij bovengenoemde gronden spreken van vruchtbaarheid, weliswaar in het algemeen niet „gelijk” aan die van de goede Java-

gronden maar wel daarmee vergelijkbaar, zodra we buiten het gebied van de vulkanische afzettingen komen schijnen we volgens de bodemkundigen slechts op zijn best matige of redelijke gronden te kunnen verwachten.

In het vroegere Indië konden we ons permitteren dit soort gronden ongebruikt te laten liggen omdat er voorlopig voldoende „eerste kwaliteit” was, maar in Nieuw-Guinea liggen de zaken anders. Ook al zou de uitgebreidheid van de goede vulkanische gronden blijken mee te vallen, dan ziet het er toch niet naar uit dat die van dien aard kan zijn dat een agrarische ontwikkeling van Nieuw-Guinea, uitsluitend daarop gebaseerd, mogelijk is.

We zullen dus onze aandacht ernstig moeten richten op de „redelijke” gronden — en zitten daarbij tenslotte in hetzelfde schuitje als de bestuurders van alle andere tropische gebieden in Afrika en Amerika; er zijn daarop slechts zeer weinig uitzonderingen.

Omdat dit soort gronden uiteraard minder oplevert dan de goede gronden, komen hierbij al spoedig rendabiliteitskwesaties in het geding, wegen transportkosten naar verhouding zwaarder en vormt het al of niet gebruiken van kunstmest en de kosten daarvan een punt van overweging. Het zal daardoor zeer wel kunnen voorkomen dat in de ene streek een lonende exploitatie mogelijk is, terwijl dat elders, op gronden van bodemkundig dezelfde waarde, niet het geval zal zijn.

Er is — behalve de reeds gemelde in de Vogelkop — een klein aantal gedegen bodemkundige onderzoeken verricht, terwijl op een aantal andere punten incidenteel wat monsters werden genomen of de bodem ter plaatse werd beoordeeld. Voor een deel werd de grond slecht bevonden, daarentegen werden ook gebieden aangetroffen met een behoorlijk productie-potentiëel. Langs de kust bij Merauke vond men blijkens het verslag van het Bodemkundig Instituut circa 80.000 ha „bruikbare” gronden, voor een deel weliswaar niet geschikt voor rijstbouw, maar mogelijk wel voor andere producten.

In de Nimboranvlakte — westelijk van Hollandia — werd 12.000 ha goedgekeurd voor permanente landbouw, terwijl een complex van 15.000 ha bruikbaar werd geoordeeld als het bandjirvrij gemaakt kan worden. Bovendien werden bij een voorlopig onderzoek 8000 ha geschikt geacht voor cacao-cultuur, terwijl een 10.000 ha vermoedelijk geschikt zijn voor klappercultuur.

Hiermede is dan ook zo ongeveer opgesomd wat er aan positieve resultaten werd geboekt; voor de rest kunnen we slechts gissen. De hoop is voornamelijk gevestigd op het aantreffen van grotere uitgestrektheden met vulkanische afzetting, maar ook de aanwezigheid van grotere gebieden met „redelijke” gronden zou uiteraard zeer welkom zijn. Van bodemkundige zijde — hoewel men daar verre van optimistisch is — wordt zeer zeker niet ontkend dat de mogelijkheid bestaat in de onbekende gebieden bodem van gunstiger kwaliteit te vinden dan die tot dusverre werden aangetroffen.

Bovendien schijnt men ook volgens deskundigen te mogen aannemen dat gronden, van het type als in de Nimboranvlakte aangetroffen, naar het Westen een behoorlijke verbreiding hebben. Er ligt daar een terrein — gerekend tot aan de Mamberamo — van ruim 1.000.000 ha, met vlakten en rivierdalen en deels glooiende hellingen, waarvan uit de lucht gezien naar schatting 500.000 ha topografisch geschikt werden geacht voor landbouw. Het is nutteloos te speculeren op wat er werkelijk voor ingebruikneming geschikt zal zijn; dat kan niemand zeggen, want er is nog geen enkel grondmonster genomen. Niettemin is enig optimisme, het vertrouwen dat niet alle onbekende stukken van de legkaart waardeloos zijn, hier op zijn plaats. Temeer waar de mogelijkheid bestaat dat de westelijke vleugel van dit complex, het Van Rees-gebergte, vulkanische formaties bevat, al zijn de geologen het onderling daar niet over eens. Gezien de aanwezigheid van verschijnselen als hete en zwavelbronnen, zoutbronnen en modder-vulkanen mag in elk geval geconcludeerd worden dat in dit gebied van een bijzondere formatie sprake is.

In de Meervlakte, rond 1.500.000 ha groot, werd eveneens nog nimmer een grondmonster genomen. Nu kan men gevoeglijk aannemen, dat een zeer groot deel daarvan niet of alleen tegen zeer hoge kosten drooggelegd kan worden, maar uit eigen aanschouwing is mij bekend dat grote stukken van de Noordrand der Meervlakte glooiend oplopen en droog zijn. Aangezien deze Noordrand tevens de zuidelijke flank is van het kustgebergte en daarin het hiervoren genoemde complex van 1.000.000 ha ligt, bestaan in dit gebied dezelfde mogelijkheden als daar vermeld.

We behoren de bodemkundigen echter voorlopig te volgen in hun conclusie dat, in zijn geheel, Nieuw-Guinea minder vruchtbaar is en dat de werkelijk goede gronden er niet in grote uitgestrektheden voorkomen. Hieruit volgt dat agrarisch gezien Nieuw-Guinea niet vergeleken kan worden met Java, maar dat de parallellen liggen o.a. in Afrika en in Suriname, hetgeen, gezien de ervaringen daar, impliceert dat de ondernemingslandbouw waarschijnlijk geen grote vlucht zal nemen. Het ligt voor de hand, voorzover het beleid ten opzichte van de bevolking zulks toelaat, de goede en voor mechanische bewerking geschikte gronden zoveel mogelijk te reserveren voor de ondernemingslandbouw en wel voor die cultures die economisch het meest verantwoord zijn. De gronden van mindere kwaliteit kunnen dan gebruikt worden voor gewassen die niet die hoge eisen aan de bodem stellen en dan toch nog een redelijk rendement geven. Een behoorlijke indeling van de beschikbare gronden met het oog op hun bestemming moet daarom weloverlegd tot stand komen.

Dat de bevolking een belangrijke bijdrage kan leveren aan de export behoeft nauwelijks betoog. Praktisch de gehele cacao-export van de Goudkust bijvoorbeeld — voordat de tuinen door ziekte werden aan-

getast ongeveer de helft van de wereldproductie — is afkomstig van bevolkingsaanplant.

Het zal echter nodig zijn de Papoea betere begrippen bij te brengen omtrent het gebruik van de bodem; hij zal moeten leren beseffen wat de naargeestige gevolgen van erosie zijn. Hij zal instructie moeten krijgen in de juiste bewerking van de bodem, waardoor afspoeling wordt tegengegaan, zoals afwatering, terrassering, contourbebouwing en wat dies meer zij. Deze opleiding zal tijd kosten, maar de Papoea is intelligent genoeg om de zin daarvan te begrijpen als hem deze materie op de juiste wijze wordt voorgedragen. Hij is ook intelligent genoeg om de werkzaamheden in de gebruikelijke cultures te leren, even goed als de neger dat kan. Boomcultures verdienen waarschijnlijk aanbeveling in dit regenrijke land, omdat zij een gesloten vegetatiedek vormen dat de bodem beschermt, waardoor schade als gevolg van de activiteit van nog onvoldoende getrainde Papoea's beperkt blijft. Zolang er nog genoeg grond beschikbaar is, zij het van mindere kwaliteit, zal het misschien aanbeveling verdienen de Papoea een gemoderniseerd ladang-systeem toe te laten passen in de vorm van shifting cultivation en crop-rotation; dit wil zeggen: een vastgestelde serie van gewassen achtereenvolgens gedurende bijvoorbeeld een jaar te planten op een stuk grond, dat daarna braak blijft liggen terwijl het volgende stuk aan de beurt komt. Met dit verschil echter dat niet, gelijk de Papoea gewend is, het verlaten stuk aan zijn lot wordt overgelaten ten prooi aan erosie, maar dat het beplant wordt met groenbemester. Er zal gestreefd moeten worden naar gecoördineerde aanplant, liefst in coöperatief verband, zodat enige mechanisatie mogelijk is, een standaardproduct kan worden verkregen en centrale in- en verkoop georganiseerd kan worden. Zeer veel onderzoek en proefnemingen zullen nog plaats moeten hebben om de juiste methoden te vinden, doch de moeite zal welbesteed zijn. Ook al zou de Papoea-economie noodgedwongen op een relatief laag peil moeten blijven staan, het maakt voor de welvaart van Nieuw-Guinea toch een groot verschil of 200.000 werkbare mannen zijn ingeschakeld in de productie, dan wel lanterfantend, koppensnellend en rovend door het leven gaan.

De klappercultuur kan zonder veel onderzoek nu reeds gestimuleerd worden. In het beste jaar voor de oorlog bedroeg de copra-export uit Nederlands Nieuw-Guinea niet meer dan 4500 ton, maar het staat vast dat zelfs „bij de huidige aanplant” het productie-potentiëel 10 à 12.000 ton is. Het is een kwestie van organisatie, van actief bestuur en van verbindingen om dit kwantum op zeer korte termijn te realiseren; gezien het wereldtekort aan vetten levert de afzet uiteraard geen moeilijkheden op.

Het Australische gedeelte exporteerde echter voor de oorlog 70.000 ton per jaar en wij zouden dit kwantum eveneens kunnen bereiken door uitbreiding van de aanplant. Als bevolkingscultuur gedreven behoeft zij vrijwel geen kapitaalsinvestatie, terwijl het bedrijfs-

risico gering is. In tijden van laagconjunctuur oogst de Papoea eenvoudig alleen wat hij nodig heeft voor de behoeften van het gezin. Bovendien onderzoekt men de laatste jaren de mogelijkheid om de klapperolie ter plaatse te persen, zodat het kostbare bulktransport van de copra komt te vervallen en de concurrentie met andere vetten gemakkelijker wordt.

Om de Papoea de wenselijkheid van vermeerderde aanplant te doen inzien, is echter allereerst nodig dat de reeds aanwezige productiecapaciteit wordt benut; met andere woorden: dat Nieuw-Guinea eerst de export weet op te voeren tot 10 à 12.000 ton.

Smalenderwijs is dit land wel eens genoemd een verzameling bossen en moerassen. Wanneer deze opmerking bedoelde een feit te constateren, dan was zij, mits niet te letterlijk opgevat, juist: Nieuw-Guinea ziet er ongeveer uit zoals ons land er 2000 jaar geleden, in de tijd der Batavieren, ook uitgezien moet hebben. Was de bedoeling echter om aan te geven dat het land daarom waardeloos zou zijn, dan slaat zij de plank mis.

De bossen bevatten een onbeperkte hoeveelheid hout. In het algemeen heeft het Nieuw-Guinea-bos echter geen grote houtmassa per hectare en het is bovendien zeer heterogeen van samenstelling, beide factoren die de exploitatie nadelig beïnvloeden. Er zijn echter ook enige gunstige aspecten, die de mogelijkheid voor een lonende exploitatie openen.

De belangrijkste houtsoort in Nieuw-Guinea was tot dusverre steeds ijzerhout (*Intsia spec.*) en juist deze soort maakt een aanzienlijk deel van het bestand uit; in de onderzochte arealen omstreeks 12 %, terwijl een zachte houtsoort: *Pometia*, in de meeste gevallen 5 % of meer uitmaakt.

Een deel van de productie kan geleverd worden door bevolkingsaankap. Het is gebruikelijk, dat door de arbeiders de stammen vierkant bekapt opgeleverd worden op een plaats aan de kust of op de rivieroever, waar zij met vloten of door middel van sleepboten kunnen worden weggehaald. Met de wel zeer beperkte hulpmiddelen die toen ter beschikking stonden, werd in 1949 in handenarbeid 8000 kubiek gekapt en voor geheel Nieuw-Guinea kan op tienduizenden kubiek per jaar worden gerekend wanneer er afzet voor te vinden is.

Bij proeven met ijzerhout genomen op het Instituut voor de Tropen werden gunstige resultaten bereikt en voor bepaalde doeleinden is het in Nederland zeker bruikbaar, zodat een deel van de import (tegen deviezen) door Nieuw-Guinea-hout zou kunnen worden vervangen. Dat ijzerhout als bouwhout zijn waarde moet hebben blijkt wel uit de concessie-aanvragen van Australische zijde — enige jaren geleden reeds en ook weer van recente datum. Het merkwaardige is, dat dit soort hout in het oostelijk deel weinig voorkomt.

Nieuw-Guinea heeft lange kustlijnen en grote rivieren, zodat het

mogelijk is om selectief te kappen zonder dat landtransport over lange afstanden nodig is. Naar aanleiding van de door mij in 1939 langs de Mamberamo uitgezette proefbanen begrootte de opperhoutvester het bestand, alleen reeds aan ijzerhout, gemiddeld één kilometer links en rechts van de rivier en niet verder dan de Bataviaversnellingen, op 600.000 kubiek. Ook wanneer men grove fouten in de opnemings wil aannemen, dan staat het nog vast dat er een enorme hoeveelheid aanwezig is, zodat er — uiteraard na een meer gedegen onderzoek — een prachtig bedrijf zou kunnen worden opgericht, waarbij slechts tractoren en geen railbanen nodig zouden zijn.

Ten slotte zijn er in Nieuw-Guinea ook streken met een houtbestand, ver boven het (ongunstige) gemiddelde en het ligt voor de hand dat men het allereerst de aandacht daarop richt.

Poelau Adi is een eilandje van ongeveer 40 km lang en 5 km breed, zuidelijk van de Argoenibaai. Opperhoutvester Lundqvist rapporteerde, dat daar terreinen waren met een bestand van 70 tot 240 m³ per hectare met een totaal van 1.300.000 m³. Hij begrootte dat er op de met zekerheid te exploiteren gedeelten 125.000 m³ kapbaar ijzerhout (*Intsia spec.*) staat, 220.000 m³ *Pometia spec.*, 46.000 m³ Nieuw-Guinea Mahonie (*Melia spec.*) en 240.000 m³ aan diverse verkoopbare houtsoorten. Mechanische uitsleep is overal mogelijk, terwijl door de langgerekte vorm van het eiland de afstanden naar zee slechts kort zijn. Er is een plaats waar vrijwel het gehele jaar door de zee kalm genoeg is voor afscheep en op dit punt zou dan ook de zagerij geplaatst moeten worden. De aanvoer van het ruwe hout zou kunnen plaats hebben door middel van vlotten langs de kust, doch in verband met de dikwijls zware zee zal waarschijnlijk de voorkeur gegeven moeten worden aan een railbaan, die van jaar tot jaar, naar behoefte, kan worden verlengd.

Een project dat dubbel en dwars de aandacht waard is.

Ik vestig er in dit verband nog de aandacht op, dat bij openlegging van cultuurgronden een grote massa hout gekapt en uitgeslept moet worden en ter plaatse vernietigd, tenzij het mogelijk is daarvan een deel voor export te bestemmen. In het hoofdstuk over kolonisatie werd hierop reeds meer uitvoerig ingegaan.

Een belangrijk bosproduct is de copal, de hars die vloeit uit verwondingen van de bast van de *Agathis*, een conifeersoort, die merkwaardigerwijze in Australisch Nieuw-Guinea vrijwel niet voorkomt. Uit op natuurlijke wijze ontstane wonden vloeit de hars langs de stam in de bodem en kan daar als „fossiele”, juister gezegd „recent fossiele” copal worden opgegraven. Bij de normale winning wordt de bast aangesneden, enigszins op de wijze als bij rubber het geval is en de uitvloeiende hars opgevangen. Copal wordt gebruikt voor de bereiding van lakken en vernissen en doet vooral na de oorlog zeer hoge prijzen.

De export heeft nogal gevarieerd in vooroorlogse jaren en ook de

activiteit van de bevolking in diverse streken was niet steeds gelijk, zodat het ene gebied een maximum bereikte wanneer het andere een minimum had. De maximum jaarproductie was 3770 ton in 1927, maar wanneer men de maxima van deze streken optelt, komt men tot een totale potentie van rond 5000 ton per jaar, momenteel een waarde hebbende van bij benadering 10.000.000 gulden. Nu staat vast, dat een aantal arealen door onoordeelkundige tapmethoden is doodgetapt en in de topjaren zal het cijfer ook wel geflatteerd geweest zijn door de opbrengsten van roofofbouw op de bomen. Daar staat echter tegenover, dat inmiddels diverse arealen zijn gevonden waar nog nimmer getapt is en waar ook de fossiele copal nog niet is gewonnen, zodat een hoeveelheid van omstreeks 3 à 4000 ton ook thans bereikt kan worden. Er is echter nog een andere methode om copal te winnen, waaraan in Nieuw-Guinea nog weinig aandacht is besteed. De huidige Agathis-arealen bestaan uiteraard al vele eeuwen en in de loop der tijden is als gevolg van natuurlijke beschadigingen, door het omvallen van bomen enz., een grote hoeveelheid copal in de grond terecht gekomen. In Nieuw-Zeeland en enige Afrikaanse gebieden wint men op deze wijze tienduizenden tonnen jaarlijks en er is geen reden om op voorhand aan te nemen dat fossiele copal bij ons afwezig zou zijn.

Agathis heeft evenwel een veel belangrijker aspect. De boom levert namelijk een der meest nuttige houtsoorten ter wereld, dat wordt gebruikt voor de fijnste cellulose, papier, kunstzijde, fineer, plywood, timmerhout, lucifers, enz. Het klimaat van Nieuw-Guinea is niet alleen uitermate geschikt voor Agathis, maar de boom groeit op de allerslechtste gronden, die anders vrijwel nergens voor deugen, in zeer grote bestanden. Op drassige, zeer zure gronden in het Inanwatanse, waar het gewone bos hoogstens 40 m³ per hectare bevat, vond de opperhoutvester Lundqvist Agathis-bestanden van meer dan „duizend” kubiek per hectare. Het schijnt zelfs zó te zijn, dat Agathis niet alleen uitstekend groeit op de allerslechtste gronden, maar het zelfs juist daar het bésté doet. Wanneer de bodem van iets betere kwaliteit is, wint het gewone bos het van de Agathis en dringt deze weg. Nu staan dikwijls de Agathisbomen tamelijk verspreid in het bos en bovendien nog veelvuldig in zwaar bergterrein waar, althans onder de huidige omstandigheden, niet aan uitsleep gedacht kan worden. Van de mogelijkheden krijgt men echter een goed denkbeeld wanneer we eens een bijzonder gunstig voorbeeld bekijken. Dicht bij Bosnik — op Biak — slechts enige kilometers van de autoweg, ligt een complex van ongeveer 2000 ha Agathis. Het is mij niet bekend hoeveel bomen daarin staan, doch Ir van Dijk noemt het bestand vrij zuiver. Agathis vormt rechte, vele tientallen meters lange stammen met grote inhoud. Laten we evenwel, tegenover de 1000 m³ die Lundqvist in het Inanwatanse vond, taxeren dat in dit complex slechts 100 m³ per hectare staat en laten we de waarde van dit hout op 150 gulden per m³

stellen. Dan vertegenwoordigt dit ene complex een kapitaalswaarde van $2000 \times 100 \times 150 = 30.000.000$ gulden!

Wanneer men dit kapitaal vlottend wil maken, dan moet het bos gekapt worden en raakt men de jaarlijkse copalproductie kwijt — men slacht dus de kip die de gouden eieren legt. Men kan overwegen of die eieren wel genoeg goud bevatten; de productie was voor de oorlog gewoonlijk in de buurt van 200 ton copal per jaar, hetgeen zelfs bij de huidige abnormaal hoge prijzen de rente van het kapitaal lang niet opbrengt. Tapmethoden kunnen echter verbeterd en de productie daardoor opgevoerd worden.

Lundqvist neemt als gemiddelde productie aan 1 kg per boom per maand, maar het is hem gebleken dat sommige bomen 5 kg en andere, vlak daarnaast staande en van geheel dezelfde soort, zonder aanwijsbare oorzaak slechts enige grammen per maand leveren. Zeer terecht is hij van mening dat deze laatste gekapt kunnen worden en vervangen door de stekken van bomen die een hogere opbrengst leveren. Wanneer men dan bovendien de oudere bomen regelmatig kapt en door jonge vervangt, krijgt men een vernieuwing en veredeling van het areaal, men krijgt een behoorlijke export-productie van hout en een verhoogde opbrengst van copal. Deze vernieuwing is overigens niets nieuws; opperhoutvester Ir van Dijk meldde reeds dat dit hier en daar op Japen door de bevolking eigener beweging gebeurde, terwijl vroeger door het Bestuur geëist werd dat voor elke omgekapte Agathis-boom een nieuwe zou worden geplaat.

Wanneer zij redelijk bereikbaar liggen kan men voor toepassing van deze werkwijze uitgaan van bestaande Agathis-bossen. In de bekende arealen in West Nieuw-Guinea telde Lundqvist ongeveer 55.000 tapbare bomen en enige van deze arealen — en ook de dicht bij de kust liggende op het eiland Japen — zouden een goed uitgangspunt kunnen vormen voor gedeeltelijke uitkap en veredeling. Het zou echter evenzeer mogelijk — en gewenst — zijn om tot aanplant over te gaan in nieuwe streken, waar reeds andere economische projecten geëntaamd worden. Dit is uiteraard „long term planning” — de Agathis komt pas in productie na 15 tot 20 jaar — maar zodoende kan men het potentiëel van dergelijke gebieden in de toekomst belangrijk versterken.

Het potentiëel van de thans bekende arealen is slechts bij benadering te bepalen. Gaat men uit van de hiervoren genoemde maxima, waaruit een jaarpotentie van rond 5000 ton werd becijferd en stelt men dat elke boom gemiddeld 1 kg copal per maand produceert, dan zouden deze 5000 ton copal afkomstig moeten zijn geweest van ongeveer 416.000 bomen, die gerekend à 10 m^3 per boom en een prijs van f 150 per m^3 , een waarde van f 624.000.000 vertegenwoordigen.

Weliswaar is in de loop der jaren een aantal copalbossen doodgetapt, doch arealen als die van de Tor, de Apauwar, de Wanggar enz. zijn in bovenstaande productiecijfers niet verdisconteerd, terwijl ik op mijn

expedities en tijdens luchtverkenningen zeer uitgestrekte arealen *Agathis* heb gevonden, die nog niet bekend waren.

Dit zijn uiteraard theoretische calculaties; een boom die 100 km ver het bos in staat, kan niet getransporteerd worden en heeft dus geen handelswaarde, althans zolang de betrokken streek niet is opengelegd en geen verbindingen met de kust heeft. Sommige arealen staan in dusdanig geaccidenteerd terrein, dat wel het winnen van de hars mogelijk is, maar de gevelde boom zelfs niet over korte afstand te transporteren zou zijn. Aangezien echter tot nog toe alle transport gedeeltelijk per prauw doch voornamelijk te voet geschiedde, werd de copal in het algemeen slechts gewonnen in gebieden, die niet te ver van de kust lagen en vanzelfsprekend in complexen, waar vele bomen dicht bij elkaar staan, om de af te leggen afstanden zo gering mogelijk te houden.

Waarschijnlijk zullen verschillende arealen, ook al hebben zij op zich zelf een voldoende bestand, door de afstand tot de kust niet exploitabel zijn, voordat door combinatie van projecten wegaanleg economisch verantwoord is geworden.

Geen van de arealen echter die ik bij deze bespreking op het oog heb, ligt verder dan 80 km van de kust en men behoeft toch waarlijk geen onverantwoordelijke optimist te zijn om aan te nemen, dat ook de op deze afstand gelegen complexen zeer waardevolle reserves kunnen zijn voor een nabije toekomst.

Er zijn echter verschillende *Agathis*-arealen, die nu reeds gemakkelijk bereikbaar zijn en men kan, gezien de krappe kapitaalsmarkt, overwegen door aankap dat kapitaal te realiseren — waarbij voor de toekomst moet worden gezorgd door vernieuwing en veredeling van de opstand. De kap hoeft uiteraard niet tot *Agathis* beperkt te blijven, maar kan evengoed worden gecombineerd met de kap van ijzerhout en zachte houtsoorten.

Agathis schijnt nu eenmaal in ons gebied bijzonder gunstige groeivoorwaarden te vinden en er kan voor Nieuw-Guinea een grote toekomst liggen in de *Agathis* als leverancier van cellulosa. De wereldmarkt heeft daaraan grote behoefte, terwijl de wereldhoutpositie van dien aard schijnt te zijn, dat eerlang van een gebrek aan hout zal moeten worden gesproken. Het is de vraag hoe lang wij nog hout van Zweden en Canada zullen kunnen betrekken en Amerika verbruikt van zijn bossen 50 % meer dan de aanwas bedraagt.

De totale houtuitvoer van Zweden is omstreeks 2.500.000 m³ per jaar, maar wanneer wij 100.000 ha met *Agathis* beplanten — op onze slechtste gronden — dan zouden wij te zijner tijd 2.000.000 m³ per jaar kunnen leveren. Volgens Lundqvist is er alleen al in het Inanwatanse meer dan 100.000 ha grond die uitstekend geschikt is voor *Agathis*aanplant — en in geheel Nieuw-Guinea zeker wel 1 miljoen ha.

Er zijn nog meer bosproducten die, hoewel van minder belang, hun

bijdrage tot de welvaart leveren. De jaarlijkse oogst aan notemuskaat en foelie in het Fakfak-gebied is momenteel rond 500.000 gulden. De uitvoer van masoobast (die een aromatische olie levert), rotan, ivoornoot en dergelijke producten is niet van veel betekenis geweest; mogelijk kan de opbrengst opgevoerd worden.

Millioenen hectaren zijn begroeid met sagopalmen, die onbeperkte hoeveelheden sago meel kunnen leveren, hetzij voor parelsago, hetzij voor sago voor apprêteerdoeleinden in de textielindustrie. Sago is een product dat geen hoge productiekosten kan verdragen. Dit kan bereikt worden enerzijds door de winning te doen plaats hebben in arealen met vele en goede bomen op een relatief klein oppervlak, gedeeltelijk gemechaniseerd, anderzijds door zich speciaal toe te leggen op de winning in die streken, waar de bevolking geen andere middelen van bestaan kent en daardoor automatisch op een laag loonpeil zal blijven staan. Dit biedt zelfs mogelijkheden in streken die nog maar zeer recent onder bestuur zijn gebracht.

In Nieuw-Guinea zijn honderdduizenden hectaren begroeid met mangrove, waarvan de bast wordt verwerkt tot looizuur. Blijkens een onderzoek van Lundqvist steken deze arealen in oppervlakte en kwaliteit ver uit boven die van Indonesië. De cutch- (= looibast) fabriek te Amboanga in de Philippijnen haalde bijvoorbeeld bast in Borneo, doch de mangrove-arealen van Nieuw-Guinea zijn onvergelykbaar veel beter dan die van Borneo en Sumatra, die eveneens door Lundqvist onderzocht zijn.

Ten slotte bevatten de moerassen nog onafzienbare arealen nipahpalm, waaruit een goedkope alcohol kan worden gefabriceerd.

De export van zeeproducten betekende tot dusverre weinig. Er werd wat tripang (zeekomkommer) gevist en wat parelmoer- en andere schelpen, doch veel stelde dit niet voor. Onze Australische burens maakten er meer van.

De Japanners zijn echter in de zeeën benoorden Nieuw-Guinea zeer bedrijvig geweest en na hun capitulatie werden de resultaten bekend. Een van de belangrijkste visgebieden, voornamelijk van de „yellow fin tuna”, een tonijnsoort, blijkt te liggen ongeveer ten Noorden van de Vogelkop. De tonijnvisserij schijnt dan ook veelbelovend te zijn en zelfs de vestiging van een „cannery”, een inblikfabriek, te motiveren; tonijn in blik is op de wereldmarkt een zeer gewild artikel. Hebben we aan de Noordkust te maken met een diepe zee, in het Zuiden ligt het ondiepe Sahoelplat. Door de uitstroming van grote hoeveelheden rivierwater in deze ondiepe zee, door het slibrijke water en door grote getijverschillen zijn de omstandigheden hier analoog aan die op Sumatra's Oostkust, o.a. aan het bekende Bagan Si Api Api — terwijl ook de visfauna overeenkomst hiermee vertoont. Er is dan ook reeds geprobeerd om bij Merauke een soortgelijk visserijbedrijf op te zetten; de opbrengsten aan vis en garnalen

bleken bevredigend en de uit de garnalen geproduceerde „trassie” bleek zelfs van veel betere kwaliteit te zijn dan het product van Bagan Si Api Api. De oorlog maakte evenwel aan dit proefbedrijf een einde en het is nog niet hervat.

Ook de binnenvisserij biedt mogelijkheden. Het 73 km² grote Sentanimeer werd reeds onderzocht en bleek geschikt te zijn voor het uitzetten van economisch waardevolle vissoorten. Het ongeveer 100 km² grote en ondiepe Rombebaimeer is vermoedelijk nog beter geschikt. In vroeger jaren — vóór 1904 — werden door de hoofden van de Radjah Empat-groep onder meer parelen als schatplicht aan de Sultan van Tidore gebracht. De vissers mochten slechts de kleine exemplaren zelf houden; de grote — naar de bevolking zegt, elk jaar „een stopfles vol” — moesten worden afgestaan. Na het opheffen van de dwang werd ook de parelvisserij gestaakt omdat er een aversie tegen was ontstaan. Wanneer echter de Papoea beseft, dat hij nu de opbrengst zelf mag houden, kan zij zeker weer gestimuleerd worden.

De geologische terminologie is al minstens even ingewikkeld als de bodemkundige en voor de leek even onbegrijpelijk. Een uiteenzetting omtrent de geologische bouw, zoals in de vakliteratuur te vinden is — en die ik zou moeten citeren — heeft in dit boek geen zin en ik zal die dan ook achterwege laten. De formaties schijnen bovendien nogal ingewikkeld te zijn en vrijwel alle geologische tijdperken, van de oudste tot de jongste, zijn er in vertegenwoordigd. „Onze kennis van de geologie . . . is nog zeer onvoldoende en fragmentair”, zo zegt Dr Hovig (Klein, dl II) . . . „Men behoeft slechts één blik op deze (geologische) kaarten te slaan om er zich van te overtuigen hoe weinig feitelijk er nog maar van ons Nederlands gebied bekend is”. Er is sinds dit geschreven werd — 1936 — maar zeer weinig aan onze kennis toegevoegd; het onderzoek heeft trouwens bijna een kwart eeuw praktisch stilgelegen. Dat van het Cycloopgebergte in 1949 heb ik slechts met grote moeite gedaan kunnen krijgen.

Onder deze omstandigheden gaat het dus zeker niet aan om uit het „niet aangetroffen” te concluderen tot een „niet aanwezig”. Niet alleen dat grote gebieden in het geheel niet onderzocht zijn, maar waar dit onderzoek wél plaats had was het dikwijls globaal. Dit is in het geheel geen beschuldiging van nonchalance. Men trachtte uiteraard, voordat detailonderzoek aan de orde was, eerst in grote trekken begrip te krijgen van de geologische bouw van het geheel, een inzicht te krijgen in de bestaande formaties en hun begrenzingen. Bij dat onderzoek werd — als het ware terloops — een hele serie waardevolle mineralen aangetroffen, maar zij werden niet onderzocht op exploitatie-mogelijkheden. Deze onderzoeken waren in eerste instantie theoretisch-geologisch en niet mijnbouwkundig bedoeld. Daardoor is het ook, naar geologen mij meedeelden, te verklaren dat bij het onder-

zoek in het begin der dertiger jaren van het Cycloopgebergte bij Hollandia geen delfstoffen van betekenis werden aangetroffen. Bij het zuiver mijnbouwkundig gerichte onderzoek van 1949, dat voortbouwde op het vroegere geologisch onderzoek, werden echter gevonden: nikkel, chroom, ijzererts, koper, goud, zilver, marmor, talk en asbest. Wegens tijdsgebrek — het hele onderzoek duurde slechts zes weken — werd de aandacht niet over deze vele mineralen verdeeld, maar geconcentreerd op nikkel, omdat dit als oppervlakte-erts het gemakkelijkste te constateren is en omdat het te onderzoeken deel van het gebergte reeds op vele plaatsen was ontsloten door de Amerikaanse bulldozers en „steamshovels”. Nikkelerts werd op talrijke plaatsen aangetroffen en de chemische analyses waren zeer gunstig. Uiteraard kon niets over de ertsreserve worden vastgesteld, aangezien geen diepboringen werden verricht; slechts op één plaats kon de dikte van de laag worden gemeten: op dat punt 20 meter. Het is belangrijk, dat in dit als economisch waardeloos te boek staande gebergte een aantal mineralen werd aangetroffen, waarvan men nu reeds kan zeggen dat ze gunstige perspectieven bieden. Maar veel belangrijker is het daarmee geleverde bewijs dat het vroegere onderzoek onvolledig is geweest en dat de daaruit getrokken conclusies — en het daarop gebaseerde pessimisme — ongegrond waren. En wanneer men tot een dergelijke conclusie komt naar aanleiding van een onderzoek in een gebergte dat aan drie zijden door de zee omspoeld wordt en dat zo gemakkelijk toegankelijk is, dan kan men aannemen dat andere onderzoekingen, verricht diep in het binnenland, in moeilijk toegankelijk terrein, nog veel oppervlakkiger zijn geweest en dat daarop gebaseerde conclusies maar zeer betrekkelijke waarde zullen hebben.

Positieve resultaten hebben wij nog niet veel kunnen boeken, behalve ten aanzien van olie en ook daar is het onderzoek nog in volle gang. Prof. E. de Vries zegt in zijn boek „De Aarde betaalt”: „(In Nieuw-Guinea) komt wellicht meer olie voor dan op Sumatra en Borneo tezamen”.

Ook van de exploitbaarheid van de bovengenoemde nikkelertsen staat nog niets vast; de mogelijkheid daartoe hangt, daar de analyses gunstig bleken, verder geheel af van het antwoord op de vraag of de minimum vereiste ertsreserve aanwezig is. Het is zaak om die ertsreserve te bepalen in het reeds onderzochte gebied, maar evenzeer in de nog slechts zeer vluchtig onderzochte oostelijke helft van het Cycloopgebergte, in het uit dezelfde formatie bestaande vlakbij gelegen Bougainville-gebergte en op het door zijn langgerekte vorm en zijn vele inhammen zo gemakkelijk toegankelijke eiland Japen.

Het heeft al heel weinig zin te betogen dat andere gebieden, zoals Frans-Caledonië, een zoveel grotere oppervlakte aan nikkelertsen hebben; voor ons gaat het er om, of wij voldoende hebben voor een lonende exploitatie.

Goud prikkelt de fantasie! De mijnbouwkundige oordeelt nuchter en kijkt naar de werkelijke economische waarde; en die is van strategische mineralen als nikkel en chroom belangrijker dan van goud.

Niettemin, het voorbeeld van het Australische deel, dat reeds voor rond 200 miljoen gulden aan goud exporteerde, is aanlokkelijk genoeg.

Er is goud in Nederlands Nieuw-Guinea, daar hoeft men niet aan te twifelen. Niet alleen dat dezelfde formaties waaruit onze burens het goud winnen, bij ons in verschillende streken voorkomen, het goud is ook reeds gevonden op diverse plaatsen. De Mijnbouwmaatschappij Nieuw-Guinea vond het in de bovenloop van de Digoel en de Eilandenrivier en kon vaststellen uit ongeveer welke delen van de centrale keten het afkomstig moest zijn. Daarmee staat echter nog niet vast, dat het in exploiteerbare hoeveelheden aanwezig is en bovendien, „weten dat het er is” en „het vinden” zijn twee verschillende dingen. In mijnbouw zit altijd iets van hazardspel.

Bij ons is het recht tot opsporing van delfstoffen aan vaste regels en voorwaarden gebonden en deze komen er in de praktijk op neer, dat alleen kapitaalkrachtige maatschappijen daartoe de gelegenheid krijgen. In het Australische gedeelte werd het terrein afgegraasd door individuele „prospectors”, die meestal straatarm waren maar, bevangen door de goudkoorts, zich door alle moeilijkheden heen sloegen. Alle belangrijke goudvoorkomens in het oostelijke deel zijn door prospectors ontdekt. Er is veel voor te zeggen om ook in ons deel dit systeem mogelijk te maken, mits in onder bestuur gebrachte gebieden, zodat controle op doen en laten van de prospectors, vooral tegenover de bevolking, mogelijk is. Trouwens, ook expedities als die van genoemde Mijnbouwmaatschappij zouden veel goedkoper zijn als zij plaats vonden in reeds gepacificeerde gebieden.

Een eerste eis is, dat het geologisch onderzoek wordt voortgezet. De Japanners hebben de grote waarde daarvan wel begrepen en zij hebben een uitgebreid onderzoek geëntameerd tijdens de laatste oorlog; op vele plaatsen zijn exploratie-ploegen het land binnengedrongen. Het waren ook de Japanners die de hoogwaardige kolen van Horna nader onderzochten en de reserve van dit ene, slechts 5 km lange veld op 40.000.000 metrieke ton taxeerden.

Een zeer belangrijk onderzoek is dat naar fosphaten, die de aspecten voor de landbouw heel wat gunstiger kunnen maken. Toevallig werden fosphaatknoilen ontdekt op het slechts enige vierkante kilometers grote eilandje Ajawi bij Biak, doch zelfs deze aanwijzing is nimmer opgevolgd. De honderden koraaleilanden en -eilandjes aan de Noordkust en andere kalkrijke gebieden zijn nog nimmer systematisch onderzocht en zeer zeker liggen ook hier mogelijkheden.

De leg-puzzle! Op de tafel verspreid ligt een aantal losse stukken,

sommige grauw en nietszeggend, andere met helle kleuren en markante lijnen, die beloven een belangrijk aandeel te leveren in het uiteindelijke beeld. Het ligt voor de hand, dat men niet zonder systeem naar nieuwe gegevens gaat zoeken, maar dat men aanpassing tracht te vinden aan reeds bekende en veelbelovende stukken en aldus tracht te komen tot een combinatie — van stukken, in werkelijkheid dus: van economische projecten. De afstanden in Nieuw-Guinea zijn groot en vrijwel alles is nog ongebaand oerwoud. De kolen van Horna zijn niet exploitabel omdat zij op 45 km van de kust liggen; maar zelfs de kolen van Limburg zouden misschien niet exploitabel zijn, wanneer „alleen voor deze winning” een weg dwars door het oerwoud naar de kust gelegd moest worden. Het is voorlopig van weinig betekenis, wanneer men ergens in het oerwoud geïsoleerde, beperkte projecten vindt op 100 km onderlinge afstand, zelfs al zouden die op zichzelf relatief gunstig zijn. Er moet dus gezocht worden naar andere productiemogelijkheden in de omgeving van Horna en wanneer men die vindt dan zal het misschien wèl verantwoord zijn een weg aan te leggen voor de gecombineerde projecten.

Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van het achterland van Manokwari. Men onderzoekte eerst, nu er reeds 10.000 ha goedgekeurd zijn, de resterende 13.000 ha van de kustvlakten en vergewisse zich dan of de waargenomen 70.000 ha gronden in Arfak- en Kebarvlakten inderdaad de verwachte kwaliteit hebben. Misschien zal blijken, dat het oppervlak aan goede gronden in de Kebarvlakte niet de dure wegaanleg naar de kust loont. De mogelijkheid bestaat echter zeer zeker, dat de gebergten rondom deze vlakte waardevolle mineralen bevatten en dan mag men aannemen dat de combinatie van het agrarische en het mijnbouwkundige project die wegaanleg wèl zal lonen. En natuurlijk zal men, om die verbinding zoveel mogelijk te benutten, ook andere projecten in en om die vlakte en langs de weg entameren.

Men komt aldus automatisch tot het uitwerken van streekplannen, waarin alle mogelijkheden in een bepaalde streek worden uitgebuit. Een goed voorbeeld levert Hollandia, waarvan de omgeving het beste bekend is en waar reeds enige jaren studie werd gemaakt van een streekplan, dat wegens gebrek aan personeel en materiaal niet tot uitvoering kon komen.

Wij zagen reeds, dat in de Nimboran ruim 12.000 ha voor permanente landbouw goedgekeurde gronden liggen, 15.000 ha die geschikt zijn wanneer zij bandjirvrij gemaakt kunnen worden, 8000 ha geschikt voor cacao en 10.000 ha voor klappers.

Rondom het Sentanimeer zijn de gronden in het algemeen vrij slecht, doch een 3000 ha is bruikbaar voor klapperaanplant, terwijl enige honderden ha goed zijn voor tuinbouw.

13.000 ha klappers leveren gemiddeld 15.000 ton copra per jaar; van 8000 ha cacao-aanplant is ongeveer 4000 ton droge cacao per jaar te

verwachten. De opbrengst van 12.000 ha landbouwgronden hangt uiteraard af van de te telen gewassen. Er liggen verder nog kleinere complexen behoorlijke gronden Oost van Hollandia, terwijl er een aantal sagoarealen is waaruit, eventueel gepaard gaande met veredeling, parelsago voor export kan worden gewonnen. Voorts is gebleken, dat het Sentanimeer — 73 km² — geschikt is voor het uitzetten van economisch waardevolle vissoorten.

Wat de mijnbouw-mogelijkheden van het Cycloopgebergte zijn werd reeds vermeld. Zou inderdaad tot nikkelexploitatie worden overgegaan, dan spreekt het vanzelf dat dit bedrijf de situatie grotendeels zou beheersen. Het gevolg zou echter zijn dat de agrarische positie aanmerkelijk zou worden versterkt, aangezien dan in belangrijke mate voor locale afzet zou kunnen worden gewerkt.

Bij een, door Batavia-deskundigen in 1949 verricht voorlopig onderzoek bleek, dat een aanzienlijke hoeveelheid waterkracht is te verkrijgen uit het Sentanimeer, dat 74 meter boven zeeniveau ligt en waarvan de Oostoever in rechte lijn slechts 7 kilometer van de zee is verwijderd. Voor een eventuele nikkelwinning zou deze mogelijkheid van groot belang zijn, terwijl plaatselijke industrie er mede van zou kunnen profiteren. Particuliere plannen om een scheepswerf voor kleine boten te beginnen bestonden reeds, doch zijn inmiddels — niët om economische redenen — van de baan geschoven.

Wanneer Hollandia definitief als hoofdstad wordt aanvaard, ontstaan vanzelf kleine industrieën in de omtrek. Gepensioneerden, bijvoorbeeld Indische ambtenaren, die hun pensioen zouden willen verteren in kleine-villawijken in de omgeving van het aan natuurschoon zo rijke Sentanimeer, zouden de financiële positie van de streek bovendien helpen versterken.

En tenslotte kan als aanvulling, wanneer eenmaal het wegennet is geprojecteerd, in de omgeving van die wegen onmiddellijk begonnen worden met aanplant van *Agathis* en waarschijnlijk ook van de terpentijn leverende *Pinus Merkussi*, hetzij op onbebooste hellingen, hetzij als geleidelijke vervanging van in stand te houden schermbossen.

Aldus de opzet van een gemengd agrarisch-industrieel streekplan, waarbij de mogelijkheden van het verdere achterland geheel buiten beschouwing zijn gelaten. Er wonen in het gebied, door dit plan beheerst, slechts 14.000 Papoea's zodat, mocht elk onderdeel kunnen worden uitgevoerd, er al meer mogelijkheden zijn dan er met dit arbeidsreservoir gerealiseerd kunnen worden. Men zou dan de keus hebben tussen een selectie uit de best renderende objecten en het aantrekken van arbeiders uit andere streken c.q. transmigratie van Papoea-groepen uit andere delen van Nieuw-Guinea.

In ieder geval vindt men een behoorlijk productie-potentiëel in een gebied, waarbinnen de afstanden tot de haven geen beletsel meer

vormen voor een rendabel transport; een van de grootste bezwaren is daarmede opgeheven.

Een tweede streekplan van geheel andere aard moge in het kort vermeld worden. De deskundigen zijn het er over eens, dat een houtkapbedrijf langs de Mamberamo een van de meest aantrekkelijke objecten zou zijn. Op verzoek van het Boswezen observeerde ik de versnellingen in de rivier en bevond, dat alle drijvende bomen er, zonder de stenen te raken, onbeschadigd doorheen liepen. Men zou dus zonder bezwaar de bovenstrooms gekapte bomen kunnen vloten en deze opvangen in een vang aan de monding, die door zeeschepen kan worden binnengevaren. Al naar gelang men bezaagd of onbezaagd hout wil exporteren, zou men al of niet aan die monding een zagerij kunnen oprichten.

Gedeeltelijk ten Oosten doch voornamelijk ten Westen van de Mamberamo-monding ligt een complex van minstens 100.000 ha mangrove, waarvan de bast, zoals hiervoren gemeld, gebruikt wordt voor looizuuurbereiding, terwijl het hout voor pulpbereiding geschikt schijnt te zijn.

Achter de mangrovebossen liggen uitgebreide sago- en nipah-arealen, die onderzocht moeten worden op de mogelijkheid van sagowinning en alcoholfabricage. Iets meer naar binnen ligt het 100 km² grote Rombebai-meer, dat thans reeds zeer visrijk is en waar viskwekerij in het groot geëntameerd zou kunnen worden.

En als sluitstuk kunnen dan weer langs de Mamberamo op geschikte terreinen Agathis-arealen worden uitgeplant, waarbij ik opmerk dat er reeds Agathis-bestanden in de streken oostelijk en westelijk van deze rivier voorkomen.

Men zal moeten beginnen met streekplannen voor gebieden aan de kust of althans in de naaste omgeving van de afscheephaven. Voorlopig beschouwe men deze havens en hun directe achterland als eilanden in de zee; de onderlinge wegverbinding is van veel later zorg. En wanneer het gelukt is om voor elke afscheephaven een dusdanig export-kwantum te bereiken, dat oceaanstomers in één of in enkele havens een volle lading kunnen krijgen dan is het probleem van de grote afstanden opgelost. Het maakt voor Shanghai, Tokio of San Francisco praktisch niets uit of zij hun lading krijgen uit Hollandia of Sorong — of Djakarta. Wanneer men dat verschil in aanmerking wil nemen dan liggen bovendien de Nieuw-Guinea-havens voor het verkeer in de Pacific gunstiger dan de Indonesische havens. Gebieden als het centrale bergland vormen een afzonderlijk probleem. Door de grote afstand tot de kust moeten zij een aanzienlijke exportproductie opbrengen, wil een afvoerweg door deels zwaar bergterrein economisch verantwoord zijn. Er is nog zeer weinig, men kan wel zeggen vrijwel niets, bekend van ontwikkelingsmogelijkheden in deze streken en het is dus nutteloos om zich daar thans in te verdiepen. De vondst van hoogwaardige mineralen zou de ontsluiting

natuurlijk aanzienlijk bespoedigen. Bovendien zal men tegelijkertijd moeten zoeken naar economische projecten tussen het bergland en de kust, zodat de afvoerweg daarlangs gelegd kan worden. Zolang de verbindingen door de lucht worden onderhouden, zal het beleid zoveel doenlijk moeten worden gericht op eigen voorzieningen, zal de opvoer zo gering mogelijk moeten blijven. Geen rijstopvoer naar een land waar aardappelen, bruine bonen, doperwtten, boerenkool, kropsla en aardbeien uitstekend groeien. Geen vlees in blik naar een streek waar elke Papoea varkens fokt en geen suiker wanneer er geen huisje staat zonder suikerriettuin. Alleen op deze wijze bereikt men dat de kosten van de bestuursvoering niet excessief hoog worden. Want bestuurd moet er worden, en zelfs goed, met voldoende politie, landbouwkundige ambtenaren en medisch personeel, omdat anders tijd verloren gaat die besteed moet worden om de bevolking rijp te maken voor inschakeling in het economisch proces.

Tenzij bijzonder waardevolle mineralen gevonden worden zal men er van moeten uitgaan, dat ontsluiting van het centrale bergland in beginsel gefinancierd zal moeten worden uit de opbrengsten van economische objecten, aan of dichtbij de kust gelegen.

„Onderzoek!!” — dat is het telkens weerkerende thema, wanneer men zich bezighoudt met plannen voor Nieuw-Guinea. Niets is er voldoende bekend om er zonder verder onderzoek een onderneming van enige betekenis op te baseren. Er is mij meermalen de vraag gesteld, wat men vandaag de dag op Nieuw-Guinea zou kunnen beginnen als men, zeg 500 miljoen of een miljard gulden ter beschikking had.

Het antwoord is, dat men er een klein aantal miljoenen af zou moeten nemen voor onderzoek en de rest bewaren; er is op dit moment niet zonder meer iets te beginnen. Er is geen enkele gezaghebbende deskundige die, gezien de huidige stand van het onderzoek, zijn wetenschappelijke reputatie er aan zou wagen om een project met voldoende zekerheid als rendabel aan te wijzen. Zelfs een project als de tonijnvisserij, dat toch reeds vrij stevig gefundeerd staat, vereist nog een nader onderzoek naar ligging der visgebieden, naar de mogelijkheden voor aasvisserij, naar de mogelijkheid van de oprichting van een cannery, naar de plaats daarvoor en naar de arbeidsvoorziening. Geen enkele maatschappij zal zijn kapitaal steken in de nikkelwinning zonder eerst de erfsreserve te bepalen; niemand zal het in zijn hoofd halen om de machinerieën en verdere outillage te kopen voor een zagerij op Poelau Adi — of zelfs op Biak — voordat er een nadere en nauwkeurige opname van het houtbestand is verricht.

Het zijn slechts lichamen als de oliemaatschappijen die een eerste onderzoek in volkomen onbekende gebieden zelfstandig kunnen — en willen — entameren. Het Gouvernement zal voor de andere de

weg moeten bereiden door localisering van de projecten en door oriënterend onderzoek, waarvan de resultaten bekend gemaakt moeten worden aan belanghebbenden, tegelijk met een mededeling omtrent transportmogelijkheden, arbeidsvoorzieningen en verdere plannen van de Overheid in de betrokken gebieden. Het Gouvernement is echter nog niet in staat iets dergelijks aan te bieden, zodat belanghebbenden zich nog geen beeld kunnen vormen van de perspectieven. Men kan daarom thans nog geen toevloeiing van kapitaal naar Nieuw-Guinea verwachten.

Het onderzoek moet gericht zijn op bepaalde objecten, die mogelijkheden op korte termijn bieden. De suggestie om eerst een geologische overzichtskaart van Nieuw-Guinea te maken — geschatte kosten 6.000.000 (vooroorlogse) guldens — is onder de huidige omstandigheden volkomen irreëel; Nieuw-Guinea kan niet jarenlang blijven wachten op het resultaat. Men richt het onderzoek zo spoedig mogelijk op nikkelvoorkomens in Cycloop- en Bougainvillegebergte en op het eiland Japen en op chroomertsen in dezelfde gebieden. Men onderzoekte alle aan of bij de kust liggende gebergten die blijkens hun formatie iets beloven en speure naar fosphaatafzettingen op de koraaleilanden.

Het bodemkundig onderzoek richtte zich onmiddellijk op de Kebar- en Arfakvlakten, op het grote terrein tussen Hollandia en de Mamberamo, op de Kamoevallei bij de Wisselmeren en dergelijke objecten, waarvan de mogelijkheden op korte termijn gerealiseerd kunnen worden.

Boswezen neme de houtbestanden op aan de Mamberamo, op Poelau Adi, in gemakkelijk bereikbare gebieden met Agathis-bestanden en zoek naar fossiele copal.

Even voortvarend dient het onderzoek ter hand genomen te worden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van de bevolking. Want zij moet bij al deze plannen worden ingeschakeld, zij vormt er een essentieel bestanddeel van.

En vanzelfsprekend moeten de mogelijkheden die Nieuw-Guinea thans biedt ten volle worden benut. Dat vereist geen deskundigen, geen specialisten, doch slechts een goed georganiseerde bestuursvoering. De klapperaanplant is er en kan 10 à 12.000 ton copra leveren; de 3 à 4000 ton copal wachten in de bossen slechts op het verzamelen; vele duizenden kubiek ijzerhout en Agathis langs de kusten kunnen door de bevolking worden gekapt. Dit alles is niet veel meer dan „inzamelingseconomie”, dat zij erkend. Maar de prijzen zijn in deze tijd hoog; het is zaak om ervan te profiteren. Deze archaische economie kan tenslotte gemoderniseerd worden. Agathis-arealen kunnen worden veredeld en uitgebreid, zodat grote aaneengesloten complexen ontstaan en de primitieve inzameling kan worden omgezet in een modern bedrijf met mechanisch transport. 100.000 ha Agathis

kunnen in de toekomst 2.000.000 m³ eerste klas hout per jaar leveren! Zelfs sago-arealen kunnen worden veredeld en aldus een aanzienlijke productie-capaciteit per hectare verkrijgen — op overigens onbruikbare gronden — waardoor de exploitatiekosten laag blijven en de winning lonend kan worden. Het is thans nog geen economie op stevige grondslag, een grote winstmarge is er onder normale omstandigheden niet. Nieuw-Guinea is vooralsnog economisch zwak en kan daarom geen hoog loonpeil, vooral niet van de nog betrekkelijk weinig presterende ongeschoolde arbeiders verdragen. Het is van essentieel belang voor de economie van dit land, dat het loon niet onevenredig aan de werkprestaties wordt opgevoerd, want het gevolg zou zijn dat de in te zamelen producten niet meer lonend in de handel gebracht zouden kunnen worden, dat de lokale marktproducten onevenredig hoge prijzen zouden maken, dat alle arbeid, ook van ambachtslieden en bedienden en tenslotte ook van de ambtenaren, buitensporig duur zou gaan worden. Ongeacht nog het funeste gevolg dat een te hoog loon, onevenredig aan de prestaties, op de geest van de Papoea heeft. Niet zonder reden zeide de Belgische Minister van Koloniën onlangs nog over het vraagstuk van de opvoering van het loonpeil: „Die wagen moet evenwel door de paarden van de opvoeding worden getrokken; zo niet, dan ligt in betere lonen een gevaarlijk element van stuurloosheid en ontbinding. Meer alcohol wordt dan wellicht een levensprogram.”

Met de weinige beschikbare arbeid moet bovendien zuinig worden omgesprongen; voor een juiste verdeling conform de belangrijkheid van de werkgever in het economische proces moet worden zorggedragen, zodat niet Overheid en particulieren of Overheidsorganen onderling tegen elkaar gaan opbieden. Het aantal uit te voeren Overheidsobjecten moet strikt beperkt blijven tot de beschikbare arbeid — niet alleen omdat ook andere belangen gediend moeten worden, maar ook omdat men anders de goederen- en arbeidsmarkt opjaagt en de terugslag op zijn eigen begroting ondervindt.

Een gezond economisch beleid vergt ook, dat Nieuw-Guinea zo weinig mogelijk importeert en zoveel doenlijk de middelen van het land zelf gebruikt. Stenen of cementen huizen zijn geriefelijker dan houten huizen, maar Nieuw-Guinea is nog in het pioniers-stadium. Het heeft hout in overvloed, hard en zacht, en kan daar nog vele jaren mee volstaan, vooral daar het vooralsnog in de bedoeling ligt om in tijdelijke trant te bouwen. Vóór de oorlog werden praktisch alle huizen in Nieuw-Guinea van hout gebouwd en zij voldeden uitstekend.

Nieuw-Guinea zal eveneens moeten trachten zoveel mogelijk in eigen voeding te voorzien; maar een dergelijke voorziening wordt niet op korte termijn opgebouwd. Ook Australisch Nieuw-Guinea importeerde de laatste jaren nog rond 2.000.000 pound bevroren vlees per jaar, maar het had voor de oorlog een veestapel van 15.000 stuks

en het werkt thans hard om dat peil weder te halen. Hetzelfde ligt op onze weg; er zijn in Nieuw-Guinea uitstekende weidegronden.

Isla del Oro?? — Wie zal het zeggen!

„Misschien” is Nieuw-Guinea een land van grote rijkdommen, van goud en waardevolle mineralen, van aanzienlijke oppervlakten vruchtbare cultuurgrond. Maar men verlaat de bodem van de realiteit wanneer men deze „mogelijkheid” als uitgangspunt kiest.

Wat vaststaat is slechts, dat Nieuw-Guinea tot ontwikkeling kan worden gebracht op basis van de huidige bekende hulpbronnen, door het successievelijk inschakelen van het arbeidspotentiëel zijner bevolking in agrarische productie, in kleine bedrijven en in het verzamelen van bos- en zeevoortbrengselen.

Bij dit soort ontwikkeling kan men geen grote sprongen verwachten; zij zal betrekkelijk langzaam verlopen, productie en export zullen slechts geleidelijk stijgen. Daar staat echter tegenover dat bij een gezond beleid, dat met beide benen op de grond blijft en zich aanpast bij het economisch niveau, de financiering van deze ontwikkeling slechts bescheiden sommen vereist, die bovendien al spoedig voor een goed deel door Nieuw-Guinea zelf opgebracht kunnen worden. Het land is nog in het eerste pioniersstadium, wij moeten het nog gaan ontdekken zelfs. Wij weten niet in welke richting het zich zal ontwikkelen en daarom zal er nog veel geïmproviseerd moeten worden. Het Gouvernementsapparaat zal van bescheiden omvang moeten blijven, tot die richting zich duidelijker aftekent, totdat wij weten op welk aspect de nadruk zal komen te liggen. Zolang wij ons bij gebrek aan gegevens moeten baseren op een bescheiden en geleidelijke ontwikkeling, zal het apparaat dat niveau moeten volgen, om geen onevenredig zware elk jaar opnieuw terugkerende lasten op Nederland te leggen die niet, of nog niet, verantwoord zijn door redelijke vooruitzichten op grotere inkomsten. Met de economische belangrijkheid zullen de Overheidsdiensten moeten meegroeien. Dan zal de morele plicht die wij tegenover dit land en zijn bewoners hebben, geen bedragen vorderen die Nederland niet kan opbrengen, terwijl het vaststaat dat binnen afzienbare tijd Nieuw-Guinea, voorzover het de geleidelijke ontwikkeling betreft, op eigen wieken zal kunnen drijven.

Elke ontdekking van exploiteerbare hoeveelheden bodemschatten zal echter een sprong voorwaarts betekenen en fondsen opbrengen voor een versnelde agrarische ontwikkeling. Evenals verschillende Afrikaanse koloniën zal ook Nieuw-Guinea dan het inzamelingsstadium achter zich kunnen laten om zich, met behulp van de inkomsten uit de mijnbouw, van een permanente welvaart te verzekeren.

HORIZON

NIEUW-GUINEA, EEN LAND VAN KANNIBALEN EN KOPPENSNEL-
lers, maar ook — de laatste oorlog bewees het — een land van
vloot- en luchtbases.

Op de drempel tussen Stille Zuidzee en Indische Oceaan ziet het in
vredestijd de schepen op de grote handelsroutes niet ver van zijn
kusten passeren. Het ligt even ver van Amerika als de grote havens
aan Azië's Oostkust.

In oorlogstijd neemt het een belangrijke strategische positie in; het
is zelfs de eerste defensielijn van het Australische continent. „The
nation which controls this protective fringe of Pacific Islands controls
Australia”. Het is volkomen begrijpelijk, dat de toekomst van Neder-
lands Nieuw-Guinea — de halve defensielijn — Australië wel zeer ter
harte gaat. Want men beseft daar helder genoeg dat de grens van
Azië uiteindelijk of ten Westen of ten Oosten van Nieuw-Guinea zal
komen te liggen, doch nimmer op een willekeurige meridiaan, die
geen natuurlijke grenzen volgt en zelfs een homogene bevolking in
twee delen splitst.

De strijd om Nieuw-Guinea verhit de gemoederen; er worden vele
argumenten pro en contra in het geding gebracht. Zij echter, die de
Nieuw-Guinea-kwestie menen te moeten zien als een onderdeel van
het achterhoede-gevecht der westerse wereld in Azië, dienen zich te
realiseren dat het in dat geval tevens het voorhoede-gevecht is van de
westerse beschaving in Australië. Dit land zag de vijand reeds een-
maal vlak voor zijn poorten!

Wanneer men Nieuw-Guinea's plaats in de wereldverhoudingen wil
beoordelen, dan zal men abstractie moeten maken van de historische
banden die dit land zuiver en alleen op grond van het overkoepelende
Nederlandse gezag aan Indië bonden. Men zal objectief hebben
na te gaan, naar welke zijde het van nature: geografisch, biologisch,
ethnologisch en economisch, is gericht.

Bij de politieke beslissing zijn de eerste drie factoren in het geheel
niet van doorslaand gewicht. Ze zijn in de discussie eigenlijk slechts
op de voorgrond geschoven, omdat van Indonesische zijde werd ge-
sproken over het „broedervolk” en soortgelijke kwalificaties, waar-
mee dus de omgekeerde stelling wordt geponeerd. De wetenschappe-
lijke feiten tonen de onjuistheid daarvan echter zonder twijfel aan.
Men betoogt wel eens, dat Nieuw-Guinea op economisch terrein van
Indonesië afhankelijk zou zijn en voor een eventuele beslissing is dit

argument misschien wèl van gewicht, omdat het de ontwikkelingsmogelijkheden der Papoea's direct raakt.

Reeds in 1935 — toen niemand nog dacht aan een politieke scheiding — schreef Resident Haga: „Thans wordt . . . Nieuw-Guinea in verschillende opzichten verhinderd gebruik te maken van hare ligging in de Pacific, en wordt hare ontwikkeling, *tegen de natuurlijke loop der dingen in*, geleid en gedreven in Westelijke richting.”

Men behoeft inderdaad slechts een blik op de kaart te slaan om te zien, dat Nieuw-Guinea een plaats, zelfs een vooruitgeschoven plaats inneemt in de grote kring van de Pacific-randgebieden. Aan deze oceaant, waar zich een steeds belangrijker wordend stuk van 's werelds schouwtooneel afspeelt, ligt zijn toekomst.

Het grenst naar het Westen ook aan Indonesië, zeer zeker; maar dit land is weinig geïndustrialiseerd en kan dus niet leveren wat Nieuw-Guinea aan importartikelen nodig heeft. Een deel der producten die Nieuw-Guinea kan exporteren, zal Indonesië niet afnemen omdat het zelf deze producten exporteert, terwijl een ander deel dat Indonesië wèl zou willen afnemen, overal op de wereldmarkt van de hand gedaan kan worden. Van afhankelijkheid van Indonesië is dus geen sprake. Het enige dat Indonesië tot dusverre van Nieuw-Guinea afnam voor eigen consumptie was een weinig trassie. De overige artikelen waren voor doorvoer bestemd en het feit dat de weg naar de wereldmarkt leidde via Makassar en de Java-havens, maakte overscheep en kostbaar tussenvervoer noodzakelijk en was daardoor een belemmering voor de ontwikkeling.

Nieuw-Guinea zal, zodra het er toe in staat is, zijn voedingsmiddelen grotendeels zelf moeten verbouwen. Ten aanzien van het voornaamste artikel — rijst — kan Indonesië in het overgangsstadium Nieuw-Guinea niet helpen omdat het zelf tekort heeft en rijst in het buitenland moet aankopen.

Al is Nieuw-Guinea economisch volstrekt niet afhankelijk van Indonesië, dat wil in het geheel niet zeggen dat er in de toekomst niet een nauwe samenwerking zou kunnen ontstaan. Om maar één voorbeeld te noemen: zelfs een tweede Bagan Si Api Api bij Merauke zou Indonesië's tekort aan gedroogde vis niet kunnen dekken. Overigens weten wij nog niet welke ontwikkelingsmogelijkheden Nieuw-Guinea biedt en kunnen derhalve de aard van deze samenwerking niet nader definiëren.

Met een goed bestuur en een stabiel beleid zal Nieuw-Guinea een rustpunt kunnen vormen aan de rand der voorlopig nog wel roerig blijvende Aziatische wereld. Het heeft vele uitstekende havens; met een goede outillage en vooral wanneer in het westelijk deel ook nog een oliebunkerhaven zou komen, is het zeer waarschijnlijk dat de grote scheepvaart een betrouwbare aanloophaven in dit deel van de wereld zeer zou toejuichen.

Heeft Nieuw-Guinea werkelijke betekenis voor Nederland? Het is een groot en ongeëxploreerd gebied en men kan dus zeggen dat aard en omvang van die betekenis niet vaststaan, maar een negatief antwoord op deze vraag past bepaald niet. Een 50 à 60 jaar geleden stond men in België ook volkomen onverschillig tegenover het experiment van Leopold II en dacht men de Kongo een waardeloos bezit. Wat thans deze kolonie voor België betekent behoef ik wel niet te verklaren. En dat, terwijl men in de Kongo zijn mineralen niet op 200, maar op 2000 kilometer van de kust haalt!!

Nieuw-Guinea staat in het algemeen in bodemvruchtbaarheid niet achter bij de Kongo, bij vele Afrikaanse koloniën, bij Suriname. Hun voorsprong ligt op mijnbouwkundig terrein. Wat echter dáár gevonden werd kan even goed op Nieuw-Guinea aanwezig zijn. Niet zonder reden heeft Engeland zich ondanks de minder goede bodem met volle kracht geworpen op de ontwikkeling van zijn Afrikaanse gebieden en steekt het daar honderden millioenen in economische projecten van allerlei aard.

Nieuw-Guinea kan, zij het op meer bescheiden schaal, voor Nederland zijn wat de Kongo voor België, het Afrikaanse gebied voor Engeland is. Het mag dan een „olifant” zijn, of die op zolder zal staan — zoals wordt beweerd — is nog een grote vraag. Het dier zou ook wel eens een van onze meest waardevolle bezittingen kunnen blijken en goed verzorgd op het mooiste plekje van onze tuin komen staan. Nederland zoekt mogelijkheden, het zoekt landen die zijn overbevolking kunnen opnemen, het speurt naarstig naar nieuwe afzetgebieden, naar nieuwe wegen om aan grondstoffen te komen. Is plotseling de ondernemingszin uitgeblust wanneer het om Nieuw-Guinea gaat? Andere markten onderzoekt men, waarom deze niet? Men noemt het geen toeval, dat Nieuw-Guinea onontgonnen en achterlijk bleef omdat de moeilijkheden er zoveel groter en de mogelijkheden er zoveel geringer zouden zijn, terwijl in andere koloniën de welvaart groeide. Zou niet veeleer de reden zijn, dat Nieuw-Guinea lag aan de peripherie van een gebied waar de mogelijkheden dicht bij het centrum zo talrijk en zo groot waren, dat men er geen behoefte aan had om naar nog meer mogelijkheden te zoeken? Doordat wij de hand op dit gebied gelegd hadden beletten wij anderen — de „have-nots”, die het graag bezeten hadden — er hun energie aan te geven. Men zie wat de Duitsers in korte tijd en zonder de huidige technische hulpmiddelen van het Noordoostelijke deel gemaakt hebben! Zouden wij er niet goed aan doen ons eens voor ogen te houden, dat ook wij thans tot de „have-nots” behoren, dat Nieuw-Guinea voor ons niet meer de laatste, maar vrijwel de eerste, de enige wagen aan de trein is geworden? Wij moeten mogelijkheden vinden voor het verarmde Nederland; kunnen wij het ons permitteren om er één ononderzocht van de hand te wijzen?

Op grond waarvan meent men nu reeds categorisch te kunnen ont-

kennen, dat er landbouwmogelijkheden in Nieuw-Guinea zijn, dat er waardevolle mineralen gevonden kunnen worden, dat er kans is op immigratie?

De mogelijkheid van Europese immigratie hoeft in dit stadium in het geheel niet uitgesloten geacht te worden, bijvoorbeeld in de circa 500 meter hoog gelegen Kebarvlakte, waar vrijwel geen Papoea's wonen; op de hellingen tussen 300 en 600 meter in het gebied ten Westen van de Nimboran, waar op een oppervlakte van rond 1 miljoen hectare slechts 3000 Papoea's gevestigd zijn. Wat weten wij nog van de valleien en hellingen in het centrale gebergte?

Onderzoek zal over dit alles moeten beslissen, onderzoek, dat reeds veel te lang is uitgebleven en dat toch op betrekkelijk korte termijn en zonder hoge kosten klaarheid kan brengen in velerlei vraagstukken, die allereerst om oplossing vragen.

Wat wij heel zeker niet mogen vergeten, is dat er in dit land naar schatting 1 miljoen Papoea's, dat is dus 1 miljoen „mensen” wonen. Welk politiek standpunt men ook inneemt, men zal niet kunnen ontkennen dat wij tot dusverre, tot op deze dag, de verantwoordelijkheid voor dit volk gedragen hebben en nog dragen en dat er derhalve een daad onzerzijds voor nodig is om deze verantwoordelijkheid aan anderen over te doen — een daad, die in geweten geoorloofd moet zijn. Het is verbazingwekkend hoe luchtig men er in Nederland soms over spreekt, of we Nieuw-Guinea „zullen houden” of „het maar weg zullen geven” — zoals een jongen over een zak met knikkers praat. Het gaat hier om het wel en wee van een miljoen mensen, tegenover wie wij een zware plicht hebben. Wij kunnen in geweten deze plicht slechts aan anderen overdragen wanneer wij niet in staat zijn hem zelf te vervullen, of er van overtuigd zijn dat anderen het beter zullen doen.

Men kan grif erkennen, dat er eerlijk verschil van mening kan bestaan omtrent de aard van de taak die wij hebben te vervullen in Nieuw-Guinea, omtrent de middelen die daarvoor nodig zijn en omtrent de mogelijkheid of onmogelijkheid voor Nederland om die middelen beschikbaar te stellen.

Maar n i m m e r mag het motief zijn, dat die bevolking leeft in een verzameling van bossen en moerassen, dat Nieuw-Guinea een olifant op zolder zou zijn en dat er dus aan dit land niets te verdienen valt — of dat anders onze materiële belangen elders schade zouden lijden.

Dergelijke motieven komen er in feite op neer, dat men een volk verkwanselt om materiële gewin. Het blijft om het even, of men die opvatting met zoveel woorden uitspreekt of haar wegmoffelt onder schijnschone vertogen, die het belang van de Papoea zeggen te behartigen, maar waarin de vooropgezette bedoeling kwalijk verborgen blijft. Van deze zijde juist klinkt het geroep het luidst, dat Nieuw-Guinea een arm en leeg land is, dat weinig natuurlijke rijkdommen

bezit en men schroomt niet — bij dit nog zo onbekende en weinig onderzochte land — dit als een vaststaand feit voor te stellen.

Er is zelfs gezegd, dat er meerdere honderden millioenen guldens per jaar voor voorlopig onafzienbare tijd in dit land moeten worden belegd — en men vraagt zich af of degene, die ze noemde, de absurditeit van dergelijke getallen wel beseftte. Ze worden gebruikt als een grove speculatie op de reactie van de belastingbetaler, die van dergelijke bedragen wel zal schrikken. „Meerdere honderden” — dat is dus minstens 200 millioen — gedurende een „onafzienbare” tijd — stel 20 jaar — zouden al evenveel zijn als de totale Nederlandse kapitaalinvestatie in Indonesië! Wanneer er ooit sommen in deze orde van grootte in Nieuw-Guinea worden belegd, dan mag Nederland juichen. Want dan zijn het de particuliere ondernemers, die daartoe overgaan — en men mag voldoende vertrouwen hebben in hun zakelijk inzicht; zij zullen dat niet doen zonder enige kans op voldoende opbrengst.

Het Nieuw-Guinea-vraagstuk heeft vele aspecten en — het zij nogmaals gezegd — men kan onderling over verscheidene dier aspecten eerlijk van mening verschillen. Ontegenzeggelijk zal Nederland offers hebben te brengen voor Nieuw-Guinea, maar het is unfair, tegenover het Nederlandse volk en tegenover de Papoea, om deze onredelijk zwaar voor te stellen en aldus de waarheid te verdoezelen om daarmee een beslissing in bepaalde zin af te dwingen.

In 1947 trad de Nederlandse Regering toe tot het Canberra-agreement, waarbij de „South Pacific Commission” werd opgericht. De andere toetredende landen zijn Australië, Frankrijk, Nieuw-Zeeland, Engeland en Amerika. Het doel was het aanmoedigen en verstevigen van internationale samenwerking bij de bevordering van het economisch en sociaal welzijn en de ontwikkeling van de bevolking in de door deze landen bestuurde „non-self-governing territories” in de Zuid-Pacifc. Vrijwillig trad later ook het zelfstandige Koninkrijk Tonga toe.

De „Commission” vergadert tweemaal 's jaars. Er is tevens bepaald dat om de twee jaar een South Pacific „Conference” zou worden gehouden, waarbij vertegenwoordigers van de autochthone bevolking zelf het woord voeren en de Commissieleden slechts als toehoorders aanwezig mogen zijn. De eerste Conference heeft inmiddels reeds in het begin van 1950 plaats gehad.

Vanzelfsprekend zullen de „Nederlandse” en de „Australische” Papoea's elkaar vinden, ondanks verschillende souvereiniteit en ondanks het verschil in omgangstaal. Het is een natuurlijk proces dat de beide delen der bevolking, onderling zo verwant juist in die eigenschappen waarin zij verschillen van de Indonesiër: karakter, uiterlijk, zeden en gewoonten, zich van die verwantschap bewust zullen worden. De volkomen kunstmatige scheidingslijn — de 141e meridiaan — die

dwars door ethnologische eenheden heen loopt en zelfs families van elkaar scheidt, kan dit proces niet tegenhouden.

Het onderlinge contact der Pacific-volkeren is bovendien bepaaldelijk een van de doeleinden van de South Pacific Commission en door de „Conference” is de weg daartoe bewust geopend. Men moet er dan ook zeer zeker op rekenen, dat in de toekomst de ontwikkelde Papoea's zich over de grenzen heen met elkaar zullen verstaan en men kan nu reeds — misschien vele decennia vooruit — zeggen dat zij met die scheiding geen vrede zullen hebben.

Een politieke realiteit is echter — of men dit feit apprecieert of niet — dat Australië de andere helft van Nieuw-Guinea, zijn eerste defensielijn, niet zal loslaten, derhalve voort zal gaan met de opvoeding van „zijn” Papoea in Westers-Christelijke zin en de ontwikkeling van dat land zal richten op de Pacific. Het is een punt van ernstige overweging wat, gegeven deze realiteit, het belang van van de Papoea in Nederlands Nieuw-Guinea vordert.

Men kan de beide groepen opvoeden volgens dezelfde beginselen en daarmee doelbewust op latere samenwerking, of zelfs op de vorming van een eenheid aansturen; men kan ook door een geheel verschillende opvoeding een scheiding der geesten brengen en de kiemen leggen voor latere conflicten.

Welke staat ook belast zal worden met de opvoeding van de Papoea, hij zal in diens belang de eerste weg moeten bewandelen.

Toen de ethnoloog Hogbin het reeds eerder vermelde onderzoek deed naar de beleving van de Christelijke leer, kwam ook de erfzonde en hare gevolgen ter sprake en een der Papoea's verduidelijkte deze door het gezegde: „Als Eva niet gezondigd had, zouden we het Gouvernement niet hier gehad hebben”.

We mogen deze aanwijzing ter harte nemen; de Papoea staat kritisch tegenover ons gezag, hij beoordeelt het en vraagt zich af welk nut het voor hem heeft. Hij mag dan in het algemeen nu nog niet voldoende ontwikkeld zijn om rekenschap te vragen, die tijd zal spoedig genoeg aanbreken.

De Papoea is voor het overgrote deel „pro-Nederlands”, wat men onder deze term ook wil verstaan en welke concrete waarde men daaraan wil hechten. De nog al eens gehoorde insinuatie, dat de pro-Nederlandse uitingen onder pressie zijn geschied, is pertinent onjuist; er valt met pressie overigens niet veel te bereiken bij de bewust geworden Papoea. In 1949 stelde ik de Sultan van Tidore een boot ter beschikking voor een oriëntatie-reis, gaf hem géén bestuursambtenaar mee en liet hem volkomen de vrije hand. Tegen de gedane toezegging in begaf hij zich bij zijn ontmoetingen toch op politiek terrein, maar oogstte nergens succes. In de Wandammenbaai werd de keuze: Nederland of Indonesië, door de Sultan in eigen persoon gesteld, doch ondanks de door hem uitgeoefende aan-

drang werd de keuze voor Nederland unaniem, in zeer besliste termen gedaan en enige dagen daarna door de gezamenlijke kampongs schriftelijk bevestigd. Toch was de naaste Europese bestuursambtenaar meer dan 100 mijlen van de Wandammenbaai verwijderd en de nogal afgelegen streek was in geen maanden door een Europeaan bezocht.

Deze pro-Nederlandse houding, men vergeete het niet, duurt slechts zolang de Papoea ons zijn vertrouwen schenkt. Geldt dit reeds nu, het zal nog sterker gelden wanneer er een bredere, meer ontwikkelde bovenlaag is gegroeid, die ons beleid kritisch gadeslaat. Onze eerste plicht in Nieuw-Guinea is het Papoea-belang te behartigen; hij zal er zelf wel op toezien dat dit geschiedt. Wij moeten vooropstellen, dat wij de Papoea opvoeden tot zelfstandigheid en dat wij hem die zullen geven, zodra hij er rijp voor is. Dit tijdstip mag nog ver weg zijn, als wij zijn vertrouwen en zijn vriendschap willen behouden, zullen wij ons eerlijk op dat doel moeten richten en dat ook tonen.

Wij zullen hem in het Landsbestuur moeten inschakelen waar dat mogelijk is; en ook „zodra” het mogelijk is, niet daarmee wachtend tot de politieke ontwikkeling ons geen andere keuze meer laat. De Gouverneur-Generaal van de Belgische Kongo zeide het onlangs nog zeer terecht: „Een hand die te laat wordt uitgestoken, zou wel eens geweigerd kunnen worden”.

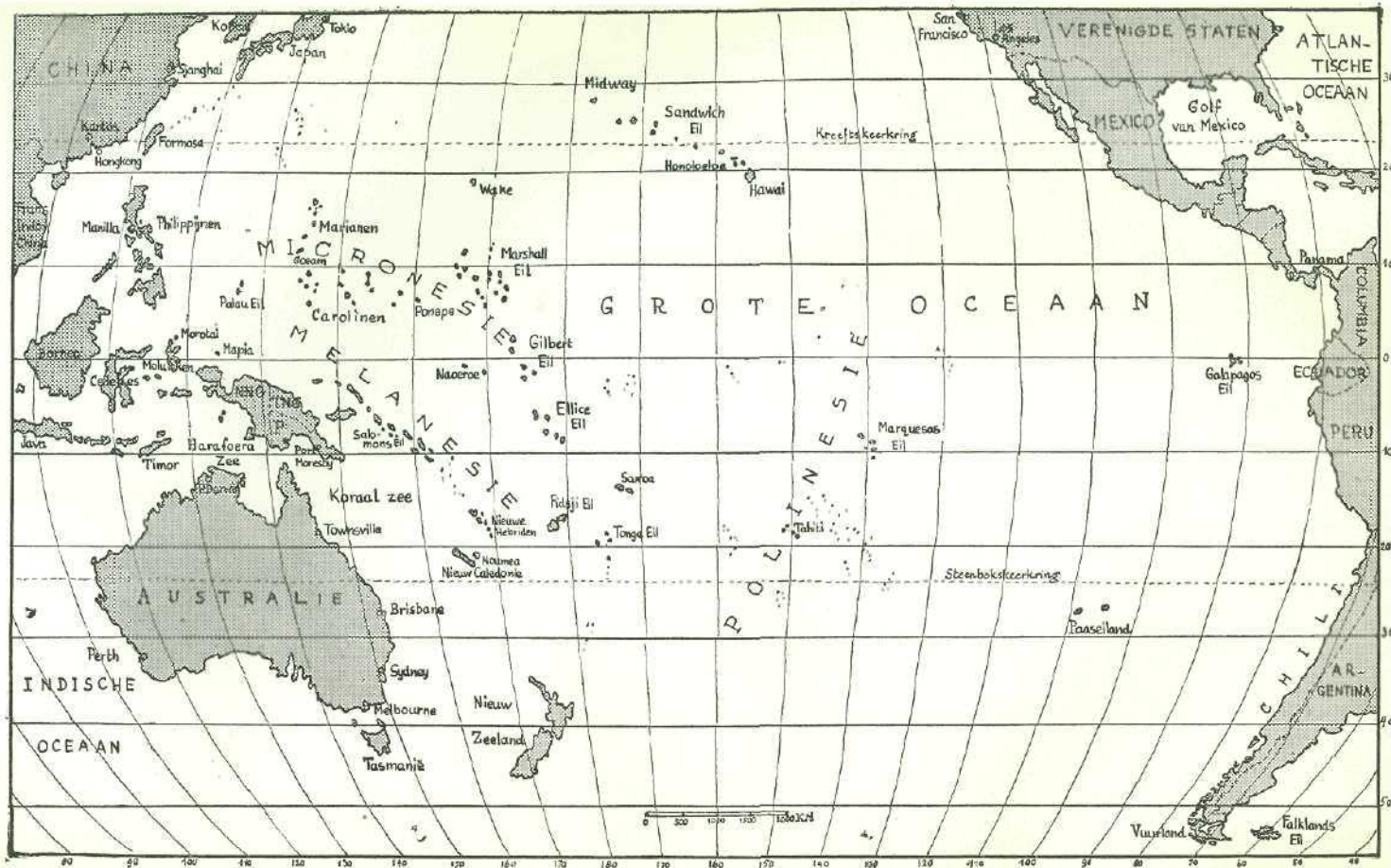
De Papoea begrijpt nog geen ingewikkelde staatkundige „constructies”. Wij zullen hem werkelijk geen pro-Nederlandse houding kunnen „aanpraten”, maar hem openlijk en duidelijk moeten zeggen waar hij met ons aan toe is — en er naar handelen. Dan zullen wij ook kunnen rekenen op zijn volle medewerking.

Zo zal dit land een politieke stabiliteit verkrijgen, die in deze wereld van afbrokkelende verhoudingen een klimaat schept, dat kapitaalsbelegging aantrekt en daarmee de weg opent tot welvaart — en tot een samengaan van Nederlander en Papoea, in beider voordeel, tot in lengte van jaren.

INHOUD

Inleiding	
1	Dageraad 11
2	Die goeie ouwe tijd 21
3	Wat zegt ons de kaart van Nieuw-Guinea? 29
4	Waar wonen die 1 miljoen Papoea's? 38
5	Jungle 44
6	Expedities 55
7	Gelukkige Natuurstaat 67
8	„De" Papoea 73
9	Thinking Black 82
10	Van Kannibalen en Koppennellers 88
11	Shangri-la 97
12	Toverkunst 105
13	Van Vrouwen en Varkens 110
14	Primitieve Economie 116
15	Een uitstervend ras? 123
16	Binnenlands Bestuur 129
17	Politie 136
18	Pionieren in Oorlogstijd 140
19	Het Keizerlijke Japanse leger en de Gealliëerden 161
20	Wederopbouw 169
21	Geschonden Papoea-wereld 178
22	Tussen twee culturen 188
23	Ontsporingen 198
24	Opvoeding 207
25	De Papoea in de schaduwen van morgen 217
26	Dat „Rot"land 228
27	Arbeidsproblemen 240
28	Kolonisatie 246
29	Isla del Oro — Goudeiland 257
30	Horizon 280

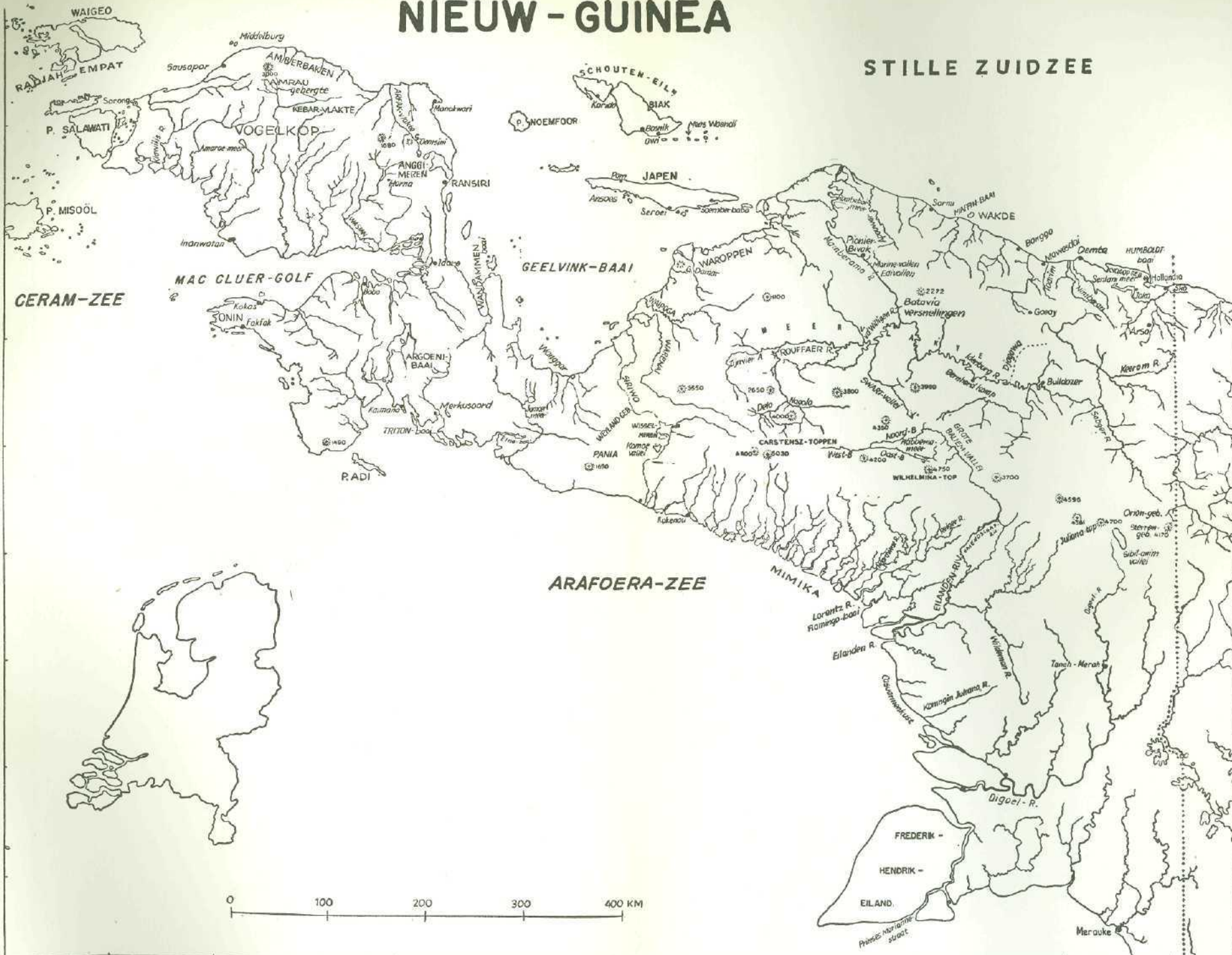

DE GROTE OCEAAN

Delen van Nieuw-Guinea: N.N.G. = Nederlands Nieuw-Guinea, T.N.G. = Territorium Nieuw-Guinea, P = Papoea.

NIEUW - GUINEA

STILLE ZUIDZEE

JAN VAN EECHoud: Geboren 1904 te Horst(L), 5-jarige H.B.S.-Canisius te Nijmegen. Opleiding reserve-officier Breda, gevolgd door die van leerlingvlieger op Soesterberg. 1931-1934: Opleiding Commissaris van Politie te Sukabumi. 1936: Naar Nieuw-Guinea als Commissaris Veldpolitie. 1937: Eerste expeditie, door stuk van Waroppen-kust naar de Meervlakte (drie maanden

door een terra incognita). 1938: Wisselmerenpost opgericht en belast met bestuur over dit gebied. 1938: Expeditie Swart-vallei, afgebroken door de oorlog. 1940: nieuwe expeditie voorbereid, en in Juni 1941 naar Bernhardkamp vertrokken. 1941-Dec.: Afgesneden van Bernhardkamp en eind Augustus 1942 per Catalina naar Australië. 1943: Vliegverkenning boven Nieuw-Guinea o.a. ten behoeve van Dr de Bruyn (Jungle Pimpernel). Bivak Bulldozer opgericht in de Meervlakte, als basis voor verkenningstochten achter de Japanse linies bij Hollandia, 1944: Na Amerikaanse invasie: Intelligence-Officer. Daarna Commandant Nica, en tenslotte in Juli 1946 benoemd tot Resident van Nieuw-Guinea. Dit gebleven tot de Souvereiniteitsoverdracht, waarna een Gouverneur werd benoemd en van Eechoud de functie van Directeur van Binnenlands Bestuur en Justitie werd toegewezen.